Επίσημη Εφημερίδα
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

EL
Σειρά C

C/2026/4094

31.7.2026

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Έγγραφο καθοδήγησης σχετικά με το γενικό καθεστώς προστασίας ειδών πτηνών — άρθρο 5 και άρθρο 9 της οδηγίας για τα πτηνά

(C/2026/4094)

Πίνακας περιεχομένων

Σελίδα

1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ 2
2. ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ ΓΙΑ ΤΑ ΠΤΗΝΑ 5
   - 2.1. Πεδίο εφαρμογής 5
   - 2.2. Στόχοι 6
3. ΑΡΘΡΟ 5 ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ ΓΙΑ ΤΑ ΠΤΗΝΑ 8
   - 3.1. Κείμενο του άρθρου 5 8
   - 3.2. Γενικά ζητήματα 8
   - 3.3. Η έννοια της «πρόθεσης» κατά το άρθρο 5 της οδηγίας για τα πτηνά 10
   - 3.4. Λήψη προληπτικών μέτρων για την αποφυγή εκ προθέσεως βλάβης 11
   - 3.5. Ειδικές απαγορεύσεις βάσει του άρθρου 5 12
   - 3.6. Εφαρμογή του άρθρου 5 15
     - 3.6.1. Η ανάγκη για ένα πλήρες και αποτελεσματικό νομοθετικό πλαίσιο 15
     - 3.6.2. Ενσωμάτωση των απαιτήσεων του άρθρου 5 στις διαδικασίες αδειοδότησης 16
     - 3.6.3. Παραδείγματα δραστηριοτήτων που μπορεί να εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 5 και δυνητικών προληπτικών μέτρων 17
4. ΑΡΘΡΟ 9 ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ ΓΙΑ ΤΑ ΠΤΗΝΑ 32
   - 4.1. Κείμενο του άρθρου 9 32
   - 4.2. Γενικά ζητήματα 33
   - 4.3. Προϋποθέσεις για την εφαρμογή εξαιρέσεων δυνάμει του άρθρου 9 35
   - 4.4. Ο ρόλος του άρθρου 9 στη διασφάλιση της επίτευξης των στόχων της οδηγίας για τα πτηνά 45
   - 4.5. Άρθρο 9 παράγραφοι 3 και 4 46

Παράρτημα I: Εφαρμογή εξαιρέσεων βάσει του άρθρου 9 της οδηγίας για τα πτηνά σε σχέση με τη ασπρομάγουλη χήνα .. 47

Παράρτημα II: Εφαρμογή εξαιρέσεων βάσει του άρθρου 9 της οδηγίας για τα πτηνά σε σχέση με τον κορμοράνο 55

1. **ΠΡΟΛΟΓΟΣ**

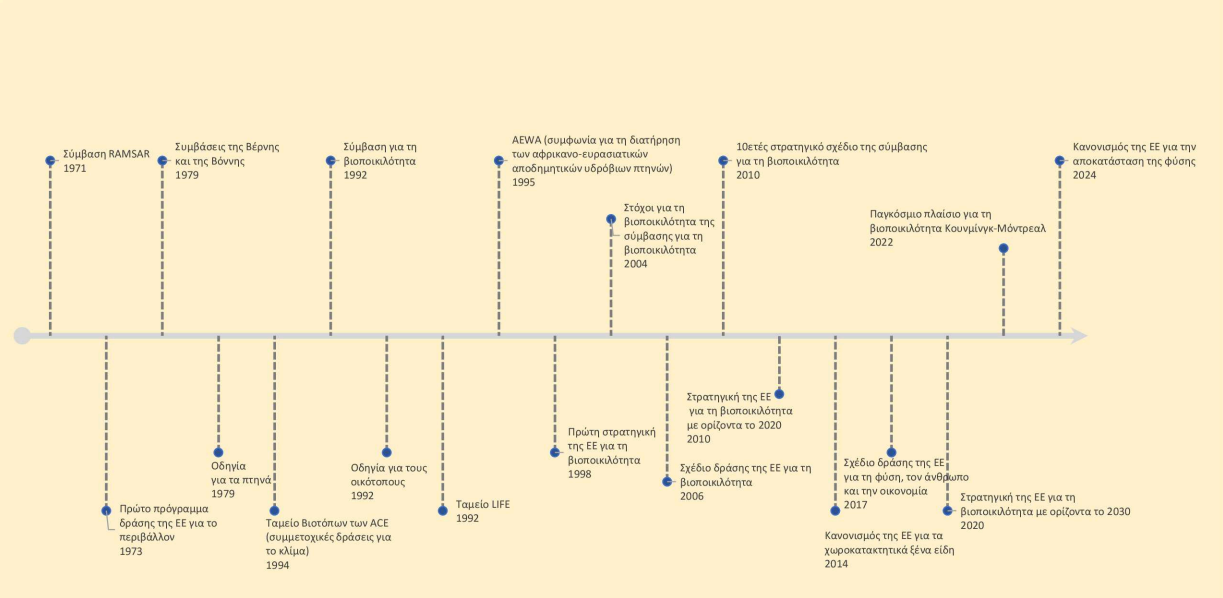
Η οδηγία 2009/147/ΕΚ για τη διατήρηση των άγριων πτηνών (στο εξής: οδηγία για τα πτηνά) ([1]) αποτελεί βασικό πυλώνα της περιβαλλοντικής πολιτικής της ΕΕ. Αποτελεί επιβεβαίωση της δέσμευσης της ΕΕ για τη διατήρηση της παγκόσμιας βιοποικιλότητας, η οποία εξακολουθεί να διασφαλίζει την προστασία ειδών πτηνών ανά την Ευρώπη.

Η οδηγία για τα πτηνά, η οποία εκδόθηκε το 1979, αποτέλεσε την πολιτική απάντηση σε μια ισχυρή δημόσια κατακραυγή για τη δραματική μείωση της ορνιθοπανίδας. Καθώς τα πτηνά αποδημούν και δεν αναγνωρίζουν εθνικά σύνορα, ήταν σαφές ότι οι προσπάθειες διατήρησης θα ήταν αποτελεσματικότερες, εάν συντονίζονταν σε επίπεδο ΕΕ. Επίσης, τα πτηνά αποτελούν σημαντικό προσεγγιστικό δείκτη για την κατάσταση της βιοποικιλότητας και την υγεία του περιβάλλοντος. Ως εκ τούτου, η οδηγία για τα πτηνά προσέδωσε νέα διάσταση στη διατήρηση της άγριας ζωής με βάση την προστασία και τη διαχείριση των οικοτόπων και των ειδών, καθώς καθίστατο όλο και πιο σαφές ότι, για την προστασία ενός είδους, θα έπρεπε επίσης να διατηρηθεί ο οικότοπός του.

Μολονότι εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπιστούν για τη διασφάλιση υγιών πληθυσμών πτηνών μακροπρόθεσμα, η οδηγία για τα πτηνά εξακολουθεί να καθορίζει το πρότυπο για τη διατήρηση των πτηνών στα 27 κράτη μέλη της ΕΕ.

Διάγραμμα 1

Χρονολόγιο των βασικών ενωσιακών και διεθνών πρωτοβουλιών για τη φύση και τη βιοποικιλότητα

ΔΗΛΩΣΗ ΑΠΟΠΟΙΗΣΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ

Το παρόν ερμηνευτικό έγγραφο καθοδήγησης αποσκοπεί στην αποσαφήνιση των διατάξεων του άρθρου 5 και του άρθρου 9 της οδηγίας για τα πτηνά, παρουσιάζοντας επίσης συγκεντρωτικά την εφαρμοστέα νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: ΔΕΕ). Το έγγραφο καθοδήγησης δεν είναι νομικά δεσμευτικό και δεν δημιουργεί νέες νομικές υποχρεώσεις. Αντιθέτως, παρουσιάζει διάφορες διευκρινίσεις με σκοπό να στηρίξει τα κράτη μέλη κατά την εκπόνηση των εθνικών μέτρων εφαρμογής που είναι τα καταλληλότερα για το συγκεκριμένο πλαίσιό τους.

Το παρόν δεν θίγει περαιτέρω νομολογία του ΔΕΕ, την έκβαση της υπό εξέλιξη προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων βάσει των οδηγιών για τα πτηνά και τους οικότοπους και τη δέσμη προτάσεων για την απλούστευση του διοικητικού φόρτου που υπέβαλε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ([2]). Ειδικότερα, στο πλαίσιο της εν λόγω δέσμης μέτρων, η Επιτροπή πρότεινε ορισμένες

([1]) Οδηγία 2009/147/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Νοεμβρίου 2009, περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών (κωδικοποιημένη έκδοση) (ΕΕ L 20 της 26.1.2010, σ. 7, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2009/147/2019-06-26).

([2]) Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, «Απλούστευση για βιώσιμη ανταγωνιστικότητα» [COM(2025) 980 final].

διατάξεις που διασφαλίζουν ότι οι απαιτήσεις προστασίας των ειδών του άρθρου 5 της οδηγίας για τα πτηνά δεν ερμηνεύονται με υπερβολικά περιοριστικό ή επαχθή τρόπο, χωρίς να τίθεται σε κίνδυνο η επίτευξη των στόχων της οδηγίας ([3]). Ενδέχεται να χρειαστεί αναθεώρηση του παρόντος εγγράφου καθοδήγησης σύμφωνα με το αποτέλεσμα της νομοθετικής διαδικασίας.

Γενικό πλαίσιο της οδηγίας για τα πτηνά

Η οδηγία για τα πτηνά προστατεύει όλα τα είδη πτηνών που ζουν εκ φύσεως σε άγρια κατάσταση στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών στο οποίο εφαρμόζεται η Συνθήκη (άρθρο 1) ([4]).

Αναγνωρίζοντας τη σημασία της εξισορρόπησης της ουσιώδους ανάγκης προστασίας του περιβάλλοντός μας, μεταξύ άλλων μέσω της διατήρησης ειδών πτηνών, με άλλα ζωτικά συμφέροντα, το άρθρο 2 της οδηγίας για τα πτηνά απαιτεί από τα κράτη μέλη να λαμβάνουν μέτρα για τη διατήρηση ή την προσαρμογή του πληθυσμού όλων των ειδών που καλύπτονται από το άρθρο 1 σε επίπεδο που να ανταποκρίνεται, μεταξύ άλλων, στις οικολογικές, επιστημονικές και μορφωτικές απαιτήσεις, λαμβανομένων παράλληλα υπόψη των οικονομικών και ψυχαγωγικών απαιτήσεων.

Η οδηγία για τα πτηνά επιδιώκει την επίτευξη αυτού του στόχου πρωτίστως μέσω δύο βασικών πυλώνων:

1) της προστασίας των οικότοπων ειδών πτηνών (προστασία με βάση τον τόπο)· και

2) της εγκαθίδρυσης γενικού καθεστώτος προστασίας όλων των ειδών με ορισμένες απαγορεύσεις (προστασία των ειδών).

Ο πρώτος πυλώνας αφορά το καθεστώς προστασίας με βάση τον τόπο που καθορίζει η οδηγία για τα πτηνά και στηρίζεται στα άρθρα 3 και 4 αυτής. Σύμφωνα με το άρθρο 3, τα κράτη μέλη πρέπει να λαμβάνουν μέτρα με σκοπό να διαφυλαχθεί, διατηρηθεί ή αποκατασταθεί για όλα τα αναφερόμενα στο άρθρο 1 είδη πτηνών επαρκής ποικιλία και επιφάνεια οικότοπων. Σύμφωνα με το άρθρο 4, απαιτείται κατάταξη σε ζώνες ειδικής προστασίας (στο εξής: ΖΕΠ) για τη διατήρηση των πιο κατάλληλων εδαφών για τα είδη που μνημονεύονται στο παράρτημα Ι της οδηγίας και τα αποδημητικά είδη των οποίων η έλευση είναι τακτική. Μετά την κατάταξη ενός τόπου, αυτός καθίσταται μέρος του δικτύου Natura 2000 και υπόκειται στο καθεστώς προστασίας που καθορίζεται στο άρθρο 4 παράγραφοι 1 και 2 της οδηγίας για τα πτηνά και στο άρθρο 6 παράγραφοι 2, 3 και 4 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ ([5]) (στο εξής: οδηγία για τους οικότοπους) δυνάμει του άρθρου 7 της εν λόγω οδηγίας ([6]). Για κάθε ΖΕΠ, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να καθορίζουν ειδικούς ανά τόπο στόχους διατήρησης και να θεσπίζουν και να εφαρμόζουν τα αναγκαία μέτρα διατήρησης ([7]). Τέλος, σχέδια ή έργα που επηρεάζουν ΖΕΠ μπορούν να εγκριθούν μόνον εάν δεν έχουν σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στην ακεραιότητα του τόπου. Ωστόσο, σύμφωνα με το άρθρο 6 παράγραφος 4 της οδηγίας για τους οικότοπους, ένα σχέδιο ή έργο που θα είχε σημαντικές επιπτώσεις σε μια ΖΕΠ μπορεί, παρά ταύτα, να υλοποιηθεί για επιτακτικούς λόγους σημαντικού δημόσιου συμφέροντος, συμπεριλαμβανομένων λόγων κοινωνικής και οικονομικής φύσης, ελλείψει εναλλακτικών λύσεων και εάν ληφθούν αντισταθμιστικά μέτρα για τη διασφάλιση της συνοχής του δικτύου ΖΕΠ.

([3]) Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την επιτάχυνση των εκτιμήσεων περιβαλλοντικών επιπτώσεων [COM(2025) 984 final]. Ειδικότερα, το άρθρο 8 του προτεινόμενου κανονισμού σχετικά με την επιτάχυνση των εκτιμήσεων περιβαλλοντικών επιπτώσεων προτείνει, όταν τα σχέδια και τα έργα έχουν λάβει κατάλληλα και αναλογικά μέτρα μετριασμού για την αποφυγή της θανάτωσης και της παρενόχλησης, με στόχο την αποφυγή σημαντικών δυσμενών επιπτώσεων στον πληθυσμό των θιγόμενων ειδών, παρά την πιθανή ύπαρξη αρνητικών επιπτώσεων σε μεμονωμένα άτομα των εν λόγω ειδών, η εν λόγω θανάτωση ή παρενόχληση να μη θεωρείται ότι γίνεται σκόπιμα κατά την έννοια του άρθρου 5 της οδηγίας για τα πτηνά. Κατά τον χρόνο δημοσίευσης του παρόντος εγγράφου καθοδήγησης, ο προτεινόμενος κανονισμός δεν έχει ακόμη εγκριθεί. Με πλήρη σεβασμό προς τους συννομοθέτες, οι οποίοι είναι αποκλειστικά αρμόδιοι για τη θέσπιση νομοθεσίας της ΕΕ, η εξέταση της πρότασης αυτής δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του παρόντος εγγράφου. Επομένως, ενδέχεται να χρειαστεί αναθεώρηση του παρόντος εγγράφου καθοδήγησης με βάση το αποτέλεσμα των νομοθετικών διαπραγματεύσεων του εν λόγω κανονισμού. Το ίδιο ισχύει και για τη δέσμη μέτρων για τα ευρωπαϊκά δίκτυα, η οποία επίσης δεν έχει ακόμη εγκριθεί κατά τον χρόνο δημοσίευσης του παρόντος εγγράφου καθοδήγησης https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/ip_25_2945.

([4]) Βλ. συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-473/19 και C-474/19, Föreningen Skydda Skogen, σκέψη 36. Η Επιτροπή έχει καταρτίσει κατάλογο ειδών άγριων πτηνών που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας (στο εξής: κατάλογος πτηνών): https://circabc.europa.eu/ui/group/3f466d71-92a7-49eb-9c63-6cb0fadf29dc/library/f3bdeb3b-55c0-47a1-8482-e9a91b126b69/details.

([5]) Οδηγία 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας (ΕΕ L 206 της 22.7.1992, σ. 7, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/1992/43/2025-07-14).

([6]) Σύμφωνα με το άρθρο 7 της οδηγίας για τους οικότοπους, οι ΖΕΠ υπόκεινται στις απαιτήσεις διαχείρισης με βάση τον τόπο οι οποίες καθορίζονται στο άρθρο 6 παράγραφοι 2, 3 και 4 της οδηγίας για τους οικότοπους. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις εν λόγω διατάξεις, ανατρέξτε στο έγγραφο «Διαχείριση των τόπων του δικτύου Natura 2000: Οι διατάξεις του άρθρου 6 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ για τους οικότοπους» https://op.europa.eu/el/publication-detail/-/publication/11e4ee91-2a8a-11e9-8d04-01aa75ed71a1.

([7]) Η απαίτηση καθορισμού στόχων διατήρησης και θέσπισης μέτρων διατήρησης σε ζώνες ειδικής προστασίας επιβεβαιώθηκε στην υπόθεση C-66/23, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, σκέψεις 46 και 56.

Με τον δεύτερο πυλώνα θεσπίζεται γενικό καθεστώς προστασίας των ειδών πτηνών που αναφέρονται στο άρθρο 1 της οδηγίας για τα πτηνά. Σε αντίθεση με τις απαιτήσεις προστασίας με βάση τον τόπο, το καθεστώς αυτό εφαρμόζεται σε όλα τα είδη πτηνών που ζουν εκ φύσεως σε άγρια κατάσταση στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών στο οποίο εφαρμόζεται η Συνθήκη.

Ο πυλώνας αυτός διέπεται από τα άρθρα 5 έως 9 της οδηγίας για τα πτηνά. Στο άρθρο 5 ορίζεται ότι απαιτείται εγκαθίδρυση γενικού καθεστώτος προστασίας των ειδών πτηνών που αναφέρονται στο άρθρο 1 και απαριθμούνται συγκεκριμένες απαγορεύσεις που ισχύουν στο πλαίσιο αυτό. Το άρθρο 6 απαγορεύει την πώληση, τη μεταφορά για πώληση, την κατοχή για πώληση και τη διάθεση για πώληση ζωντανών ή νεκρών πτηνών ή παραγώγων αυτών, με την επιφύλαξη των εξαιρέσεων που προβλέπονται στο άρθρο 6 παράγραφοι 2 και 3 για τα είδη που περιλαμβάνονται στο παράρτημα ΙΙΙ της οδηγίας. Το άρθρο 7 καθορίζει τους όρους θήρας των ειδών πτηνών που περιλαμβάνονται στο παράρτημα ΙΙ της οδηγίας ([8]). Το άρθρο 8 παράγραφος 1 απαγορεύει τη χρήση οποιουδήποτε μέσου, εγκαταστάσεων ή μεθόδων μαζικής ή όχι επιλεκτικής σύλληψης ή θανάτωσης πτηνών ή που μπορούν να προκαλέσουν τοπικά την εξαφάνιση ενός είδους. Στο παράρτημα IV στοιχείο α) παρατίθενται ορισμένες τέτοιες πρακτικές που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 8. Το άρθρο 8 παράγραφος 2 απαγορεύει την καταδίωξη με τα μεταφορικά μέσα και υπό τους όρους που περιλαμβάνονται στο παράρτημα IV στοιχείο β). Τέλος, το άρθρο 9 διασφαλίζει ότι οι προστατευτικοί περιορισμοί των άρθρων 5 έως 8 σταθμίζονται με άλλα σημαντικά συμφέροντα, καθορίζοντας τις περιστάσεις υπό τις οποίες είναι δυνατόν να μην εφαρμοστούν οι εν λόγω απαιτήσεις.

Η εφαρμογή της οδηγίας για τα πτηνά υπόκειται στην αρχή της προφύλαξης που προβλέπεται στο άρθρο 191 παράγραφος 2 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: ΣΛΕΕ), με την εφαρμογή υψηλότερου επιπέδου προστασίας σε περιπτώσεις επιστημονικής αβεβαιότητας όσον αφορά τον κίνδυνο για ένα είδος.

Δεδομένου ότι η νομική πράξη είναι οδηγία, τα κράτη μέλη πρέπει να μεταφέρουν τις διατάξεις της στα αντίστοιχα οικεία εθνικά νομικά συστήματα, έχοντας τη δυνατότητα να λαμβάνουν υπόψη τις εθνικές ιδιαιτερότητες. Κατά πάγια νομολογία του ΔΕΕ, η μεταφορά μιας οδηγίας στο εθνικό δίκαιο πρέπει να είναι σαφής και ακριβής, πιστή, με αναμφισβήτητη δεσμευτική ισχύ και με την εξειδίκευση, την ακρίβεια και τη σαφήνεια που απαιτούνται προκειμένου να ικανοποιείται η απαίτηση της ασφάλειας δικαίου ([9]). Εκτός από την υποχρέωση ορθής μεταφοράς των διατάξεων της οδηγίας στο εθνικό δίκαιο, τα κράτη μέλη υποχρεούνται επίσης να διασφαλίζουν ότι το καθεστώς προστασίας που έχει θεσπιστεί εφαρμόζεται αποτελεσματικά στην πράξη. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο οι αρμόδιες αρχές διαδραματίζουν καίριο ρόλο στην ευαισθητοποίηση σχετικά με τις διατάξεις προστασίας, στον καθορισμό απαιτήσεων, στη δημιουργία κινήτρων, στην παρακολούθηση της συμμόρφωσης και στη διασφάλιση της πλήρους και αποτελεσματικής επιβολής ([10]). Εναπόκειται στις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών να διασφαλίσουν ότι οι ανθρώπινες δραστηριότητες μπορούν να ασκούνται κατά τρόπο που επιδεικνύει ευαισθησία για την ανάγκη προστασίας των ειδών πτηνών στην ΕΕ και είναι συμβατό με αυτήν. Η οδηγία για τα πτηνά προβλέπει επίσης ευελιξία, κυρίως μέσω των οικείων διατάξεων εξαίρεσης, οι οποίες παρέχουν στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να εξισορροπούν την προστασία του περιβάλλοντος με σημαντικά κοινωνικοοικονομικά συμφέροντα.

Πεδίο εφαρμογής του εγγράφου καθοδήγησης

Σκοπός του παρόντος εγγράφου καθοδήγησης είναι να στηρίξει τα κράτη μέλη στην ορθή εφαρμογή του άρθρου 5 και του άρθρου 9 της οδηγίας για τα πτηνά. Παρουσιάζει μόνο τις απόψεις της Επιτροπής και δεν είναι νομικά δεσμευτικό. Μόνο το ΔΕΕ μπορεί να παρέχει δεσμευτικές ερμηνείες του δικαίου της ΕΕ. Στις περιπτώσεις που το ΔΕΕ έχει αποφανθεί σχετικά με διάταξη της οδηγίας για τα πτηνά, η Επιτροπή βασίζεται στην εν λόγω απόφαση για να τεκμηριώσει το παρόν έγγραφο καθοδήγησης και τονίζει την ευελιξία που έχουν στη διάθεσή τους τα κράτη μέλη κατά την εφαρμογή των διατάξεων, λαμβανομένων υπόψη των πρωταρχικών στόχων της οδηγίας.

Το άρθρο 7, το οποίο καθορίζει τους όρους που διέπουν τη θήρα των ειδών πτηνών που περιλαμβάνονται στο παράρτημα ΙΙ, στο πλαίσιο των γενικών στόχων διατήρησης της οδηγίας, έχει ήδη καλυφθεί σε προηγούμενο έγγραφο καθοδήγησης της Επιτροπής. Ως εκ τούτου, το παρόν έγγραφο καθοδήγησης λειτουργεί συμπληρωματικά και θα πρέπει να μελετάται σε συνδυασμό με τον οδηγό για τη βιώσιμη θήρα βάσει της οδηγίας για τα πτηνά με τίτλο «*Guide to sustainable hunting under the Birds Directive*» ([11]).

([8]) Βλ. έγγραφο κατευθύνσεων για τη θήρα βάσει της οδηγίας για τα άγρια πτηνά https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/birds-directive/sustainable-hunting-under-birds-directive_en?prefLang=el.

([9]) Βλ. υπόθεση C-363/85, Επιτροπή κατά Ιταλίας, σημείο 6· υπόθεση C-361/88, Επιτροπή κατά Γερμανίας· υπόθεση C-159/99, Επιτροπή κατά Ιταλίας, σκέψη 32· υπόθεση C-415/01, Επιτροπή κατά Βελγίου, σκέψη 21· υπόθεση C-58/02, Επιτροπή κατά Ισπανίας· υπόθεση C-6/04, Επιτροπή κατά Ηνωμένου Βασιλείου, σκέψεις 21, 25 και 26· υπόθεση C-508/04, Επιτροπή κατά Αυστρίας, σκέψη 80· και υπόθεση C-290/18, Επιτροπή κατά Πορτογαλίας (Χαρακτηρισμός και προστασία των ειδικών ζωνών διατήρησης), σκέψη 35.

([10]) Επίσης, με βάση το άρθρο 3 παράγραφος 2 στοιχείο ιδ), της οδηγίας (ΕΕ) 2024/1203 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Απριλίου 2024, σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος μέσω του ποινικού δικαίου, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να διασφαλίζουν ότι η παράνομη και εσκεμμένη θανάτωση, αφανισμός, σύλληψη, κατοχή, πώληση ή προσφορά προς πώληση δείγματος ή δειγμάτων των ειδών που αναφέρονται στο άρθρο 1 της οδηγίας για τα πτηνά συνιστά ποινικό αδίκημα, εκτός εάν η συμπεριφορά αυτή αφορά αμελητέα ποσότητα τέτοιων δειγμάτων.

([11]) Βλ. έγγραφο κατευθύνσεων για τη θήρα βάσει της οδηγίας για τα πτηνά: https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/birds-directive/sustainable-hunting-under-birds-directive_el.

Το παρόν έγγραφο καθοδήγησης δεν καλύπτει τις διατάξεις των άρθρων 6, 7 και 8 της οδηγίας για τα πτηνά ή τις διατάξεις του άρθρου 4 για την προστασία με βάση τον τόπο. Για περαιτέρω λεπτομέρειες σχετικά με τις απαιτήσεις για τη διαχείριση των ΖΕΠ που περιέχονται στο άρθρο 6 παράγραφοι 2, 3 και 4 της οδηγίας για τους οικότοπους, βλ. το έγγραφο καθοδήγησης της Επιτροπής με τίτλο «*Διαχείριση των τόπων του δικτύου Natura 2000: Οι διατάξεις του άρθρου 6 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ για τους οικοτόπους*» ([12]).

Γιατί χρειάζεται το παρόν έγγραφο καθοδήγησης;

Δεδομένων των αυξανόμενων παγκόσμιων προκλήσεων στον τομέα της οικονομίας και της ασφάλειας, είναι σημαντικό να διασφαλιστεί ότι η οδηγία για τα πτηνά εξακολουθεί να διευκολύνει μια ανταγωνιστική και βιώσιμη οικονομία, προστατεύοντας παράλληλα τη φυσική μας κληρονομιά.

Στόχος του εγγράφου είναι να παρέχει καθοδήγηση για την ερμηνεία και την εφαρμογή του γενικού καθεστώτος προστασίας βάσει της οδηγίας για τα πτηνά, συμβάλλοντας παράλληλα στη μείωση του διοικητικού φόρτου. Αποσαφηνίζει τις ελάχιστες απαιτήσεις και εξηγεί τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να εφαρμοστούν ορθά οι απαιτήσεις προστασίας των ειδών, απλουστεύοντας, παράλληλα, το έργο των αρμόδιων αρχών και των οικονομικών φορέων.

Για να διασφαλιστεί η κοινή εφαρμογή των διατάξεων, το παρόν έγγραφο καθοδήγησης έχει επίσης ως στόχο να εξηγήσει τις δυνατότητες ευελιξίας που έχουν στη διάθεσή τους τα κράτη μέλη υπό το πρίσμα των απαιτήσεων της οδηγίας και της νομολογίας του ΔΕΕ. Στόχος είναι να δοθεί στις δημόσιες αρχές καθώς και στους χρήστες της ξηράς και της θάλασσας η δυνατότητα να συνεχίσουν τις δραστηριότητές τους με τη βεβαιότητα ότι δεν διατρέχουν κίνδυνο παραβίασης των απαιτήσεων της οδηγίας.

Το έγγραφο καθοδήγησης απευθύνεται κυρίως στις εθνικές, περιφερειακές και τοπικές αρχές των κρατών μελών, αλλά θα χρησιμεύσει επίσης και ως σημείο αναφοράς για οργανισμούς και άλλους συμφεροντούχους που συμμετέχουν στην εφαρμογή της οδηγίας για τα πτηνά. Σκοπός του είναι να αποσαφηνίσει και να εξορθολογίσει την εφαρμογή της οδηγίας, παρέχοντας σαφή και πρακτική καθοδήγηση με βάση την πείρα που έχει αποκομιστεί στα διάφορα κράτη μέλη και τις γνώσεις που έχουν αντληθεί από την ερμηνεία της οδηγίας από το ΔΕΕ.

Το παράρτημα Ι του παρόντος εγγράφου περιέχει καθοδήγηση σχετικά με την ασπρομάγουλη χήνα (*Branta leucopsis*), ένα είδος που έχει καταγράψει σημαντική αύξηση πληθυσμού, η οποία είχε προκαλέσει, σε ορισμένες περιπτώσεις, σημαντική ζημία σε βάρος οικονομικών δραστηριοτήτων. Σε προηγούμενο έγγραφο καθοδήγησης με τίτλο «*Great Cormorant: Applying derogations under Article 9 of the Birds Directive 2009/147/EC*» (Κορμοράνος: Εφαρμογή εξαιρέσεων με βάση το άρθρο 9 της οδηγίας 2009/147/ΕΚ για τα πτηνά) ([13]), εξηγούνταν η εφαρμογή του άρθρου 9 στο συγκεκριμένο πλαίσιο της πρόληψης σοβαρών ζημιών σε ορισμένες οικονομικές δραστηριότητες εξαιτίας του κορμοράνου (*Phalacrocorax carbo*). Δεδομένης της σημασίας του θέματος, της ανάγκης επικαιροποίησης του εν λόγω εγγράφου υπό το πρίσμα των εθνικών προκλήσεων που προκύπτουν από την αύξηση των πληθυσμών του είδους σε μέρη της ΕΕ και της ανάγκης εξεύρεσης λύσεων για την αντιμετώπιση των συγκρούσεων μεταξύ του κορμοράνου και της αλιείας, στο παράρτημα ΙΙ του παρόντος εγγράφου καθοδήγησης παρουσιάζεται επικαιροποιημένη έκδοση του εν λόγω εγγράφου. Τα δύο αυτά παραρτήματα έχουν ως στόχο να εξηγήσουν το επίπεδο ευελιξίας που διαθέτουν τα κράτη μέλη για την πρόληψη σοβαρών ζημιών στη γεωργία και την αλιεία λόγω αυτών των δύο ειδών, μεταξύ άλλων μέσω πρακτικών παραδειγμάτων.

2. ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ ΓΙΑ ΤΑ ΠΤΗΝΑ

2.1. **Πεδίο εφαρμογής**

1. Το άρθρο 1 της οδηγίας για τα πτηνά ορίζει την έκταση της προστασίας που αυτή παρέχει.

«*Άρθρο 1*

1. Η παρούσα οδηγία αφορά τη διατήρηση όλων των ειδών πτηνών που ζουν εκ φύσεως σε άγρια κατάσταση στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών στο οποίο εφαρμόζεται η συνθήκη. Έχει αντικείμενο την προστασία, τη διαχείριση και τη ρύθμιση των ειδών αυτών και κανονίζει την εκμετάλλευσή τους.

2. Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στα πτηνά, τα αυγά, τις φωλιές και τους οικότοπούς τους.»

([12]) Διαχείριση των τόπων του δικτύου Natura 2000 — Υπηρεσία Εκδόσεων της ΕΕ (europa.eu).
([13]) https://op.europa.eu/el/publication-detail/-/publication/eb3840b0-937d-4f0b-b616-107fe9825801.

2. Η οδηγία για τα πτηνά, σύμφωνα με το άρθρο 1 αυτής, αφορά, επομένως, τη διατήρηση όλων των ειδών πτηνών που ζουν εκ φύσεως σε άγρια κατάσταση στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών στο οποίο εφαρμόζεται η Συνθήκη ([14]). Η Επιτροπή απαρίθμησε τα είδη πτηνών που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας, συμπεριλαμβανομένων των τυχαίων επισκεπτών ([15]).

3. Το ΔΕΕ έχει αποφανθεί ότι η οδηγία για τα πτηνά απαιτεί από τα κράτη μέλη να προστατεύουν τα πτηνά που ζουν εκ φύσεως σε άγρια κατάσταση στην ΕΕ, ακόμη και αν ο φυσικός οικότοπος του εκάστοτε είδους δεν βρίσκεται στο έδαφος του οικείου κράτους μέλους ([16]). Τα είδη που εισάγονται σ' ένα κράτος μέλος καλύπτονται από την οδηγία για τα πτηνά, εάν είναι αυτόχθονα σε άλλα μέρη της ΕΕ. Ωστόσο, το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας δεν εκτείνεται σε εισαγόμενα είδη που δεν είναι αυτόχθονα σε κανένα κράτος μέλος της ΕΕ, εκτός εάν αναφέρονται ρητά σ' ένα από τα παραρτήματα της οδηγίας (π.χ. γάλος, *Meleagris gallopavo*).

4. Το ΔΕΕ επιβεβαίωσε ότι η οδηγία δεν εφαρμόζεται σε άτομα πτηνών που γεννώνται και εκτρέφονται εν αιχμαλωσία, δεδομένου ότι η επέκταση του καθεστώτος προστασίας πέραν των πληθυσμών πτηνών που βρίσκονται στο φυσικό τους περιβάλλον δεν θα εξυπηρετούσε τον περιβαλλοντικό στόχο της οδηγίας ([17]). Ωστόσο, η οδηγία εφαρμόζεται σε άτομα άγριων ειδών που έχουν εξημερωθεί ή που έχουν γεννηθεί και εκτραφεί σε αιχμαλωσία, όταν αυτά απελευθερώνονται στο φυσικό περιβάλλον και δεν μπορούν πλέον να διακριθούν σαφώς από άγρια άτομα. Αυτό είναι αναγκαίο για να διασφαλιστεί η προστασία άγριων ατόμων που θα μπορούσαν εκ παραδρομής να υποστούν βλάβη η οποία απαγορεύεται από την οδηγία ([18]).

2.2. **Στόχοι**

5. Το άρθρο 2 της οδηγίας επιβάλλει τη λήψη μέτρων για τα πτηνά που περιλαμβάνονται στο άρθρο 1.

> «*Άρθρο 2*
>
> Τα κράτη μέλη υιοθετούν όλα τα αναγκαία μέτρα με σκοπό να διατηρηθεί ή να προσαρμοσθεί ο πληθυσμός όλων των ειδών των πτηνών που αναφέρονται στο άρθρο 1 σε επίπεδο που να ανταποκρίνεται μεταξύ άλλων στις οικολογικές, επιστημονικές και μορφωτικές απαιτήσεις, λαμβάνοντας, ωστόσο, υπόψη τις οικονομικές και ψυχαγωγικές απαιτήσεις.»

6. Μολονότι δεν υπάρχει ειδική διάταξη της οδηγίας για τα πτηνά που να καθορίζει τους στόχους της, το ΔΕΕ έχει διατυπώσει τον σκοπό της οδηγίας ως εξής:

> «[…] σκοπός της οδηγίας για τα πτηνά είναι, όπως προκύπτει από το άρθρο της 1, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα των αιτιολογικών της σκέψεων 3, 5, 7 και 8, η προστασία, η διαχείριση και η ρύθμιση όλων των ειδών πτηνών που ζουν εκ φύσεως σε άγρια κατάσταση στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών στο οποίο εφαρμόζονται οι Συνθήκες, προκειμένου να διασφαλιστεί η διατήρησή τους ως κληρονομιάς των ευρωπαϊκών λαών, πράγμα που συνεπάγεται μακροπρόθεσμη προστασία μέσω της διατήρησης ή αποκατάστασης μιας επαρκούς ποικιλίας και εκτάσεως οικότοπων. Υπό το πρίσμα του σκοπού αυτού, η εν λόγω οδηγία επιβάλλει στα κράτη μέλη, δυνάμει του άρθρου 2, σε συνδυασμό με την αιτιολογική σκέψη 10, να λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα για τη διατήρηση ή την προσαρμογή του πληθυσμού των εν λόγω ειδών πτηνών σε επίπεδο που να ανταποκρίνεται μεταξύ άλλων στις οικολογικές, επιστημονικές και μορφωτικές απαιτήσεις, λαμβάνοντας, ωστόσο, υπόψη τις οικονομικές και ψυχαγωγικές απαιτήσεις, ώστε να μπορεί να χαρακτηριστεί ως ικανοποιητικό» ([19]).

([14]) Βλ. συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-473/19 και C-474/19, Föreningen Skydda Skogen, σκέψη 36.

([15]) https://circabc.europa.eu/ui/group/3f466d71-92a7-49eb-9c63-6cb0fadf29dc/library/f3bdeb3b-55c0-47a1-8482-e9a91b126b69/details.

([16]) Υπόθεση C-149/94, Vergy, σκέψη 18.

([17]) Υπόθεση C-149/94, Vergy, σκέψεις 12-15.

([18]) Στην περίπτωση του αγριοπερίστερου (*Columba livia*), σε πολλές αστικές περιοχές, δεσποζόμενα άτομα έχουν διαφύγει από εγκαταστάσεις εκτροφής για μεγάλο χρονικό διάστημα και αποτελούν αδέσποτους πληθυσμούς που έχουν διασταυρωθεί με άγριους πληθυσμούς. Παρόλο που τα άτομα που εκτρέφονται σε συνθήκες αιχμαλωσίας δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας, τα αδέσποτα περιστέρια εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας για τα πτηνά, εκτός εάν μπορεί να αποδειχθεί σαφώς ότι έχουν εκτραφεί σε συνθήκες αιχμαλωσίας και διακρίνονται από τον άγριο πληθυσμό. Εάν η διάκριση αυτή σε επίπεδο ατόμου δεν μπορεί να γίνει, όπως συμβαίνει συνήθως σε πραγματικά σενάρια διαχείρισης, εφαρμόζεται πλήρως το καθεστώς προστασίας της οδηγίας για τα πτηνά. Χρησιμοποιούνται διάφορες στρατηγικές διαχείρισης για τον έλεγχο των αστικών πληθυσμών αδέσποτων περιστεριών, μεταξύ των οποίων η επιβολή απαγορεύσεων σίτισης, η ρύθμιση των πηγών τροφής και νερού, η χρήση οπτικών και ακουστικών αποτρεπτικών μέσων, η εγκατάσταση φυσικών φραγμών, όπως δικτυών και καρφιών, για την αποτροπή του κουρνιάσματος και της φωλεοποίησης, η αντικατάσταση των γόνιμων αυγών με ομοιώματα αυγών σε ελεγχόμενους περιστερώνες, η απομάκρυνση των φωλιών, η στείρωση, η διανομή αντισυλληπτικών ζωοτροφών και η σύλληψη και απομάκρυνση ή μετεγκατάσταση ατόμων. Εάν οι επιλεγμένες επιλογές διαχείρισης ενέχουν τον κίνδυνο παραβίασης των απαγορεύσεων που καθορίζονται στο άρθρο 5 της οδηγίας για τα πτηνά, πρέπει να χορηγούνται κατάλληλες εξαιρέσεις σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 9.

([19]) Υπόθεση C-784/23, Voore Mets και Lemeks Põlva, σκέψη 51· βλ. επίσης σκέψη 54 της εν λόγω απόφασης. Βλ. επίσης υπόθεση C-131/24, VIRUS και λοιποί, σκέψη 40.

7. Όπως προβλέπεται στο άρθρο 1, σκοπός της οδηγίας για τα πτηνά είναι η διατήρηση όλων των ειδών πτηνών που ζουν εκ φύσεως σε άγρια κατάσταση στην ΕΕ. Η διατύπωση του άρθρου 2 δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην ανάγκη διατήρησης των εν λόγω ειδών σε επίπεδο που να ανταποκρίνεται στις οικολογικές, επιστημονικές και μορφωτικές απαιτήσεις, λαμβανομένων παράλληλα υπόψη των οικονομικών και ψυχαγωγικών απαιτήσεων. Η αναφορά στις απαιτήσεις αυτές στο άρθρο 2 αντικατοπτρίζει την επίδραση που μπορούν να έχουν στα πληθυσμιακά επίπεδα των ειδών που προστατεύονται βάσει της οδηγίας για τα πτηνά. Ως εκ τούτου, για τη διατήρηση των ειδών αυτών, το «ικανοποιητικό επίπεδο» πρέπει να νοείται στο πλαίσιο των διαφόρων αυτών απαιτήσεων και των τρόπων με τους οποίους μπορούν να επηρεάσουν τα επίπεδα των πληθυσμών των πτηνών ([20]). Η αναφορά στην ανάγκη συνεκτίμησης των οικονομικών και ψυχαγωγικών απαιτήσεων αντικατοπτρίζει επίσης το γεγονός ότι οι οικονομικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες εξαρτώνται και επηρεάζονται από την προστασία των πτηνών. Ως εκ τούτου, είναι αναγκαίο να διασφαλιστεί ότι οι οικολογικές, επιστημονικές και μορφωτικές απαιτήσεις, καθώς και οι οικονομικές και ψυχαγωγικές απαιτήσεις, διαμορφώνουν την εφαρμογή όλων των διατάξεων της οδηγίας.

8. Στο πλαίσιο αυτό, το ΔΕΕ επιβεβαίωσε ότι το άρθρο 2 λαμβάνει υπόψη, αφενός, την ανάγκη αποτελεσματικής προστασίας των πτηνών και, αφετέρου, τις απαιτήσεις της υγείας, της δημόσιας ασφάλειας, της οικονομίας, της οικολογίας, της επιστήμης, καθώς και απαιτήσεις μορφωτικού και ψυχαγωγικού χαρακτήρα ([21]). Ωστόσο, το ΔΕΕ επιβεβαίωσε επίσης ότι το άρθρο 2 δεν συνιστά αυτοτελή παρέκκλιση από το γενικό καθεστώς προστασίας που θεσπίζει η οδηγία για τα πτηνά ([22]).

9. Ως εκ τούτου, οι εν λόγω οικολογικές, επιστημονικές, μορφωτικές, οικονομικές και ψυχαγωγικές απαιτήσεις δεν θίγουν τις απαιτήσεις που καθορίζονται στην οδηγία για τα πτηνά, συμπεριλαμβανομένου του άρθρου 5, και δεν λαμβάνονται υπόψη κατά την εφαρμογή των απαγορεύσεων που αυτή θεσπίζει ([23]). Οι δυνατότητες εξαίρεσης βάσει του άρθρου 9 αντικατοπτρίζουν τις αναφερόμενες απαιτήσεις, οι οποίες αποσκοπούν στην εξισορρόπηση των διαφόρων προτεραιοτήτων πολιτικής που αφορούν την εφαρμογή της οδηγίας. Επιπρόσθετα, οι οικονομικές και ψυχαγωγικές απαιτήσεις μπορεί να είναι σημαντικές κατά την αξιολόγηση της αναλογικότητας πιθανών εξαιρέσεων στο πλαίσιο της εξέτασης τυχόν ικανοποιητικών εναλλακτικών λύσεων.

10. Οικονομικές και ψυχαγωγικές απαιτήσεις μπορούν επίσης να λαμβάνονται υπόψη στο μέτρο που τέτοιες δραστηριότητες ενδέχεται να αποτελούν μέρος των επιδράσεων που ασκούνται στα είδη. Ομοίως, το ικανοποιητικό επίπεδο που πρέπει να επιτευχθεί και να διατηρηθεί πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις πιέσεις που ασκούνται στα είδη λόγω οικονομικών ή ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων.

11. Οι πρωταρχικοί στόχοι της οδηγίας για τα πτηνά δεν πρέπει να συγχέονται με το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 5, το οποίο συμβάλλει στην επίτευξη των στόχων της οδηγίας μέσω ενός γενικού καθεστώτος προστασίας, το οποίο εξετάζεται στο κεφάλαιο 3 ([24]).

12. Για να διασφαλιστεί η συνεπής ερμηνεία μεταξύ της οδηγίας για τα πτηνά και της οδηγίας για τους οικότοπους και να επιτευχθεί αποτελεσματική εφαρμογή, η Επιτροπή είναι της άποψης ότι ως «ικανοποιητικό επίπεδο» μπορεί να νοείται το επίπεδο στο οποίο επιτυγχάνεται ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης ([25]).

([20]) Βλ., κατ' αναλογία, υπόθεση C-629/23, Eesti Suurkiskjad, σκέψη 68.

([21]) Υπόθεση C-262/85, Επιτροπή κατά Ιταλίας, σκέψη 8.

([22]) Υπόθεση C-247/85, Επιτροπή κατά Βελγίου, σκέψη 8· υπόθεση C-262/85, Επιτροπή κατά Ιταλίας, σκέψη 8.

([23]) Βλ., κατ' αναλογία, σε σχέση με το άρθρο 4 παράγραφος 4 της οδηγίας για τα πτηνά, υπόθεση C-57/89, Επιτροπή κατά Γερμανίας, σκέψη 22.

([24]) Το άρθρο 5 εφαρμόζεται ανεξάρτητα από την κατάσταση του είδους ή τις επιπτώσεις που θα είχε μια δραστηριότητα στο συγκεκριμένο είδος. Για περαιτέρω ανάλυση, βλ. κεφάλαιο 3.

([25]) Η Επιτροπή έχει ήδη επισημάνει τη σύνδεση αυτή στο έγγραφο κατευθύνσεων για τη βιώσιμη θήρα βάσει της οδηγίας για τα πτηνά, σ. 20. Η εν λόγω ερμηνεία απορρέει από τον ρόλο που διαδραματίζει η οδηγία για τα πτηνά στη διασφάλιση της εκπλήρωσης των διεθνών υποχρεώσεων της ΕΕ βάσει της σύμβασης για τη διατήρηση των αποδημητικών ειδών της άγριας πανίδας και ιδίως της συμφωνίας για τη διατήρηση των αφρικανο-ευρασιατικών αποδημητικών υδρόβιων πτηνών (στο εξής: AEWA), του μνημονίου συμφωνίας για τη διατήρηση των αποδημητικών αρπακτικών πτηνών της Αφρικής και της Ευρασίας (γνωστό επίσης ως μνημόνιο συμφωνίας για τα αρπακτικά) και του σχεδίου δράσης για τα αφρικανο-ευρασιατικά αποδημητικά πτηνά της ξηράς (AEMLAP), καθένα από τα οποία απαιτεί την προστασία ειδών πτηνών και έχει ως στόχο τη διατήρηση ή την επίτευξη ικανοποιητικής κατάστασης διατήρησης.

3. **ΑΡΘΡΟ 5 ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ ΓΙΑ ΤΑ ΠΤΗΝΑ**

3.1. **Κείμενο του άρθρου 5**

«Με την επιφύλαξη των άρθρων 7 και 9, τα κράτη μέλη υιοθετούν τα αναγκαία μέτρα για να εγκαθιδρύσουν ένα γενικό καθεστώς προστασίας όλων των ειδών πτηνών που αναφέρονται στο άρθρο 1 και περιλαμβάνουν ειδικότερα την απαγόρευση:

α) του εκ προθέσεως φόνου ή συλλήψεως πτηνών με οιονδήποτε τρόπο·

β) της εκ προθέσεως καταστροφής ή βλάβης των φωλιών και των αυγών και της αφαιρέσεως των φωλιών·

γ) της συλλογής των αυγών στη φύση και της κατοχής τους, έστω και κενών·

δ) της σκόπιμης ενόχλησης των πτηνών, ιδιαίτερα κατά την περίοδο αναπαραγωγής και εξαρτήσεως, όταν αυτή έχει σημαντικές συνέπειες σε σχέση με τους αντικειμενικούς σκοπούς της παρούσας οδηγίας·

ε) της κατοχής των ειδών πτηνών των οποίων απαγορεύεται η θήρα και η σύλληψη.»

3.2. **Γενικά ζητήματα**

13. Το άρθρο 5 της οδηγίας για τα πτηνά επιβάλλει την εγκαθίδρυση γενικού καθεστώτος προστασίας όλων των ειδών πτηνών που ζουν εκ φύσεως σε άγρια κατάσταση τα οποία αναφέρονται στο άρθρο 1. Το άρθρο 5 απαριθμεί απαγορεύσεις στα στοιχεία α) έως ε) για την προστασία των εν λόγω ειδών.

14. Για την ορθή εφαρμογή του άρθρου 5, τα κράτη μέλη πρέπει να θεσπίσουν πλήρες και αποτελεσματικό νομοθετικό πλαίσιο για την προστασία των πτηνών, το οποίο να οδηγεί στην εφαρμογή συγκεκριμένων και ειδικών μέτρων προστασίας που πρέπει να διασφαλίζουν την τήρηση των απαγορεύσεων του άρθρου 5 ([26]). Ως εκ τούτου, το άρθρο 5 επιτάσσει όχι μόνο τη θέσπιση ολοκληρωμένου νομοθετικού πλαισίου, αλλά και την εφαρμογή συγκεκριμένων και ειδικών μέτρων προστασίας ([27]).

15. Η οδηγία για τα πτηνά παρέχει στα κράτη μέλη ευελιξία κατά τη θέσπιση αυτού του γενικού καθεστώτος προστασίας, μεταξύ άλλων όσον αφορά τις μεθόδους και τα νομοθετικά εργαλεία που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την εφαρμογή των απαγορεύσεων. Η εν λόγω ευελιξία μπορεί να περιλαμβάνει τη θέσπιση ειδικών νομοθετικών ή κανονιστικών διατάξεων ή διοικητικών μέτρων για την αποτελεσματική απαγόρευση των βλαβών που αναφέρονται στο άρθρο 5. Η εν λόγω διακριτική ευχέρεια υπόκειται στους περιορισμούς που προσδιορίζονται στο άρθρο 5, όπως αναλύονται περαιτέρω στη συνέχεια ([28]), και στην υποχρέωση να διασφαλίζεται ότι τα εν λόγω μέτρα οδηγούν στην πραγματική αποφυγή των βλαβών που αναφέρονται στο άρθρο 5 ([29]). Επίσης, η εγκαθίδρυση και η εφαρμογή του γενικού καθεστώτος προστασίας θα πρέπει να βασίζονται στον στόχο που αναφέρεται στο άρθρο 2 της οδηγίας, δηλαδή τη διατήρηση ή την προσαρμογή των πληθυσμών των πτηνών σε επίπεδο που να ανταποκρίνεται, μεταξύ άλλων, στις οικολογικές, επιστημονικές και μορφωτικές απαιτήσεις, λαμβανομένων, ωστόσο, υπόψη των οικονομικών και ψυχαγωγικών απαιτήσεων.

16. Σύμφωνα με το άρθρο 1, οι απαγορεύσεις του άρθρου 5 εφαρμόζονται σ' όλα τα είδη πτηνών που ζουν εκ φύσεως σε άγρια κατάσταση στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών στο οποίο εφαρμόζεται η Συνθήκη. Όπως έκρινε το ΔΕΕ, «από τη σαφή και μη επιδεχόμενη παρερμηνεία διατύπωση του άρθρου 5 της οδηγίας για τα πτηνά προκύπτει ότι η εφαρμογή των απαγορεύσεων τις οποίες προβλέπει η εν λόγω διάταξη ουδόλως αφορούν αποκλειστικώς και μόνον τα είδη που απαριθμούνται στο παράρτημα Ι της οδηγίας ή απειλούνται σε κάποιο βαθμό ή ο πληθυσμός τους τείνει να μειωθεί μακροπρόθεσμα» ([30]).. Ως εκ τούτου, ακόμη και αν ο πληθυσμός ενός κοινού είδους είναι σταθερός και είναι πιθανό να παραμείνει σταθερός στο άμεσο μέλλον, τα κράτη μέλη δεν μπορούν να εξαιρέσουν το εν λόγω είδος από το πεδίο εφαρμογής των απαγορεύσεων του άρθρου 5 ([31]). Το ΔΕΕ έχει επίσης αποφανθεί ότι οποιαδήποτε εξέταση των επιπτώσεων

([26]) Συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-473/19 και C-474/19, Föreningen Skydda Skogen, σκέψη 35.
([27]) Βλ., κατ' αναλογία, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-473/19 και C-474/19, Föreningen Skydda Skogen, σκέψη 75.
([28]) Βλ., κατ' αναλογία, υπόθεση C-518/04, Επιτροπή κατά Ελλάδας, σημείο 16.
([29]) Συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-473/19 και C-474/19, Föreningen Skydda Skogen, σκέψη 75.
([30]) Συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-473/19 και C-474/19, Föreningen Skydda Skogen, σκέψη 36.
([31]) Υπόθεση C-441/17, Επιτροπή κατά Πολωνίας, σκέψεις 262-263.

μιας δραστηριότητας στο πληθυσμιακό επίπεδο ή στην κατάσταση διατήρησης ενός είδους δεν θα έχει σημασία για τους σκοπούς της εφαρμογής του άρθρου 5, με εξαίρεση την απαγόρευση του άρθρου 5 στοιχείο δ) (βλ. ενότητα 3.4) ([32]). Στην περίπτωση του άρθρου 5 στοιχείο δ), παράμετροι όπως η αφθονία ή η κατάσταση διατήρησης ενός είδους έχουν σημασία μόνο για να καθοριστεί αν η ενόχληση είναι σημαντική όσον αφορά τον σκοπό της οδηγίας για τα πτηνά, αλλά δεν επιτρέπουν την εξαίρεση ενός είδους από το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 5 στοιχείο δ).

17. Οι απαγορεύσεις του άρθρου 5 ισχύουν επίσης για τα είδη που περιλαμβάνονται στο παράρτημα ΙΙ της οδηγίας για τα πτηνά. Παρόλο που το άρθρο 7 επιτρέπει τη θήρα των εν λόγω ειδών, η οποία περιλαμβάνει τη θανάτωση ή τη σύλληψη ατόμων κατά τη διάρκεια καθορισμένων περιόδων και βάσει συγκεκριμένων περιορισμών που καθορίζονται στο άρθρο 7 ([33]), οι ενέργειες εκτός των θηρευτικών περιόδων και οι δραστηριότητες που θα παραβίαζαν το άρθρο 5, όπως η εκ προθέσεως καταστροφή φωλιών ή αυγών, εξακολουθούν να απαγορεύονται για τα είδη που περιλαμβάνονται στο παράρτημα ΙΙ. Το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 7 περιορίζεται στη θήρα, πράγμα που σημαίνει ότι άλλες δραστηριότητες που μπορούν να προκαλέσουν βλάβη εξακολουθούν να απαγορεύονται για τα είδη που περιλαμβάνονται στο παράρτημα ΙΙ. Το έγγραφο κατευθύνσεων της Επιτροπής για τη βιώσιμη θήρα ([34]) παρέχει περαιτέρω καθοδήγηση σχετικά με τις υποχρεώσεις που καθορίζονται στο άρθρο 7.

18. Βάσει της νομολογίας του ΔΕΕ, είναι σαφές ότι οι απαγορεύσεις του άρθρου 5 πρέπει να εφαρμόζονται χωρίς χρονικό περιορισμό ([35]). Τα πραγματικά μέτρα και οι κανόνες με τους οποίους εφαρμόζονται οι απαγορεύσεις αυτές μπορούν, ωστόσο, να λαμβάνουν υπόψη εποχικούς παράγοντες, εφόσον αιτιολογούνται δεόντως, και να εφαρμόζονται μόνο κατά τη διάρκεια συγκεκριμένων χρονικών περιόδων, όπως κατά τη διάρκεια της περιόδου φωλεοποίησης. Όσον αφορά το άρθρο 5 στοιχείο δ), τα κράτη μέλη πρέπει να δίνουν ιδιαίτερη προσοχή στα ευαίσθητα στάδια του κύκλου ζωής των ειδών πτηνών, όπως στις περιόδους αναπαραγωγής ή εξάρτησης. Μολονότι τέτοιοι εποχικοί παράγοντες μπορούν να ληφθούν υπόψη, δεν επιτρέπεται η εξαίρεση ειδών πτηνών —ούτε καν προσωρινά— από το γενικό καθεστώς προστασίας που απαιτείται από το άρθρο 5 ([36]). Όπως εξηγείται κατωτέρω, η εφαρμογή προληπτικών μέτρων σε δυνητικά επιβλαβείς δραστηριότητες μπορεί να διασφαλίσει ότι οι οικονομικές δραστηριότητες αποφεύγουν τις απαγορευμένες βλάβες που απαριθμούνται στο άρθρο 5 και καθίστανται συμβατές με την εν λόγω διάταξη.

19. Για την πλήρη και αποτελεσματική προστασία των άγριων πτηνών απαιτείται επίσης ολοκληρωμένη προστασία όσον αφορά το γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής. Αυτό σημαίνει ότι το άρθρο 5 εφαρμόζεται στο πλήρες γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής της οδηγίας για τα πτηνά, όπως ορίζεται στο άρθρο 1, ανεξάρτητα από τον τόπο ανάπαυσης ή διέλευσης των πτηνών ή από το αν η περιοχή βρίσκεται εντός ή εκτός του δικτύου Natura 2000. Ως εκ τούτου, κάθε εθνική νομοθεσία που περιορίζει την προστασία των άγριων πτηνών σε συγκεκριμένη περιοχή (π.χ. περιοχή φυσικής κληρονομιάς) δεν συνάδει με την οδηγία για τα πτηνά ([37]). Ωστόσο, κατά την εφαρμογή των απαγορεύσεων του άρθρου 5, τα κράτη μέλη μπορούν να λαμβάνουν υπόψη γεωγραφικά κριτήρια σχετικά με κάθε είδος, λαμβάνοντας επίσης υπόψη τους στόχους του άρθρου 2.

Υποστήριξη πρακτικής εφαρμογής 1: Ευελιξία στη θέσπιση νομικού πλαισίου για το γενικό καθεστώς προστασίας

Τα κράτη μέλη διαθέτουν σημαντική ευελιξία όσον αφορά τη μεταφορά των διατάξεων της οδηγίας για τα πτηνά στην εθνική τους νομοθεσία, διατηρώντας παράλληλα σαφές νομοθετικό πλαίσιο και εφαρμόζοντας αποτελεσματικά μέτρα πρόληψης για τη διασφάλιση της επίτευξης των στόχων της οδηγίας για τα πτηνά. Η εν λόγω ευελιξία θα μπορούσε να περιλαμβάνει τη θέσπιση νέων ή ειδικών νομοθετικών, κανονιστικών διατάξεων ή διοικητικών μέτρων είτε σε εθνικό είτε σε περιφερειακό επίπεδο, προσαρμοσμένων στα μοναδικά οικεία συστήματα διακυβέρνησης. Προληπτικά μέτρα μπορούν επίσης να ενσωματωθούν στην τομεακή νομοθεσία που διέπει οικονομικές δραστηριότητες όπως την ενέργεια, τη δασοκομία ή τη γεωργία, και να προσαρμοστούν στις ιδιαίτερες περιφερειακές ή τοπικές συνθήκες, όταν είναι αναγκαίο. Επιπρόσθετα, τα κράτη μέλη μπορούν να διευκολύνουν την εφαρμογή του νομικού πλαισίου προσφέροντας στήριξη σε οικονομικούς συμφεροντούχους μέσω συμβουλευτικών υπηρεσιών, στοχευμένων προγραμμάτων χρηματοδότησης και πρωτοβουλιών ευαισθητοποίησης.

([32]) Υπόθεση C-784/23, Voore Mets και Lemeks Põlva, σκέψεις 53-54 και υπόθεση C-131/24, VIRUS και λοιποί, σκέψη 43.
([33]) Στην υπόθεση C-157/89, Επιτροπή κατά Ιταλίας, σκέψη 14, το ΔΕΕ αναφέρθηκε στην ανάγκη διασφάλισης «πλήρους συστήματος προστασίας κατά τη διάρκεια των περιόδων εκείνων κατά τις οποίες η επιβίωση των αγρίων πτηνών απειλείται ιδιαιτέρως».
([34]) https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/birds-directive/sustainable-hunting-under-birds-directive_el.
([35]) Υπόθεση C-252/85, Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 9. Μολονότι η απόφαση αυτή αφορούσε το άρθρο 5 στοιχεία β) και γ), μπορεί να εφαρμοστεί στο άρθρο 5 συνολικά, δεδομένου ότι η διατύπωση δεν περιορίζει το πεδίο εφαρμογής καμίας από τις απαγορεύσεις που προβλέπονται σ' αυτό.
([36]) Υπόθεση C-507/04, Επιτροπή κατά Αυστρίας, σκέψη 114.
([37]) Υπόθεση C-252/85, Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 15.

3.3. **Η έννοια της «πρόθεσης» κατά το άρθρο 5 της οδηγίας για τα πτηνά**

20. Πριν από την εξέταση των ειδικών διατάξεων του άρθρου 5, είναι σημαντικό να αποσαφηνιστεί η έννοια της «πρόθεσης», η οποία αποτελεί βασικό παράγοντα για την ερμηνεία και την εφαρμογή των απαγορεύσεων του άρθρου 5 στοιχεία α), β) και δ):

α) του εκ προθέσεως φόνου ή συλλήψεως πτηνών με οιονδήποτε τρόπο·

β) της εκ προθέσεως καταστροφής ή βλάβης των φωλιών και των αυγών και της αφαιρέσεως των φωλιών· και

δ) της σκόπιμης ενόχλησης των πτηνών, ιδιαίτερα κατά την περίοδο αναπαραγωγής και εξαρτήσεως, όταν αυτή έχει σημαντικές συνέπειες σε σχέση με τους αντικειμενικούς σκοπούς της παρούσας οδηγίας.

21. Εν τω μεταξύ, οι απαγορεύσεις που παρατίθενται στα στοιχεία γ) και ε) εφαρμόζονται ανεξάρτητα από την πρόθεση του αυτουργού της πράξης.

22. Υπάρχει πάγια νομολογία του ΔΕΕ όσον αφορά την έννοια της «πρόθεσης». Σύμφωνα με το ΔΕΕ, ο όρος «εκ προθέσεως» περιλαμβάνει τόσο δραστηριότητες που έχουν ως σκοπό τη σύλληψη, τη θανάτωση ή την ενόχληση των πτηνών ή την καταστροφή/βλάβη των φωλιών τους, όσο και δραστηριότητες που δεν έχουν προδήλως τέτοιο σκοπό, αλλά συνεπάγονται την αποδοχή της πιθανότητας τέτοιας σύλληψης, θανάτωσης, ενόχλησης, καταστροφής ή βλάβης ([38]). Ως εκ τούτου, εάν ο αυτουργός μιας δραστηριότητας αποδέχεται την πιθανότητα οι πράξεις του να έχουν ως αποτέλεσμα απαγορευμένη βλάβη, αλλά παρ' όλα αυτά προβαίνει σε αυτές, η εν λόγω περίπτωση καλύπτεται από τις απαγορεύσεις του άρθρου 5, ακόμη και αν δεν ήταν πρόθεσή του η εν λόγω βλάβη ([39]). Ωστόσο, όσον αφορά τα είδη που περιλαμβάνονται στο παράρτημα ΙΙ, προβλέπεται μια εξαίρεση, καθώς άτομα των εν λόγω ειδών μπορούν να θηρευτούν, δηλαδή να θανατωθούν ή να συλληφθούν κατά τη διάρκεια καθορισμένων περιόδων και βάσει ορισμένων περιορισμών που καθορίζονται στο άρθρο 7.

23. Προκειμένου να διαπιστωθεί η επίγνωση για τους σκοπούς του προσδιορισμού της πρόθεσης, πρέπει να συντρέχουν δύο σωρευτικές προϋποθέσεις: i) η επίγνωση της παρουσίας πτηνών και ii) η γνώση ότι η υπό εξέταση δραστηριότητα είναι ικανή να προκαλέσει απαγορευμένο είδος βλάβης στα εν λόγω πτηνά. Και τα δύο αυτά στοιχεία πρέπει να εξετάζονται υπό το πρίσμα των διαθέσιμων πληροφοριών και της διάδοσής τους.

24. Για την υποστήριξη των οικονομικών φορέων που ασκούν δραστηριότητες οι οποίες ενδέχεται να προκαλέσουν απαγορευμένες βλάβες, τα κράτη μέλη θα πρέπει να αυξήσουν τις γνώσεις τους σχετικά με τα διαθέσιμα προληπτικά μέτρα.

25. Πρώτον, η επίγνωση της παρουσίας πτηνών περιλαμβάνει καταστάσεις στις οποίες πτηνά ή φωλιές τους έχουν παρατηρηθεί σε περιοχή που θα επηρεαστεί από την επίμαχη δραστηριότητα ή καταστάσεις στις οποίες υπάρχουν επιστημονικά δεδομένα και τεκμηριωμένες παρατηρήσεις σχετικά με την παρουσία πτηνών σε μια τέτοια περιοχή. Το ΔΕΕ έχει αποφανθεί ότι, εν προκειμένω, μπορεί επίσης να περιλαμβάνονται περιστάσεις στις οποίες η παρουσία πτηνών μπορεί εύλογα να αναμένεται με βάση οικολογικούς παράγοντες, για παράδειγμα τον τύπο και την ηλικία ενός δάσους ή των λειμώνων όπου απαντούν συνήθως ορισμένα είδη πτηνών ([40]).

26. Η επίγνωση της παρουσίας πτηνών δεν αρκεί από μόνη της, καθώς πρέπει επίσης να υπάρχει εύλογος κίνδυνος η επίμαχη δραστηριότητα να επιφέρει απαγορευμένη βλάβη των παρόντων πτηνών. Στο πλαίσιο αυτό, είναι σημαντικό να εξετάζονται οι ανάγκες και οι ευαισθησίες του είδους, λαμβανομένων υπόψη του τόπου φωλεοποίησης του είδους, των συνηθειών φωλεοποίησης, των περιοχών που χρησιμοποιεί για αναζήτηση τροφής ή θήρα, καθώς και άλλων παραμέτρων που αφορούν ειδικά το είδος. Οι γνώσεις αυτές μπορούν να βασίζονται στις πληροφορίες που περιέχονται σε σχέδια δράσης για τα είδη, σε σχέδια διαχείρισης τόπων Natura 2000 ή σε σχέδια δασοκομίας, καθώς και σε οποιαδήποτε άλλα σχετικά επιστημονικά στοιχεία και έρευνες για τα σχετικά είδη.

([38]) Υπόθεση C-784/23, Voore Mets και Lemeks Põlva, σκέψη 49, και υπόθεση C-131/24, VIRUS και λοιποί, σκέψη 39.

([39]) Βλ. υπόθεση C-784/23 Voore Mets και Lemeks Põlva, σκέψεις 47-48, στην οποία το Δικαστήριο επιβεβαίωσε ότι η έννοια της «πρόθεσης» πρέπει να ερμηνεύεται με συνέπεια μεταξύ του άρθρου 5 της οδηγίας για τα πτηνά και του άρθρου 12 της οδηγίας για τους οικότοπους. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο εφάρμοσε την πάγια νομολογία που εφαρμόζεται στην έννοια της «πρόθεσης» βάσει του άρθρου 12 της οδηγίας για τους οικότοπους στην παράλληλη έννοια βάσει του άρθρου 5 της οδηγίας για τα πτηνά.

([40]) Υπόθεση C-784/23, Voore Mets και Lemeks Põlva, σκέψη 61.

27. Επομένως, ο προσδιορισμός του κινδύνου βασίζεται σε αλληλεπίδραση μεταξύ των επιπτώσεων της επίμαχης δραστηριότητας και των αναγκών και ευαισθησιών του εκάστοτε είδους. Θα μπορούσε να αφορά, για παράδειγμα, την κοπή δέντρων κατά την περίοδο φωλεοποίησης σε μέρη όπου είναι γνωστό ότι φωλιάζουν δασικά πτηνά ή ορισμένες γεωργικές πρακτικές που επηρεάζουν ορισμένα πτηνά που φωλιάζουν στο έδαφος, οι οποίες μπορεί να προκαλέσουν θανάτωση των πτηνών, καταστροφή των φωλιών τους ή σημαντική ενόχληση. Δεν οδηγεί σε απαγόρευση της υλοτομίας και της χορτοκοπής, αλλά στη διασφάλιση ότι η πρακτική είναι συμβατή με την προστασία των πτηνών.

28. Ομοίως, εάν μια δραστηριότητα προγραμματίζεται εκτός της περιόδου φωλεοποίησης των ειδών πτηνών ή λαμβάνονται άλλες προφυλάξεις (βλ. κατωτέρω σχετικά με τα προληπτικά μέτρα), για παράδειγμα, η εν λόγω δραστηριότητα μπορεί να μην εμπίπτει στο πεδίο της εκ προθέσεως βλάβης. Ο προγραμματισμός αυτός θα μπορούσε να βασίζεται στην περίοδο του έτους κατά την οποία αναμένεται απουσία ατόμων πτηνών στην περιοχή στην οποία θα πραγματοποιηθεί η δραστηριότητα. Θα μπορούσε επίσης να είναι δυνατόν να προσδιοριστούν συγκεκριμένες ζώνες στις οποίες δεν υπάρχουν πτηνά εντός ενός ευρύτερου τόπου ή οικότοπου. Τα ζητήματα αυτά συνδέονται σε μεγάλο βαθμό με το εκάστοτε πλαίσιο και, ως εκ τούτου, πρέπει να αξιολογούνται κατά περίπτωση.

29. Σε κάθε περίπτωση, ο ρόλος των εθνικών αρχών είναι ουσιώδης. Οι εθνικές αρχές θα πρέπει να βασίζονται σε επιστημονικά δεδομένα σχετικά με τη γεωγραφική και χρονική παρουσία πτηνών κατά τη ρύθμιση των οικονομικών δραστηριοτήτων. Θα πρέπει να χρησιμοποιούν όλα τα κατάλληλα μέσα για την προδραστική διάδοση πληροφοριών σχετικά με την παρουσία πτηνών και σχετικά με τυχόν υφιστάμενους κανόνες για την προστασία τους, καθώς και τα διαθέσιμα προληπτικά μέτρα. Υπό το πρίσμα του άρθρου 2, οι εθνικές αρχές θα πρέπει επίσης να θέτουν τις πληροφορίες αυτές στη διάθεση των οικείων συμφεροντούχων, ώστε οι οικονομικές ή ψυχαγωγικές δραστηριότητές τους να μπορούν να συνυπάρχουν με τις απαιτήσεις προστασίας των πτηνών.

30. Δεδομένου ότι οι απαγορεύσεις του άρθρου 5 εφαρμόζονται ανεξάρτητα από τις πραγματικές επιπτώσεις των σχετικών δραστηριοτήτων στα οικεία είδη, με εξαίρεση το άρθρο 5 στοιχείο δ), η αποδοχή της πιθανότητας βλάβης δεν μπορεί να καθορίζεται με βάση το πληθυσμιακό επίπεδο των οικείων ειδών ή τις επιπτώσεις σ' αυτά ([41]).

3.4. **Λήψη προληπτικών μέτρων για την αποφυγή εκ προθέσεως βλάβης**

31. Όπως εξηγείται στη συνέχεια, η λήψη αποτελεσματικών προληπτικών μέτρων για την αντιμετώπιση δυνητικά επιβλαβών δραστηριοτήτων μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα να αποκλειστεί η εκ προθέσεως βλάβη, η οποία απαγορεύεται βάσει του άρθρου 5 στοιχεία α), β) ή δ), όταν πληρούνται συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Η προσέγγιση αυτή μπορεί να παράσχει σαφές πλαίσιο για τους οικονομικούς φορείς και τις εθνικές αρχές και να μειώσει την ανάγκη εφαρμογής εξαιρέσεων και, ως εκ τούτου, τον διοικητικό φόρτο.

32. Όταν μια δραστηριότητα είναι πιθανό να παραβιάζει τις απαγορεύσεις που προβλέπονται στο άρθρο 5 στοιχείο α), β) ή δ), οι αρμόδιες εθνικές αρχές μπορούν να καθορίζουν προληπτικά μέτρα τα οποία μπορούν να λάβουν οι φορείς (οικονομικοί ή άλλοι) κατά το στάδιο του σχεδιασμού και/ή της υλοποίησης, ώστε να καταστεί δυνατή η διεξαγωγή της επίμαχης δραστηριότητας, ενώ παράλληλα αποφεύγεται, στο μέτρο του δυνατού, η βλάβη για τα παρόντα είδη πτηνών. Τα εν λόγω προληπτικά μέτρα πρέπει να είναι συγκεκριμένα και ειδικά, να λαμβάνουν υπόψη τις σχετικές πληροφορίες για τα οικεία είδη και να αποσκοπούν στην αποφυγή τυχόν απαγορευμένων επιπτώσεων που μπορεί να έχει η επίμαχη δραστηριότητα, στο μέτρο του δυνατού, ώστε να διασφαλίζεται η πραγματική τήρηση των απαγορεύσεων του άρθρου 5 ([42]). Όταν οι δραστηριότητες βασίζονται σε προληπτική προσέγγιση ([43]) και υπάρχει υψηλός βαθμός βεβαιότητας ότι η πρόκληση βλάβης θα αποκλειστεί, τυχόν επακόλουθες υπολειπόμενες επιπτώσεις μπορούν να θεωρηθούν τυχαίες και όχι σκόπιμες. Η προσέγγιση αυτή έχει το πλεονέκτημα ότι επιτρέπει την άσκηση μιας δραστηριότητας χωρίς να απαιτείται εξαίρεση βάσει του άρθρου 9 της οδηγίας για τα πτηνά.

33. Όταν δεν είναι δυνατόν να αποφευχθεί η εν λόγω βλάβη, θα είναι αντ' αυτού αναγκαίο να γίνεται επίκληση της διάταξης εξαίρεσης που προβλέπεται στο άρθρο 9 (βλ. επόμενο κεφάλαιο).

([41]) Υπόθεση C-784/23, Voore Mets και Lemeks Põlva, σκέψεις 49-54.

([42]) Βλ. υπόθεση C-441/17, Επιτροπή κατά Πολωνίας, σκέψη 259, στην οποία το ΔΕΕ έκρινε ότι απόφαση των εθνικών αρχών που επέτρεπε την υλοτόμηση δέντρων τα οποία ήταν γνωστό ότι αποτελούν σημαντικούς οικότοπους για ορισμένα είδη πτηνών παραβίαζε το άρθρο 5 στοιχεία β) και δ), εν μέρει λόγω της μη θέσπισης συγκεκριμένων και ειδικών μέτρων προστασίας που θα απέκλειαν την πρόκληση απαγορευμένης βλάβης και θα διασφάλιζαν την τήρηση των σχετικών απαιτήσεων.

([43]) Βλ., κατ' αναλογία, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-473/19 και C-474/19, Föreningen Skydda Skogen, σκέψη 77.

34. Τα εν λόγω προληπτικά μέτρα μπορούν να λαμβάνονται υπόψη όταν αξιολογείται κατά πόσον ένα έργο ή μια δραστηριότητα παραβιάζει τις απαγορεύσεις του άρθρου 5 ([44]). Το ΔΕΕ επιβεβαίωσε ότι δεν είναι αναγκαίο να αξιολογούνται οι επιπτώσεις ενός έργου ανεξάρτητα από τα συνοδευτικά μέτρα που προτείνονται για την πρόληψη των εν λόγω επιπτώσεων ή, στην περίπτωση του άρθρου 5 στοιχείο δ), για τη μείωσή τους σε ασήμαντα επίπεδα. Σημαντικές είναι μόνο οι επιπτώσεις τις οποίες θα υποστούν πράγματι τα πτηνά λόγω της υλοποίησης ενός έργου ([45]).

35. Όσον αφορά τον προσδιορισμό των εν λόγω προληπτικών μέτρων και την ενσωμάτωσή τους στον σχεδιασμό και την υλοποίηση έργων ή δραστηριοτήτων, οι αρμόδιες αρχές έχουν καθήκον να λαμβάνουν υπόψη «τα πλέον αξιόπιστα διαθέσιμα επιστημονικά δεδομένα, καθώς και τα πλέον πρόσφατα αποτελέσματα της διεθνούς έρευνας» κατά την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των προληπτικών μέτρων ([46]). Ωστόσο, δεν θα πρέπει να καθίσταται αδικαιολόγητα δύσκολο για τους φορείς εκμετάλλευσης και τις αρμόδιες αρχές να αποδείξουν ότι δεν θα προκληθεί απαγορευμένη βλάβη ([47]). Το ΔΕΕ έχει αποφανθεί ότι δεν υπάρχει υποχρέωση να απαιτείται απόδειξη της αποτελεσματικότητας των προληπτικών μέτρων με τη μορφή επιστημονικής τεκμηρίωσης που να βεβαιώνει την επιτυχή εφαρμογή των εν λόγω μέτρων, δεδομένου ότι τέτοια τεκμηρίωση δεν είναι πάντα διαθέσιμη ([48]). Κατά την εξέταση της χρήσης προληπτικών μέτρων, για παράδειγμα στο πλαίσιο διαδικασίας αδειοδότησης, η αποτελεσματικότητά τους μπορεί να αποδεικνύεται με αιτιολογημένη αξιολόγηση δικαστικού πραγματογνώμονα ([49]) και, ανάλογα με την εθνική νομοθεσία, μπορούν να χρησιμοποιούνται άλλα παρόμοια εργαλεία.

36. Μόλις τεθούν σε εφαρμογή τα προληπτικά μέτρα, η αποτελεσματικότητά τους πρέπει να παρακολουθείται, ώστε να διασφαλίζεται ότι τα εν λόγω μέτρα εφαρμόζονται και διασφαλίζουν πράγματι τη συμμόρφωση με το άρθρο 5, αποτρέποντας την πρόκληση βλάβης στα πτηνά και/ή στις φωλιές και τα αυγά τους. Κατά περίπτωση, μπορεί να τεθεί σε εφαρμογή μηχανισμός για την αντιμετώπιση των απαγορευμένων βλαβών που παρατηρούνται, με σκοπό τη διασφάλιση της συμμόρφωσης με το άρθρο 5. Χωρίς αυτούς τους μηχανισμούς παρακολούθησης και αντιμετώπισης, δεν θα ήταν δυνατόν να διασφαλιστεί ότι τα προληπτικά μέτρα διασφαλίζουν πράγματι τη συμμόρφωση. Στην περίπτωση που εντοπίζεται βλάβη, ενδέχεται να είναι αναγκαίο να γίνουν προσαρμογές για την αντιμετώπιση οποιασδήποτε περαιτέρω προκαλούμενης βλάβης, ώστε να διασφαλίζεται η συμμόρφωση με το άρθρο 5 και να μπορεί να συνεχιστεί η επίμαχη δραστηριότητα.

Υποστήριξη πρακτικής εφαρμογής 2: Μείωση του διοικητικού φόρτου και κατοχύρωση της ασφάλειας δικαίου μέσω ολοκληρωμένων προληπτικών μέτρων

Οι εθνικές αρχές μπορούν να διευκολύνουν τις οικονομικές ή ψυχαγωγικές δραστηριότητες που ενδέχεται να ενέχουν κίνδυνο παραβίασης του άρθρου 5 της οδηγίας για τα πτηνά προσδιορίζοντας ειδικά προληπτικά μέτρα που έχουν σχεδιαστεί για την αποτελεσματική αποφυγή της πρόκλησης βλάβης στα πτηνά. Όταν εφαρμόζεται μια αποτελεσματική προληπτική προσέγγιση, τυχόν υπολειπόμενες επιπτώσεις δεν θα πρέπει να θεωρούνται σκόπιμες, με αποτέλεσμα να επιτρέπεται η συνέχιση της δραστηριότητας χωρίς να απαιτείται εξαίρεση βάσει του άρθρου 9. Αυτό μπορεί να απλουστεύσει την εφαρμογή και να μειώσει σημαντικά τον διοικητικό φόρτο και το κόστος για τις αρχές και τις επιχειρήσεις, παρέχοντας παράλληλα ασφάλεια δικαίου για τους φορείς εκμετάλλευσης. Η προσέγγιση αυτή θα πρέπει να εφαρμόζεται μέσω στενής συνεργασίας μεταξύ των αρμόδιων εθνικών αρχών και των οικονομικών τομέων, μεταξύ άλλων μέσω της παροχής συμβουλών στους φορείς εκμετάλλευσης σχετικά με τον τρόπο συμμόρφωσης με τις απαιτήσεις του άρθρου 5 (βλ. ενότητες 3.3 και 3.5).

3.5. **Ειδικές απαγορεύσεις βάσει του άρθρου 5**

37. Καθεμιά από τις απαγορεύσεις που απαριθμούνται στο άρθρο 5 προσδιορίζει βλάβες που πρέπει να απαγορευτούν από τα κράτη μέλη. Το ΔΕΕ επιβεβαίωσε ότι, σε σχέση με τα στοιχεία α) και β), οποιαδήποτε εξέταση των επιπτώσεων ανθρώπινης δραστηριότητας στο πληθυσμιακό επίπεδο των οικείων ειδών πτηνών δεν ασκεί επιρροή για τους σκοπούς των εν λόγω διατάξεων ([50]). Η ερμηνεία αυτή μπορεί να επεκταθεί, κατ' αναλογία, στα στοιχεία γ) και ε), δεδομένου ότι ούτε αυτές οι

([44]) Βλ., κατ' αναλογία, υπόθεση C-131/24, VIRUS και λοιποί, σκέψη 44. Η υπόθεση αυτή αφορούσε μόνο την απαγόρευση του άρθρου 5 στοιχείο δ), αλλά η ερμηνεία της είναι χρήσιμη και για το άρθρο 5 στοιχεία α) και β).
([45]) Βλ., κατ' αναλογία, υπόθεση C-131/24, VIRUS και λοιποί, σκέψη 45.
([46]) Βλ., κατ' αναλογία, υπόθεση C-131/24, VIRUS και λοιποί, σκέψη 57.
([47]) Βλ., κατ' αναλογία, υπόθεση C-131/24, VIRUS και λοιποί, σκέψεις 50-53, στις οποίες το Δικαστήριο αναφέρεται στην αρχή της αποτελεσματικότητας.
([48]) Βλ., κατ' αναλογία, υπόθεση C-131/24, VIRUS και λοιποί, σκέψη 57.
([49]) Βλ., κατ' αναλογία, υπόθεση C-131/24, VIRUS και λοιποί, σκέψεις 51 και 57-58.
([50]) Υπόθεση C-784/23, Voore Mets και Lemeks Põlva, σκέψη 54.

απαγορεύσεις αναφέρονται στην ανάγκη να έχει η βλάβη σημαντικές επιπτώσεις στον πληθυσμό του είδους ή στους σκοπούς της οδηγίας για τα πτηνά. Το ΔΕΕ υποστήριξε ότι οι επιπτώσεις μιας δραστηριότητας στο πληθυσμιακό επίπεδο ενός είδους θα λαμβάνονται υπόψη μόνο στον βαθμό που είναι σημαντικές για την αξιολόγηση της αναλογικότητας εξαίρεσης που ζητείται σύμφωνα με το άρθρο 9 ([51]) (βλ. κεφάλαιο 4). Από την άλλη πλευρά, η εξέταση των επιπτώσεων της ανθρώπινης δραστηριότητας στο πληθυσμιακό επίπεδο του οικείου είδους πτηνών θα έχει σημασία για τους σκοπούς του άρθρου 5 στοιχείο δ) ([52]).

Άρθρο 5 στοιχείο α) —
Εκ προθέσεως φόνος ή σύλληψη πτηνών με οποιονδήποτε τρόπο

38. Το άρθρο 5 στοιχείο α) εφαρμόζεται σ' όλα τα στάδια ζωής των ειδών πτηνών. Τούτο προκύπτει από την απουσία οποιουδήποτε σχετικού όρου στη διατύπωση της εν λόγω διάταξης.

39. Θανάτωση ή σύλληψη για σκοπούς θήρας μπορούν να πραγματοποιούνται για ορισμένα είδη που περιλαμβάνονται στο παράρτημα ΙΙ της οδηγίας, και βάσει των περιορισμών που καθορίζονται στο άρθρο 7. Σύμφωνα με το άρθρο 7, τα είδη που περιλαμβάνονται στο παράρτημα ΙΙ μπορούν να θηρεύονται, υπό την προϋπόθεση ότι η θήρα δεν λαμβάνει χώρα κατά την περίοδο εξάρτησης ή κατά τα διάφορα στάδια αναπαραγωγής των εν λόγω ειδών και δεν θέτει σε κίνδυνο τις προσπάθειες διατήρησης στη ζώνη εξάπλωσης των ειδών. Για τα αποδημητικά πτηνά που περιλαμβάνονται στο παράρτημα ΙΙ, η απαγόρευση θήρας εκτείνεται στην περίοδο επιστροφής των ειδών στον τόπο φωλεοποίησής τους. Διευκρινίσεις σχετικά με τις διατάξεις που αφορούν τη θήρα των ειδών που περιλαμβάνονται στο παράρτημα ΙΙ παρέχονται στον *οδηγό για τη βιώσιμη θήρα βάσει της οδηγίας για τα πτηνά* ([53]).

Άρθρο 5 στοιχείο β) — Εκ προθέσεως καταστροφή ή βλάβη των φωλιών και των αυγών και αφαίρεση των φωλιών

40. Στόχος της προστασίας των φωλιών ([54]) και των αυγών είναι η διασφάλιση της επιτυχούς αναπαραγωγής των ειδών πτηνών. Ορισμένα είδη επιστρέφουν στην ίδια φωλιά κάθε χρόνο, ενώ άλλα χτίζουν νέα. Ως εκ τούτου, το ΔΕΕ έχει αποφανθεί ότι το άρθρο 5 στοιχείο β) απαιτεί την αδιάλειπτη προστασία των φωλιών, παρατηρώντας ότι «η αδιάλειπτη προστασία του οικότοπου των πτηνών είναι αναγκαία, δεδομένου ότι πολλά είδη χρησιμοποιούν ξανά κάθε έτος τις φωλιές που κατασκεύασαν κατά τη διάρκεια των προηγουμένων ετών» ([55]). Ωστόσο, στην περίπτωση ειδών που συνήθως δεν επαναχρησιμοποιούν τις φωλιές τους το επόμενο έτος και οι φωλιές τους συνήθως δεν επαναχρησιμοποιούνται από άλλα είδη, δεν θα είναι αναγκαίο να προστατεύονται οι εν λόγω φωλιές, μόλις εγκαταλειφθούν.

Άρθρο 5 στοιχείο γ) — Συλλογή των αυγών στη φύση και κατοχή τους έστω και κενών

41. Η συλλογή αυγών πτηνών στη φύση αποτελεί σημαντική απειλή για τη διατήρησή τους, καθώς διακόπτει τον φυσικό κύκλο αναπαραγωγής, εμποδίζοντας τα πτηνά να εκθρέψουν με επιτυχία απογόνους. Πρόκειται για ιδιαίτερα σοβαρή απειλή όσον αφορά σπάνια και απειλούμενα είδη ή είδη που έχουν υψηλή ζήτηση στο παράνομο εμπόριο άγριων ειδών. Για ορισμένους πληθυσμούς ειδών, όπως του στεπογέρακου (*Falco cherrug*), η συλλογή αυγών από φωλιές έχει προκαλέσει απότομη μείωση του πληθυσμού. Ως εκ τούτου, η απαγόρευση κατοχής αυγών, ακόμη και κενών, συμβάλλει στην ελαχιστοποίηση της ζήτησης για συλλογή και εμπορία αυγών. Το ΔΕΕ έχει αποφανθεί ότι η απαγόρευση αυτή πρέπει επίσης να εφαρμόζεται χωρίς χρονικό περιορισμό, υπό την έννοια ότι πρέπει να παρέχεται αδιάλειπτη προστασία στα αυγά άγριων πτηνών ([56]).

Άρθρο 5 στοιχείο δ) — Σκόπιμη ενόχληση των πτηνών, ιδιαίτερα κατά την περίοδο αναπαραγωγής και εξάρτησης, όταν αυτή έχει σημαντικές συνέπειες σε σχέση με τους αντικειμενικούς σκοπούς της οδηγίας

42. Το άρθρο 5 στοιχείο δ) απαγορεύει ενοχλήσεις των πτηνών που θα ήταν σημαντικές όσον αφορά την επίτευξη των στόχων της οδηγίας για τα πτηνά. Ως εκ τούτου, επιπρόσθετα στην προϋπόθεση της «πρόθεσης», το άρθρο 5 στοιχείο δ), εφαρμόζεται μόνο στο μέτρο που η ενόχληση «έχει σημαντικές συνέπειες στον σκοπό της διατηρήσεως ή της προσαρμογής

([51]) Υπόθεση C-784/23, Voore Mets και Lemeks Põlva, σκέψεις 54-56.
([52]) Υπόθεση C-131/24, VIRUS και λοιποί, σκέψη 43.
([53]) https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/birds-directive/sustainable-hunting-under-birds-directive_el.
([54]) Φωλιά είναι ένα κοίλο μέρος ή μια κοίλη δομή που κατασκευάζει ή επιλέγει ένα πτηνό για να γεννήσει τα αυγά του, καθώς και για να τα επωάσει και να στεγάσει τους απογόνους του.
([55]) Υπόθεση C-252/85, Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 9.
([56]) Υπόθεση C-252/85, Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 9.

του πληθυσμού των εν λόγω ειδών πτηνών σε ικανοποιητικό επίπεδο» ([57]). Μολονότι η απαγόρευση αυτή εφαρμόζεται χωρίς αυστηρούς χρονικούς περιορισμούς, είναι ιδιαίτερα σημαντική για τις ενοχλήσεις κατά τις περιόδους αναπαραγωγής και εξάρτησης, δεδομένου ότι πρόκειται για τα πιο ευαίσθητα στάδια για την επιβίωση των ειδών πτηνών και, επομένως, για την επίτευξη των στόχων της οδηγίας.

43. Το ΔΕΕ επιβεβαίωσε ότι η απαγόρευση αυτή ισχύει μόνο για τις ενοχλήσεις που έχουν σημαντικές επιπτώσεις στη διατήρηση των πληθυσμών ενός είδους σε ικανοποιητικό επίπεδο και όχι για άτομα του εν λόγω είδους. Η κατάσταση διαφέρει μόνον αν «ο πληθυσμός ενός συγκεκριμένου είδους αγρίων πτηνών είναι τόσο περιορισμένος ώστε η ενόχληση μεμονωμένων ατόμων του είδους αυτού να μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τη διατήρησή του» ([58]).

44. Ως εκ τούτου, οι αρμόδιες αρχές πρέπει να αξιολογούν προσεκτικά το επίπεδο ενόχλησης που μπορεί να θεωρηθεί σημαντικό, λαμβάνοντας υπόψη τα χαρακτηριστικά και τις ευαισθησίες του είδους και τις απαιτήσεις του, καθώς και τις επίμαχες δραστηριότητες. Η απαγόρευση βάσει του άρθρου 5 στοιχείο δ) θα πρέπει να εφαρμόζεται αυστηρότερα όσον αφορά σπάνια και/ή ευάλωτα είδη, καθώς και είδη των οποίων η κατάσταση, για παράδειγμα, κρίνεται μη ικανοποιητική. Στην περίπτωση ειδών των οποίων οι πληθυσμοί υπερβαίνουν το ικανοποιητικό επίπεδο, θα μπορούσαν να επιτραπούν περισσότερες ενοχλήσεις.

45. Στους παράγοντες που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για τον προσδιορισμό της σημασίας μιας ενόχλησης περιλαμβάνονται η διάρκεια (προσωρινή ή μόνιμη), η ένταση (κλίμακα, επίπεδα θορύβου, βαθμός μεταβολής του περιβάλλοντος χώρου), η συχνότητα, η έκταση και η εγγύτητα με τα θιγόμενα πτηνά. Ως εκ τούτου, πρέπει να εξετάζεται επίσης το σωρευτικό αποτέλεσμα των ενοχλήσεων σε σχέση με τις άλλες δραστηριότητες που ασκούνται στην περιοχή, προκειμένου να καθοριστεί με ακρίβεια αν οι ενοχλήσεις είναι σημαντικές.

46. Όπως αναφέρεται στο άρθρο 5 στοιχείο δ), η ενόχληση κατά τις περιόδους αναπαραγωγής και εξάρτησης είναι ιδιαίτερα σημαντική, αλλά θα πρέπει επίσης να προκαλούν ανησυχία ενοχλήσεις κατά τη διάρκεια και άλλων ευαίσθητων σταδίων της ζωής που θα μπορούσαν να θέσουν σε κίνδυνο την επιβίωση (όπως ενοχλήσεις σε σημαντικούς τόπους τροφοληψίας και διαχείμασης).

47. Όταν αξιολογείται αν μια ενόχληση είναι σημαντική σε σχέση με τον στόχο της διατήρησης ή της αποκατάστασης των πληθυσμών σε ικανοποιητικό επίπεδο, είναι δυνατόν να λαμβάνονται υπόψη οποιαδήποτε προληπτικά μέτρα (βλ. ενότητα 3.3) τα οποία αποτρέπουν αποτελεσματικά την ενόχληση των πτηνών από ένα έργο ή άλλη δραστηριότητα ή μειώνουν την ενόχληση στον βαθμό που αυτή δεν έχει σημαντικές επιπτώσεις ([59]). Η απόδειξη ότι μια τέτοια ενόχληση δεν θα είχε σημαντικές επιπτώσεις στην επίτευξη των στόχων της οδηγίας δεν πρέπει να καθίσταται «υπερβολικά δυσχερής» ([60]).

Άρθρο 5 στοιχείο ε) — Κατοχή των ειδών πτηνών των οποίων απαγορεύεται η θήρα και η σύλληψη

48. Η απαγόρευση αυτή ισχύει για όλα τα στάδια ζωής ενός ατόμου, ζωντανού ή νεκρού, και για οποιοδήποτε μέρος του. Δεν εφαρμόζεται στα θηρεύσιμα είδη πτηνών που περιλαμβάνονται στο παράρτημα ΙΙ (με την επιφύλαξη των ορίων που καθορίζονται στο άρθρο 7) ή στα πτηνά που δεν καλύπτονται από την οδηγία (βλ. ενότητα 2.1.) και στα πτηνά που αιχμαλωτίζονται νόμιμα στη φύση βάσει νόμιμης εξαίρεσης σύμφωνα με το άρθρο 9.

49. Πρέπει να είναι δυνατή η ταυτοποίηση των υπό κατοχή ατόμων με τη χρήση επίσημου συστήματος καταχώρισης που να εφαρμόζεται σε εθνικό επίπεδο. Αυτό μπορεί να διασφαλιστεί με τη χρήση επίσημου συστήματος δακτυλίωσης ([61]) ή, κατά προτίμηση, με τη χρήση ηλεκτρονικών μικροαναμεταδοτών ή τη λήψη γενετικών αποτυπωμάτων, καθώς αυτές είναι πιο αξιόπιστες μέθοδοι. Σε κάθε περίπτωση, τουλάχιστον ένας κλειστός καταχωρισμένος δακτύλιος ποδιού του σωστού μεγέθους, στον οποίο δεν έχει πραγματοποιηθεί καμία επέμβαση, αποτελεί την προϋπόθεση που υποδηλώνει ότι το πτηνό βρισκόταν στην κατοχή του εκτροφέα τις πρώτες 10 ημέρες ζωής του πτηνού, γεγονός που υποδηλώνει ότι γεννήθηκε πιθανότατα σε αιχμαλωσία.

([57]) Υπόθεση C-784/23, Voore Mets και Lemeks Põlva, σκέψη 62.
([58]) Υπόθεση C-131/24, VIRUS και λοιποί, σκέψη 41.
([59]) Υπόθεση C-131/24, VIRUS και λοιποί, σκέψη 44. Στην περίπτωση αυτή, τα προληπτικά μέτρα αφορούσαν ένα οδικό έργο, αλλά το ίδιο ισχύει και για άλλες δραστηριότητες.
([60]) Υπόθεση C-131/24, VIRUS και λοιποί, σκέψη 53.
([61]) Ένας κλειστός δακτύλιος ποδιού του σωστού μεγέθους, στον οποίο δεν έχει πραγματοποιηθεί καμία επέμβαση, αποτελεί την ελάχιστη προϋπόθεση για να αποδειχτεί ότι ένα πτηνό βρισκόταν στην κατοχή του εκτροφέα κατά τις πρώτες 10 ημέρες της ζωής του πτηνού, γεγονός που υποδηλώνει ότι γεννήθηκε πιθανότατα σε αιχμαλωσία.

3.6. **Εφαρμογή του άρθρου 5**

3.6.1. *Η ανάγκη για ένα πλήρες και αποτελεσματικό νομοθετικό πλαίσιο*

50. Όπως εξηγείται στο κεφάλαιο 1, οι διατάξεις μιας οδηγίας πρέπει να τίθενται σε εφαρμογή με αναμφισβήτητη δεσμευτική ισχύ, ιδιαιτερότητα, ακρίβεια και σαφήνεια, προκειμένου να πληρούται η επιταγή της ασφάλειας δικαίου. Ως εκ τούτου, το άρθρο 5 επιτάσσει τη θέσπιση πλήρους και αποτελεσματικού νομοθετικού πλαισίου μέσω της εφαρμογής συγκεκριμένων και ειδικών μέτρων προστασίας που διασφαλίζουν την πραγματική τήρηση των απαγορεύσεων ([62]). Συνολικά, τα κράτη μέλη πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι δραστηριότητες, συμπεριλαμβανομένων των επαναλαμβανόμενων δραστηριοτήτων, διεξάγονται σύμφωνα με τις διατάξεις για την προστασία των ειδών, ώστε να αποφεύγονται αποτελεσματικά οι απαγορευμένες βλάβες. Το γενικό καθεστώς προστασίας θα πρέπει να περιλαμβάνει κανόνες και πρακτικές που προβλέπονται για τους φορείς εκμετάλλευσης, αλλά και εκστρατείες ευαισθητοποίησης, προωθητικές ενέργειες και, εάν χρειάζεται, μέτρα επιβολής. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με διάφορα εργαλεία, όπως μέσα σχεδιασμού, συστήματα προηγούμενης συγκατάθεσης ή ειδικούς κανόνες που ισχύουν για φυσικά πρόσωπα ή οικονομικούς φορείς σε τομείς που ενδέχεται να επηρεάσουν είδη πτηνών.

51. Τα μέτρα θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένα στον κύκλο ζωής των συγκεκριμένων ειδών, λαμβάνοντας υπόψη την περίοδο αναπαραγωγής, τους οικότοπους τροφοληψίας, τις οδούς αποδημίας, τους τόπους ανάπαυσης ή φωλεοποίησης. Κατά περίπτωση, μπορούν να εφαρμόζονται μέτρα σε ομάδες ειδών που αντιμετωπίζουν τις ίδιες απειλές και έχουν τα ίδια χαρακτηριστικά. Βάσει του άρθρου 2, οι στόχοι διατήρησης και αποκατάστασης ενός είδους μπορούν να δικαιολογήσουν πιο συγκεκριμένα ή περιοριστικά μέτρα, ώστε να αποκλειστούν τυχόν επιπτώσεις από δραστηριότητες που απαγορεύονται βάσει του άρθρου 5.

52. Οι αρμόδιες αρχές των κρατών μελών πρέπει να κοινοποιούν σαφώς τις απαγορεύσεις, καθώς και τις διαθέσιμες πληροφορίες σχετικά με την παρουσία των ειδών, και τα διαθέσιμα ή προβλεπόμενα μέτρα προστασίας στους ενδιαφερόμενους χρήστες της ξηράς και της θάλασσας και στο ευρύτερο κοινό. Η παρακολούθηση είναι απαραίτητη για να προσδιοριστεί η αποτελεσματικότητα των μέτρων. Η παρακολούθηση θα μπορούσε να περιλαμβάνει τον εντοπισμό μέσω του παγκόσμιου συστήματος προσδιορισμού θέσης (στο εξής: GPS), την επιτήρηση φωλιών και αποικιών και, στην περίπτωση ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων, την επιτήρηση των συμμετεχόντων από τους διοργανωτές. Το πεδίο εφαρμογής και η κλίμακα της εν λόγω παρακολούθησης (όπως σε επίπεδο αγροτεμαχίου/τοποθεσίας, επίπεδο τοπίου, περιφερειακό επίπεδο) θα πρέπει να καθορίζονται από τις αρμόδιες εθνικές αρχές, ώστε να διασφαλίζεται ότι υπάρχει, κατά περίπτωση, αποτελεσματική επισκόπηση των επιπτώσεων που έχουν τα μέτρα για τα πτηνά.

53. Ακόμη και όταν λαμβάνονται όλα τα προληπτικά μέτρα, δεν μπορεί να διασφαλιστεί η εξάλειψη όλων των κινδύνων. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να θέσουν σε εφαρμογή σύστημα για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των προληπτικών μέτρων και την περιοδική επανεξέτασή τους, στο πλαίσιο του γενικού καθεστώτος προστασίας που απαιτείται από το άρθρο 5.

54. Τα μέτρα που λαμβάνονται για την εφαρμογή της οδηγίας για τα πτηνά θα πρέπει να συμπληρώνονται με περαιτέρω μέτρα εφαρμογής ή τόνωσης, όπως στοχευμένη ενημέρωση σχετικά με τις απαιτήσεις προστασίας. Στα μέτρα αυτά μπορεί να περιλαμβάνονται κατευθυντήριες γραμμές και φυλλάδια ειδικά σχεδιασμένα για τον εκάστοτε τομέα, ενημέρωση των συμφεροντούχων και αυστηρή παρακολούθηση της παρουσίας πτηνών και φωλιών, παράλληλα με την αξιοποίηση της συμβολής της επιστήμης των πολιτών.

55. Σε ειδικές περιπτώσεις και όταν πληρούνται οι προϋποθέσεις, μπορεί να χορηγηθεί εξαίρεση από το γενικό καθεστώς προστασίας (βλ. κεφάλαιο 4).

56. Για να αποφευχθεί η ανάγκη εφαρμογής εξαίρεσης και, επομένως, να μειωθεί ο διοικητικός φόρτος, τα κράτη μέλη μπορούν να λαμβάνουν προληπτικά μέτρα για να διασφαλίσουν τη συμμόρφωση με τις απαιτήσεις του άρθρου 5 της οδηγίας. Τα εν λόγω προληπτικά μέτρα λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαιτερότητες των τομέων, όπως συνάγεται από το άρθρο 2 της οδηγίας, και διευκολύνουν τη συμμόρφωση.

57. Τα προληπτικά μέτρα (όπως εξηγείται στην ενότητα 3.3) μπορεί να σχετίζονται με τον τύπο, την τοποθεσία, τον σχεδιασμό και το χρονοδιάγραμμα συγκεκριμένης δραστηριότητας ή έργου. Τα μέτρα αυτά μπορεί να αφορούν τον σχεδιασμό, την κατασκευή και τις φάσεις λειτουργίας ενός έργου ή μιας δραστηριότητας. Για παράδειγμα, εγκατάσταση παρόδιων φραγμάτων που εμποδίζουν τα πτηνά να πετούν και να συγκρούονται με αυτοκίνητα ή καθορισμός χαμηλότερων ορίων ταχύτητας σε αυτοκινητόδρομο μετά την κατασκευή του, εάν δεν μπορεί να αποκλειστεί η πιθανότητα πρόκλησης απαγορευμένης βλάβης. Τα εν λόγω μέτρα πρέπει να είναι πλήρως λειτουργικά καθ' όλη τη διάρκεια του έργου ή της δραστηριότητας.

([62]) Υπόθεση C-441/17, *Επιτροπή κατά Πολωνίας (δάσος της Białowieża)*, σκέψη 252.

3.6.2. *Ενσωμάτωση των απαιτήσεων του άρθρου 5 στις διαδικασίες αδειοδότησης*

58. Το άρθρο 5 δεν επιβάλλει ειδικές εκτιμήσεις των επιπτώσεων ή διαδικασίες αδειοδότησης για την επίτευξη συμμόρφωσης. Δεδομένου ότι το άρθρο 5 αποτελεί διάταξη οδηγίας, τα κράτη μέλη έχουν την ευελιξία να επιλέγουν τα καταλληλότερα μέσα για την εφαρμογή των απαιτήσεων, μεταξύ άλλων μέσω της ενσωμάτωσής τους σε υφιστάμενες διαδικασίες αδειοδότησης ή περιβαλλοντικές διαδικασίες. Αυτό συνάδει με την αρχή της δικονομικής αυτονομίας των κρατών μελών ([63]).

59. Για μια προγραμματισμένη δραστηριότητα ή ένα προγραμματισμένο έργο για το οποίο απαιτείται άδεια, όπως για παράδειγμα την κατασκευή γραμμών ηλεκτρικής ισχύος, αιολικών πάρκων, αυτοκινητοδρόμων, ορυχείων ή μονάδων υδατοκαλλιέργειας, τα κράτη μέλη μπορούν να ενσωματώσουν τα μέτρα προστασίας στις διαδικασίες έγκρισης ή αδειοδότησης και στις εκτιμήσεις των περιβαλλοντικών επιπτώσεων που καθορίζονται στο άρθρο 6 παράγραφος 3 της οδηγίας για τους οικότοπους ή στην οδηγία για την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων (στο εξής: ΕΠΕ) ([64]) και στην οδηγία για τη στρατηγική εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων (στο εξής: ΣΕΠΕ) ([65]), ώστε να διασφαλίζεται ότι οι δραστηριότητες για τις οποίες απαιτείται άδεια δεν είναι επιβλαβείς για είδη πτηνών. Αυτό είναι επίσης δυνατό στην περίπτωση επαναλαμβανόμενων ή σε εξέλιξη δραστηριοτήτων, ώστε οι απαιτήσεις προστασίας των ειδών να λαμβάνονται υπόψη κατά την ανανέωση των σχετικών αδειών.

60. Στο πλαίσιο αυτό, η πιθανότητα η εν λόγω δραστηριότητα να προκαλέσει βλάβη που απαγορεύεται βάσει του άρθρου 5 θα μπορούσε να αξιολογηθεί και να οριοθετηθεί μέσω των υφιστάμενων διαδικασιών λήψης αποφάσεων. Για τον σκοπό αυτό, οι εκτιμήσεις των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ή οι αποφάσεις ελέγχου που λαμβάνονται σύμφωνα με την οδηγία ΕΠΕ μπορούν να παράσχουν ένα χρήσιμο πλαίσιο για τον προσδιορισμό των κινδύνων για τα είδη πτηνών. Για παράδειγμα, το άρθρο 3 παράγραφος 1 στοιχείο β) της οδηγίας ΕΠΕ απαιτεί από τα κράτη μέλη να προσδιορίζουν, να περιγράφουν και να αξιολογούν τις άμεσες και έμμεσες σημαντικές επιπτώσεις ενός έργου στη βιοποικιλότητα, μεταξύ άλλων συνιστωσών του περιβάλλοντος, με ιδιαίτερη προσοχή στα είδη που προστατεύονται βάσει της οδηγίας για τα πτηνά. Η εν λόγω περιγραφή των πιθανών επιπτώσεων μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να προσδιοριστεί αν είναι αναγκαίο να ληφθούν προληπτικά μέτρα και να προσαρμοστεί το επίμαχο έργο ώστε να συμμορφώνεται με τις απαγορεύσεις του άρθρου 5. Ομοίως, η εφαρμογή της οδηγίας ΣΕΠΕ σε σχέδια (π.χ. σχέδια διαχείρισης δασών) θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για να προσδιοριστούν σχετικά προληπτικά μέτρα και να διασφαλιστεί η συμμόρφωση με τις απαιτήσεις του άρθρου 5.

61. Όταν ένα σχέδιο ή έργο ενδέχεται να έχει σημαντικές επιπτώσεις σε τόπους Natura 2000, είτε μεμονωμένα είτε σε συνδυασμό με άλλα σχέδια ή έργα, θα πρέπει να διενεργείται δέουσα εκτίμηση βάσει του άρθρου 6 παράγραφος 3 της οδηγίας για τους οικότοπους (βλ. κεφάλαιο 1 για λεπτομερή στοιχεία σχετικά με το γενικό πλαίσιο της οδηγίας για τα πτηνά). Αυτό σημαίνει ότι η αξιολόγηση της δυνητικής βλάβης στα πτηνά μπορεί να ενσωματωθεί στις εκτιμήσεις που αποτελούν μέρος των διαδικασιών λήψης αποφάσεων σε διάφορα επίπεδα σ' ένα κράτος μέλος. Αυτό δίνει τη δυνατότητα να προσδιοριστούν ορθά και άμεσα οι δυνητικές επιπτώσεις ενός έργου στα είδη πτηνών, ώστε να διασφαλίζεται η συμμόρφωση με τις διατάξεις του άρθρου 5 της οδηγίας για τα πτηνά πριν από την εκτέλεσή του.

62. Ορισμένα κράτη μέλη έχουν ενσωματώσει εκτιμήσεις των επιπτώσεων σε είδη στις υφιστάμενες διαδικασίες αδειοδότησης ([66]), μεταξύ άλλων για τη μείωση του διοικητικού φόρτου. Άλλα κράτη μέλη έχουν θεσπίσει ειδικές διαδικασίες για την εκπλήρωση των απαιτήσεων του άρθρου 5 σε περιπτώσεις στις οποίες δεν εφαρμόζονται οι προαναφερθείσες περιβαλλοντικές εκτιμήσεις. Είναι επίσης δυνατόν να θεσπίζονται τυποποιημένα μέτρα πρόληψης σε τομεακή νομοθεσία για δραστηριότητες που είναι γνωστό ότι επιφέρουν θανάτωση ή σημαντική ενόχληση πτηνών, να εκδίδονται τομεακές κατευθυντήριες γραμμές ή πρότυπα ή να επιβάλλονται εποχικοί περιορισμοί για ορισμένες δραστηριότητες. Κατά την επιλογή της βέλτιστης προσέγγισης για την εφαρμογή των απαιτήσεων του άρθρου 5, τα κράτη μέλη θα πρέπει επίσης να εξετάζουν τον δυνητικό διοικητικό φόρτο.

([63]) Βλ. υπόθεση C-131/24, *VIRUS και λοιποί*, σκέψεις 50-53.

([64]) Οδηγία 2011/92/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (ΕΕ L 26 της 28.1.2012, σ. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2011/92/oj), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2014/52/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Απριλίου 2014. Βλ. επίσης το έγγραφο καθοδήγησης για την ερμηνεία των ορισμών των κατηγοριών έργων στα παραρτήματα Ι και ΙΙ της οδηγίας ΕΠΕ (https://op.europa.eu/el/publication-detail/-/publication/e7f9c73c-86ba-11ef-a67d-01aa75ed71a1).

([65]) Οδηγία 2001/42/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 2001, σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων (ΕΕ L 197 της 21.7.2001, σ. 30, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2001/42/oj).

([66]) Στη Γαλλία, η εκτίμηση των επιπτώσεων ενός έργου σε είδη είναι παρόμοια με τη διαδικασία που προβλέπεται στο άρθρο 6 παράγραφος 3 της οδηγίας για τους οικότοπους για τους τόπους Natura 2000. Κάθε έργο που ενδέχεται να έχει σημαντικές επιπτώσεις στα πτηνά υπόκειται σε κατάλληλη εκτίμηση των επιπτώσεών του στη διατήρηση των πτηνών. Εάν το έργο επηρεάζει σημαντικά τα είδη, η αρχή χρησιμοποιεί εξαιρέσεις.

3.6.3. *Παραδείγματα δραστηριοτήτων που μπορεί να εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 5 και δυνητικών προληπτικών μέτρων*

Οδικά και σιδηροδρομικά έργα

63. Η οδική ή σιδηροδρομική κυκλοφορία μπορεί να έχει αντίκτυπο σε είδη πτηνών, καθώς μπορεί να υπάρξει σύγκρουση μεταξύ πτηνών και οχημάτων ή υποδομών μεταφορών, ή σημαντική ενόχληση από τον θόρυβο της κυκλοφορίας ([67]). Οι αρμόδιες εθνικές αρχές είναι υπεύθυνες για τη λήψη των μέτρων που απαιτούνται για την πρόληψη της πρόκλησης απαγορευμένης βλάβης σε σχέση με την κατασκευή και τη λειτουργία των υποδομών μεταφορών. Στα σχετικά μέτρα μπορεί να περιλαμβάνονται ο καθορισμός μόνιμων ή προσωρινών ορίων ταχύτητας, το κλείσιμο του δρόμου κατά τη διάρκεια ορισμένων περιόδων, η εγκατάσταση πετασμάτων αποφυγής πρόσκρουσης με επαναλαμβανόμενα σχέδια ή αυτοκόλλητα αρπακτικών πτηνών πάνω σε διαφανή ηχοπετάσματα και η εγκατάσταση άλλων σχετικών δομών, για παράδειγμα για την αποφυγή της ρύπανσης από απορροές ή για την αποφυγή άλλων τύπων ενόχλησης.

Ενέργεια

64. Η παραγωγή και οι υποδομές ενέργειας, ιδίως όσες βασίζονται σε ορυκτά καύσιμα, μπορεί να έχουν σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις σε είδη πτηνών. Λαμβανομένων ιδίως υπόψη των σωρευτικών επιπτώσεων στο κλίμα, οι εκπομπές από σταθμούς ηλεκτροπαραγωγής που λειτουργούν με ορυκτά καύσιμα θανατώνουν πάνω από 30 φορές περισσότερα πτηνά απ' ό,τι τα αιολικά πάρκα, ανά παραγόμενη GWh ([68]). Τα πτηνά μπορεί να επηρεαστούν από προσκρούσεις σε καπνοδόχους σταθμών ηλεκτροπαραγωγής που λειτουργούν με ορυκτά καύσιμα, σε ανεμογεννήτριες, σε δομές ψύξης πυρηνικών σταθμών ηλεκτροπαραγωγής και σε γραμμές μεταφοράς και διανομής. Ως εκ τούτου, θα πρέπει να ενσωματωθούν κατάλληλα προληπτικά μέτρα κατά τον σχεδιασμό τους, καθώς και για επιμέρους έργα.

65. Η αιολική ενέργεια αντιπροσωπεύει το υψηλότερο μερίδιο παραγωγής ανανεώσιμης ενέργειας στην ΕΕ, συμβάλλοντας στην καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής, η οποία αποτελεί την κύρια αιτία απώλειας βιοποικιλότητας. Ωστόσο, τα αιολικά πάρκα ενδέχεται να επηρεάσουν αρνητικά τους πληθυσμούς πτηνών. Παρόλο που οι ανεμογεννήτριες ευθύνονται για λιγότερο από το 0,1 % των θανάτων πτηνών που σχετίζονται με τον άνθρωπο —με ποσοστό πολύ μικρότερο από ό,τι οι παραδοσιακές μονάδες παραγωγής ενέργειας ή οι ουρανοξύστες ([69])— λόγω της σημασίας τους, οι πιθανές επιπτώσεις έχουν μελετηθεί εκτενώς εντός και εκτός της ΕΕ. Υπάρχουν πολλά εθνικά έγγραφα καθοδήγησης σχετικά με τις επιπτώσεις και τα πιθανά μέτρα μετριασμού, όπως και η δημοσίευση της Επιτροπής με τίτλο «Έγγραφο καθοδήγησης για τα έργα αιολικής ενέργειας και τη νομοθεσία της ΕΕ για την προστασία της φύσης» ([70]).

66. Ένας βασικός κίνδυνος που ενέχουν οι ανεμογεννήτριες είναι οι προσκρούσεις πτηνών σε πτερύγια ανεμογεννητριών. Κατά τη μελέτη μέτρων μετριασμού του κινδύνου απαιτείται ιεραρχική προσέγγιση. Πρώτον, θα πρέπει να εξετάζονται μέτρα που αποσκοπούν στην αποφυγή των επιπτώσεων, όπως η πρόληψη των σημαντικών επιπτώσεων εξαρχής, με αφετηρία τη στρατηγική επιλογή τοποθεσιών για τα αιολικά πάρκα, ώστε να αποφεύγονται οι αποδημητικές διαδρομές και οι περιοχές αναπαραγωγής και αναζήτησης τροφής. Όταν αυτό δεν είναι εφικτό, θα πρέπει να εφαρμόζονται μέτρα που αποσκοπούν στη μείωση των επιπτώσεων.

Περιπτωσιολογική μελέτη 1: Χάρτης ευαισθησίας αιολικών πάρκων για τα πτηνά και τις νυχτερίδες στη Φλάνδρα

Η Φλάνδρα εκπόνησε έναν συνδυασμένο χάρτη ευαισθησίας που έχει ως στόχο να υποδείξει περιοχές όπου η εγκατάσταση ανεμογεννητριών μπορεί να ενέχει κίνδυνο για τα πτηνά ή τις νυχτερίδες. Στόχος του είναι η παροχή πληροφοριών και καθοδήγησης για περισσότερες εκτιμήσεις και διαδικασίες στρατηγικού σχεδιασμού σε επίπεδο τόπου. Πρόκειται για ένα παράδειγμα χάρτη ευαίσθητων περιοχών με πολλαπλά είδη, ο οποίος καταδεικνύει πώς ανόμοιες ομάδες μπορούν να αξιολογηθούν με ένα μόνο εργαλείο. Χωρίζει την περιοχή σε τέσσερις κατηγορίες υψηλού, μέτριου και πιθανού κινδύνου, καθώς και χαμηλού κινδύνου / απουσίας δεδομένων. Παρότι οι πτυχές του χάρτη αφορούν ειδικά τη Φλάνδρα, οι αρχές του θα μπορούσαν να εφαρμοστούν άμεσα οπουδήποτε αλλού.

([67]) Στην υπόθεση C-131/24, VIRUS και λοιποί, σκέψη 39, το Δικαστήριο επιβεβαίωσε ότι τα έργα κατασκευής οδού ενδέχεται να εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 5 στοιχείο δ), ακόμη και όταν η πρόκληση βλάβης στα πτηνά δεν αποτελεί σκοπό της εν λόγω δραστηριότητας.
([68]) 5 πράγματα που πρέπει να γνωρίζετε για την αιολική ενέργεια — Ευρωπαϊκή Επιτροπή.
([69]) 5 πράγματα που πρέπει να γνωρίζετε για την αιολική ενέργεια — Ευρωπαϊκή Επιτροπή.
([70]) https://op.europa.eu/el/publication-detail/-/publication/2b08de80-5ad4-11eb-b59f-01aa75ed71a1/language-el.

Το εργαλείο περιλαμβάνει έναν χάρτη τρωτότητας για τα πτηνά βάσει συστήματος γεωγραφικών πληροφοριών (GIS), ο οποίος αποτελείται από εννέα θεματικούς χάρτες (π.χ. περιοχές αναζήτησης τροφής και ανάπαυσης για υδρόβια πτηνά σε μη αναπαραγωγική φάση, εποχιακές διαδρομές αποδημίας), καθώς και έναν χάρτη πρόβλεψης για οικότοπους. Αυτά τα επίπεδα εξετάζονται καλύτερα μεμονωμένα, ωστόσο μπορούν επίσης να επικαλυφθούν ώστε να παρουσιαστεί μια εικόνα όλων των δυνητικά ευαίσθητων περιοχών. Τα σωρευμένα επίπεδα (ως χάρτης σύνθεσης) παρουσιάζονται με κατηγορίες ευαισθησίας που αποτυπώνονται ως υψηλού (3), μεσαίου (2) και πιθανού κινδύνου (1), καθώς και χαμηλού κινδύνου / απουσίας δεδομένων (0). Ο χάρτης είναι διαθέσιμος για λεπτομερή προβολή σε διαδικτυακή εφαρμογή που παρέχει επίσης άλλους σημαντικούς χάρτες, όπως προστατευόμενα φυσικά καταφύγια, περιοχές Natura 2000 κ.λπ.
Οι χάρτες ευαίσθητων περιοχών και οι συνοδευτικές κατευθυντήριες γραμμές χρησιμοποιούνται συχνά για τη λήψη αποφάσεων χωροθέτησης στη Φλάνδρα. Οι υπεύθυνοι ανάπτυξης έργων και οι εταιρείες παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών τούς χρησιμοποιούν για τον στρατηγικό σχεδιασμό, καθώς και ως «σημείο εκκίνησης» για πιο λεπτομερείς αξιολογήσεις έργων σε επίπεδο τόπου. Οι τοπικές και περιφερειακές αρχές τούς εφαρμόζουν για τον ίδιο σκοπό και για να ελέγχουν αν οι υπεύθυνοι ανάπτυξης έργων και οι εταιρείες παροχής συμβούλων έλαβαν δεόντως υπόψη τις διαθέσιμες πληροφορίες. Πρέπει να τονιστεί ότι, για τις περιοχές υψηλού κινδύνου, οι αξιολογήσεις σε τοπικό επίπεδο θα πρέπει να είναι πιο λεπτομερείς.
Η διαδικτυακή εφαρμογή: https://geo.inbo.be/windturbines/index.html.
Για περισσότερες πληροφορίες:

Flemish Risk Atlas Birds/Bats - Wind Turbines (Φλαμανδικός Άτλας κινδύνου για πτηνά/νυχτερίδες — ανεμογεννήτριες), https://www.vlaanderen.be/inbo/en-gb/data-applications/de-vlaamse-risicoatlas-vogelsvleermuizen-windturbines/.

67. Μετά την αποφυγή του κινδύνου, μπορεί να χρησιμοποιηθεί προσωρινή προσαρμογή «κατά παραγγελία» ως σημαντική στρατηγική μετριασμού για τη μείωση των προσκρούσεων πτηνών σε ανεμογεννήτριες, ιδίως κατά μήκος σημαντικών διαδρόμων αποδημίας. Η προσαρμογή αυτή μπορεί να περιλαμβάνει προσωρινές προσαρμογές της λειτουργίας, λαμβανομένων υπόψη των εποχικών και ημερήσιων μοτίβων συμπεριφοράς των ειδών, όπως προσωρινή διακοπή της λειτουργίας των πτερυγίων των ανεμογεννητριών όταν εντοπίζονται πτηνά κοντά σε ανεμογεννήτριες. Η προσωρινή προσαρμογή «κατά παραγγελία», η οποία αρχικά βασιζόταν σε ανθρώπους παρατηρητές, είναι πλέον όλο και πιο αυτοματοποιημένη, με τη χρήση ραντάρ, καμερών, πομπών GPS, γεωπερίφραξης και τεχνητής νοημοσύνης για την παρακολούθηση των κινήσεων των πτηνών σε πραγματικό χρόνο. Ορισμένα συστήματα συνδυάζουν τόσο ανθρώπινο όσο και τεχνολογικό εντοπισμό, ενώ οι φορείς εκμετάλλευσης λαμβάνουν την τελική απόφαση διακοπής λειτουργίας.
68. Εάν τα μέτρα αποφυγής δεν θεωρούνται κατάλληλα ή αναλογικά, θα πρέπει να εξετάζεται το ενδεχόμενο λήψης μέτρων για τη μείωση των επιπτώσεων. Σ' αυτά μπορεί να περιλαμβάνονται μέτρα σχεδιασμού των έργων που μπορούν να μειώσουν την ένταση των επιπτώσεων (π.χ. οπτικά αποτρεπτικά μέσα σε ανεμογεννήτριες που αυξάνουν την ορατότητά τους στα πτηνά μπορούν να μειώσουν τον κίνδυνο πρόσκρουσης, ακουστικές αποτρεπτικές συσκευές μπορούν να χρησιμοποιηθούν κατά την κατασκευή και τη λειτουργία υπεράκτιων έργων για τη μείωση του υποβρύχιου θορύβου).

Περιπτωσιολογική μελέτη 2: Διακοπή λειτουργίας «κατά παραγγελία» με τη βοήθεια ραντάρ, αιολικό πάρκο Barão de São João (Πορτογαλία)

Το αιολικό πάρκο Barão São João της E.ON, παραγωγικής ικανότητας 50 μεγαβάτ, το οποίο βρίσκεται πάνω σε διάδρομο αποδημίας, εφάρμοσε πρωτόκολλο διακοπής λειτουργίας κατά παραγγελία με τη βοήθεια ραντάρ (στο εξής: RASOD) βάσει προκαθορισμένου συνόλου κριτηρίων. Χρησιμοποιήθηκε ομάδα παρακολούθησης που πραγματοποιούσε παρατηρήσεις από σημεία με θέα, για την παρακολούθηση της πτητικής δραστηριότητας των αποδημητικών πτηνών. Τα δεδομένα ραντάρ σε πραγματικό χρόνο παρείχαν στον συντονιστή της ομάδας παρακολούθησης πληροφορίες καλύτερης ποιότητας με βάση τις οποίες εκκινούσε διακοπή λειτουργίας.

Με την πάροδο του χρόνου, η πείρα της ομάδας παρακολούθησης επηρέασε θετικά την αποτελεσματικότητα της προσέγγισης RASOD: ο μέσος χρόνος που απαιτούνταν για την πραγματοποίηση διακοπής λειτουργίας μετά τη σχετική εντολή μειώθηκε κατά 91 % και ο μέσος όρος των ετήσιων ισοδύναμων ωρών διακοπής λειτουργίας μειώθηκε κατά 86 % μεταξύ του 2010 και του 2014. Τα πτερύγια των ανεμογεννητριών ήταν δυνατό να ακινητοποιηθούν σε χρονικό διάστημα περίπου 15 δευτερολέπτων από την έναρξη της διαδικασίας διακοπής λειτουργίας, με τη χρήση συστήματος «εποπτικού ελέγχου και συλλογής δεδομένων» (SCADA) για τη διαχείριση μεμονωμένων ανεμογεννητριών και αιολικών πάρκων και την πρόσβαση σε αυτά, σε πραγματικό χρόνο.

Επιπρόσθετα, η επανέναρξη της λειτουργίας των ανεμογεννητριών πραγματοποιούνταν χωρίς να απαιτείται περαιτέρω επικοινωνία με το προσωπικό λειτουργίας. Κατά τη διάρκεια της εφαρμογής του πρωτοκόλλου διακοπής λειτουργίας δεν καταγράφηκαν προσκρούσεις αποδημητικών πτηνών που πετούσαν χρησιμοποιώντας τα ανοδικά ρεύματα αέρα. Έως το τελευταίο έτος της πενταετούς μελέτης, το συνολικό ισοδύναμο χρονικό διάστημα διακοπής λειτουργίας αντιστοιχούσε στο 0,2 % του ετήσιου διαθέσιμου ισοδύναμου χρόνου, και ποσοστό μεγαλύτερο από 40 % των ισοδύναμων χρονικών διαστημάτων διακοπής λειτουργίας είχε ως αποτέλεσμα αμελητέες ενεργειακές απώλειες λόγω χαμηλών ταχυτήτων των ανέμων.

69. Για τις εγκαταστάσεις σταθμών ανανεώσιμης ενέργειας, τις συστεγαζόμενες εγκαταστάσεις αποθήκευσης ενέργειας και τις συνδέσεις των εν λόγω σταθμών και εγκαταστάσεων με το δίκτυο, με την οδηγία (ΕΕ) 2023/2413 (στο εξής: αναθεωρημένη οδηγία για την ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές) ([71]) εισήχθησαν σχετικές διατάξεις για τη θέσπιση μέτρων μετριασμού εντός των «περιοχών επιτάχυνσης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας» (στο εξής: RAA) (άρθρο 15γ της αναθεωρημένης οδηγίας για την ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές), των «ειδικών περιοχών υποδομών» (άρθρο 15ε της αναθεωρημένης οδηγίας για την ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές), καθώς και για έργα ανανεώσιμης ενέργειας εκτός των εν λόγω περιοχών (άρθρο 16β της αναθεωρημένης οδηγίας για την ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές).

70. Το άρθρο 15γ παράγραφος 1 στοιχείο β) της αναθεωρημένης οδηγίας για την ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές προβλέπει τη θέσπιση κατάλληλων κανόνων για αποτελεσματικά μέτρα μετριασμού κατά την κατάρτιση σχεδίων RAA. Προβλέπει ότι τα κράτη μέλη πρέπει, κατά περίπτωση, να διασφαλίζουν την εφαρμογή κατάλληλων μέτρων μετριασμού εγκαίρως και με αναλογικό τρόπο, ώστε να διασφαλίζεται η συμμόρφωση με το άρθρο 5 της οδηγίας για τα πτηνά, μεταξύ άλλων. Το άρθρο 15ε παράγραφος 2 της αναθεωρημένης οδηγίας για την ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές περιλαμβάνει παρόμοια διάταξη κατά την κατάρτιση σχεδίων ειδικών περιοχών υποδομών για υποδομές δικτύου και αποθήκευσης που απαιτούνται για την ενσωμάτωση ανανεώσιμης ενέργειας στο σύστημα ηλεκτρικής ενέργειας. Έχει εκπονηθεί έγγραφο καθοδήγησης ([72]) και ειδική μελέτη ([73]) σχετικά με τον ορισμό των RAA, καθώς και έγγραφο καθοδήγησης ([74]) σχετικά με τον καθορισμό ειδικών περιοχών υποδομών, μεταξύ άλλων όσον αφορά τη χρήση μέτρων μετριασμού.

71. Ο χαρακτηρισμός «κατάλληλα μέτρα μετριασμού» σημαίνει ότι τα μέτρα μετριασμού θα πρέπει να είναι επαρκή και αποτελεσματικά για τη διασφάλιση της συμμόρφωσης με το άρθρο 5 της οδηγίας για τα πτηνά (π.χ. αποφυγή της θανάτωσης και της σημαντικής ενόχλησης των πτηνών), αλλά, ταυτόχρονα, και αναλογικά. Για παράδειγμα, εάν η χρήση οπτικών ή ακουστικών αποτρεπτικών μέσων αποδειχτεί επαρκής για την αποφυγή προσκρούσεων πτηνών σε ανεμογεννήτριες σε συγκεκριμένο αιολικό πάρκο, δεν θα απαιτείται η χρήση άλλου μέτρου μετριασμού, όπως προσωρινή περικοπή της λειτουργίας όταν βρίσκονται πτηνά σε κοντινή απόσταση.

72. Το άρθρο 16β παράγραφος 2 της αναθεωρημένης οδηγίας για την ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές (ΕΕ) (2023/2413) προσδιορίζει ότι, στην περίπτωση έργων εκτός RAA, «[ό]ταν ένα έργο ανανεώσιμης ενέργειας έχει θεσπίσει τα αναγκαία μέτρα μετριασμού, οποιαδήποτε θανάτωση ή παρενόχληση των προστατευόμενων ειδών βάσει του άρθρου 12 παράγραφος 1 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ και του άρθρου 5 της οδηγίας 2009/147/ΕΚ δεν θεωρείται σκόπιμη». Στην αιτιολογική σκέψη 37 της αναθεωρημένης οδηγίας για την ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές αποσαφηνίζεται περαιτέρω ότι οποιαδήποτε τέτοια θανάτωση ή σημαντική ενόχληση δεν θα πρέπει να θεωρηθεί ότι γίνεται εκ προθέσεως, εάν ένα έργο για την κατασκευή και τη λειτουργία σταθμών παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές [που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας για την ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές] παρέχει κατάλληλα μέτρα μετριασμού για την αποφυγή θανάτωσης, την πρόληψη της ενόχλησης, την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των εν λόγω μέτρων μέσω της δέουσας παρακολούθησης και, με βάση τις πληροφορίες που έχουν συγκεντρωθεί, τη λήψη περαιτέρω απαραίτητων μέτρων για να διασφαλιστεί ότι δεν θα υπάρξουν σημαντικές δυσμενείς επιπτώσεις στον πληθυσμό του συγκεκριμένου είδους. Μολονότι η αιτιολογική σκέψη 37 δεν κάνει διάκριση μεταξύ έργων που βρίσκονται εντός και εκτός RAA, συνάγεται ότι η εν λόγω διευκρίνιση θα μπορούσε να ισχύει και για τα δύο πλαίσια ([75]).

73. Όσον αφορά τη χρήση νέων μέτρων μετριασμού (των οποίων η αποτελεσματικότητά δεν έχει δοκιμαστεί ευρέως), το άρθρο 15γ παράγραφος 1 και το άρθρο 16β παράγραφος 2 της οδηγίας για την ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές επιτρέπουν τη χρήση τους σε πιλοτικά έργα, για σταθμούς παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές που βρίσκονται εντός και εκτός RAA, υπό την προϋπόθεση ότι παρακολουθείται η αποτελεσματικότητά τους και λαμβάνονται αμέσως διορθωτικά μέτρα, εάν τα μέτρα αυτά δεν αποδειχτούν αποτελεσματικά.

74. Ωστόσο, πρέπει να διασφαλίζεται η παρακολούθηση της αποτελεσματικότητας των εν λόγω μέτρων. Με βάση τις πληροφορίες που θα συγκεντρωθούν, θα είναι αναγκαίο να ληφθούν περαιτέρω μέτρα, όπως απαιτείται, εάν τα ληφθέντα μέτρα δεν αποδειχτούν αποτελεσματικά.

([71]) Οδηγία (ΕΕ) 2023/2413 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 18ης Οκτωβρίου 2023, για την τροποποίηση της οδηγίας (ΕΕ) 2018/2001, του κανονισμού (ΕΕ) 2018/1999 και της οδηγίας 98/70/ΕΚ όσον αφορά την προώθηση της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, και την κατάργηση της οδηγίας (ΕΕ) 2015/652 του Συμβουλίου (ΕΕ L, 2023/2413, 31.10.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2023/2413/oj).

([72]) https://energy.ec.europa.eu/publications/guidance-designating-renewables-acceleration-areas_el.

([73]) https://op.europa.eu/el/publication-detail/-/publication/354ebc7c-496d-11ef-acbc-01aa75ed71a1/language-en?WT.mc_id=Searchresult&WT.

([74]) https://commission.europa.eu/document/download/76fa5c90-909c-4bda-b655-edf564f5542e_en?filename=C_2025_4012_1_EN_annexe_acte_autonome_cp_part1_v2.pdf.

([75]) Το άρθρο 16β παράγραφος 2 της οδηγίας (ΕΕ) 2023/2413 αναφέρεται ρητά σε έργα που βρίσκονται εκτός RAA. Υπό το πρίσμα αυτό, τα έργα που βρίσκονται εντός RAA —τα οποία επωφελούνται από απλουστευμένες διαδικασίες αδειοδότησης— δεν θα πρέπει να υπόκεινται σε αυστηρότερους κανόνες προστασίας των ειδών από εκείνους που ισχύουν για έργα εκτός RAA.

Εγκαταστάσεις μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας

75. Οι γραμμές μεταφοράς ισχύος ενδέχεται να ενέχουν αρκετούς σημαντικούς κινδύνους για τα πτηνά, κυρίως λόγω πρόσκρουσης και ηλεκτροπληξίας.

76. Κίνδυνοι πρόσκρουσης προκαλούνται τόσο από τις γραμμές μετάδοσης όσο και από τις γραμμές διανομής και προσκρούσεις σημειώνονται όταν τα πτηνά, ιδίως μεγαλύτερα είδη όπως αρπακτικά ή χηνόμορφα, δεν εντοπίζουν τα σύρματα στην πορεία πτήσης τους, με αποτέλεσμα τον τραυματισμό ή τον θάνατό τους. Αυτό προκαλεί ιδιαίτερα προβλήματα σε περιοχές όπου οι γραμμές ισχύος τέμνουν αποδημητικές διαδρομές, υγρότοπους ή ανοικτά τοπία στα οποία τα πτηνά βασίζονται σε οπτικές ενδείξεις για να κατευθυνθούν. Ορισμένα είδη είναι πιο ευάλωτα λόγω της πτητικής συμπεριφοράς τους, του μεγέθους τους ή λόγω περιορισμένης ικανότητας ελιγμών.

77. Η ηλεκτροπληξία είναι άλλη μια σημαντική απειλή που ενέχουν οι γραμμές ισχύος μέσης και χαμηλής τάσης. Αφορά ιδίως τα μεγαλύτερα πτηνά που κουρνιάζουν σε στύλους ή σε καλώδια, ακουμπούν ταυτόχρονα τους διφασικούς αγωγούς ή έναν αγωγό και μια γειωμένη διάταξη, ιδίως όταν το φτέρωμά τους είναι βρεγμένο, με αποτέλεσμα να κλείνουν ηλεκτρικό κύκλωμα. Τα αρπακτικά πτηνά, οι πελαργοί και άλλα μεγαλόσωμα πτηνά πλήττονται περισσότερο, ενώ η θνησιμότητα συχνά συγκεντρώνεται σε περιοχές όπου ο σχεδιασμός των στύλων ή η απόσταση μεταξύ των καλωδίων είναι ανεπαρκής. Στις ομάδες ειδών που επηρεάζονται ιδιαίτερα συχνά από ηλεκτροπληξία περιλαμβάνονται τα Ciconiiformes, τα Falconiformes, τα Accipitriformes τα Strigiformes και τα Passeriformes ([76]).

78. Πέρα από τους άμεσους θανάτους, οι γραμμές ισχύος μπορούν να προκαλέσουν δευτερογενείς οικολογικές επιπτώσεις, όπως μείωση του πληθυσμού, αλλαγές στη σύνθεση των ειδών και αυξημένη τρωτότητα απέναντι σε θηρευτές. Είναι απαραίτητη η λήψη μέτρων μετριασμού, όπως συστημάτων εκτροπής των πτηνών, μονωμένων καλωδίων και στρατηγικής χάραξης των γραμμών, για τη μείωση αυτών των επιπτώσεων, αλλά ο προσεκτικός σχεδιασμός και η παρακολούθηση παραμένουν καίριας σημασίας για την εξισορρόπηση της ανάπτυξης ενεργειακών υποδομών με τη διατήρηση των πτηνών. Επιπρόσθετα, οι γραμμές υψηλής τάσης μπορούν να κατακερματίσουν τους οικότοπους και να δημιουργήσουν φραγμούς, μεταβάλλοντας τα μοτίβα μετακίνησης των πτηνών και μειώνοντας δυνητικά την πρόσβαση σε κρίσιμες περιοχές τροφοληψίας ή αναπαραγωγής.

79. Η Επιτροπή έχει καταρτίσει ειδικό έγγραφο καθοδήγησης επί του θέματος για να βοηθήσει τα κράτη μέλη, τους συμφεροντούχους και τους υπευθύνους επιχειρήσεων να αντιμετωπίσουν τα ζητήματα αυτά σύμφωνα με τις διατάξεις της νομοθεσίας της ΕΕ για τη φύση ([77]). Παρόμοια καθοδήγηση έχει επίσης εκπονηθεί και σε άλλα πλαίσια ([78]).

Περιπτωσιολογική μελέτη 3: Το έργο SafeLines4Birds

Πρόκειται για εξαετές έργο που συγχρηματοδοτείται από το πρόγραμμα LIFE της ΕΕ, με στόχο τη μείωση της μη φυσικής θνησιμότητας των πτηνών που προκαλείται από ηλεκτρικά καλώδια στη Γαλλία, το Βέλγιο και την Πορτογαλία. Αυτές οι αλληλεπιδράσεις —προσκρούσεις, ηλεκτροπληξίες και ενοχλήσεις κατά την αναπαραγωγή— συνιστούν σημαντικές απειλές για διάφορα είδη πτηνών, συμπεριλαμβανομένων του γυπαετού, του μαυρόγυπα και της χαμωτίδας. Το έργο εστιάζει σε 13 είδη που είναι ιδιαίτερα ευάλωτα λόγω του μεγέθους, της συμπεριφοράς και της κατανομής τους.

Το έργο αυτό υλοποιείται από μια ποικιλόμορφη κοινοπραξία 15 εταίρων, η οποία περιλαμβάνει διαχειριστές συστημάτων μεταφοράς (ΔΣΜ), διαχειριστές συστημάτων διανομής (ΔΣΔ), περιβαλλοντικές ΜΚΟ και επιστήμονες από τη Γαλλία, το Βέλγιο, την Πορτογαλία, τη Γερμανία και τις Ηνωμένες Πολιτείες. Η πρωτοβουλία SafeLines4Birds, η οποία δρομολογήθηκε από την Εθνική Επιτροπή Ορνιθοπανίδας (CNA) της Γαλλίας, αποτελεί παράδειγμα σπάνιου και αποτελεσματικού συντονισμού μεταξύ οργανισμών προστασίας της φύσης και διαχειριστών δικτύων. Η συνεργασία αυτή διευκολύνει την εκτέλεση στοχευμένων και συντονισμένων δράσεων για τον μετριασμό των επιπτώσεων των γραμμών μεταφοράς ισχύος στα πτηνά.

([76]) https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0006320797001766.

([77]) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018XC0618(02).

([78]) Σύμβαση της Βέρνης για τη διατήρηση της άγριας ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος της Ευρώπης, 2004. Σύσταση αριθ. 110 για την ελαχιστοποίηση των δυσμενών επιδράσεων των εναέριων καλωδίων μεταφοράς ενέργειας (γραμμές μεταφοράς ισχύος) στα πτηνά· https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=847305&Site=COE· σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τη διατήρηση των αποδημητικών ειδών της άγριας πανίδας, 2002. Ψήφισμα 7.4 σχετικά με την ηλεκτροπληξία των αποδημητικών πτηνών· http://www.cms.int/sites/default/files/document/RES_7_04_Electrocution_0_0.pdf.

Το έργο εφαρμόζει πολύπλευρη προσέγγιση για την αντιμετώπιση της θνησιμότητας των πτηνών. Βασικό στοιχείο είναι η εκπόνηση χαρτογράφησης ευαισθησίας και ο προσδιορισμός των πιο κρίσιμων περιοχών και, στη συνέχεια, η εφαρμογή μέτρων μετασκευής ή η παροχή βοήθειας για τον μελλοντικό σχεδιασμό του δικτύου. Μεταξύ των κύριων μέτρων μετριασμού που θα εφαρμοστούν στο πλαίσιο του έργου είναι η εγκατάσταση 3 880 συσκευών κατά των προσκρούσεων σε τοποθεσίες υψηλού κινδύνου. Θα δοκιμαστούν επίσης καινοτόμες λύσεις, όπως το σύστημα αποφυγής προσκρούσεων των πτηνών (Avian Collision Avoidance System, ACAS), το οποίο χρησιμοποιεί υπεριώδες φως για την ενίσχυση της ορατότητας των καλωδίων τη νύχτα, και θα εφαρμοστούν μέτρα για την πρόληψη της ηλεκτροπληξίας. Επιπρόσθετα, το έργο SafeLines4Birds αποσκοπεί στη μείωση των ενοχλήσεων κατά την περίοδο αναπαραγωγής και στη βελτίωση και την ανταλλαγή γνώσεων σ' ολόκληρη την Ευρώπη. Μακροπρόθεσμος στόχος είναι να διασφαλιστεί η βιωσιμότητα των στοχευόμενων ειδών πτηνών μέσω της ελαχιστοποίησης των αλληλεπιδράσεών τους με γραμμές μεταφοράς ισχύος.

Για περισσότερες πληροφορίες:

https://www.safelines4birds.eu/.

Πλαίσιο 1: Συνέδριο Wingspan

Το συνέδριο με θέμα «Wingspan 2024: Συμπράξεις για μια φιλική προς τα πτηνά ενεργειακή μετάβαση» πραγματοποιήθηκε στις Βρυξέλλες το 2024 και ήταν η εναρκτήρια σύνοδος του Wingspan, ενός συνεδρίου που θα πραγματοποιείται ανά διετία για μια ενεργειακή μετάβαση με θετικό πρόσημο για τη φύση.

Το συνέδριο του 2024 ανέδειξε τις συμπράξεις μεταξύ φορέων εκμετάλλευσης δικτύων ηλεκτρικής ενέργειας, φορέων ανάπτυξης και εκμετάλλευσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και της περιβαλλοντικής κοινωνίας των πολιτών, και καλλιέργησε ευνοϊκό περιβάλλον για τη δημιουργία νέων συμπράξεων. Ήταν το πρώτο μιας σειράς συνεδρίων που θα διεξάγονται ανά διετία με τη συμμετοχή οικολόγων, επιστημόνων, διαχειριστών δικτύων, φορέων ανάπτυξης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και εκπροσώπων κυβερνήσεων με σκοπό την ανταλλαγή στρατηγικών και λύσεων για μια θετική για τη φύση ενεργειακή μετάβαση. Τα θέματα είχαν σχεδιαστεί για διεθνές κοινό και κάλυπταν πρόσφατες επιστημονικές γνώσεις, σύγχρονες στρατηγικές διατήρησης και τεχνολογικές καινοτομίες που σέβονται τη φύση.

Η εκδήλωση, η οποία περιλάμβανε 320 συμμετέχοντες διαδικτυακά και διά ζώσης, συγκέντρωσε ευρύ φάσμα συμφεροντούχων —διαχειριστές δικτύων, ΜΚΟ, φορείς ανάπτυξης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, ακαδημαϊκούς και αρχές— απ' όλο τον κόσμο για την αντιμετώπιση της επείγουσας ανάγκης για ενεργειακή μετάβαση φιλική προς τη φύση. Το συνέδριο περιλάμβανε εποικοδομητικές συζητήσεις, επιστημονικές παρουσιάσεις, ένα εργαστήριο, μια συνεδρίαση παρουσίασης επιστημονικών πόστερ και μια έκθεση όπου παρουσιάστηκαν συσκευές προστασίας των πτηνών που χρησιμοποιούνται σε γραμμές ηλεκτρικής ενέργειας και υποδομές αιολικής ενέργειας.

Όλο το υλικό του συνεδρίου είναι διαθέσιμο στη διεύθυνση: https://wingspan-conference.eu/wingspan-2024/.

Βιβλίο περιλήψεων: https://acrobat.adobe.com/id/urn:aaid:sc:EU:ccde2a24-f6a9-4347-bfd1-43daa5280358.

Εξορυκτική βιομηχανία

80. Από τη φύση της, η εξόρυξη ορυκτών έχει αναπόφευκτα επιπτώσεις στη γη όπου πραγματοποιείται. Τα περισσότερα ορυχεία και λατομεία προϋποθέτουν την αφαίρεση επιφανειακών χαρακτηριστικών κατά τη διαδικασία εξόρυξης και χρειάζονται χώρο για σωρούς αποθήκευσης, χώρους εναπόθεσης στείρων και συγκέντρωσης υδαρών υλικών, καθώς και για συναφείς υποδομές, κτίρια και οδούς πρόσβασης. Οι δραστηριότητες αυτές μπορεί επίσης, ενίοτε, να καταστρέφουν φωλιές και αυγά, να προκαλούν σημαντικές ενοχλήσεις στα πτηνά και να επιφέρουν την απώλεια ή υποβάθμιση των οικότοπών τους. Ωστόσο, αυτό δεν συμβαίνει κατά καμία έννοια συστηματικά και οι κίνδυνοι πρόκλησης επιπτώσεων πρέπει να αξιολογούνται κατά περίπτωση. Η συνεχής παρακολούθηση της παρουσίας πτηνών είναι απαραίτητη και θα πρέπει να λαμβάνονται κατάλληλα μέτρα εντός του τόπου εξόρυξης και στις γύρω περιοχές, αναλόγως. Η Επιτροπή έχει καταρτίσει ειδική καθοδήγηση επί του θέματος για να βοηθήσει τα κράτη μέλη, τους συμφεροντούχους και τους υπευθύνους επιχειρήσεων να αντιμετωπίσουν τα ζητήματα αυτά σύμφωνα με τις διατάξεις της νομοθεσίας της ΕΕ για τη φύση ([79]).

([79]) Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος, Κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την ανάπτυξη μη ενεργειακών εξορυκτικών δραστηριοτήτων σύμφωνα με τις απαιτήσεις του δικτύου Natura 2000, Υπηρεσία Εκδόσεων, 2011, https://data.europa.eu/doi/10.2779/38932· και Έγγραφο κατευθύνσεων για την εξόρυξη ορυκτών πλην των ενεργειακών και το Natura 2000: Περίληψη, Υπηρεσία Εκδόσεων, 2019, https://data.europa.eu/doi/10.2779/547585.

Περιπτωσιολογική μελέτη 4: LIFE in Quarries

Το έργο LIFE in Quarries υλοποιείται υπό τον συντονισμό της Fédération de l'Industrie Extractive et Transformatrice de Belgique (FEDIEX), σε συνεργασία με την περιφέρεια της Βαλονίας (Τμήμα Φύσης και Δασών), το Τμήμα Αγροβιολογικών Τεχνολογιών, Βιοποικιλότητας και Τοπίου του Gembloux του Πανεπιστημίου της Λιέγης, τη Natagora asbl και το Parc naturel des Plaines de l'Escaut. Στο πλαίσιο του έργου καταδείχθηκε ότι τα ενεργά λατομεία που δημιουργούν απόκρημνους βράχους, αμμώδεις πλαγιές, ακάλυπτα εδάφη, προσωρινά ή μόνιμα υδατικά συστήματα και ποικιλόμορφο ανάγλυφο μπορούν να φιλοξενήσουν εκπληκτική ποικιλία ειδών, συμπεριλαμβανομένων πτηνών που προτιμούν τέτοιους ανοικτούς ή βραχώδεις/αμμώδεις οικότοπους αντί για δάση ή γεωργικές εκτάσεις.

Μέσω μέτρων όπως η ανανέωση των κατακόρυφων απόκρημνων βράχων και των αμμοσυρτών (αμμοσύρτες / ελεύθεροι βράχοι), η διαχείριση προσωρινών τεχνητών λιμνών και λειμώνων και η δημιουργία μόνιμων υδατικών συστημάτων ή πλωτών εξεδρών, το έργο δημιούργησε τόπους φωλεοποίησης και τροφοληψίας ευνοϊκούς για τα πτηνά. Μεταξύ των ειδών που επωφελούνται είναι τα πτηνά που φτιάχνουν φωλιές σε βράχους ή όχθες, όπως το οχθοχελίδονο, ο μελισσοφάγος και η αλκυόνα. Σε ιδιαίτερα αστικοποιημένα και σταθεροποιημένα τοπία, τα λατομεία διαδραματίζουν ρόλο στη διατήρηση των πληθυσμών αυτών των πτηνών. Η διατήρηση, η σκόπιμη δημιουργία και η συντήρηση κατακόρυφων επιφανειών και αμμοσυρτών παρέχουν ιδανικό οικότοπο για τους εν λόγω σκαφείς. Αν δεν υπάρχει παρέμβαση, οι κατακόρυφες επιφάνειες τελικά καταρρέουν και η βλάστηση εισβάλλει σ' αυτές τις γυμνές άμμους, καθιστώντας τον οικότοπο ακατάλληλο.

Το πρόγραμμα LIFE in Quarries, αντί να περιμένει έως την οριστική παύση λειτουργίας των λατομείων, εφάρμοσε «δυναμική διαχείριση της βιοποικιλότητας» κατά τη διάρκεια της εξόρυξης, στο πλαίσιο της οποίας η δημιουργία και η συντήρηση οικότοπων φιλικών προς τα πτηνά πραγματοποιούνταν παράλληλα με τις δραστηριότητες των λατομείων. Αυτό έδειξε ότι είναι δυνατόν να συνδυαστεί η συνεχιζόμενη βιομηχανική δραστηριότητα με τη διατήρηση των πτηνών και άλλων πληθυσμών άγριων ειδών.

Στο δίκτυο των 27 συμμετεχουσών ενεργών λατομικών τοποθεσιών, επιβεβαιώθηκε μέσω βιολογικής παρακολούθησης ότι τα στοχευόμενα είδη, συμπεριλαμβανομένων των πτηνών, δημιούργησαν γρήγορα αποικίες στους νεοσυσταθέντες οικότοπους, γεγονός που καταδεικνύει ότι οι δράσεις διαχείρισης μετουσιώθηκαν σε πραγματικά αποτελέσματα όσον αφορά τη βιοποικιλότητα, και όχι μόνο σε θεωρητικό δυναμικό.

Το έργο έθεσε τα θεμέλια για ορθές πρακτικές στη διαχείριση της βιοποικιλότητας που μπορούν να εφαρμοστούν σε άλλα μέρη με κατευθυντήριες γραμμές, πρωτόκολλα παρακολούθησης και μακροπρόθεσμες δεσμεύσεις (π.χ. διατήρηση βασικών οικότοπων για 15 έτη), προσφέροντας στους φορείς εκμετάλλευσης λατομείων ένα υπόδειγμα για τη συμπερίληψη της διατήρησης των πτηνών και της άγριας πανίδας στις συνήθεις δραστηριότητές τους.

Για περισσότερες πληροφορίες:

https://www.lifeinquarries.eu/en/.

Στέγαση και κτίρια

81. Τα κτίρια επηρεάζουν τα πτηνά με διάφορους τρόπους. Η χρήση μεγάλων γυάλινων επιφανειών σε σύγχρονα κτίρια ενέχει κίνδυνο πρόσκρουσης. Τα πτηνά συχνά δεν μπορούν να διακρίνουν το ανακλαστικό ή διαφανές γυαλί από τον ουρανό ή τη βλάστηση, με αποτέλεσμα να πετούν προς αυτό και να τραυματίζονται ή να σκοτώνονται. Πολλοί κατασκευαστές υαλοπινάκων στην Ευρώπη παρέχουν πλέον «γυαλί φιλικό προς τα πτηνά», το οποίο περιλαμβάνει ορατά μοτίβα (κουκίδες, γραμμές) ή επιχρίσματα, ώστε το γυαλί να γίνεται αντιληπτό από τα πτηνά. Είναι επίσης δυνατή η μετασκευή των υφιστάμενων γυάλινων επιφανειών, με τη χρήση μεμβρανών που μπορούν να μειώσουν την ανάκλαση και, εάν είναι καλά σχεδιασμένες, να ελαχιστοποιήσουν σημαντικά τις προσκρούσεις. Οι προσαρμογές του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού των κτιρίων για την ενσωμάτωση, για παράδειγμα, τζαμιών υπό γωνία, πτερυγίων και διακοπών στις ανακλάσεις, ώστε το γυαλί να αποτελεί μια λιγότερο «άψογη» ψευδαίσθηση για τα πτηνά, παρέχουν επίσης λύσεις.

Περιπτωσιολογική μελέτη 5: LIFE BooGI-BOP για την πρόληψη των προσκρούσεων πτηνών σε κτίρια

Το BooGI-BOP (LIFE17 GIE/DE/000466) είναι ένα έργο που χρηματοδοτείται από το πρόγραμμα LIFE, το οποίο αναγνώρισε ότι οι προσκρούσεις πτηνών σε γυάλινες προσόψεις κτιρίων αποτελούν απειλή για τη βιοποικιλότητα η οποία παραβλέπεται σε μεγάλο βαθμό. Στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας με τίτλο «Bird strike on buildings: what can companies do?» (Προσκρούσεις πτηνών σε κτίρια: τι μπορούν να κάνουν οι εταιρείες;), το έργο BooGI-BOP παρέχει σε εταιρείες και ιδιοκτήτες εγκαταστάσεων ένα ενημερωτικό δελτίο και ένα έγγραφο καθοδήγησης που εξηγούν γιατί τα πτηνά χτυπούν πάνω στα παράθυρα. Για παράδειγμα, εξαιτίας αντανάκλασης της βλάστησης ή του ουρανού και αποπροσανατολισμού λόγω εσωτερικού φωτισμού και εξωτερικού νυχτερινού φωτισμού. Το έγγραφο καθοδήγησης εξετάζει τις προσκρούσεις των πτηνών στα κτίρια στο πλαίσιο του ευρύτερου σχεδιασμού εγκαταστάσεων με γνώμονα τη βιοποικιλότητα και παροτρύνει τις εταιρείες να ενσωματώσουν την πρόληψη των προσκρούσεων στις αξιολογήσεις των τοποθεσιών τους, στις διαδικασίες υποβολής προσφορών και στις πρακτικές διαχείρισης των εγκαταστάσεων.

Πρακτικά, το έργο BooGI-BOP στηρίζει τις εταιρείες βοηθώντας τες να εντοπίσουν ζώνες κινδύνου στις εγκαταστάσεις τους (π.χ. μεγάλες συνεχόμενες γυάλινες προσόψεις, περιοχές με έντονο φωτισμό τη νύχτα, κτίρια παρακείμενα σε βλάστηση / πράσινους διαδρόμους) και, στη συνέχεια, να εφαρμόσουν μέτρα μετριασμού. Σ' αυτά περιλαμβάνονται η χρήση μεθόδων επεξεργασίας των υαλοπινάκων ή μεμβρανών ασφαλών για πτηνά, η εφαρμογή ορατών μοτίβων σε γυάλινες επιφάνειες, η μείωση ή ο αναπροσανατολισμός του εσωτερικού/εξωτερικού φωτισμού για τη μείωση της προσέλκυσης και της ανάκλασης, καθώς και η ενσωμάτωση συστημάτων φωτισμού που απενεργοποιούνται εκτός ωρών αιχμής ή που είναι ευαίσθητα στην κίνηση. Το έργο κατέδειξε ότι οι εν λόγω παρεμβάσεις συμβάλλουν τόσο στην επίτευξη των στόχων βιοποικιλότητας όσο και στα διαπιστευτήρια βιωσιμότητας μιας εταιρείας.

Για περισσότερες πληροφορίες:

https://www.biodiversity-premises.eu/en/eu-life-project.html.

https://www.biodiversity-premises.eu/files/Bilder/Documents/Publikationen/Fact%20Sheet%20Bird%20Strike.pdf.

82. Ο τεχνητός φωτισμός από τα κτίρια διαταράσσει τη συμπεριφορά των πτηνών με πολλούς τρόπους. Τα νυχτερινά αποδημητικά πτηνά χρησιμοποιούν συχνά τις αποχρώσεις του φυσικού φωτός, τα αστέρια, το φως του φεγγαριού ή τον ορίζοντα για να κατευθυνθούν. Όταν στον νυχτερινό ουρανό κυριαρχούν έντονα φώτα από κτίρια ή αστικές υποδομές, μπορεί να αποπροσανατολίσουν τα πτηνά αυτά. Τα πτηνά ενδέχεται να πετούν γύρω από φωτισμένες κατασκευές, να παρεκκλίνουν από την πορεία τους, να καταναλώνουν ζωτικά αποθέματα ενέργειας, να προσγειώνονται σε επικίνδυνες τοποθεσίες, να προσκρούουν σε γυάλινες προσόψεις ή φωτισμένες επιφάνειες ή να γίνονται εύκολα θηράματα.

Περιπτωσιολογική μελέτη 6: LIFE Natura@night για την αντιμετώπιση της φωτορύπανσης

Επικεφαλής του έργου LIFE Natura@night είναι η Sociedade Portuguesa para o Estudo das Aves, η οποία συνεργάζεται με έξι δήμους και διάφορα ινστιτούτα που δραστηριοποιούνται σ' ολόκληρο το μακαρονησιωτικό αρχιπέλαγος των Αζορών, της Μαδέρας και των Καναρίων Νήσων για την αντιμετώπιση του αυξανόμενου προβλήματος της φωτορύπανσης. Αυτά τα νησιά του Ατλαντικού φιλοξενούν 10 είδη αναπαραγόμενων θαλάσσιων πτηνών που είναι ιδιαίτερα ευαίσθητα στο τεχνητό φως, καθώς και άλλα νυκτόβια ζώα, όπως νυχτερίδες. Ωστόσο, η ταχεία αστική επέκταση τα τελευταία έτη έχει αυξήσει σημαντικά το τεχνητό φως. Τα δεδομένα που συγκεντρώθηκαν από ένα δίκτυο φωτόμετρων εγκατεστημένων σε 14 νησιά στο πλαίσιο του προγενέστερου έργου Interreg EELabs επιβεβαίωσαν τη σταθερή αύξηση της φωτορύπανσης, αναδεικνύοντας τον επείγοντα χαρακτήρα των προσπαθειών μετριασμού.

Η φωτορύπανση συνιστά ιδιαίτερη απειλή για τα νεαρά θαλάσσια πτηνά, ιδίως για είδη όπως ο αρτέμης του Κόρι (*Calonectris borealis*). Όταν αποκτούν φτέρωμα στα τέλη του φθινοπώρου, τα πτηνά αυτά βρίσκουν την πορεία τους χρησιμοποιώντας το φεγγάρι και τα αστέρια για να φτάσουν στον ωκεανό, όπου θα παραμείνουν για αρκετά χρόνια πριν να επιστρέψουν για να αναπαραχθούν. Το τεχνητό φως από τους δρόμους, τα αυτοκίνητα και τα κτίρια μπορεί να τα αποπροσανατολίσει, οδηγώντας τα σε εξάντληση, πρόσκρουση ή προσγείωση σε πόλεις όπου πέφτουν θύματα θηρευτών, όπως είναι οι γάτες και οι αρουραίοι. Αυτό αποτελεί πλέον μία από τις κύριες αιτίες θνησιμότητας των θαλάσσιων πτηνών στην περιοχή.

Το έργο LIFE Natura@night καταγράφει την έκταση της φωτορύπανσης στα νησιά και χρησιμοποιεί τα στοιχεία αυτά για την ανάπτυξη λιγότερο επιβλαβών ρυθμιστικών σχεδίων για τον δημόσιο φωτισμό σε συνεργασία με διάφορους δήμους. Στο πλαίσιο αυτό περιλαμβάνεται η αλλαγή των παραδοσιακών λαμπτήρων με νέους λαμπτήρες LED, οι οποίοι είναι πολύ πιο αποδοτικοί, κάτι που όχι μόνο βοηθά τα πτηνά, αλλά και προσφέρει σημαντική εξοικονόμηση πόρων για τους δήμους. Για παράδειγμα, ο δήμος Câmara de Lobos στη Μαδέρα εγκατέστησε πρόσφατα 66 νέους λαμπτήρες LED που ελαχιστοποιούν τις εκπομπές κυανού φωτός, οι οποίες είναι γνωστό ότι έχουν ιδιαίτερο αντίκτυπο στα πτηνά και τα έντομα. Το έργο έχει ως στόχο να έχουν αφαιρεθεί, έως την ολοκλήρωσή του, περισσότερες από 400 μονάδες φωτισμού από ευαίσθητες περιοχές και να έχει εφαρμοστεί φωτισμός με κατεύθυνση προς τα κάτω για τη μείωση της λάμψης στον ουρανό.

Πέρα από τα θαλάσσια πτηνά, η πρωτοβουλία ωφελεί επίσης την ευρύτερη βιοποικιλότητα και τις τοπικές κοινότητες. Ο μειωμένος τεχνητός φωτισμός βοηθά τις νυχτερίδες και τα έντομα να διατηρούν φυσικές συμπεριφορές και βελτιώνει την ανθρώπινη υγεία, μετριάζοντας τις διαταραχές ύπνου και άλλα προβλήματα που συνδέονται με τον υπερβολικό φωτισμό κατά τη διάρκεια της νύχτας. Επίσης, στο πλαίσιο του έργου, εθελοντές και οικολόγοι συνεργάζονται για τη διάσωση αποπροσανατολισμένων θαλάσσιων πτηνών· τον Νοέμβριο του 2023, πάνω από 800 πτηνά που είχαν καταλήξει στην ξηρά εντοπίστηκαν και επέστρεψαν με ασφάλεια στη θάλασσα.

Πρόκειται για ένα παράδειγμα αμοιβαία επωφελούς λύσης για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων του τεχνητού φωτισμού τη νύχτα στα πτηνά και σε άλλα ζώα, με παράλληλη μείωση του δημόσιου κόστους.

Για περισσότερες πληροφορίες:

https://naturaatnight.spea.pt/en/.

Περιπτωσιολογική μελέτη 7: Κτιριακός τομέας στην Ισπανία, έργο ZEPAURBAN του προγράμματος LIFE

Ένας από τους στόχους του έργου αυτού ήταν να αποφευχθεί η καταστροφή ή η παρενόχληση των αναπαραγωγικών αποικιών του κιρκινεζιού (*Falco naumanni*) λόγω εργασιών αποκατάστασης στα κτίρια στα οποία φωλιάζουν τα πτηνά. Το έργο αποσκοπούσε στον σχεδιασμό και την παραγωγή τεχνητών φωλιών που είναι ασφαλέστερες, ανθεκτικότερες και οικονομικότερες.

Μια δράση αφορούσε την καταλληλότητα του υποστρώματος φωλεοποίησης σε κτίρια που διαχειρίζεται η Γενική Διεύθυνση Βιβλιοθηκών, Μουσείων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Τα μέτρα που ελήφθησαν στο Cáceres αποσκοπούσαν στη σταθεροποίηση των αποικιών σε τρία κτίρια στα οποία το κιρκινέζι και άλλα πτηνά είχαν προκαλέσει πτώση υλικών στο έδαφος στο αστικό κέντρο.

Στο πολιτιστικό κέντρο San Jorge, το κτίριο που φιλοξενεί τον μεγαλύτερο αριθμό ζευγών, ανακαινίστηκε η επιφάνεια της στέγης που χρησιμοποιούνταν και είχε υποστεί ζημιές από τα πτηνά. Οι εργασίες περιλάμβαναν τον καθαρισμό της κάλυψης των κυρτών κεραμιδιών και την αδιαβροχοποίησή της, με σεβασμό στην ανάγκη να δοθεί πρόσβαση στα πτηνά. Για τον μετριασμό των επιπτώσεων στα πτηνά, τοποθετήθηκαν ξυλόπροκες κάτω από την επένδυση και σχετικά πλακίδια εξαερισμού, ώστε τα πτηνά να έχουν πρόσβαση στις στέγες.

Για περισσότερες πληροφορίες:

http://www.zepaurban.com/en.

Γεωργία

83. Το όργωμα ή η χορτοκοπή, η άροση λειμώνων και αρόσιμων εκτάσεων που φιλοξενούν φωλιές στο έδαφος, η μετατροπή λειμώνων ή η κοπή φυτοφρακτών την άνοιξη μπορεί να έχουν επιπτώσεις στα πτηνά. Η γεωργία μπορεί επίσης να περιλαμβάνει δραστηριότητες που μπορούν να βλάψουν τα πτηνά κατά τις περιόδους διαχείμασης ή ανάπαυσης, όπως είναι η εντατική συγκομιδή ελαιώνων κατά τη διάρκεια της νύχτας. Για να διασφαλιστεί ότι οι εν λόγω δραστηριότητες δεν προκαλούν βλάβη που απαγορεύεται βάσει του άρθρου 5 της οδηγίας για τα πτηνά, τα κράτη μέλη θα πρέπει να προσδιορίσουν και να θεσπίσουν σαφή και λεπτομερή μέτρα προστασίας για την πρόληψη και τον μετριασμό τυχόν απαγορευμένων βλαβών στα είδη. Θα πρέπει να λαμβάνονται από τις αρμόδιες αρχές ειδικά μέτρα προστασίας με τη μορφή κανόνων ή καθορισμένων πρακτικών, τα οποία θα πρέπει να εφαρμόζονται σε επίπεδο γεωργικής εκμετάλλευσης. Αυτά θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν χωρική διαίρεση σε ζώνες, τοπικές αποφάσεις για τη διατήρηση ειδών πτηνών, οι οποίες συμπληρώνονται ενδεχομένως από εγχειρίδιο ορθών πρακτικών, τοπικά/εθνικά σχέδια δράσης ή δίκτυα εθελοντών που είναι πρόθυμοι να παρακολουθούν την παρουσία πτηνών και μπορούν να ειδοποιούν τους γεωργούς και τις αρχές (βλ. περιπτωσιολογική μελέτη 8). Τα οικονομικά κίνητρα και η στήριξη των διαχειριστών γης είναι επίσης σημαντικά για την προσαρμογή των γεωργικών πρακτικών.

84. Το άρθρο 5 της οδηγίας για τα πτηνά δεν σημαίνει ότι δεν μπορούν να ασκούνται γεωργικές δραστηριότητες κατά τις περιόδους αναπαραγωγής και εξάρτησης των πτηνών που ζουν σε γεωργικές εκτάσεις. Ωστόσο, οι εν λόγω δραστηριότητες πρέπει να προσαρμόζονται, προκειμένου να αποφεύγονται οι βλάβες που απαγορεύονται βάσει του άρθρου 5, με βάση τις βέλτιστες διαθέσιμες πληροφορίες, για παράδειγμα σχετικά με την παρουσία πτηνών ή τη θέση των φωλιών τους. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να προσδιορίζουν και να θεσπίζουν σαφή και λεπτομερή μέτρα προστασίας για την πρόληψη και τον μετριασμό τυχόν απαγορευμένων βλαβών στα είδη. Τα εν λόγω μέτρα θα πρέπει να προωθούνται ενεργά μέσω έκδοσης κατευθυντήριων γραμμών, κατάρτισης ή κοινοποιήσεων, καθώς και για τη διασφάλιση της ευαισθητοποίησης και της εφαρμογής των περιορισμών (βλ. περιπτωσιολογική μελέτη 8). Τα κράτη μέλη χρειάζονται επίσης συστήματα για τον έλεγχο και την επιβολή των μέτρων αυτών, τα οποία θα βασίζονται στην αυστηρή παρακολούθηση της παρουσίας πτηνών και φωλιών ([80]), αξιοποιώντας παράλληλα τη συμβολή της επιστήμης των πολιτών.

85. Τα μέτρα στο πλαίσιο της κοινής γεωργικής πολιτικής (στο εξής: ΚΓΠ) της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένων, μεταξύ άλλων, οικολογικών προγραμμάτων, περιβαλλοντικών, κλιματικών και άλλων διαχειριστικών δεσμεύσεων και ειδικών ανά περιοχή ενισχύσεων για ορισμένες υποχρεωτικές απαιτήσεις (όπως οι ενισχύσεις Natura 2000), καθώς και η αιρεσιμότητα της ΚΓΠ ([81]), θα μπορούσαν να συμβάλουν στη διασφάλιση της συμμόρφωσης με το άρθρο 5 της οδηγίας για τα πτηνά. Παρόμοια μέτρα θα εξακολουθήσουν να είναι διαθέσιμα στο πλαίσιο της ΚΓΠ μετά το 2027. Ένα από τα πρότυπα της ΚΓΠ για την καλή γεωργική και περιβαλλοντική κατάσταση (στο εξής: ΚΓΠΚ) της γης που στοχεύει στη βιοποικιλότητα είναι το πρότυπο ΚΓΠΚ 8 ([82]). Απαιτεί από τους γεωργούς να διατηρούν χαρακτηριστικά τοπίου και απαγορεύει την κοπή φυτικών φρακτών και δέντρων κατά την περίοδο αναπαραγωγής και εξάρτησης των πτηνών, συμβάλλοντας έτσι στη συμμόρφωση με το άρθρο 5 στοιχεία β) και δ) (βλ. περιπτωσιολογική μελέτη 9). Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι τυχόν αλλαγές στους κανόνες αιρεσιμότητας της ΚΓΠ, καθώς και στους σχετικούς εθνικούς κανόνες, δεν μεταβάλλουν τις υποχρεώσεις που καθορίζονται στην οδηγία για τα πτηνά. Προκειμένου να διασφαλιστεί η συμμόρφωση με το άρθρο 5, τα κράτη μέλη ενδέχεται να χρειαστεί να συμπληρώσουν τους εν λόγω κανόνες με πρόσθετους κανόνες, διασφαλίζοντας παράλληλα ότι όλα τα σχετικά μέτρα ισχύουν για όλους τους γεωργούς, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που δεν λαμβάνουν στήριξη από την ΚΓΠ.

Περιπτωσιολογική μελέτη 8: Προστασία του βαλτόκιρκου από εθελοντές στη Γαλλία

Στη Γαλλία, η περιφέρεια της Νορμανδίας στηρίζει την παρακολούθηση των φωλιών σε αγρούς καλλιέργειας σιτηρών με τη βοήθεια εθελοντών. Μόλις εντοπιστούν φωλιές από εθελοντές ορνιθολόγους, οι αρχές ενημερώνουν τον ιδιοκτήτη της γης για την ανάγκη προστασίας των φωλιών. Στη συνέχεια, μαζί με τις αρμόδιες αρχές, ορνιθολόγοι συναντούν τον γεωργό για να συζητήσουν για την προστασία των ειδών. Οι περισσότεροι γεωργοί συμμετέχουν χωρίς δυσκολία σ' αυτό το σύστημα προστασίας των ειδών. Την άνοιξη του 2021 εθελοντές και επαγγελματίες ορνιθολόγοι στην περιοχή αυτή προστάτευσαν 67 απειλούμενα είδη, αριθμός που υπερβαίνει το 50 % του υψηλότερου αριθμού της προηγούμενης τετραετίας. Το 2021 η δράση αυτή απέτρεψε την καταστροφή 41 φωλιών βαλτόκιρκου (*Circus cyaneus*), 12 φωλιών πετροτριλίδας (*Burhinus oedicnemus*) και, κυρίως, τις περιοχές αναπαραγωγής της νανοπουλάδας (*Zapornia pusilla*) στις εκβολές του Σηκουάνα.

Για περισσότερες πληροφορίες:

https://www.normandie.developpement-durable.gouv.fr/bilan-2021-de-la-mise-en-oeuvre-de-la-protection-a4619.html.

https://www.ouest-france.fr/normandie/caen-14000/dans-la-plaine-de-caen-les-busards-les-mieux-proteges-de-france-6906175.

([80]) Οι νέες τεχνολογίες για την παρακολούθηση των πτηνών που παρέχουν υψηλής ανάλυσης δεδομένα σε πραγματικό χρόνο χρησιμοποιούνται όλο και περισσότερο, μειώνοντας την ανάγκη για μη αυτόματες επιτόπιες παρατηρήσεις υψηλής έντασης εργασίας.

([81]) Για να λάβουν εισοδηματική στήριξη από την ΕΕ, οι γεωργοί πρέπει να τηρούν ένα σύνολο βασικών κανόνων. Η αλληλεπίδραση μεταξύ των κανόνων αυτών και της στήριξης που παρέχεται στους γεωργούς ονομάζεται αιρεσιμότητα. Οι γεωργοί πρέπει να συμμορφώνονται με κανόνες, συμπεριλαμβανομένων των υποχρεώσεων για την καλή γεωργική και περιβαλλοντική κατάσταση (ΚΓΠΚ), προκειμένου να λάβουν στήριξη στο πλαίσιο της ΚΓΠ. Οι γεωργοί που παραβιάζουν τις υποχρεώσεις για την ΚΓΠΚ αντιμετωπίζουν μείωση της στήριξης από την ΕΕ και ενδέχεται να τους επιβληθούν και άλλες κυρώσεις. Βλ. κανονισμό (ΕΕ) 2021/2115 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 2ας Δεκεμβρίου 2021, σχετικά με τη θέσπιση κανόνων για τη στήριξη των στρατηγικών σχεδίων που πρέπει να καταρτίζονται από τα κράτη μέλη στο πλαίσιο της κοινής γεωργικής πολιτικής (στρατηγικά σχέδια για την ΚΓΠ).

([82]) Η σχετική απαίτηση και το πρότυπο ΚΓΠΚ 8 για την εφαρμογή του άρθρου 5 είναι η «Διατήρηση χαρακτηριστικών του τοπίου» και η «Απαγόρευση της κοπής φυτικών φρακτών και δένδρων κατά την περίοδο αναπαραγωγής και εξάρτησης των πτηνών».

Περιπτωσιολογική μελέτη 9: Εφαρμογή του προτύπου ΚΓΠΚ 8 στο Βέλγιο, το Λουξεμβούργο, τη Γερμανία, την Ιταλία και την Ισπανία

Παραδείγματα εφαρμογής των απαγορεύσεων βάσει του άρθρου 5 στοιχεία β) και δ) της οδηγίας για τα πτηνά μέσω του ΚΓΠΚ 8:

— Βέλγιο (Βαλονία): απαγορεύεται το κλάδεμα θαμνοστοιχιών και δέντρων κατά την περίοδο αναπαραγωγής και φωλεοποίησης των πτηνών, δηλαδή από την 1η Απριλίου έως τις 31 Ιουλίου.

— Βέλγιο (Φλάνδρα): απαγορεύεται το κλάδεμα φυτικών φρακτών και δέντρων κατά την περίοδο αναπαραγωγής (ενδεικτικά από τις 15 Μαρτίου έως τις 15 Ιουνίου).

— Λουξεμβούργο: περιορισμοί στο κλάδεμα και την κοπή φυτικών φρακτών και δέντρων κατά την περίοδο αναπαραγωγής και εξάρτησης: σύμφωνα με το άρθρο 17 παράγραφοι 6 και 7 του νόμου της 18ης Ιουλίου 2018, απαγορεύεται η κοπή ζώντων φυτικών φρακτών, θάμνων και βλάστησης στις παρυφές του δάσους από την 1η Μαρτίου έως την 1η Οκτωβρίου. Στις εξαιρέσεις περιλαμβάνονται το κλάδεμα φυτικών φρακτών σε οικιστικά ακίνητα ή πάρκα και το κλάδεμα που είναι αναγκαίο για δασοκομικές δραστηριότητες. Απαγορεύεται κάθε κοπή που βλάπτει ζώντες φυτικούς φράκτες, θάμνους ή παρυφές δασών, ιδίως με ακατάλληλα εργαλεία ή μεθόδους, όπως χλοοκοπτικές μηχανές.

— Γερμανία: η απαγόρευση κοπής εφαρμόζεται από την 1η Μαρτίου έως τις 30 Σεπτεμβρίου, σύμφωνα με τον ομοσπονδιακό νόμο για τη διατήρηση της φύσης και τη σχετική κρατική νομοθεσία, στο πλαίσιο της αιρεσιμότητας για τους φυτικούς φράκτες και τις δεντρόφυτες ζώνες, τις δεντροστοιχίες, τις συστάδες δέντρων σε ανοικτές εκτάσεις και τα μεμονωμένα δέντρα.

— Ιταλία: η απαγόρευση κλαδέματος δέντρων και θάμνων εφαρμόζεται σ' ολόκληρη τη χώρα από τις 15 Μαρτίου έως τις 15 Αυγούστου για την κάλυψη της περιόδου αναπαραγωγής και φωλεοποίησης των πτηνών, εκτός εάν ρυθμίζεται διαφορετικά σε περιφερειακό επίπεδο.

— Ισπανία: απαγορεύεται η εκτέλεση εργασιών κοπής και κλαδέματος φυτικών φρακτών και δέντρων κατά την περίοδο αναπαραγωγής των πτηνών (από τον Μάρτιο έως τον Αύγουστο), εκτός εάν έχει χορηγηθεί ρητή άδεια από την περιβαλλοντική αρχή. Οι φυτικοί φράκτες ορίζονται στην ενότητα «στοιχεία του τοπίου» του προτύπου ΚΓΠΚ.

86. Οι υπηρεσίες παροχής συμβουλών σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις συμβάλλουν επίσης με ειδικές συμβουλές στη στήριξη της συμμόρφωσης με τις απαιτήσεις προστασίας των ειδών της οδηγίας για τα πτηνά. Σύμβουλοι γεωργίας ειδικευμένοι στα πτηνά που ζουν σε γεωργικές εκτάσεις μπορούν να παρέχουν συμβουλευτική στήριξη στους γεωργούς. Οι σύμβουλοι αυτοί μπορεί να είναι διαθέσιμοι μέσω γεωργικών επιμελητηρίων, ιδιωτικών συμβουλευτικών υπηρεσιών, ιδιωτικών εταιρειών ή ΜΚΟ. Καθήκον τους είναι η ευαισθητοποίηση των γεωργών σχετικά με τις υποχρεώσεις τους όσον αφορά την προστασία των ειδών που υπάρχουν στη γη τους. Μπορούν να παρέχουν πληροφορίες διαδικτυακά, γραπτές πληροφορίες ή άμεσες επιτόπιες συμβουλές. Για παράδειγμα, πληροφορίες μπορούν να παρέχονται σε εφαρμογή για έξυπνα τηλέφωνα, όταν ένα αγροτεμάχιο περιλαμβάνεται σε περιοχή που χρησιμοποιείται από πτηνά που ζουν σε γεωργικές εκτάσεις.

Δασοκομία

87. Το άρθρο 5 της οδηγίας για τα πτηνά δεν σημαίνει ότι δεν μπορούν να ασκούνται δασοκομικές δραστηριότητες κατά την περίοδο αναπαραγωγής και εξάρτησης. Θα πρέπει να ενσωματωθούν προληπτικά μέτρα στον σχεδιασμό και τις πρακτικές διαχείρισης των δασών, προκειμένου να αποφευχθεί η πρόκληση βλάβης σε είδη πτηνών, ιδίως όσον αφορά την υλοτομία κατά την περίοδο αναπαραγωγής, η οποία είναι πιθανό να επηρεάσει τα πτηνά και τις φωλιές τους. Τα προληπτικά μέτρα μπορούν να περιλαμβάνουν χωροταξικό και χρονικό σχεδιασμό των δραστηριοτήτων με βάση τον κίνδυνο, για παράδειγμα ζώνες προστασίας γύρω από ευαίσθητα χαρακτηριστικά ή διατήρηση βασικών οικοτοπικών δομών, κατά περίπτωση. Το ΔΕΕ έχει διευκρινίσει ότι, εάν προγραμματίζεται υλοτομία (είτε αποψιλωτική είτε όχι) σε δάσος που είναι γνωστό ότι φιλοξενεί φωλιές πτηνών, ανεξάρτητα από την κατάσταση διατήρησης του είδους, η υλοτομία κατά την περίοδο αναπαραγωγής και εξάρτησης των πτηνών καλύπτεται από τις απαγορεύσεις του άρθρου 5 στοιχεία α) και β) της οδηγίας για τα πτηνά ([83]). Η υλοτομία καλύπτεται επίσης από το άρθρο 5 στοιχείο δ), αν προκαλεί ενόχληση που θα έχει σημαντικές επιπτώσεις στους πληθυσμούς των πτηνών σε σχέση με τους στόχους της οδηγίας.

([83]) Υπόθεση C-784/23, Voore Mets και Lemeks Põlva, σκέψεις 49, 54 και 62.

88. Αυτό δεν σημαίνει πλήρη απαγόρευση της υλοτομίας, ακόμη και κατά την περίοδο φωλεοποίησης και εξάρτησης των πτηνών, ωστόσο οι δραστηριότητες πρέπει να προσαρμοστούν, προκειμένου να αποφευχθούν οι απαγορευμένες ενέργειες που αναφέρονται στο άρθρο 5, με βάση τις βέλτιστες διαθέσιμες πληροφορίες, για παράδειγμα σχετικά με την παρουσία πτηνών που φωλιάζουν σε τόπους αναπαραγωγής ή εξάρτησης ([84]). Όταν πραγματοποιούνται δραστηριότητες κατά τη διάρκεια των περιόδων αναπαραγωγής και εξάρτησης, απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή για τον σχεδιασμό και τη διεξαγωγή των εν λόγω δραστηριοτήτων, ώστε να αποφεύγονται περιοχές στις οποίες υπάρχουν ενδείξεις ενεργού αναπαραγωγής ή εξάρτησης (π.χ. γνωστοί ή τακτικά χρησιμοποιούμενοι τόποι αναπαραγωγής και ιδιαίτερα ευαίσθητοι οικότοποι). Τα δέντρα που είναι γνωστό ότι είναι κατάλληλα για φωλιές, τα νεκρά δέντρα, τα οικοτοπικά δέντρα και τα δέντρα με κοιλότητες θα πρέπει να μην υλοτομούνται, ώστε να αποφεύγεται η καταστροφή των φωλιών. Σε ορισμένους οικότοπους όπου είναι γνωστό ότι υπάρχει υψηλή πυκνότητα ή δυναμικό φωλεοποίησης, ο περιορισμός των δασοκομικών εργασιών κατά τη διάρκεια των περιόδων φωλεοποίησης μπορεί επίσης να αποτελεί κατάλληλο μέτρο. Για ορισμένα είδη, θα μπορούσαν επίσης να εξεταστούν άλλα πρόσθετα μέτρα, όπως ο καθορισμός ζωνών ησυχίας ή απαγόρευσης πρόσβασης γύρω από γνωστές φωλιές κατά την περίοδο φωλεοποίησης [ιδίως για μεγαλόσωμα είδη όπως ο μαυροπελαργός (*Ciconia nigra*) ή αρπακτικά πτηνά], όταν υπάρχει πιθανότητα καταστροφής των φωλιών ή σημαντικής ενόχλησης. Για παράδειγμα, για την εφαρμογή του άρθρου 5 στοιχείο δ), ο περιορισμός των ανθρώπινων δραστηριοτήτων γύρω από τις φωλιές ορισμένων ειδών αρπακτικών πτηνών, κουκουβαγιών και μαυροπελαργών εφαρμόζεται εδώ και καιρό στην Ουγγαρία, όπου χρησιμοποιούνται χρονικοί περιορισμοί για να αποφευχθούν άμεσες ενοχλήσεις κατά την περίοδο αναπαραγωγής ([85]). Για ορισμένα άλλα, λιγότερο ευαίσθητα είδη, η στιγμιαία ενόχληση κατά τη διάρκεια της περιόδου αναπαραγωγής ενδέχεται να μην έχει σημαντικές επιπτώσεις και δεν θα έθετε σε κίνδυνο την αναπαραγωγική επιτυχία. Εναπόκειται στις αρμόδιες εθνικές αρχές να καθορίσουν τα κατάλληλα προληπτικά μέτρα όσον αφορά τα συγκεκριμένα είδη και τη συγκεκριμένη κατάσταση.

89. Όταν οι υπεύθυνοι επιχειρήσεων προγραμματίζουν δραστηριότητες εκτός των περιόδων αναπαραγωγής και εξάρτησης και, εάν είναι αναγκαίο, εφαρμόζουν ειδικά ανά τόπο προληπτικά μέτρα, οι υπολειπόμενες επιπτώσεις συνήθως δεν συνιστούν εκ προθέσεως και σημαντική ενόχληση κατά την έννοια του άρθρου 5 στοιχείο δ).

90. Μέτρα όπως η φιλόδοξη δασοκομία διατήρησης, στο πλαίσιο της οποίας διατηρούνται μόνιμα τμήματα, οικοτοπικά δέντρα και άλλες σημαντικές βιολογικές δομές, θα μπορούσαν, κατά περίπτωση, να εφαρμοστούν στο πλαίσιο της βιώσιμης διαχείρισης των δασών, η οποία καλύπτει την πλειονότητα των υφιστάμενων πρακτικών διαχείρισης των δασών. Οι κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής για το δίκτυο Natura 2000 και τα δάση περιέχουν επίσης εμπειρίες και παραδείγματα ορθών πρακτικών από διάφορα κράτη μέλη όσον αφορά τη διαχείριση των δασών ([86]) και παρέχουν περαιτέρω πληροφορίες για την ευθυγράμμιση της δασοκομίας με την προστασία της φύσης και των πτηνών.

91. Τα οικονομικά κίνητρα και η στήριξη των δασοκόμων είναι επίσης σημαντικά για να διασφαλιστεί ότι οι δασοκομικές δραστηριότητες συνάδουν με την προστασία των πτηνών.

Περιπτωσιολογική μελέτη 10: Βέλτιστες πρακτικές για τη διατήρηση και τη διαχείριση του μαυροπελαργού στην Πολωνία

Ο δασικός πειραματικός σταθμός στο Rogów και η Επιτροπή για την Προστασία των Αετών, με την υποστήριξη του πολωνικού επιχειρησιακού προγράμματος για τις υποδομές και το περιβάλλον, έχουν εφαρμόσει σειρά μέτρων που αποσκοπούν στη βελτίωση της προστασίας του μαυροπελαργού και των οικότοπων του σε 16 περιοχές Natura 2000 σ' ολόκληρη την Πολωνία.

Έως το 2023 το έργο είχε προστατεύσει 600 έως 700 τόπους αναπαραγωγής, στηρίζοντας το 55 % του εθνικού αναπαραγωγικού πληθυσμού. Αυτό επιτεύχθηκε από τους περιφερειακούς διευθυντές προστασίας του περιβάλλοντος, οι οποίοι καθόρισαν ζώνες προστασίας φωλιών (περίπου 2 800 εκταρίων η καθεμιά). Οι πρακτικές διαχείρισης των δασών και οι ανθρωπογενείς ενοχλήσεις περιορίζονται στις ζώνες αυτές τόσο κατά τη διάρκεια όσο και εκτός της περιόδου αναπαραγωγής. Έτσι όχι μόνο αποτρέπεται η ενόχληση των αναπαραγόμενων πτηνών, αλλά και διαφυλάσσονται οι φωλιές και ο οικότοπος γύρω από αυτές. Στις περιοχές Natura 2000, οι προστατευόμενες ζώνες γύρω από τόπους φωλεοποίησης καλύπτουν συνολική έκταση άνω των 600 000 εκταρίων.

([84]) Η απλή παρατήρηση ενός πτηνού δεν σημαίνει κατ' ανάγκη ότι το πτηνό αναπαράγεται στην περιοχή. Για να επιβεβαιωθεί ότι ένα πτηνό φωλιάζει σε μια περιοχή, απαιτούνται αποδεικτικά στοιχεία όπως η εύρεση φωλιάς με αυγά ή νεοσσούς, ο εντοπισμός ενηλίκων πτηνών να μεταφέρουν τροφή για νεοσσούς, η παρατήρηση νεοσσών που έχουν αποκτήσει πρόσφατα φτέρωμα ή η παρατήρηση επιδείξεων απόσπασης της προσοχής / προσποίησης τραυματισμών. Για να θεωρηθεί ότι υπάρχει πιθανότητα αναπαραγωγής, θα πρέπει να παρατηρηθούν στοιχεία όπως ζεύγος σε κατάλληλο οικότοπο, επίδειξη ερωτοτροπίας, χωροκρατικό κελάηδισμα, πτηνά που επισκέπτονται πιθανό τόπο φωλιάς ή κατασκευή φωλιάς.

([85]) DOI: 10.13140/RG.2.2.12902.47687 https://www.researchgate.net/publication/328737807_Suggested_methodology_for_temporal_and_long-term_spatial_restrictions_of_human_activities_around_the_nests_of_strictly_protected_raptors_owls_and_black_storks_Javaslat_a_fokozottan_vedett_ragadozomada.

([86]) Natura 2000 and forests. Part III, Case studies (Natura 2000 και δάση. Μέρος ΙΙΙ, Περιπτωσιολογικές μελέτες), Υπηρεσία Εκδόσεων, 2015, https://data.europa.eu/doi/10.2779/65827.

Λόγω της γνωστής σχέσης του μαυροπελαργού με τα δάση, το έργο περιλάμβανε επίσης τη διεξαγωγή δραστηριοτήτων εκπαίδευσης και προβολής που απευθύνονταν σε συμφεροντούχους που ασχολούνται με δασικές περιοχές του δικτύου Natura 2000.

Για περισσότερες πληροφορίες:

https://cepl.sggw.edu.pl/bocianimy/.

Περιπτωσιολογική μελέτη 11: Αποφυγή της ενόχλησης κατά την περίοδο φωλεοποίησης μικρόσωμων αρπακτικών πτηνών σε δάση υπό εμπορική διαχείριση στη Φινλανδία

Η υλοτόμηση και άλλες δραστηριότητες δασικής διαχείρισης κατά την περίοδο φωλεοποίησης των πτηνών μπορούν να προκαλέσουν διακοπή της φωλεοποίησης. Η ενόχληση κατά την περίοδο φωλεοποίησης μπορεί να επηρεάσει σημαντικά την επίτευξη του στόχου της οδηγίας για τα πτηνά, ο οποίος συνίσταται στη διατήρηση των πληθυσμών των πτηνών σε ικανοποιητικό επίπεδο. Τα μεγαλόσωμα αρπακτικά πτηνά με φυσικά χαμηλό αριθμό ατόμων και μακρά περίοδο φωλεοποίησης είναι ιδιαίτερα ευάλωτα στις ανθρωπογενείς παρενοχλήσεις.

Πληροφορίες σχετικά με τις φωλιές μεγαλόσωμων αρπακτικών πτηνών έχουν συγκεντρωθεί σε εθνική βάση δεδομένων, η οποία επικαιροποιείται συνεχώς. Όταν ο ιδιοκτήτης ενός δάσους αποστέλλει στην εθνική δασική αρχή υποχρεωτική δήλωση σχετικά με την πρόθεση υλοτόμησης, η αρχή διενεργεί αυτοματοποιημένη χωρική σύγκριση μεταξύ γνωστών φωλιών πτηνών και της προτεινόμενης περιοχής υλοτόμησης. Εάν η έκταση που πρόκειται να υλοτομηθεί βρίσκεται κοντά σε γνωστή φωλιά, αποστέλλεται αυτόματα ειδοποίηση στον ιδιοκτήτη της γης και στον ιδιοκτήτη των δικαιωμάτων υλοτόμησης. Η ειδοποίηση αφορά τις απαγορεύσεις του άρθρου 5 και χρησιμεύει ως τελική επαλήθευση για την αποφυγή ακούσιων επιβλαβών επιπτώσεων σε αρπακτικά πτηνά κατά τη διάρκεια της περιόδου φωλεοποίησης. Ωστόσο, η πιο αποτελεσματική φάση χρήσης των πληροφοριών για τις φωλιές είναι κατά το στάδιο σχεδιασμού, πριν από την αποστολή της δήλωσης, όταν η προστασία των πτηνών μπορεί να ενσωματωθεί αποδοτικότερα στη διαχείριση. Εάν μια προγραμματισμένη δραστηριότητα δασικής διαχείρισης επηρεάζει μια περιοχή φωλεοποίησης μεγαλόσωμων αρπακτικών πτηνών, η προστασία καθ' όλη τη διάρκεια του έτους είναι δυνατή με τον καθορισμό ζώνης προστασίας γύρω από τη φωλιά.

Εθνική βάση δεδομένων με πληροφορίες για τα είδη στο πλαίσιο του φινλανδικού μηχανισμού πληροφόρησης για τη βιοποικιλότητα:

https://laji.fi/en.

Περιπτωσιολογική μελέτη 12: Διατήρηση δασικών πτηνών μέσω στρατηγικής για τη διατήρηση των παλαιών και των νεκρών ξύλων στη Βάδη–Βυρτεμβέργη

Η στρατηγική Alt- und Totholzkonzept (στο εξής: AUT) αναπτύχθηκε για τη διατήρηση και την ενίσχυση της βιοποικιλότητας στα δάση της Βάδης–Βυρτεμβέργης με την ενσωμάτωση βασικών οικοτοπικών δομών, όπως τα παλαιά και τα νεκρά ξύλα. Ανταποκρίνεται στις ανάγκες διαφόρων ειδών δασικών πτηνών, ιδίως εκείνων που εξαρτώνται από παλαιά και νεκρά ξύλα για φωλεοποίηση, τροφοληψία και καταφύγιο. Η ιδέα της στρατηγικής AUT εφαρμόζεται σταδιακά σ' όλα τα κρατικά δάση της Βάδης–Βυρτεμβέργης από τον Φεβρουάριο του 2010.

Κεντρικό στοιχείο της ιδέας αυτής είναι η δημιουργία ομάδων οικοτοπικών δέντρων (Habitatbaumgruppen) και δασικών καταφυγίων (Waldrefugien). Οι εν λόγω χαρακτηρισμένες περιοχές παραμένουν ανεπηρέαστες από δασοκομικές δραστηριότητες, γεγονός που επιτρέπει στις φυσικές διεργασίες να δημιουργούν ποικίλους δομικούς οικότοπους. Αυτό είναι ιδιαίτερα ευεργετικό για τα πτηνά που φωλιάζουν σε κοιλότητες, όπως το είδος *Dendrocopos major*, το οποίο χρειάζεται νεκρά και αποσυντεθειμένα δέντρα για τη δημιουργία των φωλιών του, το είδος *Dryocopus martius*, το οποίο προτιμά τα ώριμα δένδρα, και το είδος *Columba oenas*, το οποίο εξαρτάται από μεγάλα, παλαιά δένδρα με προϋφιστάμενες οπές στις οποίες φτιάχνει φωλιές.

Η εφαρμογή του προγράμματος περιλαμβάνει τακτική παρακολούθηση για τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας των μέτρων που λαμβάνονται. Περιλαμβάνει την επιλογή και τη σήμανση ομάδων οικοτοπικών δέντρων, οι οποίες, στη συνέχεια, χαρτογραφούνται για συνεχή διαχείριση.

Η προσέγγιση AUT είναι ένα στρατηγικό μέτρο που ενσωματώνει οικολογικές και νομικές παραμέτρους, καθώς και παραμέτρους ασφάλειας, για τη βελτίωση της διατήρησης των δασικών οικότοπων. Με τη διατήρηση κρίσιμων οικοτοπικών δομών, στηρίζει άμεσα τις ανάγκες των ειδών δασικών πτηνών, διασφαλίζοντας τη συνεχή παρουσία και οικολογική λειτουργία τους στα δάση της Βάδης–Βυρτεμβέργης. Η AUT είναι μια πρωτοποριακή προσέγγιση για πρακτικές διαχείρισης των δασών που αποσκοπούν στη διατήρηση της βιοποικιλότητας.

Πληροφορίες σχετικά με την ιδέα της AUT διατίθενται εδώ (στα γερμανικά):

https://www.fva-bw.de/fileadmin/publikationen/sonstiges/aut_konzept_2017.pdf.

92. Κυβερνητικές συμβουλευτικές υπηρεσίες θα πρέπει να παρέχουν πληροφορίες σχετικά με τις απαιτήσεις προστασίας των πτηνών στους κατόχους δασικών εκτάσεων. Οι πληροφορίες αυτές θα πρέπει να βασίζονται σε, και να υποστηρίζονται από, κεντρικές, διαδικτυακές βάσεις δεδομένων για συγκεκριμένα είδη, ειδικούς οδηγούς για την προστασία των ειδών στο πλαίσιο της δασοκομίας, χαρτογραφικά εργαλεία, φυλλάδια για ορισμένα προστατευόμενα είδη ή διαδικτυακή πύλη υπηρεσιών με επιλογές πληροφόρησης για διάλογο μεταξύ δασικών φορέων και αρχών.

Περιπτωσιολογική μελέτη 13: Πλατφόρμα χαρτογράφησης «Δάσος, βιοποικιλότητα και τοπία στην περιφέρεια Λίγηρα»

Το Centre National de la Propriété Forestière (CNPF) είναι δημόσιος φορέας στη Γαλλία, ο οποίος είναι αρμόδιος για την υποστήριξη και την παροχή συμβουλών σε ιδιοκτήτες ιδιωτικών δασών, την προώθηση της βιώσιμης διαχείρισης των δασών, την κατάρτιση και την έγκριση σχεδίων διαχείρισης δασών, την παροχή τεχνικής εμπειρογνωσίας, κατάρτισης και καθοδήγησης και τη διεξαγωγή έρευνας και καινοτομίας μέσω της θυγατρικής του οργάνωσης, του Institut pour le Développement Forestier (IDF).

Έχουν αναπτύξει μια διαδικτυακή πλατφόρμα για τη χαρτογράφηση και την τεκμηρίωση της δασικής βιοποικιλότητας και των δασικών οικότοπων. Στην πλατφόρμα συγκεντρώνονται και παρουσιάζονται στοιχεία απογραφής, επίπεδα δεδομένων για τη φύση (πτηνά, αμφίβια, παλαιά δέντρα, νεκρά ξύλα, υγρότοποι κ.λπ.) και ζώνες οικολογικού ενδιαφέροντος ή ενδιαφέροντος κληρονομιάς (π.χ. δάση υψηλής αξίας, υγρότοποι και περιβαλλοντικά ευαίσθητες περιοχές). Καθώς οι πληροφορίες αυτές είναι προσβάσιμες πάνω σε χάρτη, οι διαχειριστές δασών μπορούν να δουν σαφώς πού βρίσκονται σημαντικοί οικότοποι, όπως ζώνες φωλεοποίησης δασικών πτηνών, υγρότοποι ή περιοχές με υψηλή αξία διατήρησης. Στη συνέχεια, μπορούν να αποφύγουν επιβλαβείς παρεμβάσεις (όπως υλοτομία) στις εν λόγω ζώνες ή να προγραμματίσουν την υλοτόμηση και άλλες δασοκομικές δραστηριότητες με τρόπους που ελαχιστοποιούν τις επιπτώσεις στα ευαίσθητα είδη.

Η πλατφόρμα ενθαρρύνει τη χρήση ενός εργαλείου αξιολόγησης, του δείκτη δυνητικής βιοποικιλότητας Indice de Biodiversité Potentielle (στο εξής: IBP), ο οποίος αξιολογεί την ικανότητα μιας δασοσυστάδας «να φιλοξενεί βιοποικιλότητα» με βάση ένα σύνολο οικολογικών κριτηρίων: την παρουσία νεκρών ξύλων, υπερήλικων δέντρων, τη διαρθρωτική ποικιλομορφία (ηλικία δέντρων, χαμηλή βλάστηση, οικοτοπικά δέντρα), τη συνέχεια της δασικής κάλυψης διαχρονικά κ.λπ. Τα κριτήρια αυτά είναι όλα σημαντικά για τα πτηνά (και για άλλη πανίδα), διότι πολλά είδη πτηνών εξαρτώνται από παλαιότερα δέντρα, κοιλότητες, την ποικιλομορφία της διάρθρωσης του δάσους, τα νεκρά ξύλα και ένα σταθερό οικοσύστημα διαχρονικά για φωλεοποίηση, τροφοληψία ή καταφύγιο. Με τη χρήση του δείκτη IBP κατά τον σχεδιασμό της διαχείρισης των δασών, οι διαχειριστές μπορούν να λαμβάνουν σαφώς υπόψη το δυναμικό βιοποικιλότητας και, ως εκ τούτου, να σχεδιάζουν μέτρα που διατηρούν ή ενισχύουν τα χαρακτηριστικά των οικότοπων που είναι σημαντικά για τα πτηνά.

Η προσέγγιση, συνδυάζοντας τα χωρικά δεδομένα με μια μακροπρόθεσμη προοπτική και με συμμετοχική διαχείριση, συμβάλλει στην ενσωμάτωση της διατήρησης στις συνήθεις δασοκομικές δραστηριότητες αντί να αντιμετωπίζει τη βιοποικιλότητα ως χωριστό, προαιρετικό μέλημα. Η πλατφόρμα δεν είναι απλώς ένας στατικός χάρτης: προσφέρει σύνδεση σε «οδηγούς» (για παράδειγμα με θέμα «πτηνά και διαχείριση των δασών», «νεκρά ξύλα και υπερήλικα δέντρα», «δασικοί υγρότοποι και αμφίβια» κ.λπ.) που παρέχουν συμβουλές σε δασοκόμους σχετικά με τρόπους διαχείρισης των οικότοπων με τρόπο φιλικό προς τη βιοποικιλότητα. Αυτό σημαίνει ότι η δασοκομία μπορεί να εξακολουθήσει να είναι οικονομικά βιώσιμη, ενώ παράλληλα διασφαλίζονται οι οικολογικές λειτουργίες του δάσους, συμπεριλαμβανομένων της προστασίας των πληθυσμών πτηνών, της διατήρησης της πολυπλοκότητας των οικότοπων και της διασφάλισης της συνέχειας των οικοσυστημάτων που εξαρτώνται από τα δάση.

Για περισσότερες πληροφορίες:

https://bretagne-paysdelaloire.cnpf.fr/se-former-s-informer/les-fiches-et-guides-techniques/plateforme-cartographique-foret-biodiversite.

Αλιεία

93. Το γενικό καθεστώς προστασίας βάσει του άρθρου 5 προβλέπει επίσης τη ρύθμιση των αλιευτικών δραστηριοτήτων ([87]) που ενδέχεται να προκαλέσουν απαγορευμένη βλάβη. Μία από τις κύριες επιπτώσεις στα πτηνά στο πλαίσιο αυτό και ιδίως στα θαλάσσια πτηνά είναι η παρεμπίπτουσα αλίευση. Άλλες πιέσεις μπορεί να είναι τα φώτα και ο θόρυβος από αλιευτικά σκάφη που ενοχλούν σημαντικά τις παράκτιες αποικίες πτηνών ή σημαντικές ενοχλήσεις λόγω του εκφοβισμού των πτηνών γύρω από τόπους αλιείας εσωτερικών υδάτων. Ως εκ τούτου, είναι αναγκαίο τα κράτη μέλη να θεσπίσουν και να εφαρμόσουν αποτελεσματικά προληπτικά μέτρα (βλ. περιπτωσιολογική μελέτη 14). Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω εργαλείων σχεδιασμού, όπως σχεδίων διαχείρισης της αλιείας, αδειών αλιείας που καθορίζουν ειδικές απαιτήσεις και περιορισμούς για ορισμένους τύπους αλιευτικών εργαλείων υψηλού κινδύνου και χωρική και χρονική ρύθμιση της αλιευτικής δραστηριότητας ή των δραστηριοτήτων των αλιευτικών σκαφών.

94. Για να διασφαλιστεί επαρκής προστασία, τα μέτρα θα πρέπει να βασίζονται σε καλή γνώση των κινδύνων που ενέχουν για τα πτηνά ορισμένα είδη αλιευτικών εργαλείων. Ως εκ τούτου, η συστηματική παρακολούθηση της παρεμπίπτουσας αλίευσης αποτελεί προϋπόθεση για την εφαρμογή αποτελεσματικών προληπτικών μέτρων. Η εν λόγω παρακολούθηση μπορεί να βασίζεται στα δεδομένα που συλλέγονται από τα κράτη μέλη βάσει του πλαισίου συλλογής αλιευτικών δεδομένων, στον βαθμό που αυτά παρέχουν αξιόπιστη αξιολόγηση του κινδύνου παρεμπίπτουσας αλίευσης, ώστε να καθίσταται δυνατή η θέσπιση και η εφαρμογή προληπτικών μέτρων. Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το θέμα αυτό παρέχονται στην ενότητα 2-76/77 της ανακοίνωσης «Έγγραφο καθοδήγησης σχετικά με την αυστηρή προστασία των ζωικών ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος βάσει της οδηγίας για τους οικότοπους», η οποία αφορά επίσης τα πτηνά ([88]).

95. Δεδομένου ότι η διατήρηση των θαλάσσιων βιολογικών πόρων αποτελεί αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο πλαίσιο της κοινής αλιευτικής πολιτικής, η λήψη των αναγκαίων μέτρων πρέπει να πραγματοποιηθεί μέσω αυτού του πλαισίου πολιτικής ([89]). Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το θέμα αυτό διατίθενται στην ενότητα 2-29 του προαναφερθέντος εγγράφου καθοδήγησης, καθώς και στο έγγραφο καθοδήγησης με τίτλο «Natura 2000 και αλιεία» ([90]).

Περιπτωσιολογική μελέτη 14: Αλιείς και θαλάσσια πτηνά: σύμμαχοι για τη θάλασσα

Το παράδειγμα αυτό καταδεικνύει την ορθή πρακτική όσον αφορά τις επαναλαμβανόμενες αλιευτικές δραστηριότητες. Η ΜΚΟ για τη διατήρηση της φύσης Sociedade Portuguesa para o Estudo das Aves (SPEA), η οποία χρηματοδοτείται από το πρόγραμμα LIFE της ΕΕ και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και συνεργάζεται στενά με την αλιευτική κοινότητα, εντόπισε τα αλιευτικά εργαλεία που προκαλούν τα περισσότερα προβλήματα και τα είδη θαλάσσιων πτηνών που είναι πιο ευάλωτα να αλιευθούν τυχαία. Σ' αυτή τη βάση, αναπτύχθηκαν και δοκιμάστηκαν διάφορα μέτρα μετριασμού. Ένα από τα μέτρα με την ονομασία «ομοίωμα τρομακτικού πτηνού» αποδείχτηκε ιδιαίτερα αποτελεσματικό. Πρόκειται για συσκευή που προσομοιώνει την παρουσία θηρευτή, προσδεδεμένη σε αλιευτικά σκάφη, η οποία διατηρείται σε κίνηση από τον άνεμο και την κίνηση του σκάφους.

Μετά τη δοκιμή της στη θάλασσα, τα αποτελέσματα ήταν αδιαμφισβήτητα: το ομοίωμα τρομακτικού πτηνού κράτησε μακριά τα θαλάσσια πτηνά, μειώνοντας την πιθανότητα αλίευσής τους. Διαπιστώθηκε ότι είναι ιδιαίτερα αποτελεσματικό για τον μύχο των Βαλεαρίδων (*Puffinus mauretanicus*). Οι αλιείς συνέβαλαν στη βελτίωση της συσκευής, η οποία διαπιστώθηκε ότι έχει πολλά άλλα πλεονεκτήματα. Είναι φθηνή και εύκολη στην παραγωγή, εύκολη στη συναρμολόγηση και την επισκευή, δεν επηρέασε τη δυναμική της αλιείας, εξοικονόμησε τον χρόνο που διαφορετικά θα δαπανούνταν για την αφαίρεση των πτηνών από τα αλιευτικά εργαλεία και μείωσε τις ζημιές στα δίχτυα. Το ομοίωμα τρομακτικού πτηνού χρησιμοποιείται πλέον απ' όλους τους αλιείς που συμμετέχουν στις δοκιμές και ένα νέο έργο συνεργασίας βρίσκεται σε εξέλιξη για την επέκταση της χρήσης του σε περισσότερα αλιευτικά σκάφη.

Για περισσότερες πληροφορίες:

https://spea.pt/projetos/medaves-pesca/.

([87]) Υπόθεση C-507/04, Επιτροπή κατά Αυστρίας, σκέψη 121.

([88]) https://op.europa.eu/el/publication-detail/-/publication/dab5274d-5891-11ec-91ac-01aa75ed71a1/language-el.

([89]) Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1380/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2013, σχετικά με την Κοινή Αλιευτική Πολιτική (ΕΕ L 354 της 28.12.2013, σ. 22, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2013/1380/oj)· και κανονισμός (ΕΕ) 2019/1241 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Ιουνίου 2019, σχετικά με τη διατήρηση αλιευτικών πόρων και την προστασία θαλάσσιων οικοσυστημάτων μέσω τεχνικών μέτρων (ΕΕ L 198 της 25.7.2019, σ. 105, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2019/1241/oj).

([90]) Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος, Natura 2000 και αλιεία: εφαρμογή του άρθρου 6 της οδηγίας για τους οικοτόπους και του άρθρου 4 της οδηγίας για τα πτηνά στις θαλάσσιες αλιευτικές δραστηριότητες, Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2025, https://data.europa.eu/doi/10.2779/3255526.

Θήρα

96. Οι θηρευτικές δραστηριότητες μπορούν επίσης να προκαλέσουν θανάτωση, σημαντική ενόχληση των πτηνών ή άλλη απαγορευμένη βλάβη σύμφωνα με το άρθρο 5 της οδηγίας για τα πτηνά, όταν οι εν λόγω θηρευτικές δραστηριότητες έχουν αντίκτυπο σε μη θηρεύσιμα είδη πτηνών ή δεν συνάδουν με τις απαιτήσεις του άρθρου 7 ([91]). Ως εκ τούτου, θα πρέπει να ληφθούν μέτρα για τη ρύθμιση της θήρας, όχι μόνο για τη διασφάλιση της βιώσιμης εκμετάλλευσης των στοχευόμενων ειδών που περιλαμβάνονται στο παράρτημα ΙΙ της οδηγίας, αλλά και για την προστασία άλλων πτηνών που δεν αποτελούν στόχο της θήρας, αλλά επηρεάζονται από αυτήν παρόλ' αυτά. Τα μέτρα αυτά θα πρέπει να καλύπτουν ζητήματα που σχετίζονται με την εσφαλμένη αναγνώριση παρόμοιων ειδών από τους κυνηγούς. Η χρήση μολύβδινων πυρομαχικών, τα οποία μπορεί να προκαλέσουν δηλητηρίαση από μόλυβδο, απαγορεύτηκε σε υγρότοπους το 2021, δυνάμει του κανονισμού (ΕΕ) 2021/57 της Επιτροπής για την καταχώριση, την αξιολόγηση, την αδειοδότηση και τους περιορισμούς των χημικών προϊόντων ([92]).

Αερομεταφορές

97. Οι αερομεταφορές επηρεάζουν τα πτηνά με τρεις συγκεκριμένους τρόπους. Πρώτον, τα αεροσκάφη μπορούν να ενοχλήσουν σημαντικά τα πτηνά, όταν πετούν σε χαμηλό υψόμετρο πάνω από τους οικότοπούς τους ή κοντά στις φωλιές τους κατά τη διάρκεια των περιόδων αναπαραγωγής. Δεύτερον, τα αεροσκάφη μπορεί να συγκρουστούν με πτηνά, ιδίως κατά την απογείωση και την προσγείωση, καθώς και κατά τη διάρκεια εκπαιδευτικών πτήσεων με στρατιωτικά αεροσκάφη σε χαμηλό υψόμετρο. Τρίτον, πτηνά μπορεί να προσελκύονται σε αερολιμένες, οι οποίοι μπορούν να αποτελέσουν κατάλληλους οικότοπους για αναπαραγωγή, ανάπαυση ή αναζήτηση τροφής. Ειδικότερα, τα πτηνά ενδέχεται να προσεγγίζουν αερολιμένες αναζητώντας καταφύγιο από δραστηριότητες εντατικής γεωργίας σε κοντινή απόσταση. Ως εκ τούτου, θα πρέπει να ληφθούν μέτρα για την ελαχιστοποίηση και, όπου είναι δυνατόν, την πρόληψη των επιπτώσεων των αερομεταφορών στα πτηνά, σε συνεργασία με τις αρμόδιες για την ασφάλεια των πτήσεων αρχές.

98. Οι αερολιμένες στην Ευρώπη εφαρμόζουν ήδη διάφορα μέτρα για να μειώσουν τον κίνδυνο προσκρούσεων πτηνών, οι οποίες αποτελούν μείζον πρόβλημα ασφάλειας. Η διαχείριση των οικότοπων είναι μια από τις συνηθέστερες στρατηγικές, η οποία περιλαμβάνει την προσεκτική συντήρηση της βλάστησης, τη διαχείριση των στάσιμων υδάτων και την απομάκρυνση πηγών τροφής που προσελκύουν τα πτηνά. Με τη διαχείριση του ύψους του γρασιδιού, τον καθαρισμό των καρποφόρων δέντρων και την κάλυψη των λιμνών, το περιβάλλον γύρω από τους αερολιμένες καθίσταται λιγότερο ελκυστικό για τα πτηνά.

99. Εκτός από τα μέτρα αυτά, φυσικά αποτρεπτικά μέσα, όπως δίχτυα και ακίδες, εμποδίζουν τα πτηνά να προσγειώνονται ή να κουρνιάζουν σε ευαίσθητες ζώνες. Οι αερολιμένες βασίζονται όλο και περισσότερο σε τεχνολογίες όπως τα συστήματα ραντάρ και οι κάμερες για την παρακολούθηση των κινήσεων των πτηνών σε πραγματικό χρόνο, γεγονός που καθιστά δυνατή την ταχεία αντίδραση όταν εντοπίζονται σμήνη πτηνών. Οι ευρωπαϊκοί αερολιμένες υποχρεούνται να διατηρούν σχέδια διαχείρισης επικινδυνότητας ειδών άγριας πανίδας, τα οποία διασφαλίζουν ότι εκπαιδευμένο προσωπικό αξιολογεί τους κινδύνους, εφαρμόζει μέτρα μετριασμού τους και αναφέρει προσκρούσεις άγριων ζώων. Οι στρατηγικές αυτές διαμορφώνουν, από κοινού, μια ολοκληρωμένη προσέγγιση που ελαχιστοποιεί τις προσκρούσεις πτηνών και διατηρεί την ασφάλεια της αεροπορίας.

Αναψυχή

100. Δραστηριότητες αναψυχής όπως η πεζοπορία, η ιστιοσανίδα, το kite-surfing, ο μηχανοκίνητος αθλητισμός, τα μουσικά φεστιβάλ, η αναρρίχηση, το καγιάκ, η ναυσιπλοΐα, η παρατήρηση πτηνών, η βόλτα με σκύλους χωρίς λουρί και η πτήση δρόνων μπορούν να ενοχλήσουν σημαντικά τα πτηνά ή να βλάψουν τις φωλιές τους. Εναπόκειται στις εθνικές αρχές να λάβουν επαρκή προληπτικά μέτρα για να διασφαλίσουν την τήρηση των απαγορεύσεων του άρθρου 5 σε σχέση με τις δραστηριότητες αναψυχής. Τα εν λόγω μέτρα μπορεί να περιλαμβάνουν τη δημιουργία ζωνών διατήρησης της ησυχίας, την περίφραξη, τη διακοπή ή τον περιορισμό δραστηριοτήτων, ιδίως κατά τη διάρκεια των περιόδων αναπαραγωγής, ή την εισαγωγή συστημάτων αδειοδότησης για τον περιορισμό των επιβλαβών δραστηριοτήτων. Τα εν λόγω μέτρα πρέπει να συμπληρώνονται με δράσεις ευαισθητοποίησης με τη χρήση ενημερωτικών πινακίδων, με την ενημέρωση των τοπικών επιχειρήσεων και τη διανομή φυλλαδίων, καθώς και με την ορθή επιβολή μέτρων όταν χρειάζεται (βλ. περιπτωσιολογική μελέτη 15). Περαιτέρω σχετικές πληροφορίες για τις δραστηριότητες αναψυχής παρέχονται στο *έγγραφο καθοδήγησης για το δίκτυο Natura 2000 και τον τουρισμό*, το οποίο είναι διαθέσιμο στον ιστότοπο της Επιτροπής.

([91]) Βλ. έγγραφο κατευθύνσεων για τη θήρα βάσει της οδηγίας για τα πτηνά: https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/birds-directive/sustainable-hunting-under-birds-directive_el.

([92]) Κανονισμός (ΕΕ) 2021/57 της Επιτροπής, της 25ης Ιανουαρίου 2021, για την τροποποίηση του παραρτήματος XVII του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1907/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την καταχώριση, την αξιολόγηση, την αδειοδότηση και τους περιορισμούς των χημικών προϊόντων (REACH) όσον αφορά τον μόλυβδο σε σκάγια μέσα ή κοντά σε υγρότοπους (ΕΕ L 24 της 26.1.2021, σ. 19, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/57/oj).

Περιπτωσιολογική μελέτη 15: Οικολογικές συμβουλές για τη θάλασσα και τις ακτές

Στη Βρετάνη της Γαλλίας, το καλοκαίρι του 2019 ξεκίνησε εκστρατεία περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης (από τις 15 Ιουνίου έως τις 15 Σεπτεμβρίου) που απευθυνόταν σε ιδιοκτήτες σκαφών, διαχειριστές λιμενικών υποδομών, τουρίστες και ερασιτέχνες αλιείς. Στόχος της εκστρατείας ήταν να βοηθήσει αυτές τις ομάδες να ελαχιστοποιήσουν τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον· περιλαμβάνονταν οι δραστηριότητες παρατήρησης πτηνών. Με τη βοήθεια των συμφεροντούχων, η σύμπραξη παρήγαγε ενημερωτικά πακέτα για έξι θέματα, ένα φυλλάδιο διαθέσιμο τόσο στα γαλλικά όσο και στα αγγλικά, μια αφίσα, μια σειρά σύντομων βίντεο και έναν ενημερωτικό ιστότοπο. Ορίστηκαν δύο πρεσβευτές για να βοηθήσουν στη μετάδοση του μηνύματος.

Έως το τέλος της εκστρατείας οι διαμεσολαβητές είχαν παράσχει πληροφορίες σε 600 άτομα, είχαν πραγματοποιήσει 338 ατομικές έρευνες, συνεργάστηκαν με 32 ενώσεις σκαφών αναψυχής, είχαν διανείμει ενημερωτικά πακέτα και άλλο υλικό σε 60 σημεία διανομής και είχαν συμμετάσχει σε 28 ναυτικές εκδηλώσεις. Αξιοσημείωτη δραστηριότητα ήταν η εκστρατεία «*Attention, on marche sur des œufs!*», η οποία διεξήχθη σ' όλες τις παραλίες της περιοχής με στόχο να αποτρέψει τον κόσμο από το να ποδοπατάει αυγά και να καταστρέφει φωλιές.

Για περισσότερες πληροφορίες:

https://www.protegeonslamer.bzh/biodiversite/.

4. **ΑΡΘΡΟ 9 ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ ΓΙΑ ΤΑ ΠΤΗΝΑ**

4.1. **Κείμενο του άρθρου 9**

«1. Εφόσον δεν υπάρχουν άλλες ικανοποιητικές λύσεις, τα κράτη μέλη μπορούν να μην εφαρμόσουν τις διατάξεις των άρθρων 5 έως 8 για τους εξής λόγους:

α) — για λόγους υγείας και δημόσιας ασφάλειας,

— για λόγους αεροπορικής ασφάλειας,

— για να προληφθούν σοβαρές ζημιές στις καλλιέργειες, στα οικιακά ζώα, στα δάση, στην αλιεία και στα ύδατα,

— για την προστασία της χλωρίδας και πανίδας·

β) για ερευνητικούς και διδακτικούς σκοπούς, για σκοπούς εμπλουτισμού πληθυσμών και επανεισαγωγής, καθώς και για εκτροφή σχετική με αυτές τις ενέργειες·

γ) για να επιτραπεί με αυστηρά ελεγχόμενους όρους και τρόπο επιλεκτικό η σύλληψη, η κράτηση και η ορθολογική εκμετάλλευση ορισμένων πτηνών σε μικρές ποσότητες.

2. Οι εξαιρέσεις που αναφέρονται στην παράγραφο 1 πρέπει να μνημονεύουν:

α) τα είδη που αποτελούν αντικείμενο εξαιρέσεων·

β) τα επιτρεπόμενα μέσα, εγκαταστάσεις ή μεθόδους συλλήψεως ή θανατώσεως·

γ) τις συνθήκες κινδύνου και τις χρονικές και τοπικές περιστάσεις στις οποίες οι εξαιρέσεις μπορούν να εφαρμοσθούν·

δ) την αρχή η οποία είναι αρμόδια να δηλώσει ότι πληρούνται οι απαραίτητες προϋποθέσεις και να αποφασίσει ποια μέσα, εγκαταστάσεις ή μέθοδοι μπορούν να χρησιμοποιηθούν, σε ποια όρια και από ποια πρόσωπα·

ε) τους ελέγχους που θα πραγματοποιηθούν.

3. Τα κράτη μέλη απευθύνουν κάθε χρόνο στην Επιτροπή έκθεση για την εφαρμογή των διατάξεων των άρθρων 1 και 2.

4. Βάσει των πληροφοριών που διαθέτει και ιδιαίτερα αυτών που της έχουν κοινοποιηθεί σύμφωνα με την παράγραφο 3, η Επιτροπή μεριμνά συνεχώς ώστε οι συνέπειες των εξαιρέσεων που αναφέρονται στην παράγραφο 1 να μην είναι ασυμβίβαστες με την παρούσα οδηγία. Η Επιτροπή παίρνει τις κατάλληλες για το σκοπό αυτόν πρωτοβουλίες.»

4.2. **Γενικά ζητήματα**

101. Το άρθρο 9 της οδηγίας για τα πτηνά προβλέπει τη δυνατότητα μη εφαρμογής των απαγορεύσεων του άρθρου 5 σε εξαιρετικές περιστάσεις, υπό ορισμένες προϋποθέσεις. Η διάταξη αυτή αντικατοπτρίζει την ανάγκη για κάποια ευελιξία και για προσεκτική εξισορρόπηση μεταξύ της ανάγκης επίτευξης των στόχων διατήρησης της οδηγίας και της σημασίας που μπορεί να αποδοθεί στους λόγους που καθορίζονται στο άρθρο 9. Επειδή οι εξαιρέσεις έχουν έκτακτο χαρακτήρα, οι αρμόδιες αρχές των κρατών μελών πρέπει να διασφαλίζουν την εκπλήρωση όλων των απαιτήσεων που ορίζονται στο άρθρο 9 πριν από την έγκρισή τους.

102. Παρόλο που το πεδίο εφαρμογής του παρόντος εγγράφου καθοδήγησης περιορίζεται στα άρθρα 5 και 9, θα πρέπει να σημειωθεί ότι το άρθρο 9 επιτρέπει επίσης τη χορήγηση εξαιρέσεων σε σχέση με το άρθρο 6, το άρθρο 7 και το άρθρο 8 της οδηγίας.

103. Εξαιρέσεις από τις απαιτήσεις των άρθρων 5 έως 8 της οδηγίας μπορούν να χορηγούνται μόνο στο πλαίσιο του άρθρου 9 της οδηγίας για τα πτηνά. Το ΔΕΕ έχει επιβεβαιώσει στο παρελθόν ότι το άρθρο 2 της οδηγίας, το οποίο απαιτεί από τα κράτη μέλη να λαμβάνουν μέτρα για τη διατήρηση του πληθυσμού όλων των ειδών πτηνών σε επίπεδο που να ανταποκρίνεται στις οικολογικές, επιστημονικές και μορφωτικές απαιτήσεις, λαμβανομένων παράλληλα υπόψη των οικονομικών και ψυχαγωγικών απαιτήσεων, δεν συνιστά αυτόνομη εξαίρεση από το άρθρο 5 ([93]). Το ΔΕΕ έχει διευκρινίσει ότι το καθεστώς εξαίρεσης που προβλέπεται στο άρθρο 9 «πρέπει να εφαρμόζεται στενά και να προβλέπει ότι το βάρος αποδείξεως της συνδρομής των απαιτούμενων προϋποθέσεων για κάθε εξαίρεση φέρει η αρχή που λαμβάνει τη σχετική απόφαση» ([94]).

104. Ως εκ τούτου, εναπόκειται στα κράτη μέλη να σχεδιάσουν το κανονιστικό τους πλαίσιο κατά τρόπο που να διασφαλίζει ότι οι διατάξεις για τις εξαιρέσεις εφαρμόζονται σύμφωνα με την αρχή της ασφάλειας δικαίου ([95]). Το ΔΕΕ έχει αποφανθεί ότι η σχετική εθνική νομοθεσία πρέπει να προσδιορίζει τα κριτήρια για την εξαίρεση με σαφήνεια και ακρίβεια και να απαιτεί από τις αρμόδιες αρχές να λαμβάνουν υπόψη τα εν λόγω κριτήρια ([96]). Το ΔΕΕ έχει επίσης αποφανθεί ότι, για έκτακτες ρυθμίσεις, όπως οι εξαιρέσεις, είναι αναγκαίο να διασφαλίζεται ότι όλες οι ενέργειες που θίγουν τα προστατευόμενα είδη μπορούν να επιτραπούν μόνο βάσει αποφάσεων που περιέχουν σαφή και επαρκή αιτιολογία, η οποία μνημονεύει τους λόγους, τις προϋποθέσεις και τις απαιτήσεις που προβλέπονται στο άρθρο 9 ([97]).

105. Η πλήρης και ακριβής μεταφορά του άρθρου 9 αποτελεί προϋπόθεση για την ορθή εφαρμογή των διατάξεών του. Για τον λόγο αυτό, η τήρηση των απαιτήσεων του άρθρου 9 με βάση διοικητικές πρακτικές δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελεί ορθή εκπλήρωση ([98]). Το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι «τα κριτήρια βάσει των οποίων τα κράτη μέλη μπορούν να παρεκκλίνουν από τις απαγορεύσεις που θέτει η οδηγία πρέπει να επαναλαμβάνονται σε σαφείς εθνικές διατάξεις, δεδομένου ότι η ακρίβεια της μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο έχει ιδιαίτερη σημασία σε μία περίπτωση όπως αυτή κατά την οποία η διαχείριση της κοινής κληρονομιάς έχει ανατεθεί, για τα εδάφη τους αντιστοίχως, στα κράτη μέλη» ([99]). Οι διατάξεις του άρθρου 9 της οδηγίας για τα πτηνά διαφέρουν από τις διατάξεις του παρόμοιου καθεστώτος παρέκκλισης που προβλέπει το άρθρο 16 της οδηγίας για τους οικότοπους. Ως εκ τούτου, τα κράτη μέλη θα πρέπει να κάνουν σαφή διάκριση μεταξύ των διαφορετικών διατάξεων των δύο οδηγιών σχετικά με τις εξαιρέσεις/παρεκκλίσεις κατά τη μεταφορά των διατάξεων στο εθνικό νομικό πλαίσιο.

([93]) Υπόθεση C-247/85, Επιτροπή κατά Βελγίου, σκέψη 8.
([94]) Υπόθεση C-557/15, Επιτροπή κατά Μάλτας, σκέψη 47· υπόθεση C-76/08, Επιτροπή κατά Μάλτας, σκέψη 48· υπόθεση C-217/19, Επιτροπή κατά Φινλανδίας (Εαρινή θήρα της αρσενικής πουπουλόπαπιας), σκέψη 66.
([95]) Υπόθεση C-557/15, Επιτροπή κατά Μάλτας, σκέψη 47.
([96]) Υπόθεση C-557/15, Επιτροπή κατά Μάλτας, σκέψη 47.
([97]) Βλ. υπόθεση C-557/15, Επιτροπή κατά Μάλτας, σημείο 47· βλ. επίσης υπόθεση C-217/19, Επιτροπή κατά Φινλανδίας (Εαρινή θήρα της αρσενικής πουπουλόπαπιας), σκέψη 66.
([98]) Υπόθεση C-339/87, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών, σκέψη 29.
([99]) Υπόθεση C-339/87, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών, σκέψη 36.

106. Το άρθρο 9 περιλαμβάνει τρεις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται εάν ένα κράτος μέλος επιθυμεί να μην εφαρμόσει τα άρθρα 5 έως 8. Το ΔΕΕ, στη συνέχεια, επιβεβαίωσε αυτή τη συνθήκη, αποφαινόμενο ότι «[π]ρώτον, το κράτος μέλος πρέπει να περιορίζει την εξαίρεση στην περίπτωση όπου δεν υπάρχει άλλη ικανοποιητική λύση. Δεύτερον, η εξαίρεση πρέπει να στηρίζεται τουλάχιστον σε έναν από τους λόγους που απαριθμούνται περιοριστικώς στα στοιχεία α), β) και γ) της παραγράφου 1 του άρθρου 9. Τρίτον, η εξαίρεση πρέπει να ανταποκρίνεται στα συγκεκριμένα τυπικά κριτήρια που απαριθμούνται στην παράγραφο 2 του εν λόγω άρθρου και που έχουν ως στόχο να περιορίσουν τις εξαιρέσεις στο απολύτως αναγκαίο και να διασφαλίσουν τη δυνατότητα επιτηρήσεως από την Επιτροπή.» ([100]).

107. Σύμφωνα με την πάγια νομολογία του ΔΕΕ «δεν μπορούν να χορηγηθούν εξαιρέσεις δυνάμει του άρθρου 9 της οδηγίας παρά μόνον εάν υπάρχει εγγύηση ότι ο πληθυσμός των συγκεκριμένων ειδών θα διατηρηθεί σε ικανοποιητικό επίπεδο» ([101]). Οι αρμόδιες αρχές που είναι υπεύθυνες για την έγκριση εξαιρέσεων πρέπει να διασφαλίζουν ότι πληρούνται οι τρεις προϋποθέσεις και ότι οι εξαιρέσεις δεν υπονομεύουν την επίτευξη των συνολικών στόχων της οδηγίας για τα πτηνά, ώστε οι πληθυσμοί των ειδών να διατηρούνται σε ικανοποιητικό επίπεδο ή να σημειώνουν πρόοδο προς την επίτευξη ενός τέτοιου επιπέδου. Ως εκ τούτου, είναι αναγκαίο να παρακολουθείται η χρήση των εξαιρέσεων και οι επιπτώσεις τους στα οικεία είδη πτηνών (και σε άλλα είδη, κατά περίπτωση).

108. Στο πλαίσιο αυτό, το πεδίο εφαρμογής κάθε εξαίρεσης πρέπει να ορίζεται με σαφείς και ακριβείς όρους που ισχύουν για τη συγκεκριμένη κατάσταση ([102]) και αντιμετωπίζουν συγκεκριμένο πρόβλημα. Επομένως, οι εξαιρέσεις πρέπει να είναι επαρκώς οριοθετημένες, υπό την έννοια ότι δεν μπορούν να χορηγούνται βάσει γενικών όρων ή επ' αόριστον, σύμφωνα με το ΔΕΕ ([103]). Το γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής μιας εξαίρεσης θα πρέπει να ορίζεται όσο το δυνατόν σαφέστερα. Θα πρέπει να αποδεικνύεται η ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας μεταξύ του προβλήματος που πρέπει να αντιμετωπιστεί και της δραστηριότητας για την οποία απαιτείται εξαίρεση ([104]). Επομένως, το πεδίο εφαρμογής πρέπει να περιορίζεται αυστηρά σε ό,τι είναι αναγκαίο για την επίτευξη του θεμιτού σκοπού της επίμαχης εξαίρεσης και πρέπει να αποδεικνύεται σαφής σύνδεση με τον επιδιωκόμενο σκοπό ([105]). Αυτό διασφαλίζεται με την καταγραφή των πληροφοριών που απαιτούνται βάσει του άρθρου 9 παράγραφος 2 στην απόφαση εξαίρεσης.

109. Ως εκ τούτου, κάθε άδεια ή άλλη πράξη που χορηγεί εξαίρεση θα πρέπει να είναι πλήρης και ρητή στις αναφορές της στους όρους που πρέπει να πληροί η εξαίρεση. Έτσι παρέχεται επίσης στις αρμόδιες αρχές, συμπεριλαμβανομένων των δικαστών, η δυνατότητα να εποπτεύουν τις εξαιρέσεις που χορηγούνται ([106]).

110. Οι εξαιρέσεις χορηγούνται χωρίς διαβούλευση με την Επιτροπή, με αποτέλεσμα η διαδικασία έγκρισης να πραγματοποιείται εξ ολοκλήρου σε εθνικό επίπεδο. Οι εν λόγω εξαιρέσεις, μετά τη χορήγησή τους, πρέπει να συμπεριληφθούν σε ετήσια έκθεση προς την Επιτροπή, σύμφωνα με το άρθρο 9 παράγραφος 3 της οδηγίας ([107]). Σύμφωνα με το άρθρο 9 παράγραφος 4, η Επιτροπή οφείλει, στη συνέχεια, να μεριμνά ώστε οι συνέπειες των εξαιρέσεων αυτών να μην είναι ασυμβίβαστες με την οδηγία. Η Επιτροπή οφείλει να λάβει τα κατάλληλα μέτρα για τον σκοπό αυτό.

([100]) Υπόθεση C-247/85, Επιτροπή κατά Βελγίου, σκέψη 7.
([101]) Βλ., για παράδειγμα, υπόθεση C-76/08, Επιτροπή κατά Μάλτας, σκέψη 59.
([102]) Υπόθεση C-247/85, Επιτροπή κατά Βελγίου, σκέψη 7.
([103]) Υπόθεση C-247/85, Επιτροπή κατά Βελγίου, σκέψεις 28 και 34.
([104]) Βλ., κατ' αναλογία, υπόθεση C-601/22, WWF Österreich και λοιποί, σκέψη 73.
([105]) Υπόθεση C-79/03, Επιτροπή κατά Ισπανίας, σκέψη 28. Στην υπόθεση αυτή, το ΔΕΕ καταδίκασε τη χρήση μη επιλεκτικών παραδοσιακών μεθόδων θήρας, διότι δεν ήταν δυνατό να συσχετιστεί η πρακτική που αποτελούσε αντικείμενο της εξαίρεσης με τον δεδηλωμένο στόχο: την πρόληψη της πρόκλησης σοβαρών ζημιών στις καλλιέργειες.
([106]) Υπενθυμίζεται ότι, σύμφωνα με τα άρθρα 278 και 279 της ΣΛΕΕ, το ΔΕΕ δύναται, αν κρίνει ότι επιβάλλεται από τις περιστάσεις, να διατάξει την αναστολή εκτέλεσης της προσβαλλομένης πράξης και δύναται, στις υποθέσεις που εκκρεμούν ενώπιόν του, να διατάσσει τα αναγκαία προσωρινά μέτρα. Για παράδειγμα, στην υπόθεση C-503/06, Επιτροπή κατά Ιταλίας, το ΔΕΕ διέταξε την Ιταλία να αναστείλει την εφαρμογή περιφερειακού νόμου που χορηγούσε εξαιρέσεις για θήρα.
([107]) Μεμονωμένες εξαιρέσεις παρουσιάζονται στη διεύθυνση https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/dashboards/derogations-and-exceptions-table. Επισκόπηση παρεκκλίσεων και εξαιρέσεων από τους κανόνες για την προστασία των ειδών ανά την ΕΕ — https://www.eea.europa.eu/en/analysis/maps-and-charts/overview-of-derogations-and-exceptions-dashboards.

Υποστήριξη πρακτικής εφαρμογής 3: Επιγραμμικό εργαλείο ΤΠ που μειώνει τον διοικητικό φόρτο και διευκολύνει την υποβολή εκθέσεων για τις εξαιρέσεις από τα κράτη μέλη

Το HaBiDeS+ είναι μια ειδική επιγραμμική πληροφοριακή πλατφόρμα που τελεί υπό τη διαχείριση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος και χρησιμοποιείται από τα κράτη μέλη (συμπεριλαμβανομένων των περιφερειακών αρχών και άλλων τοπικών διοικήσεων) για την καταγραφή, τη διαχείριση και τη διαβίβαση πληροφοριών σχετικά με τις εξαιρέσεις που χορηγούνται βάσει των οδηγιών για τα πτηνά και τους οικότοπους. Παρέχει ένα σύγχρονο ενιαίο και κεντρικό σύστημα για την υποβολή εκθέσεων σχετικά με τις εξαιρέσεις, συμπεριλαμβανομένων των νομικών βάσεων, των στόχων, των σχετικών ειδών, του γεωγραφικού πεδίου εφαρμογής, της διάρκειας και των σχετικών όρων των εξαιρέσεων. Με τη χρήση κοινών πεδίων δεδομένων και ορισμών, το εν λόγω σύστημα για τις εξαιρέσεις βάσει των οδηγιών για τους οικότοπους και τα πτηνά (στο εξής: HaBiDeS+) υποστηρίζει τη συνεπή εφαρμογή του άρθρου 9 της οδηγίας για τα πτηνά και του άρθρου 16 της οδηγίας για τους οικότοπους σ' ολόκληρη την ΕΕ.

Η πλατφόρμα προσφέρει διαρθρωμένα μέσα υποβολής εκθέσεων που καθοδηγούν τα κράτη μέλη κατά την υποβολή δεδομένων εξαιρέσεων, συμπεριλαμβανομένων προκαθορισμένων υποδειγμάτων, υποχρεωτικών πεδίων και αυτοματοποιημένων ελέγχων που συμβάλλουν στη διασφάλιση της πληρότητας και της σαφήνειας. Το HaBiDeS+ παρέχει στις εθνικές αρχές τη δυνατότητα να επικαιροποιούν και να διορθώνουν τα αρχεία εξαιρέσεων με την πάροδο του χρόνου και διευκολύνει την αξιολόγηση της συμμόρφωσης, την παρακολούθηση και τη συγκριτική ανάλυση από την Επιτροπή. Έτσι, μειώνει τον διοικητικό φόρτο και τον κατακερματισμό των πρακτικών υποβολής εκθέσεων, βελτιώνοντας τη διαφάνεια και την ιχνηλασιμότητα της χρήσης εξαιρέσεων σε επίπεδο ΕΕ.

Για περισσότερες πληροφορίες:

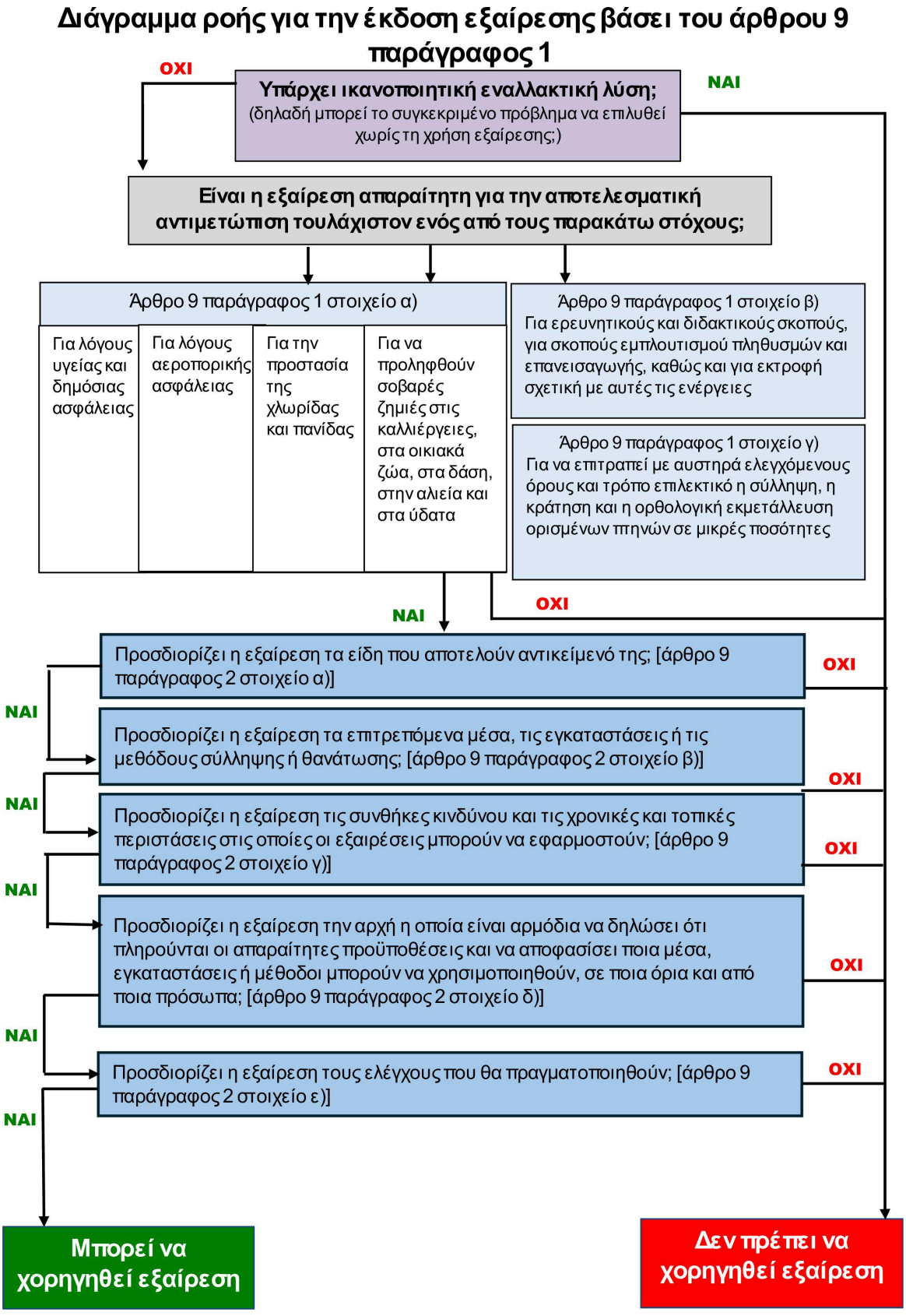
https://circabc.europa.eu/ui/group/173a90fc-40bf-492d-a3a9-df99c4aa8807/library/cfc38522-bd5e-4237-af4b-37928504ee87/details.

4.3. **Προϋποθέσεις για την εφαρμογή εξαιρέσεων δυνάμει του άρθρου 9**

111. Έγκυρη εξαίρεση μπορεί να χορηγηθεί μόνον εφόσον πληρούνται οι τρεις προϋποθέσεις που ορίζονται στο άρθρο 9 ([108]).

112. Ως πρώτη προϋπόθεση, το άρθρο 9 παράγραφος 1 ορίζει ότι δεν πρέπει να υπάρχουν άλλες ικανοποιητικές λύσεις στο συγκεκριμένο ζήτημα που επιδιώκει να αντιμετωπίσει η εξαίρεση. Δεύτερον, η εξαίρεση πρέπει να χορηγείται για έναν από τους έξι λόγους που προσδιορίζονται στο άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχεία α), β) και γ) της οδηγίας. Τέλος, η εξαίρεση πρέπει να είναι σύμφωνη με τις τεχνικές απαιτήσεις του άρθρου 9 παράγραφος 2.

([108]) Υπόθεση C-247/85, Επιτροπή κατά Βελγίου, σκέψη 7.

Προϋπόθεση 1: Δεν υπάρχουν άλλες ικανοποιητικές λύσεις

113. Το άρθρο 9 παράγραφος 1 ορίζει ότι τα κράτη μέλη μπορούν να μην εκπληρώνουν τις απαιτήσεις των άρθρων 5 έως 8 μόνο «εφόσον δεν υπάρχουν άλλες ικανοποιητικές λύσεις». Αυτό σημαίνει ότι δεν μπορεί να χορηγηθεί εξαίρεση εάν το ίδιο αποτέλεσμα θα μπορούσε να επιτευχθεί ικανοποιητικά με διαφορετικό τρόπο, ώστε είτε να αποφευχθεί πλήρως η παράβαση του άρθρου 5 είτε να είναι λιγότερο επιζήμια λαμβανομένων υπόψη των απαγορεύσεων και των στόχων της οδηγίας.

114. Με βάση τη νομολογία του ΔΕΕ, η ανάλυση του κατά πόσον «δεν υπάρχουν άλλες ικανοποιητικές λύσεις» μπορεί να θεωρηθεί ότι συνίσταται σε τρία ερωτήματα: 1) Ποιο είναι το πρόβλημα ή η συγκεκριμένη κατάσταση που πρέπει να αντιμετωπιστεί; 2) Υπάρχουν άλλες λύσεις; 3) Εάν ναι, θα αντιμετωπίσουν αυτές το πρόβλημα ή τη συγκεκριμένη κατάσταση με ικανοποιητικό τρόπο ([109]);

115. Η αξιολόγηση της διαθεσιμότητας άλλων ικανοποιητικών λύσεων θα πρέπει να διενεργείται κατά περίπτωση, με βάση τα βέλτιστα διαθέσιμα στοιχεία και λαμβανομένης υπόψη της αναλογικότητας, με συνεκτίμηση του αντίκτυπου της εξαίρεσης και της ανάγκης για τη δραστηριότητα. Η απόφαση για τη χορήγηση της εξαίρεσης πρέπει να περιέχει «ακριβή και επαρκή αιτιολογία» που να οδηγεί στο συμπέρασμα ότι δεν υπάρχει άλλη ικανοποιητική λύση ([110]).

116. Η ανάλυση του κατά πόσον «δεν υπάρχουν άλλες ικανοποιητικές λύσεις» βασίζεται στην παραδοχή ότι υπάρχει συγκεκριμένο πρόβλημα ή κατάσταση που πρέπει να αντιμετωπιστεί. Οι αρμόδιες εθνικές αρχές καλούνται να αντιμετωπίσουν το εν λόγω πρόβλημα ή την κατάσταση επιλέγοντας, μεταξύ των πιθανών εναλλακτικών λύσεων, την καταλληλότερη, η οποία θα διασφαλίζει τη βέλτιστη προστασία του είδους και, παράλληλα, θα αντιμετωπίζει το πρόβλημα ή την κατάσταση. Για να διασφαλιστεί η προστασία του είδους, οι εναλλακτικές λύσεις πρέπει να αξιολογούνται με βάση τις απαγορεύσεις που απαριθμούνται στο άρθρο 5. Για παράδειγμα, ενδέχεται να αφορούν εναλλακτικές τοποθεσίες έργων, διαφορετικές κλίμακες ή σχέδια ανάπτυξης ή εναλλακτικές δραστηριότητες, διεργασίες ή μεθόδους.

117. Για παράδειγμα, κατά την αξιολόγηση της ύπαρξης «άλλων ικανοποιητικών λύσεων» έναντι των μέτρων που προβλέπονται στο άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο α) τρίτη περίπτωση, οι οποίες να αποσκοπούν στην πρόληψη σοβαρών ζημιών στις καλλιέργειες, στα οικιακά ζώα, στα δάση, στην αλιεία και στα ύδατα, πρέπει να προκρίνονται ή, τουλάχιστον, να εξετάζεται σοβαρά το ενδεχόμενο να εφαρμοστούν εφικτά και προληπτικά μη θανατηφόρα μέτρα που να συνάδουν με το άρθρο 5. Στις περισσότερες περιπτώσεις, τα μέτρα για την πρόληψη των ζημιών στις καλλιέργειες ή στα οικιακά ζώα (όπως αλλαγές στις γεωργικές πρακτικές, καθώς και προώθηση της βελτίωσης των συνθηκών των οικότοπων) μπορούν να αποτελέσουν ικανοποιητική εναλλακτική έναντι της χρήσης εξαιρέσεων βάσει του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο α). Άλλα προληπτικά μέτρα, όπως η διάδοση επιστημονικά τεκμηριωμένων πληροφοριών με σκοπό τη μείωση των συγκρούσεων (για παράδειγμα ανθρώπινη συμπεριφορά) μπορεί να αποτελούν μέρος των ικανοποιητικών εναλλακτικών έναντι της χρήσης μέτρων ελέγχου με θανάτωση.

118. Αφού εντοπιστεί το πρόβλημα ή η συγκεκριμένη κατάσταση που πρέπει να αντιμετωπιστεί και επαληθευτεί ότι συνάδει με τους λόγους που απαριθμούνται στο άρθρο 9 παράγραφος 1, θα πρέπει να εξετάζονται, στο πλαίσιο αξιολόγησης, οι διάφορες λύσεις για την ικανοποιητική αντιμετώπισή του/της. Κατά την έκδοση απόφασης σχετικά με την ύπαρξη ικανοποιητικών εναλλακτικών λύσεων σε υπόθεση που αφορούσε την παγίδευση πτηνών, το ΔΕΕ έκρινε ότι το γεγονός πως ένα άλλο μέτρο δεν είναι ακόμη εφικτό σε μεγάλη κλίμακα δεν αρκεί για να συναχθεί το συμπέρασμα ότι το άλλο μέτρο δεν αποτελεί «άλλη ικανοποιητική λύση» ([111]).

119. Επομένως, μια άλλη λύση δεν μπορεί να θεωρηθεί μη ικανοποιητική απλώς και μόνον επειδή θα προκαλέσει μεγαλύτερη ενόχληση ή θα προκαλέσει αλλαγή στη συμπεριφορά των δικαιούχων της εξαίρεσης ([112]). Από αυτή την άποψη, διαπιστώθηκε ότι τα επιχειρήματα που βασίζονται στη «μακρά παράδοση» ή στην «ιστορική και πολιτιστική παράδοση» των πρακτικών θήρας ήταν ανεπαρκή ώστε να δικαιολογήσουν την ανάγκη εξαίρεσης ([113]). Επιπλέον, η χρήση συγκεκριμένης μεθόδου θήρας δεν μπορεί να θεωρηθεί αυτοσκοπός, δεδομένου ότι η μέθοδος θήρας είναι εξ ορισμού μέθοδος για την επίτευξη ενός σκοπού. Πράγματι, εάν η χρήση συγκεκριμένης μεθόδου θήρας θεωρούνταν αυτοσκοπός, η προτίμηση και μόνο μιας μεθόδου θήρας έναντι άλλης θα αρκούσε για την εκπλήρωση του κριτηρίου της μη ύπαρξης άλλων ικανοποιητικών λύσεων. Αυτό θα υπονόμευε τη λειτουργία του άρθρου 9 όσον αφορά τη συμβολή του στην επίτευξη των στόχων της οδηγίας.

120. Η διαθεσιμότητα εναλλακτικών ικανοποιητικών λύσεων ποικίλλει ανάλογα με παράγοντες όπως το οικείο είδος, ο επιδιωκόμενος λόγος χορήγησης της εξαίρεσης, η συγκεκριμένη περιοχή και το κράτος μέλος στο οποίο πραγματοποιείται. Για παράδειγμα, οι τεχνικές εκφοβισμού μπορεί να αποτελούν ικανοποιητική εναλλακτική λύση για την πρόληψη της πρόκλησης ζημιών στις καλλιέργειες από ορισμένα είδη, αλλά μπορεί να μην είναι ικανοποιητικές για άλλα πιο επίμονα είδη που απλώς θα επιστρέψουν μόλις παύσει η ενόχληση.

([109]) Υπόθεση C-10/96, Ligue Royale Belge pour la protection des oiseaux. Βλ. επίσης τον οδηγό για τη βιώσιμη θήρα βάσει της οδηγίας για τα πτηνά, ενότητα 3.4.2.

([110]) Υπόθεση C-557/15, Επιτροπή κατά Μάλτας, σκέψη 50.

([111]) Υπόθεση C-10/96, *Ligue Royale Belge pour la protection des oiseaux*, σκέψη 22.

([112]) Υπόθεση C-900/19, One Voice, σκέψεις 40 και 41.

([113]) Υπόθεση C-79/03, Επιτροπή κατά Ισπανίας, σκέψη 27.

121. Κατά την αξιολόγηση ενός δυνητικού εναλλακτικού μέτρου, μπορεί επίσης να είναι σκόπιμο να λαμβάνεται υπόψη η αναλογικότητα άλλων λύσεων. Το οικονομικό κόστος μιας τεχνικά εφικτής επιλογής είναι σημαντικό και μπορεί να λαμβάνεται υπόψη. Ωστόσο, δεν μπορεί να είναι ο μόνος καθοριστικός παράγοντας για τον αποκλεισμό εναλλακτικών λύσεων για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού ([114]).

122. Η αναλογικότητα άλλων λύσεων μπορεί να αξιολογηθεί σε σχέση με τα επίπεδα και τις τάσεις του πληθυσμού του είδους που θα επηρεαστεί από το υπό εξέταση μέτρο ([115]). Το ΔΕΕ έχει αποφανθεί ότι πρέπει να αξιολογείται ο αντίκτυπος της επίμαχης δραστηριότητας στο επίπεδο του πληθυσμού, η αναγκαιότητα της εν λόγω δραστηριότητας, καθώς και οι εναλλακτικές λύσεις για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού ([116]). Για παράδειγμα, στο πλαίσιο του καθορισμού της αναλογικότητας ενός μέτρου, μπορεί να είναι δυνατόν να αποκλειστεί άλλη λύση, εάν αυτή θα συνεπαγόταν σημαντικό οικονομικό κόστος ενώ θα παρείχε μόνο ήσσονος σημασίας οφέλη σε σχέση με τους στόχους της οδηγίας, και αυτό θα συνέβαινε ιδίως στην περίπτωση ειδών των οποίων οι πληθυσμοί υπερβαίνουν τα ικανοποιητικά επίπεδα. Αντιθέτως, εάν το άλλο μέτρο συνεπάγεται μικρή αύξηση του κόστους σε σύγκριση με το σχεδιαζόμενο μέτρο αλλά ευθυγραμμίζεται περισσότερο με τους στόχους της οδηγίας, τότε συνιστά μια ακόμη ικανοποιητική λύση.

123. Ως εκ τούτου, το τεκμήριο απόδειξης της εκπλήρωσης της προϋπόθεσης να μην υπάρχει άλλη ικανοποιητική λύση είναι αυστηρότερο εάν η χορήγηση της εξαίρεσης μπορεί να έχει επιπτώσεις στην επίτευξη των στόχων της οδηγίας.

124. Μόνο όταν αποδεικνύεται επαρκώς ότι οι πιθανές εναλλακτικές λύσεις δεν είναι ικανοποιητικές, λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω εκτιμήσεων, και όταν πληρούνται και οι άλλες προϋποθέσεις, μπορεί να δικαιολογηθεί η χρήση της εξαίρεσης. Ωστόσο, σε περίπτωση που ένα μέτρο είναι μερικώς ικανοποιητικό, έστω και αν δεν αντιμετωπίζει επαρκώς το πρόβλημααλλά μπορεί να το μειώσει ή να το μετριάσει, θα πρέπει να εφαρμόζεται κατά προτεραιότητα. Όταν διαπιστώνεται ότι δεν υπάρχει άλλη ικανοποιητική λύση, η απόφαση για την εξαίρεση πρέπει να τεκμηριώνεται, με εμπεριστατωμένη αιτιολογία που στηρίζεται στις βέλτιστες σχετικές επιστημονικές γνώσεις και που εκθέτει τους λόγους για τους οποίους η αρμόδια αρχή κατέληξε στο συμπέρασμα αυτό ([117]).

Πρακτικά παραδείγματα

125. Σε πολλές περιπτώσεις, τα μέτρα για την πρόληψη των ζημιών, συμπεριλαμβανομένων των συσκευών αποτροπής ειδών άγριας πανίδας, των αλλαγών στις πρακτικές γεωργικής διαχείρισης, των ασφαλών περιοχών, καθώς και της αποκατάστασης καλών συνθηκών οικότοπων ή πληθυσμών θηραμάτων των σχετικών ειδών, ή ένας συνδυασμός μέτρων μπορούν να αποτελέσουν ικανοποιητική εναλλακτική λύση στη χρήση εξαιρέσεων δυνάμει του άρθρου 9. Για παράδειγμα, για την αεροπορική ασφάλεια, η διαχείριση της βλάστησης ώστε οι αερολιμένες να καταστούν μη ελκυστικοί για τα είδη άγριας πανίδας και οι τεχνικές αποτροπής των ειδών αυτών χρησιμοποιούνται ευρέως και, ενίοτε, ενδέχεται να είναι απαραίτητος συνδυασμός διαφορετικών μέτρων για την αποτελεσματική πρόληψη των ζημιών.

126. Σε ορισμένες περιπτώσεις, ενδέχεται να μην είναι εφικτή η πλήρης αποφυγή της απαγορευμένης βλάβης, επομένως θα πρέπει να επιλέγεται η λύση με τον μικρότερο αντίκτυπο, δεδομένων των απαγορεύσεων του άρθρου 5 και των στόχων της οδηγίας. Αυτή μπορεί να περιλαμβάνει τη χρήση τεχνικών εκφοβισμού σε συνδυασμό με περιορισμένο έλεγχο μέσω θανάτωσης, ώστε να καταστεί πιο αποτελεσματικός ο εκφοβισμός, σε αντίθεση με την πλήρη απόρριψη της επιλογής του εκφοβισμού.

127. Τα προβλήματα που ενδέχεται να επιτάσσουν την εφαρμογή εξαιρέσεων είναι συχνά αποτέλεσμα υποβάθμισης των οικότοπων και μειωμένης διαθεσιμότητας τροφής. Για παράδειγμα, ο αντίκτυπος της θήρευσης από ορισμένα κορακοειδή ή αρπακτικά πτηνά σε πτηνά που φωλεοποιούν στο έδαφος, όπως η λιβαδοπέρδικα (*Perdix perdix*), οφείλεται εν μέρει στην απώλεια καλών οικότοπων φωλεοποίησης και εξάρτησης που προσφέρουν καταφύγιο και τροφή. Ως εκ τούτου, μακροπρόθεσμες λύσεις που βασίζονται στο οικοσύστημα, όπως η αποκατάσταση της καλής κατάστασης των οικότοπων για τα είδη, τόσο για εκείνα που προκαλούν συγκρούσεις όσο και για εκείνα που πλήττονται από τις επιπτώσεις, θα πρέπει να εφαρμόζονται παράλληλα με τυχόν βραχυπρόθεσμες λύσεις, ενδεχομένως με την εφαρμογή εξαίρεσης, με στόχο την αντιμετώπιση τυχόν άμεσων προβλημάτων.

([114]) Βλ., κατ' αναλογία, υπόθεση C-601/22, WWF Österreich, σκέψη 82.
([115]) Υπόθεση C-784/23, Voore Mets και Lemeks Põlva, σκέψεις 54-56.
([116]) Υπόθεση C-784/23, Voore Mets και Lemeks Põlva, σκέψη 56.
([117]) Υπόθεση C-900/19, One Voice, σκέψη 32.

128. Όσον αφορά άλλες ικανοποιητικές λύσεις για σκοπούς έρευνας, κάθε απόφαση για τη χορήγηση εξαίρεσης θα πρέπει να αναφέρει την απουσία άλλων τυπικών επιστημονικών μέσων έρευνας στον ορνιθολογικό τομέα ([118]) και να περιέχει ακριβή και επαρκή αιτιολογία για την εν λόγω απουσία.

Προϋπόθεση 2: Απόδειξη ύπαρξης ενός από τους έξι λόγους του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχεία α) έως γ)

129. Πριν από την εξέταση καθενός από τους λόγους που πρέπει να συντρέχουν για να μην εφαρμοστούν οι υποχρεώσεις προστασίας των ειδών της οδηγίας για τα πτηνά, είναι σκόπιμο να επισημανθεί ότι ο κατάλογος είναι εξαντλητικός. Ως εκ τούτου, εξαιρέσεις μπορούν να εγκριθούν μόνο εάν αφορούν οποιονδήποτε από τους λόγους που προσδιορίζονται στο άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχεία α) και β) ή εάν πραγματοποιούνται σύμφωνα με τις προδιαγραφές του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο γ). Ο λόγος εξαίρεσης του στοιχείου γ), «για να επιτραπεί με αυστηρά ελεγχόμενους όρους και τρόπο επιλεκτικό η σύλληψη, η κράτηση και η ορθολογική εκμετάλλευση ορισμένων πτηνών σε μικρές ποσότητες», δεν εξετάζεται εδώ, όπως περιγράφεται ήδη στο έγγραφο κατευθύνσεων για τη βιώσιμη θήρα βάσει της οδηγίας για τα πτηνά ([119]).

Άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο α) πρώτη περίπτωση: για λόγους **υγείας και δημόσιας ασφάλειας**.

130. Ο λόγος αυτός καλύπτει περιστάσεις όπως η προστασία του πληθυσμού από ασθένειες και η πρόληψη ατυχημάτων. Αυτός ο λόγος εξαίρεσης αφορά καταστάσεις στις οποίες τα μέτρα που λαμβάνονται για την πρόληψη των κινδύνων που αφορούν την υγεία και την ασφάλεια των ανθρώπων έρχονται σε αντίθεση με την ανάγκη προστασίας των ειδών πτηνών και υπερισχύουν έναντι αυτής.

131. Η χρήση του όρου «δημόσιο» υποδηλώνει ότι μόνο τα δημόσια συμφέροντα, τα οποία προωθούνται είτε από δημόσιους είτε από ιδιωτικούς φορείς, μπορούν να σταθμιστούν έναντι των στόχων διατήρησης της οδηγίας. Ως εκ τούτου, τα έργα που είναι εξ ολοκλήρου προς το συμφέρον εταιρειών ή ιδιωτών δεν θεωρείται συνήθως ότι εξυπηρετούν το δημόσιο συμφέρον, εκτός εάν εξυπηρετούν παράλληλα ευρύτερο σκοπό. Το ΔΕΕ επιβεβαίωσε ότι ο λόγος αυτός θα μπορούσε να καλύπτει την πρόληψη πυρκαγιών, πλημμυρών και ασθενειών ([120]). Ένα άλλο πρακτικό παράδειγμα θα μπορούσε να είναι η πρόληψη της μόλυνσης από περιττώματα πτηνών σε δεξαμενή πόσιμου νερού ή σε εγκατάσταση αποθήκευσης τροφίμων.

132. Τέτοιες εξαιρέσεις μπορούν να χορηγούνται μόνο σε σχέση με συγκεκριμένες καταστάσεις στις οποίες το συμφέρον της δημόσιας υγείας και ασφάλειας υπερισχύει της προστασίας των πτηνών ([121]). Ως εκ τούτου, πρέπει να αποδειχτεί η σχέση μεταξύ της δραστηριότητας που επιτρέπεται βάσει της εξαίρεσης και της διαπιστωθείσας ανησυχίας για τη δημόσια υγεία και ασφάλεια. Επομένως, το καθεστώς εξαίρεσης πρέπει να είναι επαρκώς οριοθετημένο και να προσδιορίζει τις συνθήκες κινδύνου και τις χρονικές και τοπικές περιστάσεις στις οποίες μπορούν να χορηγηθούν εξαιρέσεις ([122]). Στο παράδειγμα της μόλυνσης από περιττώματα πτηνών, απλώς και μόνο η παρουσία περιττωμάτων ή φωλιάς δεν επαρκεί από μόνη της για τη χορήγηση εξαίρεσης. Πρέπει να αποδειχτεί ότι η θέση ή ο αριθμός των φωλιών μπορούν να προκαλέσουν πραγματικό κίνδυνο για την υγεία.

133. Σύμφωνα με το άρθρο 16στ της οδηγίας (ΕΕ) 2023/2413 (οδηγία για την ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές ΙΙΙ) ([123]), για τους σκοπούς του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο α) της οδηγίας για τα πτηνά, όταν σταθμίζονται τα έννομα συμφέροντα σε μια συγκεκριμένη περίπτωση, ο σχεδιασμός, η κατασκευή και η λειτουργία σταθμών παραγωγής ανανεώσιμης ενέργειας, η σύνδεση των εν λόγω σταθμών με το δίκτυο, το ίδιο το σχετικό δίκτυο και τα στοιχεία αποθήκευσης θεωρείται ότι εξυπηρετούν τη δημόσια υγεία και ασφάλεια ([124]). Το τεκμήριο αυτό μπορεί να αμφισβητηθεί και υπόκειται σε κατά περίπτωση αξιολόγηση. Τα κράτη μέλη μπορούν να περιορίζουν, σε δεόντως αιτιολογημένες και ειδικές περιστάσεις, την εφαρμογή του εν λόγω άρθρου σε ορισμένα τμήματα της επικράτειάς τους, σε ορισμένα είδη τεχνολογίας ή σε έργα με ορισμένα τεχνικά χαρακτηριστικά σύμφωνα με τις προτεραιότητες που καθορίζονται στα ενοποιημένα εθνικά σχέδιά τους για την ενέργεια και το κλίμα που υποβάλλονται δυνάμει των άρθρων 3 και 14 του κανονισμού (ΕΕ) 2018/1999.

([118]) Βλ. υπόθεση C-23/23, Επιτροπή κατά Μάλτας, σημείο 69.

([119]) Οδηγός για τη βιώσιμη θήρα βάσει της οδηγίας για τα πτηνά, ενότητα 3.5, σελίδα 58. https://circabc.europa.eu/ui/group/3f466d71-92a7-49eb-9c63-6cb0fadf29dc/library/4b5dffd4-369c-4c4b-a249-625adc2a7545.

([120]) Υπόθεση C-247/85, Επιτροπή κατά Βελγίου, σκέψη 27.

([121]) Υπόθεση C-247/85, Επιτροπή κατά Βελγίου, σκέψη 27.

([122]) Υπόθεση C-247/85, Επιτροπή κατά Βελγίου, σκέψη 28.

([123]) Οδηγία (ΕΕ) 2023/2413 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 18ης Οκτωβρίου 2023, για την τροποποίηση της οδηγίας (ΕΕ) 2018/2001, του κανονισμού (ΕΕ) 2018/1999 και της οδηγίας 98/70/ΕΚ όσον αφορά την προώθηση της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, και την κατάργηση της οδηγίας (ΕΕ) 2015/652 του Συμβουλίου (ΕΕ L, 2023/2413, 31.10.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2023/2413/oj).

([124]) Άρθρο 16στ της οδηγίας (ΕΕ) 2023/2413.

134. Το άρθρο 15 παράγραφος 3 του κανονισμού (ΕΕ) 2024/1735 (κανονισμός για τη βιομηχανία των μηδενικών καθαρών εκπομπών) ([125]) προβλέπει ότι τα στρατηγικά έργα μηδενικών καθαρών εκπομπών ([126]) και τα έργα παραγωγής τεχνολογιών μηδενικών καθαρών εκπομπών σε καθορισμένες κοιλάδες επιτάχυνσης μηδενικών καθαρών εκπομπών ([127]) εξυπηρετούν το δημόσιο συμφέρον και μπορεί να θεωρηθεί ότι εξυπηρετούν τα συμφέροντα της δημόσιας υγείας και ασφάλειας, υπό την προϋπόθεση ότι πληρούνται όλες οι προϋποθέσεις που ορίζονται στην οδηγία για τα πτηνά ([128]).

135. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με το άρθρο 10 παράγραφος 2 του κανονισμού (ΕΕ) 2024/1252 (κανονισμός για τις κρίσιμες πρώτες ύλες) ([129]), τα στρατηγικά έργα που συμβάλλουν στην ασφάλεια του εφοδιασμού με στρατηγικές πρώτες ύλες θεωρείται ότι εξυπηρετούν τη δημόσια υγεία και ασφάλεια, υπό την προϋπόθεση ότι πληρούνται όλες οι προϋποθέσεις που ορίζονται στην οδηγία για τα πτηνά. Ως εκ τούτου, όπως σε όλες τις περιπτώσεις χορήγησης εξαιρέσεων βάσει του άρθρου 9, εξακολουθεί να είναι αναγκαίο να αποδειχτεί ότι πληρούνται οι άλλες προϋποθέσεις του άρθρου 9 της οδηγίας για τα πτηνά, δηλαδή η απουσία εναλλακτικών ικανοποιητικών λύσεων και οι τεχνικές απαιτήσεις του άρθρου 9 παράγραφος 2.

Άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο α) δεύτερη περίπτωση: για λόγους **αεροπορικής ασφάλειας**.

136. Τα είδη πτηνών μεγάλου βάρους και/ή τα είδη πτηνών που σχηματίζουν σμήνη αποτελούν μείζονα κίνδυνο για την ασφάλεια του ιπτάμενου προσωπικού, των επιβατών και των αεροσκαφών. Οι συγκρούσεις με τέτοια είδη πτηνών μπορούν να προκαλέσουν καθυστερήσεις, ζημιές στα αεροσκάφη ή ακόμη και πτώσεις, κοστίζοντας ανθρώπινες ζωές και προκαλώντας εκτεταμένες οικονομικές συνέπειες στον κλάδο των αερομεταφορών. Οι συγκρούσεις είναι πάντα θανατηφόρες για τα πτηνά που πλήττονται, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται προβλήματα διατήρησης όταν πρόκειται για άτομα σπάνιων ή απειλούμενων ειδών. Σε πολλά αεροδρόμια και αερολιμένες, λαμβάνονται μέτρα διαχείρισης για την πρόληψη των συγκρούσεων πτηνών με αεροσκάφη ([130]). Οι λύσεις αυτές περιλαμβάνουν τη διαχείριση των οικότοπων για τη μείωση της ελκυστικότητας του τόπου για τα πτηνά και τα σμήνη πτηνών, καθώς και διάφορες τεχνικές εκφοβισμού, όπως εκτοξευτήρες που παράγουν δυνατούς θορύβους. Τα μέτρα αυτά μπορεί να παραβιάζουν το άρθρο 5 της οδηγίας, ιδίως το στοιχείο δ) σχετικά με την απαγόρευση σημαντικών ενοχλήσεων. Σε πολλές περιπτώσεις, υπάρχουν άλλες ικανοποιητικές λύσεις που είναι πιο αποτελεσματικές και βιώσιμες από τη θανάτωση. Για παράδειγμα, θα πρέπει επίσης να εξετάζεται το ενδεχόμενο αποκατάστασης οικότοπων μακριά από το αεροδρόμιο για την εκτροπή των πτηνών, κατά περίπτωση, ώστε να αποφευχθεί η ανάγκη για εξαίρεση.

Άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο α) τρίτη περίπτωση: για να προληφθούν **σοβαρές ζημιές στις καλλιέργειες, στα οικιακά ζώα, στα δάση, στην αλιεία και στα ύδατα**.

137. Ο λόγος αυτός εξυπηρετεί, μεταξύ άλλων, ορισμένα οικονομικά συμφέροντα που σχετίζονται με τους εν λόγω τομείς. Έχει ποιοτικό χαρακτήρα και, ως εκ τούτου, μπορεί να εφαρμοστεί μόνο όταν η ζημιά είναι «σοβαρή». Επομένως, ζημιές ήσσονος σημασίας ή η απειλή πρόκλησης ζημιών ήσσονος σημασίας δεν μπορούν να θεωρηθούν επαρκείς λόγοι για τη χορήγηση εξαίρεσης στο πλαίσιο αυτού του στοιχείου ([131]).

138. Ο λόγος αυτός έχει προληπτικό χαρακτήρα, επομένως μπορεί να συντρέχει πριν από την επέλευση σοβαρής ζημιάς. Στο πλαίσιο αυτό, τα κράτη μέλη μπορούν να βασιστούν στην ύπαρξη επαναλαμβανόμενων ζημιών στο παρελθόν και στη συνακόλουθη πιθανότητα να προκληθούν ξανά σοβαρές ζημιές που συνδέονται με προσδιορισμένους πληθυσμούς πτηνών, αν δεν ληφθούν μέτρα ([132]). Η χρήση αυτού του λόγου πρέπει να υποστηρίζεται από αποδεικτικά στοιχεία και να αποδίδεται

([125]) Κανονισμός (ΕΕ) 2024/1735 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 2024, σχετικά με τη θέσπιση πλαισίου μέτρων για την ενίσχυση του οικοσυστήματος παραγωγής τεχνολογιών μηδενικών καθαρών εκπομπών της Ευρώπης και την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 2018/1724 (ΕΕ L, 2024/1735, 28.6.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1735/oj).

([126]) Άρθρο 15 παράγραφος 3 του κανονισμού (ΕΕ) 2024/1735 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 2024, σχετικά με τη θέσπιση πλαισίου μέτρων για την ενίσχυση του οικοσυστήματος παραγωγής τεχνολογιών μηδενικών καθαρών εκπομπών της Ευρώπης.

([127]) Άρθρο 18 παράγραφος 4 του κανονισμού (ΕΕ) 2024/1735 σχετικά με τη θέσπιση πλαισίου μέτρων για την ενίσχυση του οικοσυστήματος παραγωγής τεχνολογιών μηδενικών καθαρών εκπομπών της Ευρώπης.

([128]) Τα έργα στον τομέα της βιομηχανίας των μηδενικών καθαρών εκπομπών που καλύπτονται από τον κανονισμό (ΕΕ) 2024/1735 δεν εξαιρούνται από τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το άρθρο 9 της οδηγίας για τα πτηνά, οι προϋποθέσεις του οποίου εξακολουθούν να ισχύουν κανονικά.

([129]) Κανονισμός (ΕΕ) 2024/1252 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Απριλίου 2024, σχετικά με τη θέσπιση πλαισίου για την εξασφάλιση ασφαλούς και βιώσιμου εφοδιασμού με κρίσιμες πρώτες ύλες και την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΕ) αριθ. 168/2013, (ΕΕ) 2018/858, (ΕΕ) 2018/1724 και (ΕΕ) 2019/1020 (ΕΕ L, 2024/1252, 3.5.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1252/oj).

([130]) Για την προάσπιση της αεροπορικής ασφάλειας, ο κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 139/2014 της Επιτροπής, της 12ης Φεβρουαρίου 2014, για τη θέσπιση απαιτήσεων και διοικητικών διαδικασιών για τα αεροδρόμια καθορίζει πρότυπα ασφάλειας της αεροπορίας, μεταξύ άλλων για τη διαχείριση κινδύνων που σχετίζονται με την άγρια πανίδα.

([131]) Υπόθεση C-247/85, Επιτροπή κατά Βελγίου, σκέψη 56.

([132]) Βλ., κατ' αναλογία, υπόθεση C-601/22, WWF Österreich, σκέψη 70. Μολονότι η συγκεκριμένη υπόθεση αφορά εξαιρέσεις για τη θανάτωση λύκων, η απόφαση ερμηνεύει την έννοια της «σοβαρής ζημιάς», η οποία μπορεί να εφαρμοστεί κατ' αναλογία στο άρθρο 9 της οδηγίας για τα πτηνά.

τουλάχιστον σε μεγάλο βαθμό στα είδη που αποτελούν στόχο της εξαίρεσης ([133]). Συναφώς, ενδεχόμενη μελλοντική έμμεση ζημιά που συνιστά αφηρημένο κίνδυνο και προκαλείται μόνον εν μέρει από προστατευόμενα είδη δεν μπορεί να θεωρηθεί «σοβαρή ζημιά» στο πλαίσιο αυτό ([134]).

139. Ο κατάλογος των μορφών ζημιάς που καλύπτονται από αυτόν τον λόγο εξαίρεσης είναι εξαντλητικός. Ορισμένα τομεακά παραδείγματα που ενδέχεται να οδηγήσουν σε χορήγηση εξαίρεσης στο πλαίσιο αυτού του στοιχείου είναι τα εξής:

— σοβαρές ζημιές σε καλλιέργειες, για παράδειγμα από πτηνά που αναζητούν τροφή, μέσω της καταστροφής και της κατανάλωσης σπόρων, αναπτυσσόμενων φυτών ή του τελικού προϊόντος·

— σοβαρές τοπικές ζημιές σε δάση, για παράδειγμα λόγω καθυστέρησης της ανάπτυξης των δέντρων εξαιτίας υπερβολικών ποσοτήτων περιττωμάτων σε πυκνές αποικίες ερωδιών ή κορμοράνων·

— σοβαρές ζημιές σε οικιακά ζώα, για παράδειγμα μέσω της σύλληψης ή του τραυματισμού οικιακών ζώων από αρπακτικά πτηνά ή κουρούνες, ή λόγω του αυξημένου κινδύνου μετάδοσης νόσων·

— σοβαρές ζημιές στην αλιεία, για παράδειγμα μέσω της θήρευσης ιχθύων τόσο στη φύση όσο και σε περιοχές υδατοκαλλιέργειας·

— σοβαρές ζημιές σε υδατικά συστήματα, για παράδειγμα μέσω της ρύπανσης των ταμιευτήρων νερού, ή ζημιές σε αρδευτικά κανάλια.

140. Η αξιολόγηση της σοβαρότητας μιας τέτοιας ζημιάς θα εξαρτηθεί κυρίως από το οικονομικό κόστος, την έκταση και τον αντίκτυπο για τους συμφεροντούχους ή τις κοινότητες που εμπλέκονται. Η ζημιά πρέπει επίσης να αξιολογείται σε σχέση με την ικανότητα του συμφεροντούχου να ανταπεξέλθει στην εν λόγω ζημιά. Για παράδειγμα, η σοβαρότητα των ζημιών που προκαλούν οι χήνες στις καλλιέργειες σε έναν μόνο αγρό θα διαφέρει μεταξύ ενός γεωργού μικρής κλίμακας και ενός γεωργού που εκμεταλλεύεται μεγαλύτερη επιχείρηση. Η σοβαρότητα της ζημιάς θα πρέπει επίσης να αξιολογείται στην ίδια κλίμακα στην οποία χορηγούνται οι εξαιρέσεις (δηλαδή σε επίπεδο γεωργικής εκμετάλλευσης στην περίπτωση μέτρων για μία μόνο γεωργική εκμετάλλευση ή σε περιφερειακό, εθνικό επίπεδο ή σε επίπεδο διαδρόμου αποδημίας σε περίπτωση ύπαρξης περιφερειακών, εθνικών σχεδίων διαχείρισης ή σχεδίων διαχείρισης διαδρόμων αποδημίας).

141. Όπως προαναφέρθηκε, οι εξαιρέσεις πρέπει να οριοθετούνται επαρκώς και να αντιμετωπίζουν συγκεκριμένες καταστάσεις. Ως εκ τούτου, κατά τον σχεδιασμό στρατηγικών προληπτικού ελέγχου, η πρώτη προσέγγιση θα πρέπει να είναι ο καθορισμός συγκεκριμένου χρονικού πλαισίου για τα μέτρα και η χωροθέτησή τους εκεί όπου είναι πιθανό να συμβεί ή συμβαίνει η σοβαρή ζημιά. Ωστόσο, ευρέως διαδεδομένα είδη που μπορούν να προκαλέσουν ζημιές σε μεγάλες περιοχές, όπως η φάσσα (*Columba palumbus*), ο κορμοράνος (*Phalacrocorax carbo*) ή ορισμένα είδη χήνας, μπορούν να δικαιολογήσουν εξαιρέσεις που καλύπτουν ευρύτερη περιοχή. Αυτό ισχύει με την επιφύλαξη της πρωταρχικής απαίτησης να διασφαλίζεται η όσο το δυνατόν σαφέστερη οριοθέτηση του γεωγραφικού πεδίου εφαρμογής μιας εξαίρεσης. Ομοίως, οι εξαιρέσεις αυτές πρέπει να είναι συγκεκριμένες όσον αφορά τον αριθμό, το χρονοδιάγραμμα και τις μεθόδους και πρέπει να εξηγούν τους στόχους που επιδιώκει να υλοποιήσει η εξαίρεση.

142. Θα μπορούσε να είναι δυνατή η χρήση συντονισμένων εξαιρέσεων, όπως «εξαιρέσεων για διαδρόμους αποδημίας», βάσει των οποίων χορηγούνται εξαιρέσεις για είδη (όπως για την ασπρομάγουλη χήνα ή τον κορμοράνο) σε μια χώρα για την πρόληψη ζημιών σε άλλη χώρα. Η προσέγγιση αυτή θα πρέπει να χρησιμοποιείται είτε στο πλαίσιο διεθνούς σχεδίου διαχείρισης που έχει εκπονηθεί βάσει διεθνούς σύμβασης ή συμφωνίας στην οποία η ΕΕ είναι συμβαλλόμενο μέρος είτε σε παρόμοιο πλαίσιο που έχει εγκριθεί απ' όλα τα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη. Επίσης, η προσέγγιση αυτή θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί εάν: 1) αποδειχθεί σύνδεση μεταξύ της σοβαρής ζημιάς / του σοβαρού κινδύνου σε μια περιοχή ενός κράτους μέλους και των πτηνών που αποτελούν αντικείμενο εξαίρεσης σε άλλο κράτος μέρος· 2) πληρούνται όλες οι άλλες εφαρμοστέες προϋποθέσεις βάσει του άρθρου 9· 3) αποδειχθεί ότι μια εξαίρεση που εφαρμόζεται στο κράτος μέλος στο οποίο προκαλείται η σοβαρή ζημιά / ο σοβαρός κίνδυνος δεν επαρκεί για την αποτροπή της εν λόγω σοβαρής ζημιάς / κινδύνου· και 4) χορηγούνται εξαιρέσεις μόνο κατόπιν αιτήματος και σε συνεννόηση με το κράτος μέλος στο οποίο προκαλείται η σοβαρή ζημιά / ο σοβαρός κίνδυνος. Ένα πιθανό παράδειγμα εφαρμογής εξαίρεσης λόγω «σοβαρής ζημιάς» από κορμοράνους περιλαμβάνεται στο παράρτημα ΙΙ του παρόντος εγγράφου καθοδήγησης.

([133]) Βλ., κατ' αναλογία, υπόθεση C-601/22, WWF Österreich, σκέψη 71.
([134]) Βλ., κατ' αναλογία, υπόθεση C-601/22, WWF Österreich, σκέψεις 72-74.

Άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο α) τέταρτη περίπτωση: **για την προστασία της χλωρίδας και πανίδας**

143. Ο λόγος αυτός ισχύει για τις προσπάθειες διατήρησης ειδών ή οικότοπων που αφορούν καταστάσεις στις οποίες είναι αναγκαία η παραβίαση των απαγορεύσεων του άρθρου 5 για την προστασία άλλων ειδών χλωρίδας ή πανίδας. Τα είδη πανίδας ή χλωρίδας δεν προσδιορίζονται, αλλά φαίνεται ότι διαφέρουν από τη χλωρίδα και την πανίδα οικονομικού ενδιαφέροντος που καλύπτονται από άλλες διατάξεις του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο α). Η αιτιολόγηση για τη χρήση αυτού του λόγου είναι πιθανό να είναι ισχυρότερη όταν σχετίζεται με προσπάθειες διατήρησης για είδη που είναι σπάνια ή απειλούμενα, αλλά δεν περιορίζεται σε τέτοια είδη. Επιπρόσθετα, στην προκείμενη περίπτωση δεν φαίνεται να είναι αναγκαίο να αποδειχθεί η πιθανότητα πρόκλησης σοβαρών επιπτώσεων πριν από την εφαρμογή της εξαίρεσης.

144. Η σκοπιμότητα της επιδίωξης εφαρμογής εξαίρεσης για την προστασία της χλωρίδας και της πανίδας πρέπει να εξετάζεται κατά περίπτωση, με στάθμιση της κατάστασης διατήρησης και των αναγκών των σχετικών ειδών μεταξύ τους. Κατά τον προσδιορισμό της σκοπιμότητας χορήγησης εξαίρεσης βάσει του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο α) τέταρτη περίπτωση, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη διάφοροι παράγοντες, αλλά σ' όλες τις περιπτώσεις οι εξαιρέσεις αυτές πρέπει να εξυπηρετούν σκοπό διατήρησης. Η σπανιότητα της κατάστασης διατήρησης ή η τρωτότητα των ειδών χλωρίδας ή πανίδας θα είναι σημαντικοί παράγοντες. Ομοίως, το γεγονός ότι η χλωρίδα ή η πανίδα που χρήζει προστασίας είναι σπανιότερη ή βρίσκεται σε χειρότερη κατάσταση διατήρησης από τα είδη πτηνών για τα οποία ζητείται η εξαίρεση θα έχει επίσης σημασία. Ένας άλλος παράγοντας είναι το καθεστώς προστασίας των ειδών χλωρίδας ή πανίδας που προστατεύονται στην ΕΕ ή από το εθνικό δίκαιο. Η αιτιολόγηση της χρήσης της τέταρτης περίπτωσης του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο α) θα είναι ισχυρότερη, όταν αφορά τα είδη χλωρίδας και πανίδας που προστατεύονται σε επίπεδο ΕΕ (όπως τα είδη που περιλαμβάνονται στο παράρτημα IV και στο παράρτημα V της οδηγίας για τους οικότοπους) ή τα είδη που προστατεύονται βάσει του εθνικού δικαίου.

145. Τα πτηνά μπορούν να επηρεάσουν τη χλωρίδα και την πανίδα μέσω θήρευσης, βόσκησης, ποδοπάτησης, συσσώρευσης περιττωμάτων κ.λπ. Επομένως, αυτός ο λόγος εξαίρεσης μπορεί να ισχύει για θηρευτές, όπως αρπακτικά πτηνά που θηρεύουν προστατευόμενα είδη. Επειδή η γονιμότητα των αρπακτικών πτηνών είναι χαμηλή, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να διασφαλιστεί ότι εξετάζονται όλες οι άλλες πιθανές λύσεις για την αποφυγή πρόσθετης θνησιμότητας ή αφαίρεσης από τον αναπαραγωγικό πληθυσμό. Οι αρχές πρέπει να αποδείξουν ότι το άτομο ή τα άτομα που θα αποτελέσουν αντικείμενο της εξαίρεσης είναι άμεσα υπεύθυνο/-α για το πρόβλημα διατήρησης που επιδιώκει να αντιμετωπίσει η εξαίρεση, αποκλείοντας άλλους παράγοντες, όπως η ασθένεια, η ανεπαρκής διαθεσιμότητα τροφής και η έλλειψη καταφυγίου.

146. Μια σημαντική πτυχή που πρέπει να εξεταστεί είναι ο βαθμός στον οποίο η θηρευτική δραστηριότητα μπορεί να αποδοθεί άμεσα σε ευρύτερη δυναμική, όπως η απώλεια, υποβάθμιση ή τροποποίηση οικότοπων. Για παράδειγμα, η θήρευση από αρπακτικά πτηνά είναι η κύρια αιτία θνησιμότητας του κρικητού (*Cricetus cricetus*), ιδίως κατά την αναπαραγωγή του και μετά τη χειμερία νάρκη. Ωστόσο, η μείωση που προκαλείται από τη θήρευση αποτελεί άμεση συνέπεια της ανθρωπογενούς απώλειας και κατακερματισμού των οικότοπων του κρικητού. Στην Αλσατία της Γαλλίας, οι κρικητοί συνήθως φωλιάζουν σε αγρούς σίτου ή μηδικής, οι οποίοι παρέχουν τροφή και καταφύγιο από θηρευτές. Η μετατροπή των αγρών αυτών σε μονοκαλλιέργεια αραβοσίτου έχει ως αποτέλεσμα το έδαφος να παραμένει γυμνό για μεγάλες περιόδους, με αποτέλεσμα οι κρικητοί να είναι ευάλωτοι σε αρπακτικά πτηνά ([135]). Στις περιπτώσεις αυτές, έλεγχος των θηρευτών μέσω εξαιρέσεων μπορεί να πραγματοποιείται μόνο όταν βρίσκονται σε εξέλιξη παράλληλα μέτρα αποκατάστασης των οικότοπων του είδους ή έχουν ληφθεί μέτρα για τη ρύθμιση επιβλαβών ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Τα μέτρα αυτά θα πρέπει να έχουν προτεραιότητα έναντι της θανάτωσης και της απομάκρυνσης προστατευόμενων ατόμων αρπακτικών πτηνών ως αυτοτελούς μέτρου. Αυτό υποστηρίζεται από το άρθρο 9 παράγραφος 1, το οποίο ορίζει ότι δεν θα πρέπει να υπάρχουν άλλες ικανοποιητικές λύσεις (βλ. ανωτέρω).

Άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο β): για **ερευνητικούς και διδακτικούς σκοπούς, για σκοπούς εμπλουτισμού πληθυσμών και επανεισαγωγής**, **καθώς και για εκτροφή σχετική με αυτές τις ενέργειες**.

147. Οι εξαιρέσεις που χορηγούνται στο πλαίσιο αυτού του στοιχείου περιλαμβάνουν τη σύλληψη για δακτυλίωση ή την εφαρμογή σήμανσης για δορυφορικό εντοπισμό, με σκοπό τη μελέτη των μοτίβων μετανάστευσης και τον εντοπισμό τόπων ενδιάμεσης στάσης. Μπορεί επίσης να είναι αναγκαία η σύλληψη πτηνών για την έρευνα ασθενειών, όπως της γρίπης των πτηνών.

148. Ο όρος «έρευνα» στο άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο β) πρέπει να νοείται ως «επιστημονική έρευνα». Αυτό σημαίνει ότι η έρευνα που αποτελεί αντικείμενο της εξαίρεσης πρέπει να ακολουθεί ορισμένα μεθοδολογικά βήματα. Για παράδειγμα, ένα ερευνητικό έργο πρέπει να έχει έναν στόχο που εκφράζεται με ένα ερευνητικό ερώτημα και να έχει σχεδιαστεί κατά τρόπο που να σημειώνει πρόοδο όσον αφορά την απάντηση στο εν λόγω ερώτημα ([136]). Πράγματι, ο όρος «για σκοπούς»

([135]) https://www.grand-hamster-alsace.eu/the-great-hamster/?lang=en.
([136]) Προτάσεις της γενικής εισαγγελέα Ćapeta στην υπόθεση C-23/23, Επιτροπή κατά Μάλτας, σημείο 60.

υποδηλώνει ότι ο σχεδιασμός και η υλοποίηση του ερευνητικού προγράμματος πρέπει να είναι εύλογα και αναλογικά σε σχέση με τον δεδηλωμένο επιστημονικό του στόχο ([137]). Ως εκ τούτου, απαιτείται σύνδεση μεταξύ της δραστηριότητας που επιτρέπεται μέσω της εξαίρεσης και της έρευνας που απαιτείται για την απάντηση στο ερώτημα. Για παράδειγμα, ένα αδικαιολόγητα μεγάλο μέγεθος δείγματος που προκαλεί εξαιρετικά παρεμβατική ενόχληση στο είδος με αντάλλαγμα περιορισμένα νέα επιστημονικά δεδομένα ή δεδομένα που δεν υπερισχύουν της πρωταρχικής σημασίας της διατήρησης των ειδών άγριων πτηνών δεν θεωρείται αναλογικό. Ο σχεδιασμός της έρευνας αναμένεται επίσης να τηρεί επιστημονικά και δεοντολογικά πρότυπα και θα πρέπει κανονικά να εκτελείται, να σχεδιάζεται ή, τουλάχιστον, να επανεξετάζεται και να εγκρίνεται από ανεξάρτητο επιστημονικό ίδρυμα. Για παράδειγμα, η δακτυλίωση των πτηνών θα πρέπει να πραγματοποιείται μόνο από ανεξάρτητους και εκπαιδευμένους ορνιθολόγους.

Υποστήριξη πρακτικής εφαρμογής 4: Ευελιξία κατά την εφαρμογή του άρθρου 9 μέσω συντονισμένης προσέγγισης για τους διαδρόμους αποδημίας

Για να βοηθηθούν τα κράτη μέλη να αντιμετωπίσουν με αποτελεσματικό και συντονισμένο τρόπο τις προκλήσεις που σχετίζονται με την οικονομική ζημία που προκαλούν ορισμένα είδη, μπορούν να εφαρμόζονται εξαιρέσεις σε διαδρόμους αποδημίας, κατά περίπτωση, βάσει της οδηγίας για τα πτηνά. Η προσέγγιση αυτή επιτρέπει σ' ένα κράτος μέλος να χορηγεί εξαιρέσεις για ορισμένα είδη, ιδίως αποδημητικά (όπως η ασπρομάγουλη χήνα ή ο κορμοράνος), προκειμένου να αποτραπεί η πρόκληση σοβαρών ζημιών σε άλλο κράτος μέλος. Ωστόσο, η προσέγγιση αυτή θα πρέπει να πραγματοποιείται στο πλαίσιο διεθνούς σύμβασης ή συμφωνίας στην οποία η ΕΕ είναι συμβαλλόμενο μέρος, όπως της συμφωνίας για τη διατήρηση των αφρικανο-ευρασιατικών αποδημητικών υδρόβιων πτηνών (AEWA) ή της σύμβασης της Βέρνης, ή ευρωπαϊκού ή περιφερειακού σχεδίου δράσης για είδη που έχει συμφωνηθεί απ' όλα τα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη, με επαρκείς διασφαλίσεις σύμφωνα με τις απαιτήσεις του άρθρου 9 και κατάλληλη διαβούλευση και συμμετοχή των ενδιαφερόμενων κρατών μελών (βλέπε σημείο 139).

Προϋπόθεση 3: Εφαρμογή των τεχνικών απαιτήσεων του άρθρου 9 παράγραφος 2

149. Η τρίτη προϋπόθεση αφορά την εκπλήρωση των τεχνικών απαιτήσεων του άρθρου 9 παράγραφος 2. Το άρθρο 9 παράγραφος 2 της οδηγίας για τα πτηνά προβλέπει ακριβείς προδιαγραφές για τις εξαιρέσεις. Αυτές επιτρέπουν στα κράτη μέλη και στην Επιτροπή να παρακολουθούν τις εξαιρέσεις που χορηγούνται βάσει της παραγράφου 1. Οι αρμόδιες αρχές πρέπει να περιλαμβάνουν τις ακόλουθες πληροφορίες στις αποφάσεις εξαίρεσης και στις εκθέσεις για τις εξαιρέσεις τις οποίες υποβάλλουν στην Επιτροπή:

α) τα είδη που αποτελούν αντικείμενο εξαιρέσεων·

β) τα επιτρεπόμενα μέσα, εγκαταστάσεις ή μεθόδους συλλήψεως ή θανατώσεως·

γ) τις συνθήκες κινδύνου και τις χρονικές και τοπικές περιστάσεις στις οποίες οι εξαιρέσεις μπορούν να εφαρμοσθούν·

δ) την αρχή η οποία είναι αρμόδια να δηλώσει ότι πληρούνται οι απαραίτητες προϋποθέσεις και να αποφασίσει ποια μέσα, εγκαταστάσεις ή μέθοδοι μπορούν να χρησιμοποιηθούν, σε ποια όρια και από ποια πρόσωπα·

ε) τους ελέγχους που θα πραγματοποιηθούν.

150. Για να διευκολυνθεί η συμμόρφωση με το άρθρο 9 παράγραφος 2, η Επιτροπή μετουσίωσε τις τεχνικές απαιτήσεις του άρθρου 9 παράγραφος 2 σε μορφότυπο υποβολής εκθέσεων για εξαιρέσεις, ο οποίος χρησιμοποιεί το επιγραμμικό ψηφιακό εργαλείο για τις εξαιρέσεις βάσει των οδηγιών για τους οικότοπους και τα πτηνά με την ονομασία Habitats and Birds Directives Derogation System+ (HaBiDeS+) ([138]). Τα κράτη μέλη καλούνται να κάνουν χρήση αυτού του εργαλείου, το οποίο απλουστεύει τη διαδικασία συμμόρφωσης με την εν λόγω προϋπόθεση για τη χορήγηση εξαιρέσεων. Εάν χρησιμοποιηθεί, μπορεί να μειώσει τον διοικητικό φόρτο που σχετίζεται με την εφαρμογή του άρθρου 9.

([137]) Προτάσεις της γενικής εισαγγελέα Ćapeta στην υπόθεση C-23/23, Επιτροπή κατά Μάλτας, σημείο 62.
([138]) Βλ. εγχειρίδιο υποβολής εκθέσεων μέσω του HaBiDeS+ https://circabc.europa.eu/ui/group/173a90fc-40bf-492d-a3a9-df99c4aa8807/library/cfc38522-bd5e-4237-af4b-37928504ee87/details.

151. Το ΔΕΕ έχει αποφανθεί ότι οι εν λόγω τυπικές προϋποθέσεις «έχουν ως στόχο να περιορίσουν τις εξαιρέσεις στο απολύτως αναγκαίο και να διασφαλίσουν τη δυνατότητα επιτηρήσεως από την Επιτροπή» ([139]). Σε άλλη υπόθεση, το ΔΕΕ έχει αποφανθεί ότι «η σχετική εφαρμοστέα εθνική νομοθεσία οφείλει να καθορίζει τα κριτήρια εξαιρέσεως κατά τρόπο σαφή και ακριβή και να υποχρεώνει τις επιφορτισμένες με την εφαρμογή τους αρχές να τα λαμβάνουν υπόψη» ([140]). Απαιτούνται πλήρεις και ακριβείς προδιαγραφές σύμφωνα με το άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχεία α) έως ε), ώστε να μπορέσει η Επιτροπή να εκπληρώσει την υποχρέωσή της βάσει του άρθρου 9 παράγραφος 4 να διασφαλίσει ότι οι συνέπειες των εξαιρέσεων δεν είναι ασυμβίβαστες με την οδηγία.

152. Πιο συγκεκριμένα, για τη συμμόρφωση με το άρθρο 9 παράγραφος 2, τα κράτη μέλη θα πρέπει να τηρούν τα ακόλουθα σε σχέση με τις πληροφορίες που απαιτούνται με βάση κάθε στοιχείο:

— Άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο α) «τα είδη που αποτελούν αντικείμενο εξαιρέσεων»

Τα κράτη μέλη πρέπει να εκδίδουν και να αναφέρουν εξαιρέσεις ανά είδος χρησιμοποιώντας την επιστημονική ονομασία του είδους και όχι ομαδοποιημένες σε υψηλότερο ταξινομικό επίπεδο ή με ασαφώς καθορισμένες κατηγοριοποιήσεις, όπως «πτηνά», «όλα τα είδη», «κουρούνες». Για παράδειγμα, μια εξαίρεση που χορηγείται στον ιδιοκτήτη εμπορικής ιχθυοδεξαμενής για τη θανάτωση συγκεκριμένου αριθμού σταχτοτσικνιάδων (*Ardea cinerea*) και συγκεκριμένου αριθμού κορμοράνων (*Phalacrocorax carbo*) θα πρέπει να δηλώνεται ως δύο διαφορετικές εξαιρέσεις. Διαφορετική προσέγγιση μπορεί να επιτραπεί σε ορισμένες περιπτώσεις, όταν οι περιστάσεις που περιβάλλουν την υπό εξέταση εξαίρεση καθιστούν δύσκολη την εκ των προτέρων καταγραφή όλων των αναγκαίων πληροφοριών, για παράδειγμα, όταν ο κατάλογος των στοχευόμενων ειδών δεν μπορεί να προβλεφθεί, όπως στην περίπτωση που η εξαίρεση χορηγείται για λόγους ασφάλειας της εναέριας κυκλοφορίας ή όταν δικαιολογείται από τις περιστάσεις, αλλά, ωστόσο, στη συνέχεια η έκθεση υποβάλλεται αναλόγως.

Για κάθε είδος, ο αριθμός των ατόμων που στοχοποιούνται και πράγματι θανατώνονται ή διαταράσσονται, ή ο αριθμός των φωλιών που στοχοποιούνται και πράγματι καταστρέφονται / υφίστανται ζημιές θα πρέπει να καθορίζεται και να αναφέρεται στην έκθεση. Όταν δεν είναι δυνατόν να προσδιοριστεί ο ακριβής αριθμός, θα πρέπει να αναφέρεται εκτίμηση ή εύρος τιμών. Αυτό επιτυγχάνεται ενίοτε με τον περιορισμό του αριθμού των αδειών και/ή τον καθορισμό εθνικών ή περιφερειακών ποσοστώσεων, οι οποίες πρέπει να ευθυγραμμίζονται με το άρθρο 9 και τους πρωταρχικούς στόχους της οδηγίας για τα πτηνά.

— Άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο β) «τα επιτρεπόμενα μέσα, τις εγκαταστάσεις ή τις μεθόδους σύλληψης ή θανάτωσης»

Αυτά πρέπει να αναφέρονται για να αξιολογούνται οι επιπτώσεις τους στα είδη. Θα πρέπει να περιλαμβάνονται λεπτομερή στοιχεία σχετικά με τις μεθόδους, όπως ο τύπος και το μέγεθος.

— Άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο γ) «τις συνθήκες κινδύνου και τις χρονικές και τοπικές περιστάσεις στις οποίες οι εξαιρέσεις μπορούν να εφαρμοστούν»

Οι εξαιρέσεις πρέπει να είναι χρονικά περιορισμένες και να εφαρμόζονται τοπικά, στοχεύοντας στον χρόνο και στον τόπο στον οποίο αναμένεται να προκύψει το ζήτημα. Τα στοιχεία αυτά θα πρέπει να καθορίζονται με τη μεγαλύτερη δυνατή ακρίβεια που είναι εφικτή και αναγκαία για τον καθορισμό του πεδίου εφαρμογής της εξαίρεσης.

— Άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο δ) «την αρχή η οποία είναι αρμόδια να δηλώσει ότι πληρούνται οι απαραίτητες προϋποθέσεις και να αποφασίσει ποια μέσα, εγκαταστάσεις ή μέθοδοι μπορούν να χρησιμοποιηθούν, σε ποια όρια και από ποια πρόσωπα»

Πρέπει να προσδιορίζεται σαφώς η αρμόδια αρχή που χορήγησε την εξαίρεση, με την πλήρη ονομασία της σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο, καθώς και σε ποιον χορηγήθηκε η εξαίρεση, κατά περίπτωση.

— Άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο ε) «τους ελέγχους που θα πραγματοποιηθούν».

Οι αρμόδιες αρχές πρέπει να επιβλέπουν και να παρακολουθούν την ορθή εφαρμογή τους, να επαληθεύουν αν πέτυχαν τον στόχο τους, με βάση επιστημονικά στοιχεία, και, εάν είναι αναγκαίο, να λαμβάνουν διορθωτικά μέτρα για την πρόληψη του κινδύνου ή της ζημιάς των ειδών.

([139]) Υπόθεση C-118/94, Associazione Italiana per il WWF σκέψη 21.
([140]) Υπόθεση C-557/15, Επιτροπή κατά Μάλτας, σκέψη 47.

4.4. **Ο ρόλος του άρθρου 9 στη διασφάλιση της επίτευξης των στόχων της οδηγίας για τα πτηνά**

153. Τα μέτρα που λαμβάνονται σύμφωνα με τις διατάξεις της οδηγίας για τα πτηνά πρέπει να συμβάλλουν στην επίτευξη των πρωταρχικών στόχων της οδηγίας για τη διατήρηση των πληθυσμών των ειδών πτηνών σε ικανοποιητικό επίπεδο ή την προσαρμογή τους στο επίπεδο αυτό. Ως εκ τούτου, οι εξαιρέσεις που χορηγούνται βάσει του άρθρου 9 πρέπει να συνάδουν με τους στόχους της οδηγίας, δηλαδή τη διατήρηση των πληθυσμών των ειδών πτηνών σε ικανοποιητικό επίπεδο ή την προσαρμογή τους στο επίπεδο αυτό ([141]). Αυτό προκύπτει σαφώς από την αιτιολογική σκέψη 9 της οδηγίας, η οποία τονίζει την ανάγκη «να περιορισθούν οι εξαιρέσεις μόνο στα είδη των οποίων η βιολογική κατάσταση το επιτρέπει». Η απαίτηση αυτή διασφαλίζεται συνήθως μέσω της αξιολόγησης της αναλογικότητας κατά την εφαρμογή της προϋπόθεσης να μην υπάρχουν άλλες ικανοποιητικές λύσεις, όπως εξηγείται στην ενότητα 4.3 ([142]).

154. Ως εκ τούτου, τα κράτη μέλη πρέπει να παρακολουθούν τη χρήση εξαιρέσεων σε εθνικό επίπεδο, ώστε να διασφαλίζεται ότι οι σωρευτικές επιπτώσεις τους είναι συμβατές με τους στόχους της οδηγίας. Αυτό θα δώσει στα κράτη μέλη και, στη συνέχεια, στην Επιτροπή τη δυνατότητα να παρακολουθούν τις επιπτώσεις των εξαιρέσεων στα πληθυσμιακά επίπεδα των ειδών πτηνών και, εάν είναι αναγκαίο, τις διασυνοριακές επιπτώσεις των εξαιρέσεων στους διασυνοριακούς πληθυσμούς πτηνών. Στο πλαίσιο αυτό, οι περιφερειακές ή τοπικές αρχές ενδέχεται να πρέπει να αξιολογήσουν τις επιπτώσεις των εξαιρέσεων πέραν της δικαιοδοσίας τους, ιδίως όταν οι εξαιρέσεις εφαρμόζονται σε επίπεδο διαδρόμου αποδημίας και σε αποκεντρωμένα κράτη μέλη. Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω και του άρθρου 9 παράγραφος 2 στοιχείο ε), η προσέγγιση της παρακολούθησης μπορεί να διαφέρει όταν γίνεται σε μεγάλη κλίμακα και σε τοπικό επίπεδο, ανάλογα με τη δομή του εθνικού συστήματος, αλλά και στις δύο περιπτώσεις πρέπει να παρέχεται συγκεκριμένο συνολικό σύστημα. Οι αρμόδιες εθνικές αρχές πρέπει να διασφαλίζουν ότι πληρούνται όλες οι προϋποθέσεις του καθεστώτος εξαίρεσης πριν από τη χορήγηση εξαίρεσης και να παρακολουθούν τις επιπτώσεις των εξαιρέσεων μετά τη χορήγησή τους ([143]). Η ανάλυση αυτή θα πρέπει να καλύπτει τόσο τις μεμονωμένες εξαιρέσεις όσο και τις σωρευτικές επιπτώσεις τους όταν αξιολογούνται σε συνδυασμό με άλλες εξαιρέσεις, κατά περίπτωση. Η κατάλληλη χρήση του συστήματος εξαιρέσεων προϋποθέτει ένα διαδικαστικό πλαίσιο που να αποτρέπει ανεπιθύμητες επιπτώσεις σε σχέση με τους στόχους της οδηγίας για τα πτηνά και να επιτρέπει στις αρμόδιες αρχές να επαληθεύουν ότι πληρούνται οι όροι που διέπουν τις εξαιρέσεις ([144]).

155. Όταν συνάπτεται συμφωνία μεταξύ κρατών μελών για την πρόληψη των ζημιών με βάση τη συντονισμένη χρήση εξαιρέσεων σε επίπεδο διαδρόμου αποδημίας, θα πρέπει να διασφαλίζεται ότι οι σωρευτικές επιπτώσεις των εξαιρέσεων δεν θα επηρεάσουν τη διατήρηση των ειδών σε ικανοποιητικό επίπεδο ή την προσαρμογή τους στο εν λόγω επίπεδο. Για τον σκοπό αυτό απαιτείται να καθοριστεί 1) τιμή αναφοράς ικανοποιητικού επιπέδου (στο εξής: ΤΑΙΕ) για τον οικείο πληθυσμό και 2) κατώτατο όριο υψηλότερο από την ΤΑΙΕ κάτω από το οποίο θα πρέπει να δίνεται μεγαλύτερη προσοχή στον πληθυσμό του είδους. Στις σωρευτικές επιπτώσεις των εξαιρέσεων πρέπει επίσης να λαμβάνονται υπόψη άλλες πιέσεις που επηρεάζουν τα πληθυσμιακά επίπεδα και την περιοχή κατανομής των πτηνών, όπως η θήρα, η παράνομη θανάτωση και τα χωροκατακτητικά είδη. Τα κράτη μέλη πρέπει επίσης να λαμβάνουν υπόψη διάφορα κριτήρια που σχετίζονται ιδίως με την κατάσταση που αφορά την αναπαραγωγή των ειδών και το συνολικό ετήσιο ποσοστό θνησιμότητας λόγω φυσικών αιτίων ([145]).

156. Οι εν λόγω συνθήκες θα πρέπει να ελέγχονται για κάθε επιμέρους μονάδα διαχείρισης του πληθυσμού του είδους, με βάση, για παράδειγμα, το μοντέλο που έχει υιοθετηθεί για την ασπρομάγουλη χήνα ([146]) ή τη σταχτόχηνα (*Anser anser*) στο πλαίσιο της AEWA.

157. Μια προσέγγιση μπορεί να είναι ο καθορισμός μέγιστου αριθμού πτηνών που θα μπορούσαν να θανατωθούν ή να απομακρυνθούν σε επίπεδο διαδρόμου αποδημίας εντός ορισμένου χρονικού διαστήματος, ώστε να διασφαλιστεί ότι ο πληθυσμός παραμένει σε ικανοποιητικό επίπεδο. Αυτό το ανώτατο επίπεδο δεν πρέπει να αποτελεί στόχο αλλά ανώτατο όριο, το οποίο δεν πρέπει να υπερβαίνεται συλλογικά μέσω της εφαρμογής εξαιρέσεων. Η προσέγγιση αυτή μπορεί να χρησιμοποιηθεί είτε στο πλαίσιο διεθνούς σχεδίου διαχείρισης που έχει εκπονηθεί βάσει διεθνών συμβάσεων ή συμφωνιών στις οποίες η ΕΕ είναι συμβαλλόμενο μέρος είτε σε παρόμοιο πλαίσιο που έχει εγκριθεί απ' όλα τα οικεία κράτη μέλη. Οι αρμόδιες αρχές των οικείων κρατών μελών θα πρέπει να συντονίσουν τις ενέργειές τους ώστε να αποφευχθεί η υπέρβαση του εν λόγω ανώτατου ορίου.

([141]) Υπόθεση C-76/08, Επιτροπή κατά Μάλτας, σκέψη 59.
([142]) Υπόθεση C-784/23, Voore Mets και Lemeks Põlva, σκέψεις 54-56.
([143]) Οι διατάξεις του άρθρου 9 παράγραφος 2 στοιχείο ε) που προβλέπουν δεσμευτικά μέτρα ελέγχου θα πρέπει να μεταφερθούν στην εθνική έννομη τάξη, υπόθεση C-192/11, Επιτροπή κατά Πολωνίας, σκέψεις 65 και 67.
([144]) Υπόθεση C-60/05, WWF Italia και λοιποί, σκέψη 44.
([145]) Υπόθεση C-60/05, WWF Italia και λοιποί, σκέψη 25.
([146]) Βλ., για παράδειγμα, προσαρμοστικά προγράμματα διαχείρισης των διαδρόμων αποδημίας της ασπρομάγουλης χήνας: https://egmp.aewa.info/sites/default/files/meeting_files/documents/AEWA_EGM_IWG_9_6_Status_RBG_AFMP.pdf.

4.5. **Άρθρο 9 παράγραφοι 3 και 4**

158. Σύμφωνα με το άρθρο 9 παράγραφος 3, τα κράτη μέλη απευθύνουν στην Επιτροπή έκθεση για την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 9 παράγραφοι 1 και 2. Σύμφωνα με το άρθρο 9 παράγραφος 4, η Επιτροπή οφείλει να χρησιμοποιεί τις πληροφορίες που έχει στη διάθεσή της, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που τις κοινοποιούνται βάσει του άρθρου 9 παράγραφος 3, προκειμένου να διασφαλίζει ότι οι συνέπειες των εξαιρέσεων είναι συμβατές με την οδηγία. Η Επιτροπή οφείλει να λάβει τα κατάλληλα μέτρα για τον σκοπό αυτό.

159. Το άρθρο 9 παράγραφος 4 θεσπίζει εποπτικό ρόλο για την Επιτροπή, ώστε να διασφαλίζεται ότι τα σωρευτικά αποτελέσματα των εξαιρέσεων που χορηγούνται από τα κράτη μέλη συνάδουν με το άρθρο 9 παράγραφοι 1 και 2, καθώς και με τους πρωταρχικούς στόχους διατήρησης της οδηγίας. Ακόμη και όταν οι εξαιρέσεις δικαιολογούνται σε μεμονωμένες περιπτώσεις, δεν πρέπει να δημιουργούν μια κατάσταση στην οποία οι πληθυσμοί πτηνών μειώνονται ή δεν φτάνουν σε ικανοποιητικά επίπεδα, όπως εξηγείται ανωτέρω. Για τον σκοπό αυτό, είναι αναγκαίο τα κράτη μέλη να υποβάλλουν ετησίως έκθεση στην Επιτροπή σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 9 παράγραφοι 1 και 2, σύμφωνα με το άρθρο 9 παράγραφος 3. Οι προδιαγραφές που απαιτούνται βάσει του άρθρου 9 παράγραφος 2 θα είναι ιδιαίτερα σημαντικές στο πλαίσιο αυτό για την αξιολόγηση των επιπτώσεων που θα είχε μια εξαίρεση για τα εν λόγω είδη.

160. Ως εκ τούτου, το άρθρο 9 παράγραφοι 3 και 4 θεσπίζει πλαίσιο για την παρακολούθηση της συμμόρφωσης των εξαιρέσεων που χορηγούνται στα κράτη μέλη με τις απαιτήσεις του άρθρου 9 και με τους πρωταρχικούς στόχους της οδηγίας.

161. Οι υποχρεώσεις υποβολής εκθέσεων ([147]) που περιγράφονται λεπτομερώς στον εφαρμοζόμενο μορφότυπο υποβολής εκθέσεων για τις εξαιρέσεις αποσκοπούν στη βελτίωση της αποδοτικότητας της υποβολής εκθέσεων σ' όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης, συμπεριλαμβανομένων του περιφερειακού, του εθνικού και του ενωσιακού επιπέδου ([148]). Η Επιτροπή και τα κράτη μέλη της ΕΕ ([149]) χρησιμοποιούν επί του παρόντος τον νέο μορφότυπο υποβολής εκθέσεων και το HaBiDeS+ με στόχο τη μείωση του διοικητικού φόρτου που σχετίζεται με την υποβολή εκθέσεων.

162. Η Επιτροπή υποβάλλει περιοδικά παρατηρήσεις στα κράτη μέλη με βάση την αξιολόγηση των πληροφοριών που περιέχονται στις επίσημες εκθέσεις τους. Στις εν λόγω παρατηρήσεις μπορεί να αναδεικνύονται ζητήματα συμμόρφωσης στις εξαιρέσεις που χορηγούνται από κάποιο κράτος μέλος και μπορεί, για παράδειγμα, να προτείνεται μείωση του αριθμού των πτηνών που μπορούν να συλληφθούν ή επαναξιολόγηση εναλλακτικών λύσεων. Η Επιτροπή μπορεί επίσης να επιστήσει την προσοχή των κρατών μελών σε ζητήματα που προκύπτουν από ελλιπείς πληροφορίες στις εκθέσεις για τις εξαιρέσεις. Τα κράτη μέλη καλούνται να προσαρμόσουν το οικείο σύστημα εξαιρέσεων ώστε να διασφαλιστεί η συμμόρφωση με την οδηγία για τα πτηνά, ιδίως για να διασφαλιστεί η επίτευξη των στόχων της.

163. Όλα τα στοιχεία για τις εξαιρέσεις που υποβάλλονται ετησίως από τα κράτη μέλη είναι διαθέσιμα στον ιστότοπο του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος ([150]). Τρία διαδραστικά εργαλεία προβολής δεδομένων διευκολύνουν την πρόσβαση στις πληροφορίες που υποβάλλουν τα κράτη μέλη με τη χρήση φίλτρων, όπως ανά είδος και υποείδος (όπως διαφορετικά είδη κορμοράνων), χώρα, έτος και λόγο εφαρμογής της εξαίρεσης. Τα εν λόγω ψηφιακά εργαλεία, μαζί με το πληροφοριακό εργαλείο υποβολής εκθέσεων, αποσκοπούν στη μείωση του διοικητικού φόρτου για τις αρχές και στην παροχή διαφανών και αξιόπιστων πληροφοριών σχετικά με τις εξαιρέσεις.

([147]) Οι υποχρεώσεις υποβολής εκθέσεων που προβλέπονται στο άρθρο 9 παράγραφος 3 περιγράφονται στον οδηγό για τη βιώσιμη θήρα, ενότητες 3.7.1 έως 3.7.8.

([148]) Καλύπτει επίσης όλες τις υποχρεώσεις υποβολής εκθέσεων βάσει του άρθρου 9 της σύμβασης για τη διατήρηση της άγριας ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος της Ευρώπης (σύμβαση της Βέρνης). Βάσει της ισχύουσας συμφωνίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Γραμματείας της Σύμβασης της Βέρνης, η Ευρωπαϊκή Ένωση συγκεντρώνει όλες τις εξαιρέσεις που έχουν αναφέρει τα κράτη μέλη της ΕΕ για συγκεκριμένη περίοδο υποβολής εκθέσεων και τις διαβιβάζει στη Γραμματεία της Σύμβασης της Βέρνης.

([149]) Το εργαλείο HaBiDeS+ διατίθεται επιγραμμικά στη διεύθυνση: https://webforms.eionet.europa.eu/.

([150]) Βλ. διαδραστικά εργαλεία προβολής δεδομένων στη διεύθυνση https://www.eea.europa.eu/en/topics/in-depth/nature-protection-and-restoration/species-protection-and-conservation?activeAccordion=fa9bdf76-5165-4f3a-a940-e059381a7972.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Εφαρμογή εξαιρέσεων βάσει του άρθρου 9 της οδηγίας για τα πτηνά σε σχέση με τη ασπρομάγουλη χήνα

1. **Ιστορικό**

Στο παρόν παράρτημα περιγράφεται η χρήση εξαιρέσεων στο πλαίσιο συγκρούσεων μεταξύ της ασπρομάγουλης χήνας (*Branta leucopsis*) και ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Ως μεγαλόσωμο και πολυπληθές υδρόβιο πτηνό που επιδίδεται σε βόσκηση και απαντά σε μεγάλη πληθυσμιακή πυκνότητα, το είδος αυτό έρχεται σε σύγκρουση με γεωργικές δραστηριότητες λόγω των ζημιών που προκαλεί σε τοπικές καλλιέργειες, των επιπτώσεών του στο χορτάρι και του ανταγωνισμού γι' αυτό. Υπάρχει μακρά ιστορία διαχείρισης τέτοιων συγκρούσεων μέσω ευρέος φάσματος διαφορετικών μέτρων, τα οποία συνοψίζονται κατωτέρω.

Εξετάζονται πρώτα το νομικό καθεστώς και οι πληθυσμοί της ασπρομάγουλης χήνας. Στη συνέχεια, στο παρόν παράρτημα παρουσιάζονται τα είδη των μέτρων για την ασπρομάγουλη χήνα που επιτάσσουν την εφαρμογή εξαιρέσεων βάσει του άρθρου 9 της οδηγίας για τα πτηνά και συνοψίζονται οι κύριες συγκρούσεις που προκύπτουν. Παρουσιάζεται επίσης η προσέγγιση των εξαιρέσεων για τους διαδρόμους αποδημίας στο πλαίσιο του διεθνούς σχεδίου διαχείρισης μεμονωμένων ειδών (στο εξής: ISSMP) ([1]) για τα είδη που εγκρίθηκαν από τα συμβαλλόμενα μέρη της συμφωνίας για τη διατήρηση των αφρικανο-ευρασιατικών αποδημητικών υδρόβιων πτηνών (AEWA) το 2019.

Πολλές σχετικές πληροφορίες για την ασπρομάγουλη χήνα, μεταξύ άλλων όσον αφορά την περιοχή κατανομής της, την οικολογία της, την κατάσταση διατήρησής της, λεπτομέρειες σχετικά με τον αριθμό και τις τάσεις του πληθυσμού, διατίθενται στις ακόλουθες πηγές και δεν επαναλαμβάνονται εδώ:

— στο διεθνές σχέδιο διαχείρισης μεμονωμένων ειδών (ISSMP) της AEWA για την ασπρομάγουλη χήνα· και

— σε ιστοσελίδες σχετικά με τα είδη που συνδέονται με την ευρωπαϊκή πλατφόρμα διαχείρισης της χήνας (στο εξής: EGMP) ([2]) της AEWA, οι οποίες περιέχουν πολλά συναφή δεδομένα και πληροφορίες σχετικά με τους εν λόγω πληθυσμούς. Η EGMP διαθέτει ειδικές ομάδες για τους πληθυσμούς ασπρομάγουλης χήνας τόσο της Γροιλανδίας όσο και της Ρωσίας.

Περαιτέρω πηγές πληροφοριών παρέχονται στην ενότητα 8 κατωτέρω.

2. **Καθεστώς νομικής προστασίας της ασπρομάγουλης χήνας**

Όπως συμβαίνει με όλα τα είδη άγριων πτηνών που ζουν εκ φύσεως στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών, η ασπρομάγουλη χήνα καλύπτεται από το γενικό καθεστώς προστασίας της οδηγίας για τα πτηνά. Η εκ προθέσεως σύλληψη ή θανάτωσή της, οι σημαντικές ενοχλήσεις ιδίως κατά την περίοδο αναπαραγωγής και εξάρτησης, η καταστροφή των φωλιών της ή η συλλογή των αυγών της μπορεί να επιτραπούν από τα κράτη μέλη μόνο σύμφωνα με το σύστημα εξαιρέσεων της οδηγίας (άρθρο 9).

Η ασπρομάγουλη χήνα περιλαμβάνεται στο παράρτημα Ι της οδηγίας, το οποίο απαιτεί την κατάταξη σε ζώνες ειδικής προστασίας. Δεν περιλαμβάνεται στο παράρτημα ΙΙ, γεγονός που σημαίνει ότι η θήρα της σύμφωνα με το άρθρο 7 δεν είναι δυνατή. Ωστόσο, η ρυθμιζόμενη θήρα μέσω εξαίρεσης που χορηγείται βάσει του άρθρου 9 της οδηγίας μπορεί να χρησιμεύσει ως νόμιμο εργαλείο διαχείρισης για την πρόληψη σοβαρών ζημιών σε καλλιέργειες.

Η ασπρομάγουλη χήνα περιλαμβάνεται στο προσάρτημα ΙΙ της σύμβασης της Βέρνης, το οποίο προβλέπει, μεταξύ άλλων, την απαγόρευση της εκ προθέσεως θανάτωσης (άρθρο 6) (εκτός εάν χορηγηθεί εξαίρεση βάσει του άρθρου 9 της εν λόγω σύμβασης).

Κάθε πληθυσμός έχει διαφορετικό καθεστώς στο πλαίσιο του σχεδίου δράσης της AEWA (παράρτημα 3, πίνακας 1), με καθορισμένες απαιτήσεις προστασίας.

([1]) Jensen, G. H., Madsen, J., Nagy, S. και Lewis M. (συντάκτες), 2018. AEWA International Single Species Management Plan for the Barnacle Goose (Branta leucopsis) - Russia/Germany & Netherlands population, East Greenland/Scotland & Ireland population, Svalbard/South-west Scotland population. AEWA Technical Series No. 70. Βόννη, Γερμανία. https://www.unep-aewa.org/publication/international-single-species-management-plan-barnacle-goose-russiagermany-netherlands.

([2]) https://egmp.aewa.info/.

Πίνακας 1

Νομικό καθεστώς των πληθυσμών της ασπρομάγουλης χήνας βάσει διεθνών συμφωνιών και της οδηγίας της ΕΕ για τα πτηνά.

Πληθυσμός	Οδηγία για τα πτηνά	Σύμβαση της Βέρνης	AEWA ([1])
Ανατολική Γροιλανδία / Σκωτία και Ιρλανδία	Παράρτημα I	Προσάρτημα II	B1
Σβάλμπαρντ / Νοτιοδυτική Σκωτία	Παράρτημα I	Προσάρτημα II	A3a
Ρωσία / Γερμανία και Κάτω Χώρες	Παράρτημα I	Προσάρτημα II	C
Εγκατεστημένοι μη αποδημητικοί πληθυσμοί	Παράρτημα I	Προσάρτημα II	Δεν καλύπτονται

([1]) Καθεστώς βάσει της AEWA: οι πληθυσμοί κατατάσσονται με βάση τον βαθμό ανησυχίας: A (υψηλού κινδύνου), B (μεσαίου κινδύνου), C (ικανοποιητικής κατάστασης) όπως καθορίζεται στον πίνακα 1 του σχεδίου δράσης της AEWA.

3. **Πληθυσμοί και τάσεις**

Υπάρχουν τέσσερις βιογεωγραφικοί πληθυσμοί στην ΕΕ (πίνακας 2), εκ των οποίων τρεις έχουν ιστορική βάση ([3]) και ένας είναι μη αποδημητικός. Έχουν αυξηθεί σημαντικά τις τελευταίες δύο δεκαετίες ([4]). Τρεις πληθυσμοί (Ανατολική Γροιλανδία / Σκωτία και Ιρλανδία· Σβάλμπαρντ / Νοτιοδυτική Σκωτία και Ρωσία / Γερμανία και Κάτω Χώρες) περιλαμβάνονται στον κατάλογο της AEWA, ενώ και οι τέσσερις —συμπεριλαμβανομένων των επιδημικών πτηνών— έχουν καθεστώς σε σχέση με το παράρτημα I της οδηγίας για τα πτηνά και, ως εκ τούτου, υπόκεινται σε μέτρα ειδικής διατήρησης όσον αφορά τον οικότοπό τους συνεχώς κατά τη διάρκεια του έτους, και επωφελούνται επίσης από τις γενικές απαιτήσεις του άρθρου 3.

Πίνακας 2

Βιογεωγραφικοί πληθυσμοί της ασπρομάγουλης χήνας που απαντούν στην ΕΕ

Πληθυσμός	Κατάσταση	Κράτη της περιοχής κατανομής (η ΕΕ με έντονους χαρακτήρες)
Ανατολική Γροιλανδία / Σκωτία και Ιρλανδία	Αποδημητικός	Αναπ.: Γροιλανδία, Ισλανδία, Ηνωμένο Βασίλειο ΜηΑναπ.: Ισλανδία, **Ιρλανδία**, Ηνωμένο Βασίλειο
Σβάλμπαρντ / Νοτιοδυτική Σκωτία	Αποδημητικός	Αναπ.: Νορβηγία (Σβάλμπαρντ) ΜηΑναπ.: Νορβηγία (ενδοχώρα) και Ηνωμένο Βασίλειο
Ρωσία / Γερμανία και Κάτω Χώρες	Αποδημητικός (ΜΔ1 και 2)	Αναπ.: ΜΔ1 Ρωσία, ΜΔ2 — **Φινλανδία, Σουηδία, Εσθονία, Δανία**, ΜΔ3, **Γερμανία, Κάτω Χώρες**
	Μη αποδημητικός (ΜΔ3)	ΜηΑναπ.: **Φινλανδία, Σουηδία, Λετονία, Λιθουανία, Πολωνία, Δανία, Γερμανία, Κάτω Χώρες, Βέλγιο**
Εγκατεστημένοι μη αποδημητικοί πληθυσμοί ([1])	Μη αποδημητικός	**Βέλγιο, Γαλλία, Τσεχία**, Ελβετία, Ηνωμένο Βασίλειο, Νορβηγία

([1]) Βλ. *ευρωπαϊκό χάρτη αναπαραγόμενων πτηνών 2* για την κατανομή και την αφθονία κατά την περίοδο αναπαραγωγής. Στην περιοχή της Βαλτικής, τα μη αποδημητικά πτηνά περιλαμβάνονται ως τμήμα (μονάδα διαχείρισης 2 — κατωτέρω) του ρωσικού πληθυσμού για σκοπούς μοντελοποίησης και διαχείρισης (βλ. ISSMP).

Αναπ. = Αναπαραγωγικός πληθυσμός
ΜηΑναπ. = Μη αναπαραγωγικός πληθυσμός

([3]) Scott, D.A. & Rose, D.A. 1996. *Atlas of Anatidae populations in Africa and western Eurasia*. Wetlands International Publication No. 41. Wageningen, Κάτω Χώρες.

([4]) Feige, N., van der Jeugd, H.P., van der Graaf, A.J., Larsson, K., Leito, A. & Stahl, J. 2008. Newly established breeding sites of the Barnacle Goose *Branta leucopsis* in North-western Europe – an overview of breeding habitats and colony development. *Vogelwelt* 129: 244-252.

Ως αποτέλεσμα των επιτυχημένων μακροπρόθεσμων προσπαθειών διατήρησης, κυρίως λόγω των υποχρεώσεων που απορρέουν από τις οδηγίες για τα πτηνά και τους οικότοπους, και οι τέσσερις πληθυσμοί της ασπρομάγουλης χήνας έχουν αυξηθεί σημαντικά σε αριθμό και η πληθυσμιακή κατάστασή τους στην ΕΕ είναι ασφαλής (ικανοποιητική).

Για τους σκοπούς της ευρωπαϊκής πλατφόρμας διαχείρισης της χήνας (EGMP — σημείο 3.1, προσάρτημα 1) στο πλαίσιο της AEWA, αναγνωρίζονται τρεις μονάδες διαχείρισης (στο εξής: ΜΔ) στον πληθυσμό Ρωσίας / Γερμανίας και Κάτω Χωρών:

ΜΔ1: Αποδημητικά πτηνά μεγάλων αποστάσεων που αναπαράγονται στην Αρκτική Ρωσία

ΜΔ2: Πτηνά που αναπαράγονται στη Βαλτική

ΜΔ3: Μη αποδημητικά πτηνά που αναπαράγονται σε χώρες της Βόρειας Θάλασσας

Το μέγεθος του πληθυσμού της ασπρομάγουλης χήνας στη Ρωσία / Γερμανία και Κάτω Χώρες αυξήθηκε από 102 000 τη δεκαετία του 1990 σε περίπου 1,6 εκατομμύρια τον Ιανουάριο του 2024. Η EGMP επισημαίνει ότι «μετά τη σταθεροποίηση του πληθυσμού στο επίπεδο των περίπου 1,4 εκατομμυρίων ατόμων, το μέγεθος του πληθυσμού στον διάδρομο αποδημίας φαίνεται να έχει αυξηθεί εκ νέου κατά τις δύο τελευταίες περιόδους [2022 και 2023], παρά τις αναφορές για απώλειες που προκλήθηκαν από εστίες γρίπης των πτηνών» ([5]).

Με βάση αυτά τα πληθυσμιακά μεγέθη, η Διεθνής Ένωση για τη Διατήρηση της Φύσης (IUCN) καταγράφει την κατάσταση διατήρησης του είδους ως ελάχιστα ανησυχητική (Least Concern ή LC). Από τους τρεις καταγεγραμμένους από την AEWA πληθυσμούς, ο πληθυσμός Ρωσίας / Γερμανίας και Κάτω Χωρών είναι, επί του παρόντος, ο μεγαλύτερος. Οι πιο πρόσφατες εκτιμήσεις και τάσεις όσον αφορά το μέγεθος των πληθυσμών παρουσιάζονται στην EGMP.

Παράλληλα με την ιστορική αύξηση του πληθυσμού και δεδομένου ότι το είδος απαντά σε υψηλή πυκνότητα σε ευρωπαϊκές περιοχές μη αναπαραγωγής ([6]), τα τελευταία χρόνια έχουν επίσης αναφερθεί αυξημένες ζημιές στη γεωργία (μολονότι, σε ορισμένες περιοχές, έχει υπάρξει μακρά ιστορία τέτοιων συγκρούσεων, προγενέστερων της οδηγίας για τα πτηνά).

4. **Φύση των συγκρούσεων με την ασπρομάγουλη χήνα στην ΕΕ**

Η αύξηση του αριθμού και της εξάπλωσης της ασπρομάγουλης χήνας έχει προκαλέσει αυξανόμενες συγκρούσεις σε όλη την περιοχή κατανομής της διεθνώς. Σ' αυτές περιλαμβάνονται οι εξής:

— συγκρούσεις με τη γεωργία, ζημιές σε καλλιέργειες, καθώς και την άνοιξη, όταν μπορεί να υπάρχει έντονος ανταγωνισμός με τα εκτρεφόμενα ζώα για την πρώιμη βόσκηση ([7]), ιδίως σε βόρεια γεωγραφικά πλάτη και/ή σε περιοχές που αποτελούν αποδημητικούς σταθμούς και περιοχές διαχείμασης.

— ενδεχόμενοι κίνδυνοι συγκρούσεων στον αέρα σε περιπτώσεις στις οποίες πολύ μεγάλος αριθμός χηνών πετούν ενίοτε πάνω από αερολιμένες ή κοντά σε αυτούς ([8])· και

— επιπτώσεις σε άλλες λειτουργίες βιοποικιλότητας και/ή οικοσυστήματος ([9]).

5. **Το άρθρο 9 της οδηγίας για τα πτηνά και η εφαρμογή του στην ασπρομάγουλη χήνα**

Η ασπρομάγουλη χήνα, όπως όλα τα πτηνά που ζουν εκ φύσεως σε άγρια κατάσταση στην ΕΕ, προστατεύεται βάσει της οδηγίας για τα πτηνά. Δεδομένου ότι το είδος δεν είναι θηρεύσιμο (δεν περιλαμβάνεται στο παράρτημα ΙΙ), εξαίρεση από τις απαιτήσεις προστασίας του άρθρου 5 είναι δυνατή μόνον εφόσον πληρούνται οι απαιτήσεις του άρθρου 9:

— δεν υπάρχουν άλλες ικανοποιητικές λύσεις·

— συντρέχει ένας από τους λόγους που απαριθμούνται στο άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο α), β) ή γ)· και

— πληρούνται οι τεχνικές απαιτήσεις του άρθρου 9 παράγραφος 2.

([5]) https://egmp.aewa.info/sites/default/files/meeting_files/reports/egmp_briefing_note_2025.pdf.

([6]) Για λεπτομέρειες, βλ. το ISSMP της AEWA. Jensen, G. H., Madsen, J., Nagy, S. και Lewis M. (συντάκτες), 2018. *AEWA International Single Species Management Plan for the Barnacle Goose (*Branta leucopsis*) - Russia/Germany & Netherlands population, East Greenland/Scotland & Ireland population, Svalbard/South-west Scotland population*. AEWA Technical Series No. 70. Βόννη, Γερμανία.

([7]) Για λεπτομέρειες, βλ. το ISSMP της AEWA.

([8]) Bradbeer, D.R., Rosenquist, C., Christensen, T.K. & Fox, A.D. 2017. Crowded skies: conflicts between expanding goose populations and aviation safety. *Ambio* 46 (Supplement 2): S290-S300.

([9]) Buij, R., Melman, T.C.P., Loonen, M.J.J.E. & Fox, A.D. 2017. Balancing ecosystem function, services and disservices resulting from expanding goose populations. *Ambio* 46 (Supplement 2): S301-S318.

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζεται ο τρόπος με τον οποίο εφαρμόζονται οι τρεις προϋποθέσεις για εξαιρέσεις για την ασπρομάγουλη χήνα και τα συνηθέστερα είδη εξαιρέσεων που χρησιμοποιούνται.

Τα κράτη μέλη δεν χρειάζεται να διαβουλεύονται με την Επιτροπή πριν από την εφαρμογή εξαιρέσεων. Ωστόσο, ως ελάχιστο εργαλείο συντονισμού και ως μηχανισμός ανατροφοδότησης, αποστέλλουν στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή ετήσια έκθεση σχετικά με όλες τις εξαιρέσεις που εκδίδονται δυνάμει του άρθρου 9. Στις εκθέσεις, οι εξαιρέσεις αιτιολογούνται βάσει των απαιτήσεων της οδηγίας. Πρακτικά, αυτό σημαίνει ότι η χρήση των εξαιρέσεων δεν πρέπει να δημιουργήσει μια κατάσταση στην οποία ο πληθυσμός και η κατανομή της ασπρομάγουλης χήνας θα μειωθούν σε τέτοιο βαθμό ώστε να καταστούν μη βιώσιμα ή δεν θα διατηρηθούν σε ικανοποιητικό επίπεδο.

Προϋπόθεση 1: Απουσία ικανοποιητικής εναλλακτικής λύσης

Το άρθρο 9 παράγραφος 1 ορίζει ότι τα κράτη μέλη μπορούν να μην εκπληρώνουν τις απαιτήσεις των άρθρων 5 έως 8 μόνο «εφόσον δεν υπάρχουν άλλες ικανοποιητικές λύσεις».

Υπάρχουν πολυάριθμα μη θανατηφόρα μέτρα διαχείρισης ή εργαλεία διαθέσιμα για τον μετριασμό των ζημιών που προκαλεί η ασπρομάγουλη χήνα. Αυτά συνήθως περιλαμβάνουν τον εκφοβισμό των χηνών για την απώθησή τους από δυνητικά ευαίσθητες γεωργικές εκτάσεις με τη χρήση διαφόρων ακουστικών και οπτικών αποτρεπτικών μέσων ([10]). Τα εν λόγω μέτρα είναι καλά γνωστά και χρησιμοποιούνται εδώ και πολύ καιρό. Άλλες ευρέως χρησιμοποιούμενες μέθοδοι για τη διαχείριση των συγκρούσεων μεταξύ χήνας και γεωργίας είναι οι εξής:

— παροχή οικονομικών κινήτρων ή αποζημίωσης για την ενθάρρυνση της φιλοξενίας της ασπρομάγουλης και άλλων ειδών χήνας σε γεωργικές εκτάσεις και για την αντιστάθμιση των διαφυγόντων κερδών· και

— στρατηγικές χωροταξικές προσεγγίσεις για τη δημιουργία περιοχών καταφυγίου ([11]) (οι οποίες ενίοτε ονομάζονται περιοχές «πρόσβασης» και «απαγόρευσης πρόσβασης») που μπορούν να φιλοξενήσουν χήνες που έχουν απωθηθεί μέσω εκφοβισμού από κοντινές ευαίσθητες γεωργικές εκτάσεις.

Στην EGMP της AEWA παρουσιάζεται πλήρης εξέταση των μέτρων διαχείρισης της χήνας που χρησιμοποιούνται από τα κράτη της περιοχής κατανομής του είδους εντός και εκτός ΕΕ ([12]).

Όσον αφορά άλλες ικανοποιητικές λύσεις, πρέπει να ληφθούν μέτρα εκφοβισμού και άλλες προσεγγίσεις για τη μείωση των συγκρούσεων. Εάν αυτά αποδειχθούν αναποτελεσματικά, μπορούν να εφαρμοστούν εξαιρέσεις για έλεγχο με θανάτωση. Η αναλογικότητα των διαφόρων εναλλακτικών λύσεων μπορεί να ληφθεί υπόψη με βάση τον αντίκτυπό τους στο είδος και την αναγκαιότητα της απαιτούμενης παρέμβασης για την πρόληψη των ζημιών. Σχετικές παράμετροι θα είναι τα πληθυσμιακά επίπεδα του είδους και η κλίμακα των ζημιών που προκαλούν οι χήνες, σε σύγκριση με το κόστος και την πρακτικότητα των διαθέσιμων επιλογών.

Προϋπόθεση 2: Απόδειξη ύπαρξης ενός από τους έξι λόγους του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχεία α) έως γ)

Ο λόγος που επικαλούνται συχνότερα τα κράτη μέλη για την εφαρμογή εξαιρέσεων για την ασπρομάγουλη χήνα είναι «για να προληφθούν σοβαρές ζημιές στις καλλιέργειες, στα οικιακά ζώα, στα δάση, στην αλιεία και στα ύδατα» [άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο α)].

Η γενική έννοια της «σοβαρής ζημιάς» που προκαλείται από την ασπρομάγουλη χήνα είναι σχετική και, ως εκ τούτου, πρέπει να αξιολογείται κατά περίπτωση, όπου και όταν προκύπτει σύγκρουση. Η έντονη βόσκηση σε χορτολιβαδικές εκτάσεις, για παράδειγμα, μπορεί να μην είναι σημαντική για τη γεωργία το φθινόπωρο, όταν το χόρτο εξακολουθεί να είναι άφθονο, ή στα μέσα του χειμώνα, όταν τα εκτρεφόμενα ζώα σιτίζονται σε αχυρώνες. Ωστόσο, μπορεί να είναι πολύ σημαντική την άνοιξη, όταν υπάρχει ανάγκη γεωργικής εκμετάλλευσης του πρώτου νέου και θρεπτικού χόρτου που φυτρώνει.

([10]) E.g. Robai, C.I., Nyaga, J.M., Karuri, H., Elmberg, J. & Månsson, J. 2024. Reducing the number of grazing geese on agricultural fields - effectiveness of different scaring techniques. *Crop Protection* 177: 106552.

([11]) Υπάρχει μακρά ιστορία ανάπτυξης περιοχών καταφυγίου για την ασπρομάγουλη και άλλα είδη χήνας [π.χ. Owen, M., Black, J.M., Agger, M.K. & Campbell, C.R.G. 1987. The use of the Solway Firth, Britain, by barnacle geese *Branta leucopsis* Bechst. in relation to refuge establishment and increases in numbers. *Biological Conservation* 39(1): 63-81]. Ωστόσο, σε τελική ανάλυση, η αποτελεσματικότητά τους είναι περιορισμένη στις καταστάσεις στις οποίες οι πληθυσμοί που πρέπει να φιλοξενηθούν αυξάνονται συνεχώς.

([12]) Tombre I.M., Brunner, A., D'Hondt, B., Düttmann, H., Enzerink, R., Fox, A., Feige, N., Heldbjerg, H., Herraro B., Huysentruyt, F., Kostiushyn, V., Månsson, J., McKenzie, R., Mensink, G. Meyers, E., Midtgaard, L., Nilsson, L., Nolet, B., Petrovych, O., Post, K., Scallan, D., Teräväinen, M., Uldal, C., Westebring, M. & Høj Jensen, G. 2019. An overview of the management measures for geese in Range States of the European Goose Management Platform. AEWA EGMP Publication No. 10. Βόννη, Γερμανία. σ. 41.

Εδώ και καιρό, έχει αποκτηθεί πείρα στη διαχείριση συγκρούσεων μεταξύ της χήνας και της γεωργίας στην Ευρώπη ([13]). Αυτή έχει δείξει ότι οι συγκρούσεις με τη γεωργία ενέχουν τόσο ένα χωρικό όσο και ένα χρονικό στοιχείο, καθώς το πού και το πότε πραγματοποιείται βόσκηση αποτελούν αμφότερα σημαντικά ζητήματα. Ως εκ τούτου, η σοβαρότητα της ζημιάς θα πρέπει να καθορίζεται με βάση παράγοντες όπως ο αριθμός των παρόντων ατόμων και ο κίνδυνος για τη γεωργική γη βάσει παραγόντων όπως η εποχή του έτους και η τοποθεσία. Οι ακριβείς παράγοντες που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τον προσδιορισμό της σοβαρότητας της ζημιάς εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των κρατών μελών.

Προϋπόθεση 3: Τεχνικές απαιτήσεις του άρθρου 9 παράγραφος 2

Σύμφωνα με το άρθρο 9 παράγραφος 2, τα μέσα, οι εγκαταστάσεις και οι μέθοδοι σύλληψης ή θανάτωσης πρέπει να προσδιορίζονται στην εξαίρεση. Η αρμόδια αρχή εξουσιοδοτείται να δηλώσει ότι πληρούνται οι απαραίτητες προϋποθέσεις και να αποφασίσει ποια μέσα, εγκαταστάσεις ή μέθοδοι μπορούν να χρησιμοποιηθούν, σε ποια όρια και από ποια πρόσωπα. Είναι δυνατόν να ισχύουν διάφορες ειδικές ρυθμίσεις και περιστάσεις όσον αφορά τον χρόνο και τον τόπο σε σχέση με τους περιορισμούς των εξαιρέσεων. Ωστόσο, ο αριθμός των πτηνών που θανατώνονται ή εκφοβίζονται (ο οποίος είναι ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο κατά την περίοδο αναπαραγωγής) θα πρέπει να αναφέρεται και να παρακολουθείται μέσω της εξαίρεσης στο μέτρο του δυνατού. Όταν δεν είναι εφικτό να προσδιοριστούν ακριβείς αριθμοί, μπορεί να αναφέρεται εύρος τιμών όσον αφορά τα άτομα που θανατώθηκαν/εκφοβίστηκαν βάσει της εξαίρεσης. Σε κάθε περίπτωση, αυτά τα αριθμητικά στοιχεία πρέπει να παραμένουν συνεπή με τον κύριο σκοπό της οδηγίας για τα πτηνά, δηλαδή τη διατήρηση των πτηνών.

Για τις εξαιρέσεις βάσει του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο γ), είναι επίσης σημαντικό να επισημανθούν οι ειδικοί όροι που αναφέρονται στο εν λόγω σημείο. Στο πλαίσιο αυτό, απαιτείται η ανάπτυξη ειδικών μέτρων διατήρησης προκειμένου να αποφευχθούν οι δυσμενείς επιπτώσεις σε άλλα απειλούμενα είδη, ιδίως εντός των ζωνών ειδικής προστασίας. Δεδομένου ότι το άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο ε) ορίζει ότι απαιτείται περιγραφή των ελέγχων που θα διενεργηθούν, οι έλεγχοι μεγάλης κλίμακας και οι τοπικοί έλεγχοι πρέπει πιθανότατα να εξετάζονται διαφορετικά. Ωστόσο, και στις δύο περιπτώσεις πρέπει να προβλέπεται ειδικό καθεστώς.

6. **Περιπτωσιολογικές μελέτες**

6.1. *Διαχείριση με επίκεντρο τον πληθυσμό και AEWA*

Το 2019 τα συμβαλλόμενα μέρη της AEWA ενέκριναν διεθνές σχέδιο διαχείρισης μεμονωμένων ειδών (ISSMP) και, στη συνέχεια, προώθησαν την ανάπτυξη της πλατφόρμας EGMP, η οποία παρέχει ένα διαρθρωμένο και διεθνές μέσο ανταλλαγής βέλτιστων πρακτικών σε σχέση με τη διατήρηση αυτού και άλλων ειδών χήνας, ιδίως όσον αφορά τη διαχείριση των συγκρούσεων.

Η βάση της προσέγγισης που προωθείται από την EGMP είναι η στενή συνεργασία μεταξύ των κρατών της περιοχής κατανομής, με επισήμανση τόσο της αποδημητικής φύσης πολλών πληθυσμών χήνας όσο και του οφέλους από την κοινή χρήση τόσο ειδικών όσο και στρατηγικών λύσεων σε κοινά προβλήματα. Για την ασπρομάγουλη χήνα, παρέχεται διεθνές φόρουμ για τον συντονισμό των δράσεων που περιγράφονται στο εγκεκριμένο ISSMP, συμπεριλαμβανομένων προσεγγίσεων για τις εξαιρέσεις.

Η διεθνής ομάδα εργασίας (IWG) της ευρωπαϊκής πλατφόρμας για τη διαχείριση της χήνας (EGMP) διατύπωσε συστάσεις διαχείρισης σχετικά με τα οφέλη του συντονισμού των εξαιρέσεων. Μέσω της διαδικασίας καθορίστηκαν τιμές αναφοράς ικανοποιητικού επιπέδου (ΤΑΙΕ), για το μέγεθος του πληθυσμού, την περιοχή κατανομής και την έκταση του οικότοπου. Στο πλαίσιο της διαδικασίας της EGMP αξιολογούνται ετησίως τα πιο πρόσφατα διεθνή δεδομένα σχετικά με τους αριθμούς, την επιβίωση και την παραγωγικότητα κάθε πληθυσμού και υποβάλλονται σχετικές εκθέσεις. Για καθέναν από τους τέσσερις πληθυσμούς έχει καθοριστεί όριο ασφάλειας της τάξης του 200 % (δηλαδή διπλάσιο) του πληθυσμού αναφοράς ικανοποιητικού επιπέδου (ΠΑΙΕ).

Ανά τριετία, η EGMP αξιολογεί αν το μέγεθος του πληθυσμού και οι μονάδες διαχείρισής του είναι κάτω από το όριο του 200 % και προσεγγίζουν τον πληθυσμό αναφοράς ικανοποιητικού επιπέδου (100 %).

Οι τελευταίες πληροφορίες σχετικά με την κατάσταση του πληθυσμού και τις συστάσεις διαχείρισης παρουσιάζονται στο ενημερωτικό σημείωμα της 10ης συνεδρίασης της διεθνούς ομάδας εργασίας της ευρωπαϊκής πλατφόρμας διαχείρισης της χήνας που πραγματοποιήθηκε το 2025 ([14]).

Οι πιο πρόσφατες πληθυσμιακές τάσεις για τις τρεις μονάδες διαχείρισης (ΜΔ) του πληθυσμού Ρωσίας / Γερμανίας και Κάτω Χωρών παρουσιάζονται στο διάγραμμα 2.

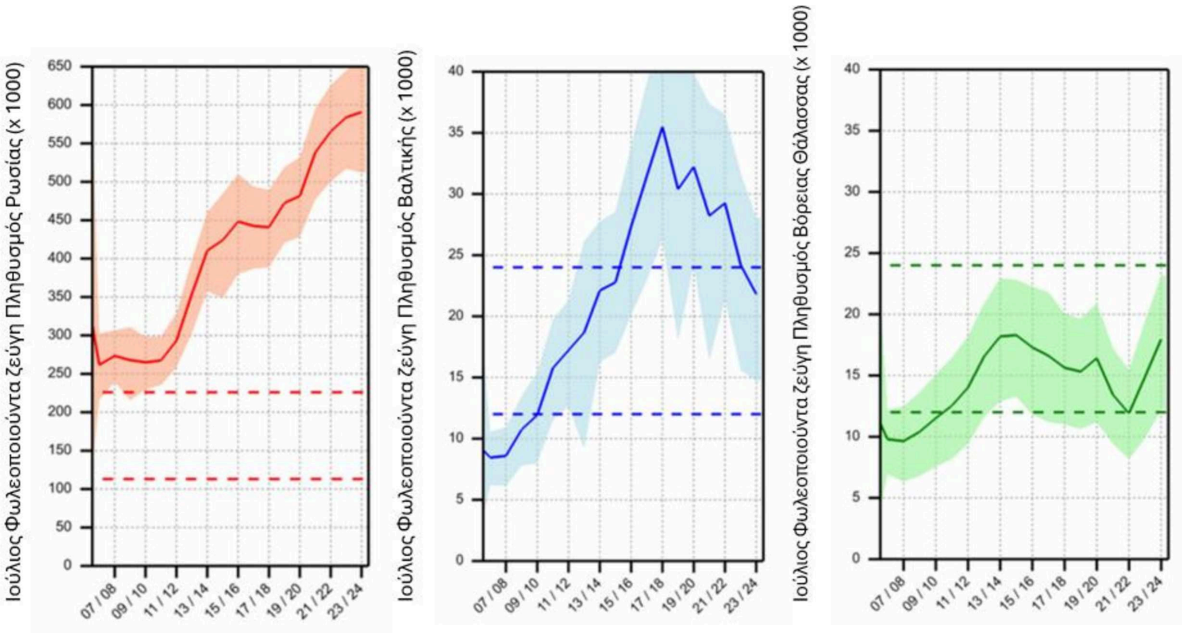
([13]) Roomen, M. van & Madsen, J. 1992. *Waterfowl and agriculture: review and future perspective of crop damage in Europe*. Πεπραγμένα του διεθνούς εργαστηρίου που συγκλήθηκε από το Υπουργείο Γεωργίας, Διαχείρισης της Φύσης και Αλιείας και την International Waterfowl and Wetlands Research Bureau (IWRB). *IWRB Special Publication* 21. Slimbridge, Ηνωμένο Βασίλειο.

([14]) https://egmp.aewa.info/sites/default/files/meeting_files/reports/egmp_briefing_note_2025.pdf.

Διάγραμμα 2

Τάσεις τριών μονάδων διαχείρισης (ΜΔ) του πληθυσμού ασπρομάγουλης χήνας Ρωσίας / Γερμανίας και Κάτω Χωρών: αριστερά (κόκκινο) ΜΔ1· κέντρο (μπλε) ΜΔ2· δεξιά (πράσινο) ΜΔ3 ([15])

Η κάτω διακεκομμένη γραμμή σε κάθε γράφημα είναι ο ΠΑΙΕ, η πάνω διακεκομμένη γραμμή είναι το όριο ασφάλειας του 200 % του ΠΑΙΕ. Οι τάσεις είναι μέσοι όροι που βασίζονται σε ολοκληρωμένα πληθυσμιακά μοντέλα (συνεχόμενη χρωματιστή γραμμή) με διαστήματα εμπιστοσύνης 95 % για τον αριθμό των αναπαραγόμενων ζευγών τον Ιούλιο για κάθε ΜΔ.

Σύμφωνα με τις πληροφορίες στο ενημερωτικό σημείωμα «... οι αριθμοί στη ρωσική μονάδα διαχείρισης 1 (ΜΔ1) υπερβαίνουν κατά πολύ το επίπεδο του ΠΑΙΕ και το όριο του 200 % του ΠΑΙΕ.

Αντιθέτως, η μονάδα διαχείρισης 2 (ΜΔ2) της Βαλτικής κατέγραψε μείωση, με το μέγεθος του πληθυσμού να μειώνεται κάτω από το όριο του 200 % του ΠΑΙΕ το 2024. Η εξέλιξη αυτή πυροδότησε την ανάγκη για συντονισμένη διαχείριση της μείωσης του πληθυσμού, εάν σημαντικά επίπεδα εξαιρέσεων αναμένεται να επηρεάσουν τους τοπικούς αναπαραγωγικούς πληθυσμούς στη Δανία, τη Φινλανδία ή τη Σουηδία.

Στη ΜΔ3 της Βόρειας Θάλασσας, ο αριθμός των αναπαραγόμενων ζευγών αυξήθηκε πρόσφατα και είναι πλέον υψηλότερος από τον ΠΑΙΕ. Ωστόσο, οι αριθμοί εξακολουθούν να είναι κάτω από το όριο του 200 %, γεγονός που επιτάσσει συντονισμένη διαχείριση των εξαιρέσεων μεταξύ Γερμανίας και Κάτω Χωρών.»

Όταν το επίπεδο του πληθυσμού υπερβαίνει κατά πολύ το 200 %, όπως στην περίπτωση της ΜΔ1, δεν απαιτείται συντονισμός του επιπέδου μείωσης του πληθυσμού μέσω εξαιρέσεων μεταξύ των οικείων κρατών μελών. Ο συντονισμός της μείωσης του πληθυσμού καθίσταται αναγκαίος εάν το επίπεδο του πληθυσμού είναι κάτω από το όριο του 200 % και πλησιάζει τον ΠΑΙΕ. Αυτό ισχύει για τις ΜΔ2 και ΜΔ3. Τα πληθυσμιακά επίπεδα στις εν λόγω μονάδες διαχείρισης πυροδότησαν την ανάγκη για συντονισμένη διαχείριση της μείωσης του πληθυσμού, εάν η σημαντική εφαρμογή εξαιρέσεων αναμένεται να επηρεάσει τους τοπικούς αναπαραγωγικούς πληθυσμούς.

Στη ΜΔ3 της Βόρειας Θάλασσας, ο αριθμός των αναπαραγόμενων ζευγών αυξήθηκε πρόσφατα και είναι πλέον υψηλότερος από τον ΠΑΙΕ. Ωστόσο, οι αριθμοί εξακολουθούν να είναι κάτω από το όριο του 200 %, γεγονός που επιτάσσει συντονισμένη διαχείριση των εξαιρέσεων μεταξύ Γερμανίας και Κάτω Χωρών. Οι Κάτω Χώρες και η Γερμανία συμφώνησαν ότι, εάν σχεδιαστούν σημαντικές εξαιρέσεις στη Γερμανία, θα υπάρξει συντονισμός μεταξύ των δύο χωρών ([16]). Διαφορετικά, ο συντονισμός θα πρέπει να πραγματοποιείται πρωτίστως εντός των Κάτω Χωρών, όπου ο εθνικός ΠΑΙΕ έχει πλέον κατανεμηθεί σ' όλες τις επαρχίες και εφαρμόζεται συντονισμένη διαδικασία από τα περιφερειακά συμβούλια για την άγρια πανίδα. Για να αντιμετωπιστεί το γεγονός ότι τα πληθυσμιακά επίπεδα προσεγγίζουν τα επαρχιακά επίπεδα ΠΑΙΕ, έχει ήδη πραγματοποιηθεί αναστολή ή σημαντική μείωση των εξαιρέσεων σε ορισμένες επαρχίες των Κάτω Χωρών. Με γνώμονα την απόφαση της 9ης συνεδρίασης της IWG της EGM, οι Κάτω Χώρες και η Γερμανία υπέβαλαν έκθεση σχετικά με τον συντονισμό της μείωσης των πληθυσμών στις δύο χώρες.

([15]) Κατάσταση πληθυσμού και συστάσεις διαχείρισης EGM IWG10 — https://egmp.aewa.info/sites/default/files/meeting_files/reports/egmp_briefing_note_2025.pdf.

([16]) https://egmp.aewa.info/sites/default/files/meeting_files/documents/AEWA_EGM_IWG_10_14_Rev.1.pdf.

6.2. *Εμπειρία και λύσεις στη Φινλανδία*

Περίπου 800 000 ή περισσότερες ασπρομάγουλες χήνες της Ρωσίας (της μονάδας διαχείρισης 1 της AEWA) κάνουν στάση και τρέφονται σε αγρούς της Βόρειας Καρελίας και της νοτιοανατολικής Φινλανδίας την άνοιξη και το φθινόπωρο. Κάθε χρόνο μπορεί να προκαλούνται ζημιές σε περισσότερα από 10 000 εκτάρια γεωργικής γης στις περιοχές αυτές.

Μολονότι η Φινλανδία δαπανά 500 000 EUR για την πρόληψη ζημιών που προκαλούνται από χήνες την άνοιξη, συμπεριλαμβανομένης της πρόσληψης χηνοτρόφων, οι ζημιές ανέρχονται, παρά ταύτα, σε 3-4 εκατ. EUR.

Η Φινλανδία έχει δοκιμάσει σειρήνες, αερόστατα αερίου, χαρταετούς με τη μορφή γερακιού, ανθρώπινα ομοιώματα, εκτοξεύσεις κανονιών αερίου, εκτοξευτές λέιζερ, λέιζερ χειρός, σκύλους εκδίωξης χηνών και δρόνους. Ωστόσο, σύμφωνα με τη Φινλανδία, καμία από αυτές τις δοκιμαστικές λύσεις δεν παρήγαγε διαρκή αποτελέσματα που θα μείωναν σημαντικά τις ζημιές στις καλλιέργειες. Αρκετές αποφάσεις εθνικών δικαστηρίων έχουν περιγράψει νομικούς περιορισμούς στη χρήση ορισμένων από αυτές τις μεθόδους την άνοιξη, ιδίως όσον αφορά τις δυνητικές επιπτώσεις τους σε άλλα είδη αναπαραγόμενων πτηνών. Η γενική περίοδος αναπαραγωγής και φωλεοποίησης των πτηνών στη Φινλανδία είναι μεταξύ Απριλίου και Ιουλίου.

Όσον αφορά τις φθινοπωρινές άδειες εξαίρεσης, το 2023 το Διοικητικό Δικαστήριο της Ανατολικής Φινλανδίας δήλωσε ότι η χρήση άσφαιρων φυσιγγίων μπορεί να θεωρηθεί ικανοποιητική εναλλακτική αντί της θανάτωσης με πυροβολισμό για την πρόληψη σοβαρών ζημιών που προκαλεί η ασπρομάγουλη χήνα στις καλλιέργειες. Στη συνέχεια, μελέτη ([17]) κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τα άσφαιρα φυσίγγια και η θανάτωση με πυροβολισμό είναι εξίσου αποτελεσματικές αποτρεπτικές μέθοδοι, παρόλο που, σε ορισμένες περιπτώσεις, η θανάτωση με πυροβολισμό έχει ισχυρότερη επίδραση.

Πιο πρόσφατα, η Φινλανδία διερεύνησε μια πιο συνεργατική προσέγγιση μέσω «αγρών φιλοξενίας» στους οποίους οι χήνες είναι ανεκτές, σε συνδυασμό με αγρούς «απαγορευμένης πρόσβασης» από τους οποίους οι χήνες απωθούνται ενεργά. Διαπιστώθηκε ότι οι χήνες παρουσιάζουν ατομική προτίμηση για τους αγρούς φιλοξενίας έναντι των κανονικών αγρών ή των αγρών απώθησης σε διάφορες κλίμακες. Η δημιουργία ενός λειτουργικού χώρου φιλοξενίας για τις χήνες προϋποθέτει προσεκτικό σχεδιασμό, γνώσεις σχετικά με τη συμπεριφορά των χηνών και πληροφορίες σχετικά με το ιστορικό των γεωργικών ζημιών και την αναγνώριση ότι η κατάσταση διατήρησης της περιοχής από μόνη της δεν εγγυάται την επιτυχία.

Διαπιστώθηκε επίσης ότι λειτουργικοί και ελκυστικοί αγροί φιλοξενίας είναι πιθανότερο να λειτουργούν καλύτερα σε περιοχές με μακρά ιστορία προτίμησης από τις χήνες και γεωργικών ζημιών. Αυτά τα πρώτα αποτελέσματα δείχνουν ότι αυτό το σύστημα διαίρεσης σε ζώνες, το οποίο αναπτύχθηκε από κοινού με γεωργούς της περιοχής, μπορεί να μειώσει τις συγκρούσεις συγκεντρώνοντας τις χήνες σε επιλεγμένες περιοχές και προστατεύοντας, παράλληλα, τις καλλιέργειες αλλού. Αυτή η φινλανδική περίπτωση αναδεικνύει τις δυνατότητες των από κοινού τοπικά σχεδιασμένων προσεγγίσεων για την καλύτερη εξισορρόπηση των συμφερόντων διατήρησης και γεωργίας.

Ωστόσο, η μακρόχρονη πείρα στη Φινλανδία έχει δείξει ότι, για την πρόληψη σοβαρών ζημιών στις καλλιέργειες, μπορεί επίσης να απαιτούνται πρόσθετα μέτρα που περιλαμβάνουν προληπτική θήρα. Ελλείψει εναλλακτικών λύσεων, η προληπτική θήρα θα ήταν δικαιολογημένη για την αποφυγή σοβαρών ζημιών στις καλλιέργειες, εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 9.

6.3. *Διαχείριση της ολλανδικής επιδημητικής ασπρομάγουλης χήνας* ([18])

Στις Κάτω Χώρες, η ασπρομάγουλη χήνα καθιερώθηκε ως αναπαραγόμενο είδος το 1982. Έως το 2012 ο εθνικός πληθυσμός (μέρος της μονάδας διαχείρισης 3 της AEWA— βλ. ανωτέρω) είχε αυξηθεί σε περίπου 13 800 αναπαραγόμενα ζεύγη, αυξάνοντας τις συγκρούσεις με τη γεωργία. Η περιοχή του βόρειου δέλτα είναι παραδοσιακά το προπύργιο του ολλανδικού πληθυσμού, καθώς εκεί διαμένουν περίπου τα μισά πτηνά.

Η έκταση των ζημιών στις γεωργικές καλλιέργειες και τις χορτολιβαδικές εκτάσεις που προκλήθηκαν από την ασπρομάγουλη χήνα έχει αυξηθεί στην περιοχή του βόρειου δέλτα. Αποζημίωση στους γεωργούς για καλλιέργειες που εκτιμάται ότι έχουν υποστεί ζημιές από χήνες παρέχεται από το ολλανδικό «Ταμείο Πανίδας» (πρώην Ταμείο Θήρας), το οποίο αποζημιώνει τις απώλειες απόδοσης των αροτραίων καλλιεργειών, την πρώτη κοπή χόρτου για ενσίρωση, τον ανταγωνισμό με τη βόσκηση των οικόσιτων ζώων και τις επιπτώσεις στο έδαφος από τις χήνες που το ποδοπατούν όταν ο καιρός είναι βροχερός. Η αποζημίωση καταβάλλεται μόνο αφού οι γεωργοί προσπαθήσουν να απωθήσουν τις χήνες από τη γη τους μέσω εκφοβισμού.

([17]) Seltmann, M.W., Ylitalo, A.K., Piironen, A., Store, R., Heikkinen, J., Heim, W., Piha, M., Seimola, T., Laaksonen, T. & Forsman, J.T. 2025. Arctic migrating barnacle geese utilize accommodation fields in a new agricultural staging area. *Journal of Applied Ecology* 62(2): 317-328.

([18]) van der Jeugd, H.P. & Kwak, A. 2017. Management of a Dutch resident barnacle goose *Branta leucopsis* population: How can results from counts, ringing and hunting bag statistics be reconciled? *Ambio* 46(Supplement 2): 251-261.

Από το 2005 επιτρέπεται βάσει άδειας να πυροβολούνται ασπρομάγουλες χήνες στην περιοχή του δέλτα ως μέτρο έσχατης ανάγκης για τον εκφοβισμό των χηνών με σκοπό την απώθησή τους από ευαίσθητες καλλιέργειες, καθώς και για τη μείωση του μεγέθους του τοπικού πληθυσμού. Ο αριθμός των πτηνών που πυροβολήθηκαν στην περιοχή του βόρειου δέλτα στο πλαίσιο εξαίρεσης αυξήθηκε από 377 το 2005 σε 5 324 το 2014.

Ο αντίκτυπος των πυροβολισμών βάσει της εξαίρεσης παρακολουθείται με βάση τις θερινές καταμετρήσεις πτηνών και φωλιών και με την αξιολόγηση των ποσοστών επιβίωσης τα οποία μετρούνται μέσω δακτυλίωσης και εκ νέου παρατήρησης. Το μέγεθος του πληθυσμού σχεδόν διπλασιάστηκε σε περίπου 28 000 άτομα κατά την περίοδο μεταξύ του 2007 και του 2014, παρά την ετήσια αφαίρεση του 15-25 % των χηνών και τα ποσοστά επιβίωσης 79 % και 67 % για τα ενήλικα και τα νεαρά άτομα (πρβλ. φυσική επιβίωση 96 % και για τις δύο ηλικιακές κατηγορίες).

Οι πυροβολισμοί μπορεί να είναι λιγότερο αποτελεσματικοί λόγω της δυσανάλογης θανάτωσης πολύ νεαρών πτηνών και ατόμων από άλλους πληθυσμούς τον χειμώνα. Οι νεαρές χήνες έχουν υψηλότερη φυσική θνησιμότητα, ιδίως τον πρώτο χειμώνα τους, επομένως πολλές από αυτές που πυροβολούνται πιθανότατα θα είχαν πεθάνει με φυσικό τρόπο ούτως ή άλλως. Επιπλέον, η θανάτωση χηνών που επισκέπτονται την περιοχή και προέρχονται από άλλους πληθυσμούς είναι αναποτελεσματική εάν στόχος είναι ο έλεγχος των τοπικών πτηνών που προκαλούν ζημιές.

Προκειμένου να επιτευχθεί η βέλτιστη προσαρμοστική διαχείριση, η συμμετοχή των συμφεροντούχων είναι καίριας σημασίας.

7. **Υποβολή εκθέσεων σχετικά με τις εξαιρέσεις**

Η διαφάνεια στην υποβολή των εκθέσεων σχετικά με τις εξαιρέσεις και η συντονισμένη μείωση του πληθυσμού είναι ζωτικής σημασίας για την οικοδόμηση εμπιστοσύνης μεταξύ των συμφεροντούχων και τη διασφάλιση της συμμόρφωσης με τις διεθνείς συμφωνίες. Ως εκ τούτου, η Επιτροπή έχει αναπτύξει διαδικτυακά εργαλεία προβολής δεδομένων για τις εξαιρέσεις ([19]). Τα εργαλεία αυτά παρουσιάζουν λεπτομερείς πληροφορίες σχετικά με τις ετήσιες εξαιρέσεις που υποβάλλουν τα κράτη μέλη, καθώς και στατιστικά στοιχεία σχετικά με την πληρότητα των εν λόγω εκθέσεων:

— επισκόπηση των εξαιρέσεων από τις διατάξεις για την προστασία των ειδών ανά την ΕΕ·

— επιμέρους εξαιρέσεις και λεπτομερείς σχετικές πληροφορίες· και

— πληρότητα των δεδομένων των εθνικών εκθέσεων σχετικά με τις εξαιρέσεις.

8. **Περαιτέρω πληροφορίες**

Πολλές πληροφορίες σχετικά με τα μέτρα προστασίας που προβλέπονται στην οδηγία για τα πτηνά διατίθενται στην ιστοσελίδα της Επιτροπής: https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/birds-directive_el.

Άλλες πηγές χρήσιμων πληροφοριών είναι οι εξής:

— Διεθνές σχέδιο διαχείρισης μεμονωμένων ειδών για την ασπρομάγουλη χήνα (πληθυσμός Ρωσίας / Γερμανίας και Κάτω Χωρών, πληθυσμός ανατολικής Γροιλανδίας / Σκωτίας και Ιρλανδίας, πληθυσμός Σβάλμπαρντ / νοτιοδυτικής Σκωτίας) το οποίο εγκρίθηκε από την 7η συνεδρίαση των συμβαλλόμενων μερών της AEWA·

— ευρωπαϊκή πλατφόρμα διαχείρισης της χήνας — περιέχει πλήρες αρχείο των εγγράφων που σχετίζονται με διεθνείς συζητήσεις και αποφάσεις σχετικά με τα προσαρμοστικά προγράμματα διαχείρισης των διαδρόμων αποδημίας (AFMP) για τους τρεις πληθυσμούς της ασπρομάγουλης χήνας (βλ. προσάρτημα 1 κατωτέρω). Περιέχει επίσης εκτενή κατάλογο σχετικών δημοσιεύσεων που έχουν αξιολογηθεί από ομοτίμους εδώ· και

— Goose management: from local to flyway scale (Διαχείριση της χήνας: από τοπική κλίμακα σε κλίμακα διαδρόμου αποδημίας) — Ειδικό τεύχος του περιοδικού *Ambio* που περιέχει μεγάλο αριθμό εγγράφων σχετικά με συγκρούσεις και λύσεις όσον αφορά τη διαχείριση της χήνας.

([19]) Derogations and exceptions table dashboard (Πίνακας παρεκκλίσεων και εξαιρέσεων) | Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II

Εφαρμογή εξαιρέσεων βάσει του άρθρου 9 της οδηγίας για τα πτηνά σε σχέση με τον κορμοράνο

1. **Ιστορικό**

Στην Ευρώπη απαντούν τρία είδη της οικογένειας των κορμοράνων *Phalacrocoracidae*: ο ευρωπαϊκός θαλασσοκόρακας (*Gulosus aristotelis*, πρώην *Phalacrocorax aristotelis*), η λαγγόνα (*Microcarbo pygmaeus*, πρώην *Phalacrocorax pygmaeus*), και ο κορμοράνος (*Phalacrocorax carbo*). Τα δύο πρώτα είδη περιλαμβάνονται αμφότερα στο παράρτημα Ι της οδηγίας για τα πτηνά λόγω της μη ικανοποιητικής κατάστασης διατήρησής τους. Ο κορμοράνος είναι πιο διαδεδομένος και, από το 1997, δεν περιλαμβάνεται πλέον στο παράρτημα Ι της οδηγίας για τα πτηνά ([1]), γεγονός που σημαίνει ότι δεν υπάρχει υποχρέωση κατάταξης σε ζώνες ειδικής προστασίας για το είδος αυτό.

Όπως συμβαίνει με όλα τα είδη άγριων πτηνών που ζουν εκ φύσεως στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών, ο κορμοράνος (*Phalacrocorax carbo*) καλύπτεται από το γενικό καθεστώς προστασίας που προβλέπουν τα άρθρα 5, 6 και 8 της οδηγίας για τα πτηνά. Τις τελευταίες δεκαετίες, ως αποτέλεσμα των συνδυασμένων επιπτώσεων των προστατευτικών μέτρων της οδηγίας για τα πτηνά, της επέκτασης της υδατοκαλλιέργειας και άλλων παραγόντων, ο αριθμός των κορμοράνων έχει αυξηθεί στην Ευρώπη ([2]). Ως κοινωνικό είδος που φωλιάζει σε αποικίες κοντά στις κύριες πηγές τροφής του, ο κορμοράνος άρχισε να προκαλεί συγκρούσεις τόσο με την εμπορική όσο και με την ερασιτεχνική αλιεία, καθώς και με την υδατοκαλλιέργεια, λόγω των επιπτώσεων στα ψάρια και του ανταγωνισμού για τα ψάρια, αλλά μπορεί επίσης να επηρεάσει αρνητικά είδη ψαριών που παρουσιάζουν ιδιαίτερα προβλήματα διατήρησης και να προκαλέσει συγκρούσεις με άλλες εμπορικές ή ψυχαγωγικές χρήσεις υδατικών συστημάτων.

Η Επιτροπή, προκειμένου να στηρίξει τα κράτη μέλη στην αντιμετώπιση των συγκρούσεων μεταξύ του κορμοράνου και της αλιείας, ανέλαβε ορισμένες πρωτοβουλίες:

— Το 2011, κατόπιν αιτήματος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, η Επιτροπή δημιούργησε πλατφόρμα της ΕΕ για τους κορμοράνους, η οποία βασίζεται κυρίως στο προγενέστερο (2004-2008) έργο INTERCAFE, το οποίο χρηματοδοτήθηκε από την ΕΕ και στο πλαίσιο του οποίου υπήρξε στενή συνεργασία με βασικούς συμφεροντούχους για τη λεπτομερή μελέτη των διαφόρων συγκρούσεων που προκαλούνται από τον κορμοράνο. Το ερευνητικό δίκτυο INTERCAFE εκπόνησε σειρά εκθέσεων σχετικά με τις συγκρούσεις μεταξύ κορμοράνων και αλιείας, οι οποίες υποστηρίζονται από ευρείες περιπτωσιολογικές μελέτες για τους οικότοπους/την αλιεία. Οι περιπτωσιολογικές μελέτες περιλάμβαναν «εργαλειοθήκη» διαχείρισης των κορμοράνων για την πρόληψη και τη μείωση των προβλημάτων που προκαλούν οι κορμοράνοι στην ευρωπαϊκή αλιεία, η οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τις αρχές και τους συμφεροντούχους. Όλα τα έγγραφα είναι διαθέσιμα στη διεύθυνση: https://www.ceh.ac.uk/our-science/projects/intercafe-information.

— Στην πλατφόρμα της ΕΕ για τους κορμοράνους εκπονήθηκε σειρά συνοπτικών εγγράφων σχετικά με την κατανομή, την περιοχή εξάπλωσης, την οικολογία, την κατάσταση και τις τάσεις του πληθυσμού του κορμοράνου και τις αλληλεπιδράσεις του με τα ψάρια, την αλιεία και την υδατοκαλλιέργεια, καθώς και σχετικά με τη διαχείριση των συγκρούσεων μεταξύ κορμοράνων και αλιείας. Τα έγγραφα επικαιροποιήθηκαν το 2024 και είναι διαθέσιμα στην ιστοσελίδα της Επιτροπής σχετικά με την οδηγία για τα πτηνά ([3]). Μολονότι ορισμένα στοιχεία συνοψίζονται κατωτέρω, τα έγγραφα στην ιστοσελίδα αποτελούν εξαντλητικούς πόρους που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την αντιμετώπιση των συγκρούσεων.

— Το 2013 η Επιτροπή δημοσίευσε έγγραφο καθοδήγησης για τον κορμοράνο και την εφαρμογή εξαιρέσεων βάσει του άρθρου 9 της οδηγίας για τα πτηνά ([4]), με βάση όλες τις πληροφορίες που συλλέχθηκαν και την πείρα που αποκτήθηκε, καθώς και τις αποφάσεις του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 9 της οδηγίας για τα πτηνά.

Το παρόν παράρτημα αντικαθιστά και επικαιροποιεί το προηγούμενο έγγραφο καθοδήγησης που δημοσιεύτηκε το 2013 και αποτελεί μέρος της καθοδήγησης σχετικά με το γενικό καθεστώς προστασίας ειδών πτηνών βάσει της οδηγίας για τα πτηνά. Εξετάζει συγκεκριμένα τη χρήση εξαιρέσεων για την επίλυση συγκρούσεων μεταξύ του κορμοράνου και ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Παρέχει σύντομη επισκόπηση των αριθμών και των τάσεων του πληθυσμού του είδους, του νομικού καθεστώτος του και του χαρακτήρα των σχετικών συγκρούσεων, καθώς και πιθανών λύσεων. Στη συνέχεια, περιγράφει τα βήματα για την εφαρμογή των διατάξεων εξαίρεσης βάσει του άρθρου 9 της οδηγίας για τα πτηνά.

([1]) Οδηγία 97/49/ΕΚ της Επιτροπής, της 29ης Ιουλίου 1997, για τροποποίηση της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ του Συμβουλίου περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών (ΕΕ L 223 της 13.8.1997, σ. 9, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/1997/49/oj).

([2]) https://circabc.europa.eu/ui/group/e21159fc-a026-4045-a47f-9ff1a319e1c5/library/b32b1896-aa4b-492b-af20-28f43cfe5bd4/details.

([3]) https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/birds-directive_el.

([4]) Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος, *Great cormorant – Applying derogations under article 9 of the birds directive 2009/147/EC* (Κορμοράνος — Εφαρμογή εξαιρέσεων βάσει του άρθρου 9 της οδηγίας 2009/147/ΕΚ για τα πτηνά), Υπηρεσία Εκδόσεων, 2013, https://data.europa.eu/doi/10.2779/56719.

2. **Ο κορμοράνος στην ΕΕ**

Στην Ευρώπη έχουν περιγραφεί δύο υποείδη κορμοράνου. Το *Phalacrocorax carbo carbo* (υποείδος του Ατλαντικού) ζει κατά μήκος της ακτής του Ατλαντικού και αναπαράγεται σχεδόν αποκλειστικά στις βραχώδεις ακτές της Ισλανδίας, της Νορβηγίας, του Ηνωμένου Βασιλείου, της Ιρλανδίας και της δυτικής Γαλλίας. Τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότερα πτηνά μετακινούνται προς την ενδοχώρα για να διαχειμάσουν και να τραφούν σε οικότοπους γλυκών υδάτων και περνούν μεγαλύτερα χρονικά διαστήματα εκεί πριν επιστρέψουν για να αναπαραχθούν στην ακτή.

Το *Phalacrocorax carbo sinensis* (ηπειρωτικό υποείδος) απαντά από τη δυτική Ευρώπη έως ολόκληρη την Ασία, μέχρι την Κίνα και την Ινδία. Χρησιμοποιούσε ανέκαθεν τόσο ηπειρωτικές όσο και παράκτιες περιοχές για να αναπαραχθεί και να τραφεί. Απαντά σε ευρύ φάσμα διαφορετικών υγρότοπων, από παράκτιους υγροβιότοπους, λίμνες της ενδοχώρας και μεγάλα ποτάμια συστήματα πεδινών περιοχών έως ιχθυοδεξαμενές και ιχθυοτροφεία, τεχνητά σκυρωρυχεία και ανοικτούς ταμιευτήρες.

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες σημειώθηκε σημαντική αύξηση των αριθμών του υποείδους *P. carbo sinensis*, ενώ ο πληθυσμός του *P. carbo carbo* αυξήθηκε πιο συγκρατημένα (και μάλιστα μειώθηκε σε ορισμένα μέρη).

Ο αυξανόμενος χρόνος παραμονής ορισμένων ατόμων του υποείδους του Ατλαντικού στην ενδοχώρα και η αύξηση του πληθυσμού του ηπειρωτικού υποείδους έχουν ως αποτέλεσμα να υπάρχουν πλέον περισσότερα πτηνά και των δύο υποειδών σε τόπους της ενδοχώρας. Στους τόπους αυτούς, τα δύο είδη έρχονται συχνά σε επαφή μεταξύ τους, με αποτέλεσμα ορισμένες φορές να διασταυρώνονται.

Οι κορμοράνοι έχουν πολύπλοκες συνήθειες αποδημίας. Σε αντίθεση με πολλά άλλα αποδημητικά πτηνά, δεν μεταναστεύουν όλα ταυτόχρονα ή στις ίδιες περιοχές. Οι αποδημητικές τους συνήθειες εξαρτώνται σε κάποιο βαθμό από τη γεωγραφική θέση της αναπαραγωγικής αποικίας. Πολλά πτηνά από τις βόρειες χώρες και την κεντρική Ευρώπη αποδημούν προς τον νότο τον χειμώνα. Ωστόσο, οι αποστάσεις διαφέρουν σημαντικά μεταξύ των ατόμων από την ίδια αποικία και εξαρτώνται επίσης από τη δριμύτητα του χειμώνα. Ενώ ορισμένα πτηνά κατά την αποδημία τους μετακινούνται μόνο 100 χιλιόμετρα νότια, άλλα διασχίζουν τη Μεσόγειο πετώντας προς τις ακτές της Βόρειας Αφρικής.

Σύμφωνα με την πιο πρόσφατη πανευρωπαϊκή καταμέτρηση των αναπαραγωγικών αποικιών στην Ευρώπη το 2012, η οποία πραγματοποιήθηκε υπό τον συντονισμό της IUCN/Wetlands International Cormorant Research Group και χρηματοδοτήθηκε στο πλαίσιο του έργου CORMAN της ΕΕ ([5]), ο αναπαραγωγικός πληθυσμός του ηπειρωτικού υποείδους *P. carbo sinensis* στη δυτική παλαιοαρκτική περιοχή (που καλύπτει την Ευρώπη δυτικά των Ουραλίων, τμήματα της Μέσης Ανατολής και τη Βόρεια Αφρική) εκτιμήθηκε σε 370 000 αναπαραγόμενα ζεύγη. Από αυτά, ωστόσο, μόνο 214 800 αναπαραγόμενα ζεύγη ήταν εντός της ΕΕ των 28 ([6]) (τα περισσότερα αναπαράχθηκαν σε χώρες που βρέχονται από τη Βαλτική θάλασσα), ενώ τα περισσότερα από τα υπόλοιπα αναπαράχθηκαν στη Ρωσία και την Ουκρανία. Καταγράφηκαν επίσης 16 000 αναπαραγόμενα ζεύγη του υποείδους του Ατλαντικού *P. carbo carbo* (σε μόλις τρία από τα κράτη μέλη της ΕΕ των 28: στη Γαλλία, την Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο).

Σύμφωνα με τις εκθέσεις βάσει του άρθρου 12 της οδηγίας για τα πτηνά (για την περίοδο 2013-2018) ([7]), ο αναπαραγωγικός πληθυσμός του υποείδους *P. carbo sinensis* για την ΕΕ των 28 εκτιμήθηκε μεταξύ 220 000 και 272 000 αναπαραγόμενων ζευγών. Το υποείδος θεωρείται ότι καταγράφει σταθερή ή θετική βραχυπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη τάση στα περισσότερα κράτη μέλη στα οποία αναπαράγεται.

Η αύξηση των αριθμών του *P. carbo sinensis* οφείλεται πιθανώς σε συνδυασμό παραγόντων, μεταξύ των οποίων η νομική προστασία του από διωγμούς τους οποίους υφίστατο στο παρελθόν, η προστασία των βασικών τόπων αναπαραγωγής του, η μείωση της χρήσης διχλωροδιφαινυλοτριχλωροαιθανίου (DDT) και άλλων βιοσυσσωρευτικών φυτοφαρμάκων, οι ηπιότεροι χειμώνες και η ευκολότερη πρόσβαση σε οικότοπους τροφοληψίας ([8]).

Ο αναπαραγωγικός πληθυσμός του υποείδους *P. carbo carbo* στην ΕΕ των 28 εκτιμήθηκε σε 13 910 αναπαραγόμενα ζεύγη, με αρνητική βραχυπρόθεσμη τάση στη Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο και θετική βραχυπρόθεσμη τάση στην Ιρλανδία. Σύμφωνα με την πιο πρόσφατη (2015-2021) σημαντική διεθνή απογραφή θαλάσσιων πτηνών στο Ηνωμένο Βασίλειο και την Ιρλανδία, αναφέρθηκε μέγιστος συνολικός αριθμός 13 330 αναπαραγόμενων ζευγών, ο οποίος υποδεικνύει μικρή αύξηση του πληθυσμού και στις δύο χώρες.

Τα κράτη μέλη υποβάλλουν, επί του παρόντος, τις νέες εκθέσεις τους βάσει του άρθρου 12 για την περίοδο 2019-2024. Σύμφωνα με την προκαταρκτική αξιολόγηση των στοιχείων που υποβλήθηκαν, ο αναπαραγωγικός πληθυσμός του *P. carbo sinensis* εκτιμάται ότι κυμαίνεται μεταξύ 287 000 και 323 000 ζευγών.

([5]) http://cormorants.freehostia.com.

([6]) Πριν από την έξοδο του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

([7]) Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2020), Διαδικτυακό εργαλείο βάσει του άρθρου 12 (2013-2018): Πληθυσμακή κατάσταση και τάσεις σε επίπεδο ΕΕ και κρατών μελών [επιγραμμικά]. https://nature-art12.eionet.europa.eu/article12/.

([8]) Christof Herrmann, Thomas Bregnballe, Kjell Larsson, Meelis Leivits, Pekka Rusanen, «Population development of Baltic Bird Species: Great Cormorant (*Phalacrocorax carbo sinensis*)» (2018).

3. **Καθεστώς νομικής προστασίας του κορμοράνου**

Ο κορμοράνος καλύπτεται από το γενικό καθεστώς προστασίας της οδηγίας για τα πτηνά (άρθρο 5). Η εκ προθέσεως σύλληψη ή θανάτωση του κορμοράνου, οι σημαντικές ενοχλήσεις ιδίως κατά την περίοδο αναπαραγωγής, η καταστροφή των φωλιών του ή η συλλογή των αυγών του απαγορεύονται και μπορούν να επιτραπούν από τα κράτη μέλη μόνο σύμφωνα με το σύστημα εξαιρέσεων που καθορίζεται στο άρθρο 9 της οδηγίας. Ο κορμοράνος δεν περιλαμβάνεται στο παράρτημα Ι (είδη που υπόκεινται σε ειδικά μέτρα προστασίας) ή στο παράρτημα ΙΙ (είδη που μπορούν να θηρευτούν) της οδηγίας.

Όσον αφορά τις διεθνείς συμφωνίες, ο κορμοράνος περιλαμβάνεται στο προσάρτημα ΙΙΙ — Προστατευόμενα είδη πανίδας της σύμβασης της Βέρνης. Ως εκ τούτου, δεν πρόκειται για αυστηρά προστατευόμενο είδος, γεγονός που επιτρέπει τη ρύθμιση της εκμετάλλευσής του. Το είδος καλύπτεται επίσης από τη συμφωνία για τη διατήρηση των αφρικανο-ευρασιατικών αποδημητικών υδρόβιων πτηνών (AEWA). Περιλαμβάνεται στη στήλη C κατηγορία 1 του πίνακα 1 του παραρτήματος 3 της συμφωνίας, γεγονός που σημαίνει ότι έχει πληθυσμό άνω των 100 000 ατόμων περίπου και, ως εκ τούτου, θα μπορούσε να επωφεληθεί σημαντικά από τη διεθνή συνεργασία.

4. **Το άρθρο 9 της οδηγίας για τα πτηνά και η εφαρμογή του στον κορμοράνο**

Ο κορμοράνος, όπως όλα τα πτηνά που ζουν εκ φύσεως σε άγρια κατάσταση στην ΕΕ, προστατεύεται βάσει της οδηγίας για τα πτηνά και η προστασία του διέπεται από τα άρθρα 5, 6 και 8. Το άρθρο 9 επιτρέπει στα κράτη μέλη να μην εφαρμόζουν τις απαγορεύσεις του άρθρου 5 (δηλαδή να παρεκκλίνουν από αυτές), εφόσον πληρούνται τρεις προϋποθέσεις:

— δεν υπάρχουν άλλες ικανοποιητικές λύσεις·

— συντρέχει ένας από τους λόγους που απαριθμούνται στο άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο α), β) ή γ)· και

— πληρούνται οι τεχνικές απαιτήσεις του άρθρου 9 παράγραφος 2.

Τα κράτη μέλη δεν χρειάζεται να διαβουλεύονται με την Επιτροπή πριν από την εφαρμογή εξαιρέσεων. Ωστόσο, ως ελάχιστο εργαλείο συντονισμού και ως μηχανισμός ανατροφοδότησης, αποστέλλουν στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή ετήσια έκθεση σχετικά με όλες τις εξαιρέσεις που εκδίδονται δυνάμει του άρθρου 9. Στις εκθέσεις, οι εξαιρέσεις αιτιολογούνται βάσει των απαιτήσεων της οδηγίας. Πρακτικά, αυτό σημαίνει ότι η χρήση των εξαιρέσεων δεν πρέπει να δημιουργήσει μια κατάσταση στην οποία ο πληθυσμός και η περιοχή κατανομής του κορμοράνου θα μειωθούν σε τέτοιο βαθμό ώστε να καταστούν μη βιώσιμα ή δεν θα διατηρηθούν σε ικανοποιητικό επίπεδο.

Τα κράτη μέλη αξιοποιούν πλήρως τις διατάξεις εξαίρεσης για την αντιμετώπιση των συγκρούσεων μεταξύ κορμοράνων και αλιείας. Υπάρχουν σημαντικές διαφορές στον τρόπο με τον οποίο γίνεται αυτό, όσον αφορά τόσο τις μεθόδους όσο και τους τόπους στους οποίους εφαρμόζονται εξαιρέσεις ως ένας τρόπος διαχείρισης των συγκρούσεων. Ορισμένα κράτη μέλη χρησιμοποιούν εκτενώς τις εξαιρέσεις, συμπεριλαμβανομένων μέτρων που εφαρμόζονται σε αναπαραγωγικές αποικίες, ενώ άλλα κράτη μέλη δεν χρησιμοποιούν εξαιρέσεις ([9]).

Οι περισσότερες εξαιρέσεις εγκρίνονται ώστε να επιτρέπεται η εκ προθέσεως θανάτωση ή σύλληψη με οποιαδήποτε μέθοδο [που απαγορεύεται βάσει του άρθρου 5 στοιχείο α)]. Πυροβολισμοί κορμοράνων πραγματοποιούνται συνήθως επικουρικά σε μέτρα εκφοβισμού προκειμένου να ενισχυθούν άλλα αποτρεπτικά μέσα, να μειωθεί προσωρινά ο αριθμός των μεμονωμένων πτηνών που τρέφονται σε έναν συγκεκριμένο τόπο και να προσαρμοστούν τα επίπεδα του πληθυσμού τους σύμφωνα με τις απαιτήσεις του άρθρου 9. Ωστόσο, υπάρχουν πρακτικά προβλήματα με τη θανάτωση πτηνών, διότι τα νεκρά πτηνά πολύ συχνά αντικαθίστανται από άλλα. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα σε τοποθεσίες στις αποδημητικές διαδρομές των κορμοράνων, ιδίως το φθινόπωρο και τον χειμώνα. Μπορεί επίσης να συμβαίνει και σε άλλες περιόδους του έτους, εάν οι κορμοράνοι μετακινούνται ελεύθερα μεταξύ διαφόρων τοποθεσιών.

Εξαιρέσεις χρησιμοποιούνται επίσης ευρέως για να καταστεί δυνατή η εκ προθέσεως καταστροφή ή βλάβη των φωλιών και των αυγών τους ή η αφαίρεση των φωλιών τους [που απαγορεύονται βάσει του άρθρου 5 στοιχείο β)]. Η καταστροφή φωλιών ή αυγών μπορεί να μειώσει την αναπαραγωγή των πτηνών, έτσι ώστε να υπάρχουν λιγότερα πτηνά με αναπτυγμένο φτέρωμα στο τέλος της περιόδου αναπαραγωγής, λιγότερα πτηνά μεγαλύτερης ηλικίας που θα επισκεφτούν περιοχές αλιείας τον χειμώνα και, στη συνέχεια, λιγότερα ενήλικα πτηνά που θα αναπαραχθούν. Ωστόσο, οι κορμοράνοι είναι ευέλικτοι όσον αφορά την αναπαραγωγική τους συμπεριφορά και οι πληθυσμοί τους είναι αρκετά ανθεκτικοί στη θνησιμότητα. Για παράδειγμα, οι κορμοράνοι μπορούν να ξαναχτίσουν τις φωλιές τους και να γεννήσουν ξανά αυγά.

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζεται ο τρόπος με τον οποίο μπορούν να εφαρμοστούν οι τρεις προϋποθέσεις εξαίρεσης στην περίπτωση του κορμοράνου. Παρουσιάζεται η έκταση και τα συνηθέστερα είδη εξαιρέσεων που χρησιμοποιούν τα κράτη μέλη.

([9]) https://www.eea.europa.eu/en/analysis/maps-and-charts/overview-of-derogations-and-exceptions-dashboards.

Προϋπόθεση 1: Απουσία ικανοποιητικής εναλλακτικής λύσης

Το άρθρο 9 παράγραφος 1 ορίζει ότι τα κράτη μέλη μπορούν να μην εκπληρώνουν τις απαιτήσεις των άρθρων 5 έως 8 μόνο «εφόσον δεν υπάρχουν άλλες ικανοποιητικές λύσεις». Αυτό σημαίνει ότι ένα εξεταζόμενο μέτρο δεν μπορεί να βασίζεται στους λόγους εξαίρεσης του άρθρου 9 όταν ο προβαλλόμενος στόχος του θα μπορούσε να επιτευχθεί με άλλο «ικανοποιητικό» τρόπο που είτε α) είναι νόμιμος βάσει της οδηγίας για τα πτηνά (ακόμη και αν μπορεί να απαιτεί τη δική του εξαίρεση) είτε β) είναι λιγότερο επιβλαβής λαμβανομένων υπόψη των απαγορεύσεων του άρθρου 5 και των στόχων της οδηγίας.

Υπάρχουν πολυάριθμες εναλλακτικές λύσεις ή εργαλεία για την πρόληψη ή τη μείωση των συγκρούσεων μεταξύ του κορμοράνου, αφενός, και της αλιείας και ειδών ιχθύων σε τοπικό επίπεδο, αφετέρου. Θα πρέπει να προτιμώνται οι μέθοδοι που αποφεύγουν την ανάγκη για εξαιρέσεις, εκτός εάν η λύση μπορεί να αποκλειστεί βάσει προηγούμενης πείρας ή εάν η εφαρμογή της θα ήταν δυσανάλογη προς τα οφέλη διατήρησης που θα απέφερε. Ως εκ τούτου, η αναζήτηση εναλλακτικών λύσεων θα πρέπει να περιορίζεται σ' εκείνες που αναμένεται εύλογα να είναι αποτελεσματικές σε μια δεδομένη κατάσταση, με βάση τις βέλτιστες διαθέσιμες επιστημονικές γνώσεις.

Ορισμένα παραδείγματα προληπτικών μέτρων:

— **Εκφοβισμός των κορμοράνων** για απομάκρυνσή τους από έναν τόπο αλιείας. Η προσέγγιση βασίζεται στον επαρκή εκφοβισμό των κορμοράνων μέσω ακουστικών ή οπτικών αποτρεπτικών μέσων, ώστε να μετακινηθούν σε άλλον τόπο αναζήτησης τροφής. Η αποτελεσματικότητα των τεχνικών εκφοβισμού εξαρτάται από το να είναι τα αποτρεπτικά μέσα αρκετά τρομακτικά ώστε οι κορμοράνοι να μετακινηθούν αλλού και από τη διαθεσιμότητα «καλύτερης» εναλλακτικής τοποθεσίας για τη μετακίνησή τους. Το κύριο μειονέκτημα είναι ότι οι κορμοράνοι συνειδητοποιούν τελικά (και συχνά αρκετά γρήγορα) ότι δεν υπάρχει πραγματική απειλή, εξοικειώνονται με τους θορύβους, το θέαμα ή τις οσμές και αρχίζουν να τα αγνοούν. Ωστόσο, υπάρχουν επαρκή στοιχεία που αποδεικνύουν ότι τα πτηνά φοβούνται σταθερά την ανθρώπινη παρουσία, εάν αντιληφθούν ότι ο άνθρωπος συνδέεται με κίνδυνο. Οι μέθοδοι εκφοβισμού είναι αποδοτικότερες σε μικρά υδατικά συστήματα, γεγονός που σημαίνει ότι ενδέχεται να μην είναι επαρκώς αποτελεσματικές ή αναλογικές ως προληπτικό μέτρο σε μεγαλύτερα υδατικά συστήματα. Ομοίως, το αποτρεπτικό αποτέλεσμα των μη θανατηφόρων μέτρων μπορεί να ενισχυθεί με τον συνδυασμό τους με περιορισμένο έλεγχο μέσω θανάτωσης για τον οποίο πρέπει να χορηγούνται εξαιρέσεις.

— **Προστασία των ψαριών με τη χρήση συσκευών αποκλεισμού** για την αποτροπή της πρόσβασης των κορμοράνων σε αυτά. Οι τεχνικές αυτές βασίζονται σε δίχτυα και εναέρια σύρματα που κρατούν τους κορμοράνους μακριά από τα ψάρια. Λειτουργούν καλύτερα όταν τα ψάρια είναι συγκεντρωμένα σε σχετικά μικρές περιοχές. Οι τεχνικές είναι ιδανικές για χερσαίες δεξαμενές ή ιχθυοτροφεία σε μορφή επιμήκους λεκάνης όπου μπορούν να τοποθετηθούν μόνιμα περιβλήματα από δίχτυα. Σε άλλες τοποθεσίες, όπως σε κλωβούς ιχθυοτροφείων σε ανοικτά υδατικά συστήματα, δίχτυα κατά των θηρευτών μπορούν να τοποθετούνται σε μορφή πετάσματος ή ως πλήρη περιβλήματα υποβρυχίως, ώστε τα καταδυόμενα πτηνά να μην μπορούν να φτάσουν στα ιχθυαποθέματα στον διχτυωτό σάκο του κλωβού. Σε τέτοιες τοποθεσίες, μπορεί να είναι δυνατόν να αξιοποιηθεί το γεγονός ότι οι κορμοράνοι χρειάζονται γενικά αρκετά μεγάλες αποστάσεις για να απογειωθούν και να προσγειωθούν. Η τοποθέτηση συρμάτων, σχοινιών ή διχτυωτών φραγμάτων στο νερό μπορεί να δυσκολέψει ή ακόμα και να μην επιτρέψει καθόλου στους κορμοράνους να προσγειωθούν ή να απογειωθούν από την επιφάνεια του νερού. Σε μεγαλύτερα υδατικά συστήματα, ο πλήρης αποκλεισμός είναι δυσκολότερος και μπορεί κάλλιστα να είναι ανέφικτος.

— **Τεχνικές διαχείρισης των ιχθυαποθεμάτων** για τη μείωση της διαθεσιμότητας ψαριών στους κορμοράνους. Τα εργαλεία αυτά βασίζονται στο γεγονός ότι οι κορμοράνοι πρέπει να κάνουν επιλογές όταν διαλέγουν πού θα τραφούν. Πρέπει να σταθμίσουν ορισμένες παραμέτρους προκειμένου να ανταποκριθούν στις καθημερινές τους διατροφικές ανάγκες. Σ' αυτές περιλαμβάνονται το αν το πτηνό χάνει ή κερδίζει βάρος (η σωματική κατάσταση του πτηνού)· περιβαλλοντικές συνθήκες (απαιτείται περισσότερη τροφή/ενέργεια κατά τη διάρκεια πιο ψυχρών/βροχερών περιόδων)· το στάδιο του ετήσιου κύκλου (περίοδοι μετανάστευσης, περίοδος αναπαραγωγής, διαχείμαση)· το μέγεθος και η ηλικία των νεοσσών, και οι αποστάσεις μεταξύ κουρνιών ή αποικιών και των τόπων τροφοληψίας. Η επιλογή του τόπου αναζήτησης τροφής εξαρτάται επίσης από τη διαθεσιμότητα, τον αριθμό και την ποιότητα των κατάλληλων δυνητικών τόπων τροφοληψίας. Ένας υψηλής ποιότητας τόπος αναζήτησης τροφής θα είναι ένας τόπος που προσφέρει ακίνδυνη και απρόσκοπτη πρόσβαση και τροφοληψία, με καλά αποθέματα ψαριών που αλιεύονται σχετικά εύκολα. Οι τεχνικές διαχείρισης των ιχθυαποθεμάτων έχουν ως στόχο να μεταβάλουν την ποιότητα των ευκαιριών αναζήτησης τροφής που έχουν στη διάθεσή τους οι κορμοράνοι, προσπαθώντας να καταστήσουν την αλίευση ψαριών λιγότερο εύκολη. Η βασική αρχή είναι ότι, εάν τα ψάρια είναι δύσκολο να αλιευτούν, τότε τα πτηνά μπορούν να επιλέξουν να τραφούν σε άλλα ύδατα στα οποία είναι ευκολότερο να ψαρέψουν. Για παράδειγμα, όταν οι διαχειριστές τόπων αλιείας ελέγχουν τα καθεστώτα εμπλουτισμού των ιχθυαποθεμάτων, υπάρχουν διάφορες επιλογές που θα μπορούσαν να μειώσουν τις απώλειες ψαριών και να καταστήσουν τους τόπους αυτούς λιγότερο ελκυστικούς για τους κορμοράνους που αναζητούν τροφή. Ορισμένα παραδείγματα μέτρων είναι τα εξής:

    — *Καθυστέρηση του εμπλουτισμού των ιχθυαποθεμάτων κατά τη διάρκεια της κορύφωσης της παρουσίας κορμοράνων*

        Το μέτρο αυτό μπορεί να είναι αποτελεσματικό όταν ο αριθμός των κορμοράνων παρουσιάζει σαφή εποχική κορύφωση (π.χ. περίοδος διαχείμασης ή αποδημίας). Μειώνοντας τη διαθεσιμότητα ψαριών όταν η πίεση που ασκούν οι κορμοράνοι είναι στο υψηλότερο επίπεδο, τα ιχθυοτροφεία και οι τόποι εμπλουτισμού καθίστανται λιγότερο ελκυστικές περιοχές τροφοληψίας. Στοιχεία από διάφορα κράτη μέλη δείχνουν ότι οι κορμοράνοι ενδέχεται να στραφούν σε εναλλακτικές τοποθεσίες όταν μειώνεται η αποδοτικότητα της διαδικασίας αναζήτησης τροφής. Ωστόσο, η προσέγγιση αυτή προϋποθέτει ευελιξία στα χρονοδιαγράμματα εμπλουτισμού και ενδέχεται να μην είναι εφικτή για όλους τους τόπους αλιείας.

— *Εμπλουτισμός των ιχθυαποθεμάτων ανά τακτά χρονικά διαστήματα και σε πολλαπλές τοποθεσίες*

Ο διαμερισμένος και σταδιακός εμπλουτισμός των αποθεμάτων μειώνει την προβλεψιμότητα και την αποδοτικότητα των ευκαιριών των κορμοράνων για τροφοληψία. Η απελευθέρωση μικρότερων ποσοτήτων ψαριών σε διάφορες τοποθεσίες μειώνει την τοπική πυκνότητα θηραμάτων, γεγονός που με τη σειρά του μειώνει τα κίνητρα συγκέντρωσης κορμοράνων. Το μέτρο αυτό θεωρείται ευρέως ορθή πρακτική στην εκτατική αλιεία και στους ποταμούς, ιδίως όταν συνδυάζεται με την πολυπλοκότητα των οικότοπων που περιορίζει την ορατότητα των ψαριών.

— *Εμπλουτισμός των αποθεμάτων με ψάρια μεγαλύτερου μεγέθους που είναι λιγότερο ευάλωτα στη θήρευση*

Οι κορμοράνοι στοχεύουν κατά προτίμηση ψάρια μικρότερου μεγέθους, τα οποία αλιεύονται ευκολότερα. Ο εμπλουτισμός των αποθεμάτων με κατηγορίες μεγαλύτερου μεγέθους μπορεί να μειώσει σημαντικά τις άμεσες απώλειες λόγω θηρευτών, ιδίως σε στάσιμα ύδατα και σε ιχθυοδεξαμενές. Μολονότι αυτό μπορεί να αυξήσει το κόστος εμπλουτισμού, συχνά θεωρείται οικονομικά αποδοτικό μέτρο μακροπρόθεσμα, όταν η πίεση λόγω της θηρευτικής δραστηριότητας είναι υψηλή.

— Οι **τεχνικές τροποποίησης των οικότοπων** για τη μείωση της διαθεσιμότητας ψαριών για τους κορμοράνους, όπως η απομάκρυνση δυνητικών κουρνιών και δομών κουρνιάσματος κοντά σε ευαίσθητα ύδατα (π.χ. νεκρά δέντρα ή τεχνητές δομές), ώστε να αποθαρρύνονται οι κορμοράνοι από το να παραμένουν κοντά σε ιχθυαποθέματα ή η δημιουργία καταφυγίων για τα ψάρια με την εγκατάσταση βυθισμένων δομών, βλάστησης ή τεχνητών καταφυγίων όπου τα ψάρια μπορούν να κρύβονται, μειώνουν την απόδοση της διαδικασίας αναζήτησης τροφής των κορμοράνων και βοηθούν τα ψάρια να αποφεύγουν τη θήρευση. Η αυξανόμενη πολυπλοκότητα των οικότοπων (π.χ. βελτιωμένες περιοχές ωοτοκίας, βαθύτερες παρόχθιες ζώνες) προσφέρει επίσης στα ψάρια περισσότερα μέρη για να ξεφύγουν από τους κορμοράνους. Τα εργαλεία αυτά αποτελούν επέκταση των τεχνικών διαχείρισης ιχθυαποθεμάτων που περιγράφονται ανωτέρω. Στόχος τους είναι να καταστήσουν τους τόπους λιγότερο ελκυστικούς για κούρνιασμα, φωλεοποίηση ή τροφοληψία για τους κορμοράνους. Μολονότι δεν θα εμποδίσουν ποτέ εντελώς τους κορμοράνους από το να κουρνιάζουν, να αναπαράγονται ή να τρέφονται, σε επίπεδο συγκεκριμένου τόπου μπορεί να μειώσουν ή να εξαλείψουν την παρουσία κορμοράνων και να αποτρέψουν τη δημιουργία αποικιών πτηνών στην περιοχή. Εάν οι κορμοράνοι δεν μπορούν να κουρνιάζουν σ' έναν τόπο, μπορεί να πάψουν να προσελκύονται σε μια περιοχή λόγω της παρουσίας άλλων πτηνών ή μπορεί να μην κάνουν μεταγενέστερες απόπειρες αναπαραγωγής.

— **Οικονομικά κίνητρα** για την ενθάρρυνση της φιλοξενίας κορμοράνων σε υδατικά συστήματα ή αποζημίωση για την αντιστάθμιση οικονομικών ζημιών (βλ. περιπτωσιολογική μελέτη 1)

Ωστόσο, εάν μετά την εφαρμογή των προληπτικών μέτρων εξακολουθεί να υπάρχει αντίφαση με τις διατάξεις του άρθρου 5 της οδηγίας για τα πτηνά, όπως ο συνδυασμός μη θανατηφόρων και θανατηφόρων μεθόδων, θα χρειαστεί η εφαρμογή εξαίρεσης.

Προϋπόθεση 2: Ο λόγος εφαρμογής της εξαίρεσης

Με βάση την έκθεση για τις εξαιρέσεις την οποία υποβάλλουν ετησίως τα κράτη μέλη στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, οι λόγοι που επικαλούνται συχνότερα τα κράτη μέλη για την έγκριση εξαιρέσεων για τον κορμοράνο είναι η πρόληψη σοβαρών ζημιών στην αλιεία (συμπεριλαμβανομένης της υδατοκαλλιέργειας), στα δάση και στα ύδατα και η προστασία της χλωρίδας και της πανίδας [άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο α)].

a. Εξαιρέσεις για την πρόληψη σοβαρών ζημιών στην αλιεία

Η αύξηση του αριθμού των κορμοράνων έχει επιφέρει αύξηση των αναφερόμενων συγκρούσεων με την αλιεία και την υδατοκαλλιέργεια, κυρίως επειδή πολλά από τα υδατικά συστήματα στα οποία οι κορμοράνοι τείνουν να τρέφονται είναι επίσης τόποι άμεσου ενδιαφέροντος για τον άνθρωπο —για παράδειγμα, για δραστηριότητες εμπορικής αλιείας, για ιχθυοτροφεία (εκτατικά και εντατικά), καθώς και για ερασιτεχνική αλιεία (σε φυσικούς, ημιφυσικούς ή τεχνητούς υδάτινους οικότοπους). Αλιεία διεξάγεται σε γλυκά ύδατα (συμπεριλαμβανομένων των συστημάτων ιχθυοδεξαμενών και των φυσικών λιμνών), υφάλμυρα ύδατα (παράκτιοι υγρότοποι) και θαλάσσιες περιοχές (παράκτιες περιοχές). Ωστόσο, η θήρευση από τους κορμοράνους είναι συχνά ένας μόνο από τους πολλούς επιβαρυντικούς παράγοντες που επηρεάζουν, επί του παρόντος, τα ιχθυαποθέματα στις εν λόγω περιοχές.

Η οδηγία για τα πτηνά δεν κάνει διάκριση μεταξύ των διαφόρων κατηγοριών αλιείας, π.χ. εμπορική ή ερασιτεχνική. Ωστόσο, στο παρόν πλαίσιο, η έννοια της «αλιείας» καλύπτει:

— τη βιομηχανία αλίευσης, μεταποίησης και πώλησης ψαριών ή τον τόπο όπου αυτή λαμβάνει χώρα·

— έναν τόπο όπου εκτρέφονται ψάρια προς πώληση (υδατοκαλλιέργεια)·

— την ερασιτεχνική αλιεία.

Ειδικότερα, η έννοια της ερασιτεχνικής αλιείας δεν καλύπτει μόνο περιοχές αλιείας για λόγους ψυχαγωγίας, αλλά και αλιευτικούς συλλόγους και εμπορικές εγκαταστάσεις ψυχαγωγικής αλιείας.

Οι συγκρούσεις μεταξύ κορμοράνων και δραστηριοτήτων εμπορικής αλιείας είναι επίσης πολύ σύνθετες και δυναμικές. Ο χρόνος και η έκταση αυτών των συγκρούσεων ποικίλλουν σε μεγάλο βαθμό, δεδομένου ότι υπάρχουν μεγάλες διακυμάνσεις στον αριθμό και την κατανομή των κορμοράνων ανά την Ευρώπη, καθώς τα πτηνά πραγματοποιούν εποχικές μετακινήσεις ευρείας κλίμακας μεταξύ των περιοχών αναπαραγωγής και διαχείμασης. Ως εκ τούτου, συγκρούσεις συμβαίνουν σε διαφορετικές χρονικές στιγμές του έτους, σε διαφορετικούς τόπους και σε διαφορετικές γεωγραφικές κλίμακες και μπορεί να περιλαμβάνουν πτηνά σε στάδιο αναπαραγωγής, διαχείμασης ή αποδημίας.

Επιπρόσθετα, εκτός από τα πολύπλοκα μοτίβα μετακινήσεων του κορμοράνου, οι συγκρούσεις επηρεάζονται επίσης από την εξίσου πολύπλοκη δυναμική του πληθυσμού των ψαριών (π.χ. θνησιμότητα εξαρτώμενη από την πυκνότητα) και από εποχικές και ετήσιες διακυμάνσεις εξωτερικών παραγόντων, όπως είναι οι καιρικές συνθήκες (ιδίως η δριμύτητα του χειμώνα) και οι επιπτώσεις της ρύπανσης των υδάτων, αλλά και από τη διαθεσιμότητα αντισταθμιστικών μηχανισμών.

Αυτή η εγγενής πολυπλοκότητα σημαίνει ότι κάθε κατάσταση είναι διαφορετική, ότι για την αξιολόγηση των συγκρούσεων απαιτείται προσέγγιση κατά περίπτωση που λαμβάνει υπόψη το πλήρες φάσμα των παραγόντων, και ότι η διαχείριση των συγκρούσεων θα πρέπει να είναι προσαρμοστική. Το χρονοδιάγραμμα των μέτρων διαχείρισης εντός του έτους διαδραματίζει επίσης καίριο ρόλο στον προσδιορισμό της αποτελεσματικότητάς τους.

Θα πρέπει να τονιστεί ότι, για να μπορεί ένα κράτος μέλος να εγκρίνει εξαίρεση, είναι αναγκαίο να καθοριστεί αν η πιθανή ζημιά θεωρείται «σοβαρή» ή όχι. Στόχος αυτής της διάταξης της οδηγίας δεν είναι η πρόληψη επαπειλούμενων ζημιών μικρής σημασίας. Για να θεωρηθεί η ζημιά «σοβαρή», πρέπει να αναμένεται ότι θα έχει σημαντικό οικονομικό αντίκτυπο στην αλιεία και/ή στα συμφέροντα αναψυχής που σχετίζονται με την αλιεία.

Είδη ζημιών

Οι ζημιές στην αλιεία μπορεί να προκαλέσουν άμεση ή έμμεση οικονομική ζημία, απώλεια αξίας περιουσιακών στοιχείων ή απώλεια υλικού παραγωγής. Θα μπορούσαν επίσης να επιφέρουν πρόσθετο κόστος (π.χ. για την αντικατάσταση εξοπλισμού που έχει υποστεί ζημιά και την ανασύσταση των αλιευτικών αποθεμάτων). Στην περίπτωση των συμφερόντων ερασιτεχνικής αλιείας, θα μπορούσε να προκαλέσουν οικονομική ζημία και όχι απλώς να επηρεάσουν αρνητικά το ίδιο το συμφέρον ερασιτεχνικής αλιείας, εκτός εάν αυτό έχει οικονομικές συνέπειες (π.χ. μείωση των πωλήσεων αλιευτικών αδειών).

Προβλεψιμότητα και κίνδυνος

Εάν **δεν** έχει ακόμη προκληθεί ζημιά, θα πρέπει να χρησιμοποιείται η πείρα του παρελθόντος για να προβλεφθεί αν υπάρχει μεγάλη πιθανότητα πρόκλησης ζημιάς. Επιπρόσθετα, η κατάσταση θα πρέπει να αφορά σοβαρή ζημιά σε οικονομικό συμφέρον που υπερβαίνει την απλή όχληση ή τον συνήθη επιχειρηματικό κίνδυνο.

Αποδεικτικά μέσα

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η ζημιά σε περιουσιακά στοιχεία (η οποία είτε έχει ήδη επέλθει είτε αναμένεται να επέλθει) πρέπει να αποδεικνύεται αντικειμενικά. Δεδομένων των δυσκολιών ποσοτικού προσδιορισμού του μεγέθους των ιχθυαποθεμάτων και του γεγονότος ότι η θήρευση από κορμοράνους μπορεί να εξαντλήσει ταχέως ένα ιχθυαπόθεμα (γεγονός που μπορεί να εμποδίσει τη διεξαγωγή λεπτομερών μελετών πριν από τη λήψη μέτρων), ενδέχεται να είναι αναγκαίο να υιοθετηθεί ταχεία και ρεαλιστική προσέγγιση για τον προσδιορισμό της σοβαρότητας της ζημιάς, για παράδειγμα μέσω αξιολόγησης από ανεξάρτητους εμπειρογνώμονες με χρήση όλων των διαθέσιμων αποδεικτικών στοιχείων και επιστημονικών γνώσεων. Ωστόσο, όταν χρησιμοποιείται πραγματογνωμοσύνη για να δικαιολογηθεί μια εξαίρεση, πρέπει παρά ταύτα η εν λόγω πραγματογνωμοσύνη να περιέχει επιστημονικά τεκμηριωμένη αιτιολόγηση για να στηριχθεί το συμπέρασμά της, καθώς και να διαπιστώνεται ότι οι πραγματογνώμονες δεν υπόκεινται σε σύγκρουση συμφερόντων. Η οικονομική ζημιά βασίζεται συχνά στον πολλαπλασιασμό ενός εκτιμώμενου ημερήσιου αριθμού πτηνών που είναι παρόντα σε ιχθυοδεξαμενές με τη μέση ημερήσια ποσότητα ψαριών που καταναλώνονται ανά πτηνό. Κατά περίπτωση, για παράδειγμα όταν τα στοιχεία αυτά δεν είναι ήδη προφανή με βάση τα περιστατικά στην περιοχή, θα πρέπει να υπάρχει παρακολούθηση από ορνιθολόγους ή άλλους ειδικευμένους εμπειρογνώμονες σε θέματα άγριας πανίδας για την εκτίμηση του ημερήσιου αριθμού. Το κόστος της διάδοσης ασθενειών, η ανθρώπινη προσπάθεια και το κόστος των πυρομαχικών για τα όπλα που χρησιμοποιούνται για την αποτροπή των πτηνών από τις ιχθυοδεξαμενές δεν θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη.

Πρόληψη

Υπενθυμίζεται ότι οι εξαιρέσεις που εγκρίνονται βάσει του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο α) της οδηγίας για τα πτηνά αποσκοπούν στην πρόληψη σοβαρών ζημιών, υπό την έννοια ότι δεν απαιτείται αναμονή έως ότου επέλθει ζημιά ή απόδειξη της ζημιάς. Ωστόσο, θα πρέπει να αποδειχθεί ότι ενδέχεται να προκληθεί ζημιά. Πρέπει να υπάρχει πιθανότητα τόσο να προκληθεί ζημιά σε συγκεκριμένη τοποθεσία όσο και αυτή να είναι επαρκώς σοβαρή. Προηγούμενες περιπτώσεις ζημιών μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να αποδειχθεί ότι υπάρχει πιθανότητα να προκληθεί ξανά σοβαρή ζημιά ή, ελλείψει προηγούμενων περιπτώσεων, αρκεί να αποδειχθεί ότι υπάρχει μεγάλη πιθανότητα πρόκλησης σοβαρής ζημιάς.

Όταν η ζημιά έχει μικρό ή μηδενικό οικονομικό αντίκτυπο, άμεσο ή έμμεσο, εξαιρέσεις μπορούν, παρά ταύτα, να εγκριθούν σχετικά με τη ζημιά στην αλιεία για την «προστασία της πανίδας και της χλωρίδας» (βλ. πλαίσιο 1 κατωτέρω). Ως εκ τούτου, το μέτρο της ζημιάς μπορεί επίσης να σχετίζεται με την οικολογική σημασία του θιγόμενου είδους (π.χ. σπάνιο ή απειλούμενο είδος), καθώς και με τυχόν επιπτώσεις στην αλιεία.

Πλαίσιο 1: Πρακτική εκτίμηση της «σοβαρότητας» της ζημιάς

Μολονότι η βιολογία και η οικολογία των κορμοράνων έχουν αποτελέσει αντικείμενο σημαντικής επιστημονικής έρευνας, η κατανόηση στην πράξη των αλληλεπιδράσεων μεταξύ των κορμοράνων, αφενός, και των ψαριών και της αλιείας, αφετέρου, παραμένει πολύπλοκη. Οι απώλειες μπορούν να προσδιοριστούν ποσοτικά σε ιχθυοτροφεία, αλλά είναι συνήθως πολύ πιο δύσκολο να γίνουν αξιόπιστες εκτιμήσεις στην περίπτωση πιο εκτατικής αλιείας και σε άλλα υδατικά συστήματα.

Ορισμένες μελέτες έχουν δείξει ότι οι κορμοράνοι μπορεί να έχουν σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στα ιχθυαποθέματα και την αλιεία —προκαλώντας μείωση της αφθονίας ιχθύων και της βιομάζας. Ωστόσο, άλλες έρευνες έχουν επίσης δείξει ότι η παρουσία και μόνο κορμοράνων σ' έναν τόπο δεν σημαίνει κατ' ανάγκη ότι προκαλείται σοβαρή ζημιά.

Επίσης, δεν είναι δυνατόν να καθοριστούν σταθερά, τυποποιημένα κατώτατα όρια όσον αφορά τους αριθμούς του πληθυσμού ή τις αναλογίες ή τα ποσοστά των ιχθυαποθεμάτων που εξαλείφονται τα οποία θα μπορούσαν να χρησιμεύσουν ως σημείο αναφοράς για την αξιολόγηση της πρόκλησης «σοβαρής ζημιάς».

Ωστόσο, η αντικειμενική αξιολόγηση με βάση τα πραγματικά στοιχεία σχετικά με την πραγματική παρουσία και τις δυνητικές επιπτώσεις των κορμοράνων, λαμβανομένων υπόψη άλλων παραγόντων που επηρεάζουν τα ιχθυαποθέματα, είναι πάντοτε αναγκαία για την αιτιολόγηση των εξαιρέσεων.

Λεπτομερέστερες πληροφορίες σχετικά με τα αποδεικτικά στοιχεία της ζημιάς διατίθενται στο έγγραφο «Interactions between cormorants, fish and fisheries» (Αλληλεπιδράσεις μεταξύ κορμοράνων, ψαριών και αλιείας), το οποίο παρέχει επίσης συνδέσμους προς περιπτωσιολογικές μελέτες σχετικά με συγκρούσεις στον τομέα της αλιείας για διάφορους τομείς αλιείας και υδάτινους οικότοπους https://circabc.europa.eu/ui/group/e21159fc-a026-4045-a47f-9ff1a319e1c5/library/ab7d8f27-fb1c-4117-8f66-36246abad59c/details.

b. Εξαιρέσεις για την πρόληψη σοβαρών ζημιών στα δάση

Ζημιές στη βλάστηση και τα δέντρα προκαλούνται γενικά όταν υπάρχει μεγάλη αποικία ή μόνιμη μεγάλη κούρνια κορμοράνων, η οποία προκαλεί τη συσσώρευση όξινου γκουανό. Εφαρμόζεται η ίδια έννοια της «σοβαρής ζημιάς» όπως εξηγήθηκε ανωτέρω στην ενότητα σχετικά με την πρόληψη σοβαρών ζημιών στην αλιεία. Για παράδειγμα, η σοβαρότητα της ζημιάς μπορεί να αποδειχθεί όταν απειλείται η χρήση δέντρων για εμπορικούς σκοπούς. Ωστόσο, το μέγεθος της πληγείσας περιοχής θα πρέπει επίσης να λαμβάνεται υπόψη κατά τον προσδιορισμό της σοβαρότητας των ζημιών.

Όταν οι ζημιές δεν έχουν οικονομικές επιπτώσεις, είτε άμεσες (αδυναμία πώλησης της ξυλείας) είτε έμμεσες (επίδραση στην αισθητική του δάσους και, ως εκ τούτου, μείωση του τουρισμού), μπορούν, παρά ταύτα, να εφαρμόζονται εξαιρέσεις σχετικά με τις ζημιές στα δάση και τη βλάστηση για την «προστασία της πανίδας και της χλωρίδας» (βλ. κατωτέρω).

c. Εξαιρέσεις για την πρόληψη σοβαρών ζημιών στα ύδατα

Αυτός ο λόγος εξαίρεσης θα πρέπει να χρησιμοποιείται μόνο όταν οι κορμοράνοι προκαλούν σοβαρή ζημιά στον εμπορικό σκοπό του υδατικού συστήματος, εκτός της αλιείας. Για παράδειγμα, αυτό θα μπορούσε να ισχύει σε ορισμένες περιοχές που χρησιμοποιούνται για δραστηριότητες αναψυχής, για παράδειγμα, οι οποίες ενδέχεται να επηρεαστούν οικονομικά από σοβαρές ζημιές προκαλούμενες από κορμοράνους, π.χ. σοβαρή υποβάθμιση της ποιότητας του υδατικού συστήματος ή της βιωσιμότητάς του για τον τουρισμό λόγω της ρύπανσης από γκουανό κορμοράνων. Εάν το θέμα της εξαίρεσης σχετίζεται με δραστηριότητες ερασιτεχνικής αλιείας, θα πρέπει να δηλώνεται ως «ζημιά στην αλιεία» και όχι ως «ζημιά στα ύδατα».

Εφαρμόζεται η ίδια έννοια της «σοβαρής ζημιάς», όπως περιγράφηκε ανωτέρω στην ενότητα σχετικά με την πρόληψη σοβαρών ζημιών στην αλιεία. Για παράδειγμα, οι τουρίστες που προσελκύονται από τη φυσική ομορφιά παραλιακών περιοχών ενδέχεται να πάψουν να θεωρούν τις περιοχές ελκυστικές μόλις εγκατασταθούν σ' αυτές κορμοράνοι, μεταξύ άλλων λόγω της έντονης οσμής που προέρχεται από τις φωλιές. Σε τοπική κλίμακα, η μείωση της αξίας των ακινήτων και η μείωση του τουρισμού και των δραστηριοτήτων αναψυχής μπορεί να προκαλέσουν οικονομική ζημία στους κατοίκους της περιοχής και στις επιχειρήσεις που βασίζονται στα έσοδα από τον τουρισμό.

Εάν η συγκέντρωση κορμοράνων θα μπορούσε να επηρεάσει την ποιότητα του πόσιμου νερού σε ορισμένους ταμιευτήρες, ως λόγος της εξαίρεσης θα πρέπει να χρησιμοποιείται το άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο α) πρώτη περίπτωση (για λόγους δημόσιας υγείας και ασφάλειας).

d. Εξαιρέσεις για την προστασία της χλωρίδας και της πανίδας

Ο τέταρτος λόγος εφαρμογής εξαιρέσεων που προβλέπονται στο άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο α) αφορά την προστασία της χλωρίδας και της πανίδας. Το επιχείρημα για την εφαρμογή της εξαίρεσης ενδέχεται να είναι ισχυρότερο όταν σχετίζεται με τη διατήρηση πληθυσμών ειδών που είναι σπάνια ή απειλούμενα, αλλά δεν περιορίζεται σε τέτοια είδη.

Υπάρχουν, για παράδειγμα, αναφορές περιστατικών θήρευσης από κορμοράνους αποθεμάτων ευρωπαϊκού χελιού (*Anguilla Anguilla*), νεαρών σολομών (*Salmo salar*), ραβδωτής πέστροφας (*Salmo marmoratus*), θύμαλλου (*Thymallus thymallus*) (βλ. πλαίσιο 2 κατωτέρω), καθώς και άλλων ειδών ιχθύων που προστατεύονται (σε ενωσιακό ή εθνικό επίπεδο). Κάθε περίπτωση θα πρέπει να εξετάζεται ενδελεχώς και η σχετική απόφαση θα πρέπει να λαμβάνεται με βάση τις συμβουλές των αρμόδιων αρχών. Οι αποφάσεις θα πρέπει να βασίζονται στις βέλτιστες διαθέσιμες επιστημονικές πληροφορίες σχετικά με τις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στους θιγόμενους πληθυσμούς.

Πλαίσιο 2: Ερευνητικό έργο «ProtectFish»

Το 2024 δρομολογήθηκε ένα νέο έργο, χρηματοδοτούμενο από την ΕΕ, στο πλαίσιο του προγράμματος «Ορίζων Ευρώπη — Έρευνα και καινοτομία», το ProtectFish, για την ανάλυση του πληθυσμού του κορμοράνου και των επιπτώσεών του στους πληθυσμούς των ποτάμιων ειδών ιχθύων που περιλαμβάνονται στην οδηγία για τους οικότοπους. Στο πλαίσιο του έργου, το οποίο επικεντρώνεται ιδιαίτερα στους ποτάμιους πληθυσμούς θύμαλλου, θα πραγματοποιηθούν διάφορα είδη επιτόπιων πειραμάτων, θα επανεξεταστούν τα υφιστάμενα αποτελέσματα και θα διοργανωθούν διαβουλεύσεις/εργαστήρια/συνεντεύξεις για την αξιολόγηση και την εδραίωση των υφιστάμενων γνώσεων σχετικά με τον ρόλο της θήρευσης σε προστατευόμενα ποτάμια ψάρια.

Ο ρόλος της θήρευσης και του ελέγχου της θήρευσης θα αξιολογηθούν σε τμήματα ποταμών που επιτηρούνται από εκατοντάδες εθελοντές. Σε μικρότερα τμήματα ποταμών, θα μελετηθεί η επίδραση υλικών δομών, όπως δικτυών και φυσικών δομών, στην επιβίωση των ιχθύων. Δεδομένα ηλεκτραλιείας θα χρησιμοποιηθούν σε συνδυασμό με κάμερες τοποθετημένες στη άγρια φύση για την παρακολούθηση και την καταμέτρηση θηρευτών και θηραμάτων με σκοπό την αξιολόγηση των επιπτώσεων της θηρευτικής δραστηριότητας στους προστατευόμενους από την ΕΕ ιχθύες.

Η κοινοπραξία που υλοποιεί το έργο αποτελείται από πανεπιστήμια, ερευνητικά ιδρύματα και οργανισμούς από την Αυστρία, το Βέλγιο, τη Γερμανία, τη Δανία, την Ιταλία, την Πολωνία, τη Σουηδία και την Τσεχία. Τον συντονισμό έχει αναλάβει το Τεχνικό Πανεπιστήμιο της Δανίας.

Περισσότερες πληροφορίες διατίθενται στη διεύθυνση: https://protectfish.eu/.

Προϋπόθεση 3: Τεχνικές απαιτήσεις του άρθρου 9 παράγραφος 2

Σύμφωνα με το άρθρο 9 παράγραφος 2, τα μέσα, οι εγκαταστάσεις και οι μέθοδοι σύλληψης ή θανάτωσης πρέπει να προσδιορίζονται στην εξαίρεση. Η αρμόδια αρχή εξουσιοδοτείται να δηλώσει ότι πληρούνται οι απαραίτητες προϋποθέσεις και να αποφασίσει ποια μέσα, εγκαταστάσεις ή μέθοδοι μπορούν να χρησιμοποιηθούν, σε ποια όρια και από ποια πρόσωπα. Είναι δυνατόν να ισχύουν διάφορες ειδικές ρυθμίσεις και περιστάσεις όσον αφορά τον χρόνο και τον τόπο σε σχέση με τους περιορισμούς των εξαιρέσεων. Ωστόσο, ο αριθμός των πτηνών που θα θανατωθούν ή θα εκφοβιστούν (στοιχείο ιδιαίτερα σημαντικό κατά την περίοδο αναπαραγωγής) θα πρέπει να αναφέρεται και, στη συνέχεια, να παρακολουθείται καθ' όλη τη διάρκεια εφαρμογής της εξαίρεσης σ' όλες τις περιπτώσεις. Αυτό επιτυγχάνεται ενίοτε με τον περιορισμό του αριθμού των αδειών και/ή την επιβολή εθνικών ή περιφερειακών ποσοστώσεων. Σε κάθε περίπτωση, αυτά τα αριθμητικά στοιχεία πρέπει να παραμείνουν συνεπή με τον κύριο σκοπό της οδηγίας για τα πτηνά, δηλαδή τη διατήρηση των πτηνών.

Σημειωτέον, επομένως, ότι ένα καθεστώς εξαιρέσεων δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη μείωση του πληθυσμού ως αυτοσκοπό, αλλά για την εκπλήρωση ενός από τους λόγους εξαίρεσης του άρθρου 9 παράγραφος 1, δηλαδή είτε για την πρόληψη σοβαρών ζημιών είτε για την προστασία της πανίδας και της χλωρίδας. Δεν μπορεί να αποσκοπεί στην εξάλειψη κάθε ατόμου σε μια περιοχή, αλλά στη μείωση του αριθμού σύμφωνα με το επίπεδο των ζημιών που πρέπει να μετριαστούν ή τους στόχους διατήρησης για την προστασία της πανίδας και της χλωρίδας. Ωστόσο, αυτό δεν αποκλείει μέτρα που αποσκοπούν στην απομάκρυνση ή αποτροπή εγκατάστασης αναπαραγωγικών αποικιών ή νυχτερινών κουρνιών σε συγκεκριμένα τμήματα μιας ευρύτερης περιοχής, καθώς δεν αποκλείει την παρουσία μεμονωμένων πτηνών.

Κατά τη διάρκεια της περιόδου αναπαραγωγής, οι παρεμβάσεις που αφορούν τα αυγά (π.χ. επάλειψη με παραφινέλαιο ή αντικατάσταση με ομοιώματα) είναι η κύρια μέθοδος που χρησιμοποιείται για τον έλεγχο της αναπαραγωγής των κορμοράνων. Ωστόσο, ενώ αρκετές χώρες γύρω από τη Βαλτική χρησιμοποιούν πλέον αυτή τη μέθοδο, δεν ισχύει το ίδιο σε πολλές άλλες χώρες. Πυροβόλα όπλα για τη θανάτωση ή τον εκφοβισμό των πτηνών και συσκευές εκφοβισμού (πυροβόλα αερίου ή άλλα) είναι οι κύριες μέθοδοι που χρησιμοποιούνται κατά τη διάρκεια της μετανάστευσης ή του χειμώνα.

Είναι δυνατόν να χορηγούνται γενικές άδειες, εφόσον πληρούνται οι τυπικές προϋποθέσεις του άρθρου 9 παράγραφος 2, δηλαδή άδειες που δεν χορηγούνται σε συγκεκριμένα άτομα αλλά σε μια γενική κατηγορία εξουσιοδοτημένων ατόμων, όπως οι ιδιοκτήτες γης και οι εντολοδόχοι τους. Ωστόσο, όπως αναφέρεται στον οδηγό για τη βιώσιμη θήρα, σε αντίθεση με το άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο γ), το οποίο επιτάσσει τη χορήγηση εξαιρέσεων με «αυστηρά ελεγχόμενους όρους», η διατύπωση του άρθρου 9 παράγραφος 2 δεν αποκλείει τέτοιες γενικές άδειες για εξαιρέσεις βάσει του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο α). Συναφώς, όπως αναφέρεται επίσης στον οδηγό για τη βιώσιμη θήρα βάσει της οδηγίας για τα πτηνά, αν υποτεθεί βεβαίως ότι η εξαίρεση καλύπτει όλες τις πτυχές που αναφέρονται στο άρθρο 9 παράγραφος 2, αναμένεται ότι οι λόγοι που δικαιολογούν τη χορήγηση εξαιρέσεων σε ευρεία κατηγορία προσώπων θα πρέπει να προσδιορίζονται σαφώς στην εξαίρεση.

Τέλος, μολονότι οι εξαιρέσεις πρέπει να εφαρμόζονται σε επίπεδο κράτους μέλους, ο συντονισμός μεταξύ των κρατών μελών θα μπορούσε να είναι χρήσιμος (βλ. πλαίσιο 3).

Πλαίσιο 3: Χρήση εξαιρέσεων σε διαδρόμους αποδημίας για την πρόληψη σοβαρών ζημιών στο έδαφος άλλου κράτους μέλους

Είναι δυνατή η χρήση συντονισμένου ελέγχου του πληθυσμού, συμπεριλαμβανομένης της εφαρμογής «εξαιρέσεων σε διαδρόμους αποδημίαςς», βάσει των οποίων εγκρίνονται εξαιρέσεις για είδη όπως ο κορμοράνος σε μια χώρα για την πρόληψη σοβαρών ζημιών σε άλλη.

Η προσέγγιση αυτή μπορεί να χρησιμοποιηθεί είτε στο πλαίσιο διεθνούς σχεδίου διαχείρισης που έχει εκπονηθεί βάσει διεθνούς σύμβασης ή συμφωνίας στην οποία η ΕΕ είναι συμβαλλόμενο μέρος είτε σε παρόμοιο πλαίσιο που έχει εγκριθεί απ' όλα τα οικεία κράτη μέλη.

Ωστόσο, προκειμένου να εφαρμοστεί μια συντονισμένη προσέγγιση, είναι σημαντικό να διατίθενται ακριβείς και επικαιροποιημένες πληροφορίες για τον καθορισμό τιμών αναφοράς ικανοποιητικού επιπέδου για τον πληθυσμό των κορμοράνων (μέγεθος πληθυσμού, περιοχή κατανομής και έκταση του οικότοπου). Δεύτερον, θα πρέπει να θεσπιστεί ένα ισχυρό συντονισμένο σύστημα παρακολούθησης που να παρέχει τακτικά δεδομένα σχετικά με τους αριθμούς, την επιβίωση και την παραγωγικότητα.

Στη συνέχεια, πρέπει να επιτευχθεί συμφωνία σχετικά με τον πληθυσμό αναφοράς ικανοποιητικού επιπέδου για τον διάδρομο αποδημίας και να καθοριστεί κατώτατο όριο ασφάλειας προκειμένου να διασφαλιστεί μια προληπτική προσέγγιση. Με βάση την εν λόγω συμφωνία, θα μπορούσε να καθοριστεί επίπεδο αναφοράς χωριστά για κάθε χώρα. Θα πρέπει να επιτευχθεί συμφωνία σε θέματα όπως η γεωγραφική κλίμακα του ανωτέρω συντονισμού και της αξιολόγησης των σχεδίων διαχείρισης για την εκτίμηση της κατάστασης του πληθυσμού, καθώς και ο συντονισμός και η αξιολόγηση των προσεγγίσεων διαχείρισης.

Ως εκ τούτου, είναι επίσης ζωτικής σημασίας να αξιολογείται τακτικά η κατάσταση και, επομένως, να παρακολουθούνται όχι μόνο οι αριθμοί, η επιβίωση και η παραγωγικότητα των ειδών, αλλά και η αλιεία, συμπεριλαμβανομένης της εκτίμησης των ζημιών. Αυτό είναι θεμελιώδους σημασίας προκειμένου να διασφαλιστεί ότι πληρούνται όλες οι ισχύουσες προϋποθέσεις βάσει του άρθρου 9 και να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητα των μέτρων, να τεκμηριωθούν οι αποφάσεις διαχείρισης που είναι σε εξέλιξη και να προσαρμοστούν οι στρατηγικές, όπου απαιτείται.

5. **Περιπτωσιολογικές μελέτες**

5.1. *Αντιμετώπιση των συγκρούσεων με κορμοράνους σε ιχθυοδεξαμενές κυπρίνου στην Κροατία*

Στην Κροατία υπάρχουν 15 δεξαμενές εκτατικής ιχθυοκαλλιέργειας κυπρίνου που καλύπτουν περίπου 12 000 εκτάρια. Όλες είναι σημαντικοί τόποι για την αναπαραγωγή και τη μετανάστευση υδρόβιων πτηνών και περιλαμβάνονται στο δίκτυο Natura 2000. Παρόλο που ο κορμοράνος (*Phalacrocorax carbo sinensis*) δεν αποτελεί στοχευόμενο είδος για σκοπούς κατάταξης σε ΖΕΠ, απαντά τακτικά και τρέφεται σε ιχθυοδεξαμενές κυπρίνων. Παρόλο που ο αριθμός των φωλεοποιούντων πτηνών δεν είναι τόσο μεγάλος, ασκείται σημαντική πίεση από τα διαχειμάζοντα πτηνά, στα οποία περιλαμβάνονται κυρίως κορμοράνοι που προέρχονται από άλλα μέρη της Ευρώπης (έως και 20 000 πτηνά μεταναστεύουν στην Κροατία κάθε χειμώνα).

Ο κορμοράνος ήταν αυστηρά προστατευόμενο είδος στην Κροατία έως το 1995 και το κράτος παραπέμφθηκε στη δικαιοσύνη από ορισμένα ιχθυοτροφεία που ζήτησαν αποζημίωση για ζημιές που υπέστησαν. Το κράτος έχασε όλες τις δικαστικές υποθέσεις και αναγκάστηκε να καταβάλει μεγάλα ποσά για πολλά χρόνια.

Μετά από πολυετείς κοινές προσπάθειες ορνιθολόγων, καθώς και των τομέων της διατήρησης της φύσης και της αλιείας, το κράτος συμφώνησε να προσφέρει στα ιχθυοτροφεία ετήσιες ενισχύσεις ως κίνητρο για τη «διατήρηση των οικοσυστημάτων των δεξαμενών κυπρίνων» (αντί να καταβάλλει αποζημιώσεις για τις προκαλούμενες ζημιές). Το μέτρο αυτό, το οποίο εφαρμόζεται από το 2008 και έχει γίνει ευρέως αποδεκτό, συνεχίζεται μέχρι σήμερα.

Σύμφωνα με το πλαίσιο δράσης προτεραιότητας της Κροατίας για την περίοδο 2021-2027, από το 2014 έως το 2016 το Υπουργείο Γεωργίας παρείχε κρατική στήριξη στα ιχθυοτροφεία «για τη διατήρηση των οικοσυστημάτων των δεξαμενών κυπρίνων» συνολικού ύψους 3,5 εκατ. EUR. Από το 2018, η στήριξη αυτή μετατράπηκε σε αποζημίωση «για ζημιές από διάφορα είδη πτηνών και άλλων ζώων σε δεξαμενές κυπρίνων», με συνολικό κονδύλιο ύψους 8,7 εκατ. EUR από το 2018 έως το 2020. Καταβλήθηκαν αποζημιώσεις από τον κρατικό προϋπολογισμό βάσει ετήσιων διαταγμάτων του Υπουργείου Γεωργίας, οι οποίες κατανεμήθηκαν ανά εκτάριο παραγωγικής έκτασης ιχθυοδεξαμενών. Για τις ειδικά προστατευόμενες ιχθυοδεξαμενές στις οποίες δεν επιτρέπεται η θήρευση, η στήριξη αυξήθηκε κατά 30 % το 2020 και κατά 50 % από το 2021. Η στήριξη συνεχίζεται μέχρι σήμερα και, τον Σεπτέμβριο του 2024, η πριμοδότηση αυξήθηκε σε 902,18 EUR ανά εκτάριο περιοχής παραγωγής.

Το 2024 ενεργοποιήθηκε νέο μέτρο στο πλαίσιο του επιχειρησιακού προγράμματος αλιείας και υδατοκαλλιέργειας της Δημοκρατίας της Κροατίας για την περίοδο προγραμματισμού 2021-2027 με τίτλο «Μέτρο II.10. Υδατοκαλλιέργεια που παρέχει υπηρεσίες προστασίας του περιβάλλοντος». Το μέτρο αυτό διασφαλίζει την αντιστάθμιση του πρόσθετου κόστους και/ή των διαφυγόντων εσόδων που προκαλούνται από την εφαρμογή μεθόδων στην υδατοκαλλιέργεια οι οποίες είναι σύμφωνες με τις ειδικές ανάγκες του περιβάλλοντος και υπόκεινται σε ειδικές απαιτήσεις διαχείρισης που απορρέουν από τον χαρακτηρισμό περιοχών ως μέρος του δικτύου Natura 2000. Όπως προαναφέρθηκε, όλες οι δεξαμενές εκτατικής ιχθυοκαλλιέργειας κυπρίνου βρίσκονται εντός του δικτύου Natura 2000 και πρέπει να εφαρμόζουν μέτρα διατήρησης που ορίζονται στο διάταγμα σχετικά με τους στόχους διατήρησης και τα μέτρα για τις ΖΕΠ.

Μολονότι οι ιχθυοδεξαμενές κυπρίνων δεν έχουν χαρακτηριστεί ειδικά για τον κορμοράνο, δεδομένου ότι δεν περιλαμβάνεται στο παράρτημα I της οδηγίας για τα πτηνά, τα πτηνά αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της διαχείρισης της περιοχής Natura 2000, διότι βρίσκονται σε αποικίες κοντινές σε άλλα είδη πτηνών που τρέφονται με ψάρια για τα οποία έχει γίνει κατάταξη της περιοχής. Χρησιμοποιούν επίσης από κοινού τις ιχθυοδεξαμενές ως χειμερινούς οικότοπους τροφοληψίας. Ως εκ τούτου, κάθε θήρευση ή εκφοβισμός των κορμοράνων θα είχε άμεσες αρνητικές επιπτώσεις και στα άλλα είδη πτηνών.

Το μέτρο είναι ανοικτό για την περίοδο από την 1η Αυγούστου 2024 έως τις 31 Δεκεμβρίου 2029 ([11]) (το τελευταίο έτος επιλεξιμότητας είναι το 2028). Στα κριτήρια για το μέτρο II.10 περιλαμβάνεται βαθμολόγηση με βάση την κατάσταση προστασίας της ιχθυοδεξαμενής (ειδικό καταφύγιο, φυσικό πάρκο), την έκταση της ιχθυοδεξαμενής (> 1 000 εκτάρια· 400-1 000 εκτάρια· < 400 εκτάρια) και τον τύπο του ιχθυοτροφείου (πολύ μικρή και μικρή· μεσαία· μεγάλη επιχείρηση) ([12]). Η πριμοδότηση καθορίζεται στα 356 EUR ανά εκτάριο ([13]) της καταχωρισμένης περιοχής παραγωγής μιας ιχθυοδεξαμενής, αλλά «δεν μπορεί να υπερβαίνει το 35 % του ετήσιου εισοδήματος από την πώληση προϊόντων υδατοκαλλιέργειας του χρήστη που επιτεύχθηκε κατά το ημερολογιακό έτος αναφοράς». Η πριμοδότηση αυτή βασίστηκε σε υπολογισμούς από το «έργο ολοκλήρωσης του δικτύου Natura 2000 της ΕΕ στην Κροατία — NIP», το οποίο χρησιμοποίησε την έννοια του κόστους ευκαιρίας, συγκρίνοντας τα έσοδα και τα έξοδα συμβατικών ιχθυοδεξαμενών με δεξαμενές εκτατικής καλλιέργειας. Η αποζημίωση καταβάλλεται κατά 70 % από τον προϋπολογισμό της ΕΕ και κατά 30 % από τον κρατικό προϋπολογισμό.

Εν κατακλείδι, έπειτα από αρκετές δεκαετίες προσπαθειών για την αντιμετώπιση του ζητήματος των κορμοράνων στην Κροατία με την απομάκρυνση ή τον εκφοβισμό των πτηνών που τρέφονται με τα ψάρια και τη χορήγηση αποζημιώσεων για τυχόν ζημιές που προκαλούνταν, η κατάσταση έχει βελτιωθεί με τον αναπροσανατολισμό των προσπαθειών προς την παροχή κινήτρων για τη διατήρηση της αξίας της βιοποικιλότητας των δεξαμενών εκτατικής εκτροφής κυπρίνων και για την αποδοχή της παρουσίας ειδών πτηνών που τρέφονται με ψάρια ειδικότερα, συμπεριλαμβανομένου του κορμοράνου. Οι προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπιστούν στο μέλλον σχετίζονται με τη διασφάλιση της οικονομικής βιωσιμότητας των δεξαμενών εκτατικής εκτροφής κυπρίνων και την ανάπτυξη άλλων διαφοροποιημένων υπηρεσιών που βασίζονται σε φυσικές αξίες.

5.2. *Διαχείριση των κορμοράνων στη Δανία*

Το υφιστάμενο σχέδιο της Δανίας για τη διαχείριση των συγκρούσεων μεταξύ του κορμοράνου και της αλιείας δημοσιεύτηκε τον Μάρτιο του 2022 και βασίζεται στην αρχή της τοπικής διαχείρισης των συγκρούσεων που θεσπίστηκε στο προηγούμενο σχέδιο, το οποίο ίσχυε από το 2016 έως το 2020. Στόχος του σχεδίου είναι η εξεύρεση ισορροπίας μεταξύ της διατήρησης βιώσιμων πληθυσμών του είδους και της αντιμετώπισης των ανησυχιών του αλιευτικού κλάδου.

Ο πληθυσμός των κορμοράνων στη Δανία άρχισε να αυξάνεται τη δεκαετία του 1980 λόγω της βελτιωμένης προστασίας του στη Δανία και στην υπόλοιπη Ευρώπη. Ο πληθυσμός παρέμεινε σχετικά σταθερός σε περίπου 39 000 ζεύγη από το 1993 έως το 2006. Στη συνέχεια, ο αριθμός των ζευγών μειώθηκε σε περίπου 25 000 το 2013, αλλά αυξήθηκε ξανά και, έπειτα σταθεροποιήθηκε. Το 2020 ο δανικός πληθυσμός εκτιμήθηκε σε σχεδόν 32 000 ζεύγη.

Η αρχή στην οποία βασίζεται το σχέδιο διαχείρισης των συγκρούσεων είναι ότι οι προκλήσεις που θέτει ο κορμοράνος πρέπει να αντιμετωπιστούν σε τοπικό επίπεδο. Οι δραστηριότητες αναζήτησης τροφής των κορμοράνων θα πρέπει να μειωθούν σε περιοχές που είναι σημαντικές για τα ιχθυαποθέματα και όπου υπάρχουν ευάλωτα είδη ιχθύων. Η Δανία έχει ορίσει ορισμένες περιοχές προτεραιότητας στις οποίες συγκεντρώνονται οι περισσότερες προσπάθειες σχετικά με τη διαχείριση των αναπαραγωγικών αποικιών.

Πριν από την εφαρμογή μέτρων ελέγχου με θανάτωση, πρέπει πρώτα να δοκιμαστούν και να χρησιμοποιηθούν άλλες λύσεις, όπως ο εκφοβισμός των πτηνών ή η χρήση τεχνικών αποτρεπτικών μέσων, στον βαθμό που αυτό είναι πρακτικά και οικονομικά εφικτό για την πρόληψη ζημιών. Εάν τα μέτρα αυτά δεν είναι ικανοποιητικά, μπορούν να ληφθούν κανονιστικά μέτρα που περιλαμβάνουν πυροβολισμούς, επάλειψη των αυγών με παραφινέλαιο ή την καταστροφή των φωλιών και των αυγών. Τα μέτρα αυτά μπορούν να εφαρμοστούν μόνο κατόπιν προηγούμενης άδειας. Στην πράξη αποδεικνύεται ότι, στην περίπτωση του κορμοράνου, η χρήση τεχνικών εκφοβισμού σε συνδυασμό με περιορισμένο έλεγχο με θανάτωση καθιστά τον εκφοβισμό πιο αποτελεσματικό.

Εκτός από την κανονιστική άδεια του Οργανισμού της Δανίας για τη Φύση, για τη χρήση πυροβολισμών απαιτείται επίσης έγκυρη κυνηγετική άδεια και άδεια από τον ιδιοκτήτη της γης. Έλεγχος με θανάτωση μπορεί να εφαρμόζεται από την 1η Αυγούστου έως τις 31 Μαρτίου (και από την 1η Απριλίου έως την 1η Μαΐου, για την προστασία του φασιού του Ατλαντικού, του σολομού και της πέστροφας που μεταναστεύουν στη θάλασσα).

Η επάλειψη των αυγών με παραφινέλαιο και/ή η καταστροφή των φωλιών και των αυγών μπορούν να επιτραπούν για τη μείωση του μεγέθους των υφιστάμενων αποικιών ή για την πρόληψη της δημιουργίας νέων. Μπορούν να πραγματοποιούνται στις αποικίες κορμοράνων που περιλαμβάνονται στο σχέδιο διαχείρισης, σε αποικίες που βρίσκονται σε ακτίνα έως 30 χιλιομέτρων από παράκτιες περιοχές που έχουν χαρακτηριστεί σημαντικές για την αλιεία και τα ιχθυαποθέματα ή ρέματα και λίμνες με παρουσία λευκοκορηγόνου, θύμαλλου, σολομού, πέστροφας ή χελιού ή σε αποικίες που βρίσκονται σε απόσταση μεγαλύτερη των 30 χιλιομέτρων από τις εν λόγω καθορισμένες περιοχές, εάν μπορεί να αποδειχθεί ότι η αποικία προκαλεί εκτεταμένες ζημίες στα ψάρια, στην αλιεία και σε αλιευτικά συμφέροντα. Απαιτείται κανονιστική άδεια από τον Οργανισμό για τη Φύση και άδεια του ιδιοκτήτη της γης τόσο για την επάλειψη αυγών με παραφινέλαιο όσο και για την καταστροφή φωλιών και αυγών.

Το σχέδιο καταρτίστηκε σε διάλογο με τη συσταθείσα ομάδα εργασίας για τους κορμοράνους και οριστικοποιήθηκε από το Υπουργείο Περιβάλλοντος. Δεν έχει καταληκτική περίοδο, αλλά θα αξιολογηθεί και τα εργαλεία του θα επικαιροποιηθούν ώστε να αντικατοπτρίζουν τις νέες γνώσεις και την πρακτική πείρα.

Πλαίσιο 4: Μπορεί να θεωρηθεί ότι οι κορμοράνοι συνιστούν σοβαρή απειλή για διάφορους πληθυσμούς ιχθύων στις Κάτω Χώρες;

Οι Mennobart van Eerden και Stef van Rijn επανεξέτασαν τα αποτελέσματα της μακρόχρονης παρακολούθησης που πραγματοποίησαν στις Κάτω Χώρες και δημοσίευσαν τις παρατηρήσεις τους στο περιοδικό Ravon 87, στο τεύχος του Δεκεμβρίου 2022, τόμος 24 | αριθ. 4. σ. 78-81.

https://natuurtijdschriften.nl/pub/1019938/RAVON2022024004004.pdf.

Περίληψη

Οι Κάτω Χώρες «δεν παρενέβησαν ποτέ λαμβάνοντας μέτρα ελέγχου του πληθυσμού». Ωστόσο, ο πληθυσμός των αναπαραγόμενων ζευγών τείνει να μειώνεται, ιδίως στην περιοχή των μεγάλων λιμνών του IJsselmeer (μείωση > 80 %), παράλληλα με τη σημαντική μείωση της διαθεσιμότητας θρεπτικών ουσιών. Οι αναπαραγωγικές αποικίες, αφού αποτέλεσαν το προπύργιο του είδους στις δεκαετίες του 1970 και του 1980, έχουν γίνει πολύ μικρότερες και έχουν μετατοπιστεί στα μικρότερα υδατικά συστήματα της ενδοχώρας. Αυτά τα μικρότερα υδατικά συστήματα έχουν πολύ καλύτερη ποιότητα υδάτων και ιχθυαποθέματα. Είναι σαφές από τα μακροχρόνια στοιχεία για την κατανάλωση ψαριών ότι οι κορμοράνοι τρέφονται κυρίως με μικρά ψάρια (7-25 εκατοστά) που ζουν σε αφθονία. Δεδομένου ότι η διατροφή τους (όπως μελετάται με τον προσδιορισμό των ωτολίθων) αντικατοπτρίζει σε μεγάλο βαθμό τη σύνθεση των ψαριών, θεωρείται ότι οι κορμοράνοι αντιδρούν στη διαθεσιμότητα ψαριών ακολουθώντας μια πορεία από τη βάση προς την κορυφή. Σε συνδυασμό με τη φυσική αλίευση του 20 % ή λιγότερο του ιχθυαποθέματος, σε επίπεδο υδατικού συστήματος δεν υπάρχει ιδιαίτερος φόβος λόγω της θήρευσης από τον κορμοράνο. Αυτό μπορεί να συμβαίνει τοπικά μόνο σε μικρά ή πυκνοκατοικούμενα υδατικά συστήματα, ιδίως όταν τα ψάρια δεν έχουν καταφύγιο (νεκρά ξύλα, μακρόφυτα κ.λπ.). Η διαχείριση των οικότοπων των ψαριών φαίνεται να αποτελεί χρήσιμο μέτρο για τη μείωση του κινδύνου θήρευσης από τους κορμοράνους, ιδίως κοντά σε φράγματα, υδατοφράκτες ή διόδους για τα ψάρια.

6. **Υποβολή εκθέσεων σχετικά με τις εξαιρέσεις**

Η διαφάνεια στην υποβολή των εκθέσεων σχετικά με τις εξαιρέσεις και η συντονισμένη μείωση του πληθυσμού είναι ζωτικής σημασίας για την οικοδόμηση εμπιστοσύνης μεταξύ των συμφεροντούχων και τη διασφάλιση της συμμόρφωσης με τις διεθνείς συμφωνίες. Ως εκ τούτου, η Επιτροπή έχει αναπτύξει διαδικτυακά εργαλεία προβολής δεδομένων για τις εξαιρέσεις ([10]). Τα εργαλεία αυτά παρουσιάζουν λεπτομερείς πληροφορίες σχετικά με τις ετήσιες εξαιρέσεις που υποβάλλουν τα κράτη μέλη, καθώς και στατιστικά στοιχεία σχετικά με την πληρότητα των εν λόγω εκθέσεων:

— επισκόπηση των εξαιρέσεων από τις διατάξεις για την προστασία των ειδών ανά την ΕΕ·

— επιμέρους εξαιρέσεις και λεπτομερείς σχετικές πληροφορίες· και

— πληρότητα των δεδομένων των εθνικών εκθέσεων σχετικά με τις εξαιρέσεις.

([10]) Επισκόπηση των εξαιρέσεων από τις διατάξεις για την προστασία των ειδών ανά την ΕΕ |· Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος.

7. **Περαιτέρω πληροφορίες**

Έγγραφα από το χρηματοδοτούμενο από την ΕΕ έργο INTERCAFE, στο πλαίσιο του οποίου υπήρξε στενή συνεργασία με βασικούς συμφεροντούχους για τη λεπτομερή μελέτη των διαφόρων συγκρούσεων μεταξύ κορμοράνων και αλιείας, διατίθενται στη διεύθυνση: https://www.ceh.ac.uk/our-science/projects/intercafe.

Συνοπτικά έγγραφα σχετικά με την κατανομή, την περιοχή εξάπλωσης, την οικολογία, την κατάσταση και τις τάσεις του πληθυσμού των κορμοράνων, τις αλληλεπιδράσεις τους με τα ψάρια, την αλιεία και την υδατοκαλλιέργεια και τη διαχείριση των συγκρούσεων μεταξύ κορμοράνων και αλιείας διατίθενται στην ιστοσελίδα της Επιτροπής σχετικά με την οδηγία για τα πτηνά:

— συχνές ερωτήσεις σχετικά με την οικολογία των κορμοράνων για την καλύτερη κατανόηση της βιολογίας, της οικολογίας και της συμπεριφοράς τους·

— αριθμοί και κατανομή των κορμοράνων στην Ευρώπη για την επεξήγηση της παρακολούθησης και της καταμέτρησης του αριθμού των κορμοράνων στην ΕΕ·

— αλληλεπιδράσεις μεταξύ κορμοράνων, ιχθύων και αλιείας που αποτελούν τις συνηθέστερες πηγές συγκρούσεων·

— διαχείριση των συγκρούσεων μεταξύ κορμοράνων και αλιείας: σύνθεση πληροφοριών σχετικά με τα μέτρα διαχείρισης και τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται για τη μείωση των προβλημάτων που προκαλούν οι κορμοράνοι στην αλιεία·

— κοινωνικές, πολιτιστικές και νομικές πτυχές των ζητημάτων συγκρούσεων μεταξύ κορμοράνων και αλιείας, καθώς και της οικολογίας των πτηνών και των ιχθύων·

— εκτενής βιβλιογραφία σχετικά με τις σημαντικότερες δημοσιεύσεις επί του θέματος (περισσότερες από 5 000 δημοσιεύσεις συνοδευόμενες από δυνατότητα αναζήτησης λέξεων-κλειδιών).